

Azâb-ı
Mukaddes
Neyzen Tevfik

Hazırlayan: İHSAN ADA

NEYZEN TEVFİK

14 Mart 1879'da Bodrum'da doğdu. Ailesinin yaşadığı Urla'da bir neyzenden nota bilgileri alarak kendini bu alanda geliştirdi. İzmir İdadisi'nde bir süre okuyarak bitirmeden ayrıldı. Mehmet Âkif'ten Farsça öğrenerek İzmir Mevlevihanesi'ne girdi. Bir süre sonra İstanbul'a yerleşen Neyzen Tevfik, Galata'nın yanı sıra Kasımpaşa Mevlevihanesi'ne devam etti. 1902 yılında Bektaşî dervişi oldu. Bu sıralarda şiire ilgi duyan Tevfik, Mehmet Âkif ve Şair Eşref'ten etkilendi. 1908 yılından 1913 yılına kadar Mısır'da kaldı. 28 Ocak 1953'te vefat etti. Neyzenlikteki ustalığına rağmen yergi ve taşlamalarıyla ünlendi. Toplumdaki haksızlıkları gözüne kestiren Neyzen Tevfik, siyasetin yanı sıra; dini baskı, çıkarıcılık gibi konuları işledi. Eserleri: *Hiç*, *Azab-ı Mukaddes*.

NEYZEN TEVFİK KOLAYLI
AZÂB-I MUKADDES

Hazırlayan:

İhsan Ada

Kapı Yayınları 193
Edebiyat 27

**NEYZEN TEVFK KOLAYLI AZÂB-I MUKADDES
BİRİNCİ KİTAP**

Hazırlayan: İhsan Ada

1. Basım: Aralık 2009

ISBN: 978-605-4322-01-5

Sertifika No: 10905

Kapak Tasarımı: Utku Lomlu

Mizanpaj: Bahar Kuru

© 2009, İhsan Ada

© 2009: bu kitabın yayın hakları Kapı Yayınları'na aittir.

Kapı Yayınları

Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: (212) 513 3420-21 Faks: (212) 512 3376

e-posta: bilgi@kapiyayinlari.com

www.kapiyayinlari.com

Baskı ve Cilt

Melsa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa / İstanbul

Tel: (212) 674 9723 Fax: (212) 674 9729

Genel Dağıtım

Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: (212) 511 5303 Faks: (212) 519 3300

Kapı Yayınları, Alfa Yayın Grubu'nun tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

Neyzen Tevfik'in Hayatöyküsü	xlii
Çoban armağanını sunarken!	xix
Mukaddime	xxv
Önceden söylemiş olayım!	xxviii
Hazırlayanın birkaç sözü	xxxi
Gazel	xxxvi

İÇTİMÂİ

Çok şükür	3
Fânus-ı hayal	6
Havale	8
Meşîme-i ümmîd	11
Abdülhamid'in ağzından bir nutk-ı hümâyun	13
Zafernâme-i Meşrutîyyet	14
Maşallah!	17
Seyr-i Sefâin	19
İkinci arz-ı hâl	20
Türk'e birinci öğüt	23
Türk'e birinci öğüt'e zeyl	29
Düşündükçe	30
Üçüncü arz-ı hâl	33

Türk'e ikinci öğüt	43
İstanbul Radyosu'nda musiki	48
İstanbul	49
İskelet	56
Ferdâ-yı vahdet	61
Münâcât	68
Bad-ı muhalif	72
Açmaz	79
Kıta	81
Ocak başı	82
Kıtalar	85

FELSEFİ

Felek	91
Seyran	92
Geçerim	94
Değil mi?	96
Olur ya!	101
Mutasavvifâne	106
Neve	108
Terane-i gurur	110
Zavallı zalim	111
Bir hatıra-i mazi	114
Dinle	115
Geçer	117
Gönlümün meyhanesinden hitap!	118
Hakikat - Vehim	119
Görünmüştür bana	120
Nokta	122

Noktadan sonra 123

Peri-i sanat 126

Şüphe 129

Kıtalar 130

AŞKÎ

Koşma 133

Canan 134

Koşma 136

Koşma 137

Baktım, ağladım 138

Fuzûlî'nin gazelini tahmis 140

PORTRELER

Sözüm ona efendim sensin! 145

Sözüm yabana 148

Tımar 149

Hacı'ya 150

Şaka 151

Akın 152

Aygır imam 155

Şahane cehalet 157

Hoca 158

Vaiz 162

Mevlânâ 165

Çehre-i Meşihatın ıskatı 169

Softa 173

Yobaz 178

Çopur Olga 179

- O ölmedi! 180
Kıtalar 181
Nerdeler? 184
Bir çocuğa 184

KENDİM

- Sahne-i ömrümden *nefs-i emmareye hitabım!* 189
Hayatımda 191
Mernuş 193
İkrarnâme 194
Öz duygum 197
Hekimlere naz 198
Ölçü 199
Kaval aşkı 200
Bir hikâyet 202
Tercüme-i hâlim 207
Kıtalar 248
Beyitler 251

HAKKINDA YAZILANLAR

- Neyzen 255
Neyzen Tevfik'e mektup 259
Neyzen Tevfik 263
Neyzen'in koşmalarına 266
Neyzen'e 266
Neyzen Tevfik 267
Millî Türk mûsikisi 269
Neyzen'in "Leyla"sı 270
Derviş Ahmed 273
Neyzen Tevfik 276

Eşref'in Kıtaları	280
Neyzen Tevfik	282
Neyzen Tevfik	285
Neyzen için	291
Türk Musikisi 9 Mart hadisesi	292
Neyzen Tevfik	293
Neyzen	295
Neyzen	299
Basın konseri	303
Neyzen Tevfik	304
Türk İzmir bestekârı meşhur Kurt Striegler şehrimize geldi	305
Meşhur bir Alman sanatkârının Neyzen Tevfik hakkındaki fikirleri	307
Millî Türk musikisi	310
Bir şair	312
Türk edebiyatında didaktik nevi	313
Sözlük	315
Dizin	337

KITA

*Felsefemdir kitab-ı imanım,
Taparım kendi ruhumun sesine.
Secde eyler hakikatim her ân,
Kalbimin âteş-i mukaddesine.*

Neyzen Tevfik

Yayınevinin notu:

1949 yılında İhsan Ada'nın yayıma hazırladığı Azab-ı Mukaddes'in bu yeni baskısında kimi düzenleme ve düzeltmeler yapıldı. Kelimelerin yazımında bugünün imla kuralları dikkate alındı. Gerek duyulan yerlere açıklayıcı notlar eklendi. Neyzen Tevfik, Türkiye kültür tarihinde gerek yaşamı, gerek pek eleştirel ve sert hicivleri ve gerekse de neyzenliği ile kendine mahsus bir yer işgal etmiştir. Belki tek 'maddî' varlığı ve zenginliği de bu 'mahsus yer' olsa gerektir.

NEYZEN TEVFİK'İN HAYATÖYKÜSÜ

Neyzen Tevfik 24 Mart 1879'da Muğla'nın Bodrum ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Hasan Fehmi Bey aslen Samsun'un Bafra ilçesine bağlı Kolay beldesindedir; Soyadı Kanunu çıkınca memleketinin ismini soyadı olarak almıştır.

Hasan Fehmi Bey, Bodrum Rüştüyesi'nde öğretmenlik yapmaktadır. Aydın düşünceli, kültürlü, müzikten anlayan, sanatsever ve nükteci bir insandır. Neyzen'in "anamın ve babamın güzel yüzlerindeki riyasız, masum insanlık ifadesi" sözlerinden mutlu ve huzurlu bir aile ortamında büyüdüğü anlaşılmaktadır.

Neyzen Tevfik'in şiire olan ilgisi Bodrum'daki çocukluk yıllarına rastlar. Dönemin gezgin saz şairlerinden dinlediği "Leyla ile Mecnun", "Tahir ile Zühre", "Arzu ile Kamber", "Ferhat ile Şirin" gibi halk hikâyeleri Neyzen'in şiire ilgi duymasını sağlamıştır.

1892'de, babasının Urla Rüştiyesi'ne atanması üzerine ailesiyle birlikte Urla'ya gider. Bir yıl sonra usta bir neyzen olan Berber Kâzım'la tanışır ve ondan ney dersleri almaya başlar. 1893'te, ilk sara nöbetini geçirir. Aile büyükleri, bunu ney'in etkileyici sesine bağlayarak onu bu tutkusundan vazgeçirmeye çalışırlar, bu arada okulu bırakmak zorunda kalır. Annesiyle İstanbul'a gider ve altı ay sonunda Pepo adlı bir doktor hastalığını kontrol altına almayı başarır. Gerekli ilaçları verir "Çocuğun üzerine gidilmemesini ve hoşlandığı şeyleri yapmasına izin verilmesini" tavsiye eder.

Babası, bir yıl sonra, Tevfik biraz düzelince, son bir umutla yatılı olarak "İzmir İdadisi"ne verir. Ancak sara nöbetleri yeniden başlar ve okulu bırakır. Neyzen Tevfik, ney'ini koltuğunun altına sıkıştırdığı gibi İzmir Mevlevihanesi'nin yolunu tutar.

O yılların İzmir'i sürgün yeridir. İstibdat yönetimi rahatsızlık duyduğu aydınları oraya gönderir. İzmir Mevlevihanesi onların uğrak, dahası toplanma yeri gibidir. Neyzen Tevfik burada Tokadizade Şekip, Tevfik Nevzat, Ruhi Baba ve Şair Eşref gibi pek çok ünlü isimle tanışır. Onlardan Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça dersleri alır. Şair Eşref ona hicvin kapılarını da açacaktır. İlk şiiri bu günlerde, 13 Mart 1893'de *Muktebes* dergisinde yayımlanır.

1898'de babası, Neyzen Tevfik'i İstanbul'daki Fethiye Medresesi'ne yerleştirir; ama Neyzen Tevfik zamanını daha çok Galata ve Yenikapı mevlevihanelerinde geçirir. Bu arada tanıştığı Mehmet Âkif Ersoy, onun dönemin seçkin müzisyen ve edebiyatçılarıyla tanışmasını sağlar. 1901 yılında, medrese kıyafeti olan cüppe ve şalvar yerine Âkif'in verdiği setre pantolonu giymesi, akşamları medrese dışında kalması dedikodulara yol açınca Fethiye Medresesi'nden ayrılır. Önce Fatih'teki Şekerci Hanı, sonra da Çukurçeşme'deki Ali Bey Hanı'na yer-

leşir. Bu arada babasını tanıyan ve daha sonra şeyhülislam da olan Musa Kâzım Efendi onu derslerine kabul eder.

Neyzen Tefvik; Musa Kâzım Efendi, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci, Şair Şeyh Vasfi gibi edebiyatçılarla tanışır. Mehmet Âkif'le dostluğu sürmektedir, Neyzen, Âkif'e ney; Âkif ise Neyzen'e Arapça, Farsça ve Fransızca öğretir. Dost çevresinde İbnülemin Mahmut Kemal, Tefvik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil, Ahmet Rasim, Tanburi Cemil, Hacı Arif Bey, Yunus Nadi de vardır.

1900 yılında, gramofon ticaretinin öncüsü Gülistan Plak'ın sahibi Hafız Âşir Bey'le bir plak doldurma girişiminde bulunur. Neyzen sarhoş olduğu için güçlükle doldurulan plaklar yine de basılıp piyasaya verilmiştir. 1949'da yayımlanan *Azâb-ı Mukaddes*'e yazdığı önsözde belirttiğine göre, Neyzen "yüze yakın plak" doldurmuştur.

Dönemin önde gelen ailelerince. köşk, yalı ve konaklara çağrılan, dahası saray çevresine bile sokulan bir neyzendir artık. Öte yandan istibdat karşıtı gençlerle Sirkeci'deki İstasyon Gazinosu ve Güneş Kıraathanesi'nde bir araya gelir; yurt sorunlarına ilişkin konuşmalar yaparlar. Güneş Kıraathanesi'ne gelip gidenlerden Ziya Şakir bir gün sözü Eşref'ten açıp Jön Türk hareketinin önderlerinden Ahmet Rıza'ya getirerek Neyzen Tefvik'i konuşturur; tüm düşüncelerini öğrenir. Ardından da ihbar eder. Neyzen gözaltına alınır ve sorgulamadan geçirilir. Bu arada, daha önce tam otuz beş kez jurnallendiğini öğrenir. on beş gün sonra da salınır. Artık mimlenmiştir ve hafiyeler peşindedir. Zarar veririm endişesiyle arkadaşlarından uzak durur. Kendini Beyoğlu meyhanelerine atar. Bu sırada Sütlüce Bektaşî Tekkesi'ne devam ederek Şeyh Mümin Baba'dan nasiplenir. Siyasi baskı iyice artmıştır. O da pek çok Abdülhamid karşıtı gibi yurtdışına gitmeye karar verir. Kendi ifadesiyle "1319 (miladi 1902) senesi kânunusânisinin (Ocak)

13'üncü Perşeme günü Mesajeri vapurunun güvertesine postu sererek" Mısır'a doğru yola çıkar. En yakın arkadaşlarından Şair Eşref de oradadır.

Neyzen Tefvik'in Mısır'da geçen yılları hakkında çok az bilgi vardır. Ama geçimini neyiyle sağladığını ve hicvetmeye devam ettiği biliniyor. Mısır'da bir arkadaşıyla Neyzenler Kahvehanesi açıp işletir. Özbekiye Saz Bahçesi'nde çalarken plak doldurur. Jön Türklerle ilişkili bir dost toplantısında sarhoşlukla tabancasını ateşlediği ve duruşmada yargıca "haksızlık yapıyorsunuz" dediği için altı ay hapse mahkûm edilir. Ancak itirazı kabul edildiği için bir buçuk ay yattıktan sonra özgürlüğüne kavuşur. Feride adlı Lübnanlı bir kadınla iki ay birlikte yaşar. II. Abdülhamid için yazdığı "Abdülhamid'in Ağzından bir Nutk-ı Hümâyün" adlı hicvini İstanbul Kıraathanesi'nde okuyunca tutuklanmak istenir. Çevrenin yardımıyla kurtulur, "Türk Aydınlarının Mısır Hidivi Hakkındaki Düşünceleridir" başlığıyla gazetelerde yayımlanan yazı nedeniyle hakkında tutuklama kararı verilir. Kurtulmak için "Kaygusuz Sultan" adlı beктаşi tekkesine sığınır.

II. Meşrutiyet'in ilanıyla Mısır'dan ayrılıp İzmir'e döner. Ardından da İstanbul yolunu tutar. Kendi ifadesiyle "Devr-i dilâra-yı meşrutiyet'in ilânından tam 28 gün sonra, 8 Ağustos 1324'te (1908) Sirkeci rıhtımına ayak basar."

Çemberlitaş'ta bir han odasına yerleşen Neyzen Tefvik'in "ilan edilen hürriyetle karşılaşması pek de parlak olmaz. Ferah Tiyatrosu'nda sergilenen "Sabah-ı Hürriyet" adlı oyunun İttihat ve Terakki tarafından yasaklanması üzerine yaptığı konuşma tutuklanmasına neden olur, ancak kısa bir süre sonra serbest bırakılır.

Neyzen Tefvik 1910 yılında "sarıklı bir zatın kızı olan Cemile Hanım'la", kardeşinin ve babasının karşı çıkmasına karşın, annesinin ısrarıyla evlenir. Bir kızı olur. Ancak yürümeyen ev-

liliği, kızı Leman henüz üç aylıkken kayınbabasının eşini alıp götürmesiyle son bulur.

I. Dünya Savaşı yıllarında, Askeri Müze'nin kurucusu Muhtar Paşa'nın emrinde mehterbaşı olarak askerlik yapar. Düzenle başı hoş olmayan Neyzen Tefik'in askerliği de kendindedir. Muhtar Paşa'yla kavga edip çıkar gider. İstanbul Merkez Komutanı Albay Cevat Bey, sık sık yinelenen bu kavgalarda araya girer ve Muhtar Paşa ile Neyzen'i barıştırır.

Dönemin Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın yalısında mehter takımının verdiği konseri izleyen Almanya'nın Romanya'daki kuvvetlerinin komutanının ilgisini çeker. Bazı kaynaklara göre oğnun çağrılısı olarak Romanya'ya gider. Romanya'da piyano eşliğinde konser verir.

1919 yılında, ilk kitabı *Hiç* yayımlanır.

1923'te Ankara'ya gider ve kardeşi Şefik Kolaylı'nın yanında dört beş ay kalır. Kurtuluş Savaşı'nı ve Mustafa Kemal'i öven şiirler yazar. Cumhuriyet devrimlerine bağlı, onları savunan bir şairdir artık. Geçmişe, geçmişin kalıntılarına karşı acımasız bir savaşa girişir.

1924 yılında, arkadaşı Hasan Sait Çelebi'nin yardımlarıyla yazdıklarını *Azâb-ı Mukaddes* başlığı altında fasiküller halinde yayımlamaya kalkışır. Ancak bu girişim iki fasikülden sonra noktalanır.

1926 yılında Atatürk'le tanışır.

1927 yılında sara nöbetleri ve alkol yüzünden artık sık sık gideceği Toptaşı Tımarhanesi ve Zeynep Kâmil Hastanesi'nde tedavi görmeye başlar.

1928 yılında Dresden Opera Müdürü Kurt Schtringler ile tanışır. Ney çalışına hayran kalan opera müdürü, Neyzen Tefik'i yücelten sözler söyler. Aynı yıl, eski dostu Mehmet Âkif'i görmek için tekrar Mısır'a gider. Bir yıla yakın bir sürede yanında kalır.

30'lu yıllarda, ekonomik destek olsun diye vali ve Belediye Reisi Muhiddin Üstündağ'ın girişimiyle konservatuvarda görevlendirilir. 40'lı yıllarda hem doktoru hem dostu olan Mazhar Osman ve Rahmi Duman'ın aracılığı ve valiliğin onayıyla Bakırköy Akıl Hastahanesi'nin 21 nolu koğuşu ona ayrılır. İsteddiği zaman gelir, yatar, dinlenir.

9 Mart 1946'da basın yararına düzenlenen bir konserde çalar. Yaptığı taksimlerle izleyicileri büyüler. Konser öncesi neyini merak edenler, konser sonrası onu dinlemenin bir şans olduğunu dile getirirler.

1949 yılında, dostlarından İhsan Ada, Neyzen Tevfik'in eserlerini onun gözetimi *Azâb-ı Mukaddes* adıyla kitaplaştırır.

1951 yılında *Onu Affettim* adlı bir filmde önemli bir rolde gözüktür. *Ağlayan Şarkı* adlı bir başka filde ise Suzan Yakar'la oynar.

1952 yılında, arkadaşlarının ısrarı ile Şehir Komedi Tiyatrosu'nda jübilesi yapılır.

1930'larda İstanbul Belediyesi'nin bağladığı yardım aylığını saymazsak Neyzen'in hiçbir zaman düzenli bir geliri olmamıştır. Neyzen Tevfik'in efsaneleşen yaşamı 28 Ocak 1953'te son bulur. Cenaze namazı Beşiktaş'ta Sinan Paşa Camisi'nde kılınır. Caminin avlusundan taşan kalabalık ana caddeleri, kahveleri, yolun karşısındaki Barbaros Bulvarı'nı doldurur. Memurların, profesörlerin, ileri gelenlerin yanı sıra kılıklarına çekidüzen vermeye çalışan sarhoşlar, sokak serserileri ve bin bir çeşit insan bir arada uğurlar.

ÇOBAN ARMAĞANINI SUNARKEN!

Her eser yazanın gittiği yola uyarak şu karalamalarım için bir iki kelimelik söz de ben söyleyeyim.

Aşınalarım iyi bilirler ki ben şimdiye kadar kendi kendime hasbihal kılıklı yazdığım üç beş satırı hiçbir zaman okuyun diye kimseye sunmadım. Zaten bence şu muhakkak ki, herhangi bir yazıyı bitirinceye kadar, duyduğum cılız heyecanımın neşesini hisseder gibi olurum. Eserin bitmesiyle beraber o heyecan da uçar gider. Yani onlar bende yok veya yanmış sayılır. Israrsız tekrarına lüzum dahi görmem.

Bunların kitap şeklinde basılması ne hatırımdan ne de hayalimden geçti. Fakat yıllardan beri birçok dostlarım, belki de bana bir teselli olur diye bu birkaç mısraın basılmasını ısrarla teklif ettiler. Hâlâ da eder dururlar. Hatta:

“Bunları bize ver, biz bastıralım. Sen karışma,” diyenler pek çok olmuştur.

Bense bu teklifin ne kadar güç olduğunu bildiğim için bu sözleri ne dostlarım söylemiş, ne de ben duymuşum gibi telakki ettim.

Ne garip ki benim bu yoldaki ümitsizliğim, şu son yıllarda canlanır gibi oldu. Hatta aziz dostlarımdan birkaç zatın tenez-zülen himmetleriyle şimdi de basılıyor. Bu kitap haline geliş, ayakkabımın pençesini yaptırmakta tereddüt gösteren benim için, kudretimın yetmeyeceği bir mesele.

Memleketçe bilindiği üzere bu yazıların hemen pek çoğu hastanelerde, diğer kısmı meyhanelerde, baştan çıktığım perişanlık devirlerinde yazılmış veya sayıklanmıştır. Bersami hamlelerin tufan ve girdapları ortasında dönerken, şuraya buraya veya hastane duvarlarına karalanan veya mırıldandığım sıralarda tesadüfen yanımda bulunanlar tarafından not edilen bu dağınık sözlerde, asla mutlak bir hikmet olduğunu kabul etmiyorum.

Nitekim tıp fakültesinde ve diğer hastanelerdeyken; adları güzide hekimlerimiz arasında sayılan Doktor İsmail Celal Paşa, Derviş Asaf Paşa ve daha isimlerini unuttuğum birçok muhterem dostlarım tarafından o zamanlar okunmuş, gülünmüş, birçok tarafları şaka ve latife olarak kabul edilmiştir.

Yıllardan beri geçirdiğim ruhi hamlelerin üzerimde hüküm sürdüğü anlarda hemen hemen gayrişuurî ve gayriiradî denecek bir halet-i maraziye devrinde ifade edilen bahis mevzuu şiirlerin, sonlarındaki söylenme tarihleri de bunun böyle olduğunu tespit etmektedir.

Muasırlarımın diliyle yazdığım bu şiirlerde Arapça ve Farsça kelimeler çok gibi görünecektir. Bugün için bilhassa gençler tarafından anlaşılması zor olan bu kelimeleri çıkarıp atmazdık. Kitabın sonundaki lügatçe bu mahzuru kısmen olsun, telafi edecektir zannederim.

Şimdiye kadar ben, gerek sazımdan, gerek sözümünden dünya menfaati temin etmek kahramanlığını gösteremedim. Yetmiş yıldır sazımla sözüm yüzünden elime geçen para; Tavukpazarı meyhanelerinde, hesabını bilir bir sarhoşa meze dahi temin edemez. Anlatayım:

Sazımı hiçbir zaman paraya tabi kılmadım. Böyle bir vaziyeti beni yaşatan en büyük hayat arkadaşım, sadık ve vefalı neyime karşı hakaret telakki ederim.

Doldurduğum yüze yakın plaktan aldığımın yüzüne dahi bakmadım.

İşgal devrinde Eskişehir'deyken, *Hiç*'i yazmıştım. Bunu üstat Ahmet Halit Bey basmak lütufkârlığında bulundu. Müteşekkirim. Kaç nüsha basıldı? Bunu sormak cüretini kabul edemem. Yalnız şunun farkındayım ki, hepsini tanıdığım halde, hiçbir işportacının sergisinde veya bir aktar dükkânında kese-kâğıdı olarak da görmedim.

İşte bu ilk perişannamenin kârından Ahmet Halit Yaşaroğlu, Sirkeci'de Manto denilmekle maruf olan meyhaneciye beş lira olan borcumu verdi. Bana da zannedersen bir miktar kitap vermişti. Onları ise Eskişehir'de Yunanlılar alıp götürdüler.

Cumhuriyet'in ilanından sonra iki formalık diğer bir eseri mi rahmetli Hasan Sait Çelebi bastırdı. Bana da eser sahibi olarak, Avukat Hasan Hayri'den aldığı bir lirayı getirip verdi. Telif hakkı ödeniyor(!), şaka değil.

Birkaç sene evveldi. Çapanoğlu Münir Süleyman bana, hayat ve ahvalimden ve birkaç perişan sözümünden seçme yaparak bir kitap yazacağını söyledi.

Benim için böyle konuşmaya bile değmez olan bu kitabın basılmasını manalı bir sükût ile karşıladım. Yani demek istiyordum ki:

“Bu kadar aşinalığımıza ve dostluğumuza binaen artık bu kitabın basılmasından sonra bırakacağı kârdan, bana da küçük bir kemik parçası fırlatırsınız!” Bu sadece bir ümitti.

O günlerde otuzuncu veya bilmem kaçınıcı dosyamı tanzim ettirmek için Bakırköy Tımarhanesi’nde bulunuyordum. Kitabın basıldığını kıymetli Doktor Neşet Halil Öztan söyledi.

Hastanede gayet güzel bakılıyordum. Buna rağmen otelin oda kirası veya insan olmak bahanesiyle asgari derecedeki ihtiyaçlardan bazılarını teyemmüm kabilinden gidermek için, bu kitaptan üç beş kuruş gelir diye ümitleniyordum. Elimden geldiği kadar bekledim. Hiçbir ses çıkmadı.

“Meşguliyetleriyle beni düşünemediler,” diye tevil ettim. Aziz kadehdaşım Tarık Carım’la haber gönderdim. Bizim Tarık, münfail bir suratla dönüp geldi. Sebebini sordum. Münir Süleyman Çapanoğlu’nun fena halde hiddetlenip, köpürüp, Tarık Carım’a adeta nahoş bir vaziyette:

“Ne parasıymış!” diyerek çıkıştığını anladım. Ben de sözümden vazgeçtim.

İşte, sevgili okuyucularım, bu kitaptan kalıp kalmadığını siz benden daha iyi bilirsiniz!

Anlattığım bu vaziyetlere göre açıkça:

“Davul senin boynunda kalsın, parsayı biz toplayacağız,” demek istediler.

Ayrıca birçok gazete ve mecmualarda haberim olmadan veya yanlış bir şekilde veyahut da bana ait olmayan parçalar basıldı.

Saygısız ve münasebetsiz bazı şöhret sevdalıları, benim adımla etrafa fıski attılar. Böylece memleketimin kıymetleriyle aramı açmaya çalıştılar.

Hatta yine böyle bir hadisede Ahmet Emin Yalman’a Bakırköy Tımarhanesi’nden gönderdiğim ve *Vatan* gazetesinin 26 Kasım 1945 tarihli sayısında çıkan mektubumun bir yerinde şöyle demiştim:

“Kimler tarafından yazıldığı bence malum olmayan bu yolda-ki daha birçok hezeyanların bana isnat edildiğini biliyorum. Hatta ağızdan ağza yayılmazdan evvel maarifçi birçok dostlarıma hususi surette okudukları ve yazdıkları bu melanet zifoslarını, bana isnat etmekten çekinmeyen bulanık ruhlu, kuş beyinli şahısların kimler olduğunu; aşınalarımın keskin zekâları seçmekte ve şahsiyetlerini tayinde hiç de güçlük çekmemektedirler...”

Çok şükür bütün gayretime rağmen fısıltıyla konuşup haykırıldığını zannedenler kadar cesur; yüzlerine maske takıp emek, fikir, ad ve haysiyet hırsızlığı yapanlar kadar medeni bir insan olamadım.

Bu bahis açılmışken şu alakayı kaydetmeden geçemeyeceğim. *Vatan* gazetesi son zamanlarda bazı şiirlerimi her birini on beş yirmi liralık ücretle basmak nezaketini gösterdi. Bu imkânı veren Ahmet Emin Yalman’a burada teşekkür ederim.

Azâb-ı Mukaddes’in, bence çok kıymetli olan hazırlanması himmetinin kahramanı; *Vatan* gazetesi muharrirlerinden hukukçu İhsan Ada’dır.

Egenin bu kıymetli çocuğu, Akdeniz dalgalarının ninnileriyle büyüyen bu Türk genci, eserin vücuda gelmesi için yorulmak bilmez bir şekilde çalıştı. Fikren, bedenen, nakden fedakârlık yapmıştır. Şu kalenderane yazıların yolunda yapılan bu fedakârlığın, eserin fakirane kıymetiyle müsavi olmadığını bilirim. Rodoslu İhsan’ın bu gayret ve yardımlarının minnetini ödeyemeyeceğim.

Bu hususta ehemmiyetli ve vâkıfane bir şekilde yardımı dokunan, diğer dostumuzla; yanlarında bulunan şiirlerimin kopyasını vermeleri için yapılan müracaatları kabul edenlere derin minnet hislerimi bildiririm.

Bu eserin basılması hususunda ayrıca güçlükler vardı. Bence bu cildi, yukarıda da söylediğim gibi doğrudan doğruya bastırmak imkânsızdı. Yaptığımız bazı teşebbüsler arasın-

da Kardeşler Basımevi aramızda kararlaştırılan hükümler da-
iresinde basmayı deruhte etti. Telif hakkı ve kitap verdi. Bu
hususla gösterdiği lütuftan dolayı basımevinin sahiplerinden
Kemal Onan'a teşekkür ederim.

Benim sevgili dinleyicilerim ve okuyucularım!

Uzun derbederlik hayatımda, o kaldırımdan bu kaldırıma;
o kapıdan bu kapıya; o diyardan bu diyara; neyim ve meyimle
bir kuru yaprak gibi savruldu. O günlerde beni sinenize bas-
tınız, gönlünüzde yer verdiniz, kusurlarımı affettiniz!

Rica ederim, burada da müspet bir hakikat aramayınız! Ha-
talarım göz yumup bunları hoş görünüz!

Size fazla bir hizmetim olamadı. Şimdilik;

*Başı yoktur sonu yoktur şu kitab-ı dehrin,
Ortasından elimizde iki üç yaprak var.*

mısralarında ifadesini bulan şu cildi sunabildim. Baki hürmet-
ler, hepinizin gözlerinizden öperim.

Beşiktaş, Saman İskelesi, 10 Eylül 1948
Neyzen Tefvik Kolaylı

MUKADDİME¹

Kari,

Bu yazıları okurken veya dinlerken ilmi, edebi hiçbir meziyet aramayacaksın! Hayretzede bir *serserinin* istidat-ı hilkîsini boğup ve sonra azaplarla tahnit eden muhitine karşı, ne biçim duygular taşıdığını birer eğlence gibi seyredeceksin!

Yazılarda tesadüf edilen elfâz-ı galizeyi ve pek bayağı olan manaları duyduğun zaman hilkat-i müstehcenenin timsâl-i uzvisi sayılan, bir *sarhoşun* öğürtülerini terennüm eden, bir opera parçasını dinliyorum farz et!

Yahut envâr-i maarifin yol bulup da giremediği bir hafîre-i fazayıhten eşbah-i cerâimin günah ve suçlarının kaynayıp taşıdığı nazar-ı tahayyülüne getir. Ve her nerede olursa olsun Neyzen Tefvik tefevvühünü işittiğin zaman onun ahlak-ı mez-

1 Bu mukaddime, "Ferdâ-yi vahdet" şiiriyle birlikte yazılmıştır.

mümesinden sana birkaç fıkra anlatan ağalara, efendilere, beylere tesadüf edeceksin. Bu adamı düşündüğün vakit, fezâ-yı fezâyihte mer'î, gayrimer'î hakiki ve hayali ne gibi ef'alî seyyie ve redie tasavvur edebilirsen ona isnat etmekte tereddüt etme. O, kâinatta bütün maasiye mâlik olamadığından, yani insanların mertebe-i beşerdeki bütün adiliklerini benimseyip temellük edemediğinden dolayı kendi nazarında, affolunmaz bir günahkârdır. On sekiz sene evvel yazdığı bir gazelin baştan iki beytini dercediyor ki, "Ferdâ-yi vahdet" serlevhali manzumesinde yediği boklar, testere kesmez salabette bulunduğu nezhâhet-i ahlâkiye üzerinde baygınlık hissedildiği vakit, amonyak yerinde kullanılırsa faydası görülür:

*Sû-i tedbirimle yâhu, öyle boklaştı işim,
Ağzıma sıçtı felek, hem de ...di geçmişim.
Serseridir defter-i isyânımın serlâvhası,
Ben melâmet postunu kaalû beladan seçmişim.*

İngiliz meşâhir-i hükemâsından Şekspir'in *Hamlet* unvanlı eserini okuduğu zaman mucize görmüş münafık gibi akli bokuna karışan bu *serseriye*, mütercim-i muhteremi Abdullah Cevdet, "Nâlezen Neyzen'e Nâlezen Hamlet" diye hatt-ı desdiyle sunduğu bir nüsha vermişti.² O vakitten beri *serseride* Şekspir'e karşı uyanan lâyemut bir aşkın çerağ-ı ruhanisi Neyzen'e karşı pek vâsi miktarda isar-ı ziya eder. İşte o nurun zıll-i mühibinde "Ferdâ-yi Vahdet"i düşünen bu dimağ, o hakîme ve onu idrak eden kavme karşı fariza-i ebediyyesini şu üç beyit ile ödemeye yelteniyor:

2 Bir gün, Kadıköy'den köprüye geçecektim. Cebimde vapur bileti alacak kadar param yoktu. *Hamlet*'i Fenerbahçe'de beş kuruşa satarak yol parası edindim.

ŞEKSPİR

*Şekispir'in bütün asârına değil, birine
Feda imiş Britanya o hikmet efserine.*

*Ne muhteşem, ne derin bir mehabet-i takdir,
Yeter bu İngiliz'in ilme aşkını tasvir.*

*Revân eder acı sözlerle tayf-ı hikmetini,
Bu serzeniş ile sezmiş vatan muhabbetini.*

1921 Neyzen Tevfik

ÖNCEDEDEN SÖYLEMİŞ OLAYIM!³

Yarân-ı safâya beyandan dür olmasın, bence her şeyde kıymet-i hakikiyye eşkâl, ef'al, ahval-i tabiiyyeyi olduğu gibi göstermekle kaimdir. Elvâh-ı bediada aranılan kudret-i sanat, cevher-i meziyyet, zevk-i selimi okşayacak inceliklerin mevkii olduğu gibi kalınlıkların da kendine mahsus kıymet ve ehemmiyeti vardır. Birçok narin ve zarif nüktelerin şümüllü, rumuzlu mazmunların gösteremeyeceği tesiri yapan zahiren kaba saba görünen hikâyeler, fıkralar vardır ki insan işittiği zaman o vaka bütün belâgat-i cismâniye ve maneviyesiyle gözünün önüne gelir. Fıkranın ifham ve ihsas etmek istediği mesele, sâmi'in sahne-i tahayyülâtında tecelli veecessüm eder.

Şu *Kalendername-i Neyzen*'i okumak zahmetine katlananlara tavsiye ederim ki birkaç satırlık yazılarım sönük bir zıll-

3 Neyzen Tefvik bu mukaddimeyi 1919'da çıkan *Hiç* adındaki kitabına yazmıştır.

afilden başka hiçbir şey olamaz. Artık bunda tekellüfât-ı tahriyye, nezâhet-i edebiyeye de aranılmamalıdır.

Zaten yoktur a! Nitekim benim de üzerimde hakk-ı maarif bulunmadığı gibi. Suret-i tanzim ve tertibinde de intizam ve in-sicam gözetilmemelidir. Gerçi *fakiri* bilenlere karşı, şu mütalâat bîlüzum ise de tesadüf bu ya, belki muarefemiz bulunmayan bazı zevatın da eline bu *Hiç*'ten bir nüsha geçebilir. Bunun için şu mukaddimeye lüzum görülmüştür.

Vakıa bir iki satırdan sonra kızıp da atmamak şartıyla hak-kımda gaibâne bir fikir edinecekleri gibi, beni de mesleğimde mazur göreceklendir.

Malum ya, eskiden bir söz vardır: “Ya olduğun gibi görün veyahut görüldüğün gibi ol.” Bugün kırk yaşındayım, olduğum gibi görünmekteki metanet ve rasânetime delil-i katî ve burhan-ı celî sebatsızlıktaki sebatımdır. Bazan da ahval-i zamana eyyam-ı devrana uymak için, yani görüldüğüm gibi olmak hevesine her ne kadar temayül ettimse de o kisve-i izâfiyeyi bir türlü taşıyamadım, geran geldi. Esasen ne lüzumu var? Neyzen Tevfik sazıyla, sözüyle, düzüyle seyyar bir ibret-i mücessemedir.

Üstad-ı muhterememiz Ahmet Rasim Bey'in *Eşkâl-i Zaman*'ındaki tasvirime bir kerecik atf-ı nazar kâfidir.

Evet, işte ben de kendimi ancak o kadar anlayabildim. Yalnız, “Hâke düşmüş bir cevher” kaydını silmek şartıyla. Hazret-i Üstad'ın bu fırçasındaki kudret-i sanat, elvan-ı rengârenk *Hiç*'i okuyanlara beni olduğum gibi gösterebilir.

Ey kariin-i muhtereme, içinizden işine gelenler beni hoş görsünler. Zaten, *Hiç*'ten ne beklenir?

Bütün ef'alın ilcaâtı isti'dâda tâbi'dir,

Bilinse, sırr-ı hilkat kimsede taksir yoktur, yok.

Hersekli Arif Hikmet Bey merhum

Ahvâlimi şu müfred-i Fârisî de anlatır:

*Tabl pinhân çi zenem, taşt-ı men ez-bam üftat,
Küs-i rüsvâ-yı mâ der ser-i bazâr zedend.*⁴

İstanbul, 1919
Neyzen Tevfik

4 Leğenim damdan düştü, rezilliğimin davulunu pazarbaşlarında çalıyorlar, artık gizli davul çalmama ne lüzum var?

HAZIRLAYANIN BİRKAÇ SÖZÜ

Şair Neyzen Tefvik, eserini sunarken sizi karşıladı. Artık siz onunla ve onun armağanıyla baş başasınız. Meşgul etmeden birkaç kelime söyleyeyim.

Azâb-ı Mukaddes'in yayımlanması, Neyzen'in imanı haline gelen musikiye başlamasının altmışıncı ve İzmir'de 1314'te *Muktebes* mecmuasında ilk şiirini yayımlamasının elli birinci yılını idrak ettiği günlere rastlamaktadır.

Burada ne eserin tahlili yapılacak ne de Neyzen'in musiki ve edebiyattaki hüviyeti, içkisi ve baştanbaşa bir macera olan hayatı uzun uzadıya açık ve kapalı taraflarıyla anlatılacaktır. O, bütün sanattaki kabiliyet, kudret ve yapıcılığıyla; en küçük bir kayda tahammül edemeyecek kadar serazatlığıyla; içkisiyle, sanatın, bilginin ve insanlık hasletlerinin hakiki servet olduğuna inanışıyla nevi şahsına has bir oluşturu.

Neyzen; gerek dile getirdiği ve hıçkırttığı sazından çıkan nağmelerini ve gerek Şiirlerini ruhi, beşeri ve marazi bir âlem içinde vermiş; ondan sonra eserlerini kafiyen takip etmek lü-zumunu duymamıştır. Bu hal, Neyzen'de ifrat halini alır ve onun hususiyetini teşkil eder.

O, hiçbir zaman dinlensin diye ney üflememiŐ ve dinleyn dememiŐtir. Hiçbir zaman neŐredilsin diye Şiir yazmamıŐ ve neŐrine doğrudan doğruya baŐvurmamıŐtır. Hatta eserlerinin dağımlıklığı bu sözlerimi teyit eder.

İŞte ana hatları bu olan Halikarnaslı Neyzen Tefvik, her zih-niyet ve meslekteki dostlarının arzusunu yerine getirmek maksadıyla bizi, eserini hazırlamak vazifesiyle mükellef kıldı. Kendisinin bu teveccüh ve güvenine mazhar olmak, çekilen yorgunluğu unutturacak yeter bir mükâfattır.

Buna, evvelce birkaç defa teşebbüs edilmiş ve ilk adımlar-da duraklanmıŐtır. Bu teŐebbüslerden ancak *Hiç* ve iki formıya meydana gelmiştir.

Neyzen'in fazla kıymet vermeyerek içindekilerin çoğunu hatırlamayı dahi kendisi için külfet saydığı Şu kitap, büyük zorluklarla vücut buldu. Hatta denebilir ki, en iŐlek zekâlar birleŐerek zorluk yaratma yarışına çıkmış olsalardı, bu kadarını ihdas edemezlerdi.

Şiirlerin bulunması pek güç oldu. Bu güçlüklerden başka Neyzen'in köpürüp coŐan ruh dalgaları, yıpratıcı Őartların ha-yatında bıraktığı derin izler, marazi tezahürler, bazen nükse-den korkunç bir iki devresi ve nihayet herhangi bir hastane-de istirahatete çekilmesi de eserin muhtevasını teşkil eden Şiir-lerin toplanmasını zorlaŐtırdı.

1945'te başlayan çalışma, bugüne kadar sürmüŐ ve bu cilt, bu suretle uzun bir zaman zarfında hazırlanmıŐtır.

Azâb-ı Mukaddes külliyatı Şöyle meydana gelmektedir:

1. Neyzen’de her nasılsa, büyük bir afetten veya geçtiği yerde hayat eseri bırakmayan yakıcı ve yıkıcı istiladan kalmış gibi, bir miktar şiir.
2. Hafızasındaki şiirler. Neyzen’i yakından tanıyanlar bu yaratıcı zekânın aynı zamanda ne korkunç bir hafızaya sahip olduğunu bilirler.
3. Neyzen’i sevenlerin ellerinde bulunan parçalar. Bu şiirler, elden ele geççe geççe o kadar değişmiştir ki, Neyzen’e müracaatla düzeltilmeleri bizi bir hayli yormuştur.

Bundan sonraki ciltler için de en büyük memba yine Neyzen’in hafızasıyla onu sevenlerin ellerinde bulunan şiirler olacak ve külliyyat bu suretle tamamlanacaktır.

Böylece küme haline getirilen eser tekrar tekrar gözden geçirilerek elinizde bulunan sayfalar meydana gelmiştir.

Şiirler ve hicivlerin tasnifinde şu yol güdülmüştür:

Şiirler; “içtimai hicivler”, “felsefi şiirler”, “aşk şiirler”, “portreler”, “kendi dilinden kendisi” olmak üzere beş bölüme; her bölüm heceler ve aruzlar diye ikiye ayrılmış; aruzlar da tarih sırasına göre terkipler, mesneviler ve kıtalar olmak üzere kısımlara ayrılmıştır.

Şiirleri tam bir tasnife tabi tutma imkânı yoktur. Çünkü mesela içtimai-felsefi bir şiirde aynı zamanda kendi ruhi haletlerini veya sevgisini anlatır, hatta muayyen şahıs veya zümreleri yahut kendisini hicveder.

Bununla beraber şiir veya hicivlerin hangi cephesi daha fazla ifadeliyse o şiir, bu mevzu bölümüne konulmuştur. Bu bakımdan bölümlerin ayırıcı mahiyetleri, nisbidir.

Heccav Neyzen’in hicivleri, kendisinin de belirttiği gibi buhran ve sarhoşluk halleriyle, meyhanelerde ve hastanelerdeki tedavi günlerine aittir. Bir insan vücudunun dayanmasına imkân olmayan ihmal ve aylarca devam eden buhranlardan sonra

sular durulunca, Neyzen ya bir hastane veya tımarhanede görülür. Buralarda çok sevdiği hekim ve dostlarının ciddi ihtimam ve alakalarıyla karşılaşır. Bazen cebindeki peksimet parçasıyla gittiği ziyafetlerin Şark kültürünün kuvvetli fakat dağınık mümessili; sefil, fakat gönlü yüksek tabakanın hakiki dostu, gözbebeği; Neyzen, bu defa da hastaların “Neyzen Baba”sı olmuştur. Hastanede kaldığı devreler, onun en verimli günleridir.

Bunları kaydetmekten maksadım, bu şiirlerin yazıldığı tarih ve muhit içinde mütalaa edilerek hüküm verilmesini ve eğer bunlar bizi daha sonraki yıllara kadar götürüyor ve yeni çıkan hadiseler karşısında bu hicivler canlılığını kaybetmiyorsa, bunun hikmetinin Neyzen’in ileri görüşlü bir sanatkâr olmasında aranmasını temindir.

Hakikatte Neyzen’in hicivleri kin ve garaz mahsulü değildir. Amansızlığına bakınız ki; onun en acı hiciv ve tarizlerine maruz kalanlar, aynı zamanda kendisinin en yakın dostlarıdır.

İçtimai hadiselerimizi çok dikkatle takip eden heccav, meydana getirdiği şiir veya kıtayı kendisi için değil, yine cemiyet için yazmıştır. Cemiyetin sanatla ifade edilen her hadisesi gibi bunlara da istenildiği kadar kulaklar tıkansın, gözler kapansın; esen rüzgârların savurduğu nebat tohumlarının, yeşermek için kuytu yerlerde birikmesi gibi; ister istemez duyulacak veya görüleceklerdir.

İşte Neyzen’in mısralarının büyük bir yayılma kabiliyeti göstermesini, realiteleri tespitindeki başarıda aramak lazımdır. Neyindeki saltanatı gibi...

Şiirleri tamamen basılmadan ve büyük afişlerle haber verilen konserler vermeden sözünün ve sesinin halk tarafından bu derece anıldığını gören sanatkâr mahrumiyetleri karşısında “Allah mekândan münezzehtir, ben metelikten,” der.

Kitaba tarafımdan konulan “Hakkında yazılmış olan yazılar” onun için yazılanların bir kısmıdır ve bulunmuş olanları-

dır. Bunlar Neyzen'in o sırada bulunduğu vaziyete göre yazılmış olduğundan her biri ayrı hususiyet ve kıymet taşımaktadır. Ayrıca yeni yazılmış birkaç yazı da ilave edilmiştir. Bu yazılar, yazarlarının soyadlarına göre alfabetik bir tertibe tabi tutulmuştur. Soyadları bulunmayanlar bu tertibe öz adlarıyla girmişlerdir.

Lgatenin yapılmasına bilhassa lüzum görülmüş ve bu cilt, indeks ve fihristle son bulmuştur.

Bütün gayret ve titizliğe rağmen eser sahibine atfedilmesine imkn olmayan, fakat bize ait olan birçok hatalar bulunabilir. Bunların mazur görülmesini; okuyucularımızın, bilgi ve izanlarıyla bu çeşit yanlışları düzeltmelerini ve eksikleri tamamlamalarını rica ederim.

İhsan Ada

GAZEL⁵

Dilşikârım! Sen esir ettin dil-i nâşâdımı,
Şivekârım! Levha-i hüsnün gönül sayyadı mı?

Düştüğüm günden beri gafletle hüsnün dâmına,
Eyledin eflâke i'lâ âhımı, feryadımı!

Hançer-i hicrinle cânâ sinemi çâk eyledin!
Âşık incitmek acep cananların mutadı mı?

Gözlerin mirât-ı İskender gibi yaktı beni
Tığ-ı cevrin etti viran hane-i âbâdımı.

Hak seni *Tevfik*'e mazhar eylesin ey bîvefa!
Eyledi aşkın perişan fikr-i istidadımı!

5 Bu gazel, şairin ilk yayımlanan şiiri olup *Muktebes* mecmuasının 30 Nisan 1314 tarihli on sekizinci sayısında, "Urla Mekteb-i rüşdiyesi muallim-i evveli Hasan Efendi'nin mahdumu Tevfik" imzasıyla çıkmıştır. Gazelin altında, mecmuanın teşvik edici bazı satırları vardır. [İ. A.]

Bişnev ez-ney çûn hikâyet mikuned
Ez-cudayîha şikâyet mikuned

Mevlânâ

İçtimaî

*Ey bana kendini büyük tanıtan,
Hâlime bak da varlığından utan!*

*Sen kerîm ü ganiyy u mutlaktın,
Sâhib-ül-cûd-ü zül keremdi adın.*

*Hani nerde o şanlı saltanatın?
Benden olsun sıkılmıyor suratın!*

Mürâcât'tan

ÇOK ŞÜKÜR

Deli gönül, neyi özler durursun?
Acınacak dostun, cânanın mı var?
Dünya yansa yorganın yok içinde,
Harap olmuş evin, dükkânın mı var?

Hatır, gönül bulamazsın birinde,
Dama dedi dışısında, erinde,
Vatan dedikleri yangın yerinde,
İnsanlığa hâlâ imanın mı var?

Nene yetmez senin şu kuru kaval?
Pir aşkına sıkıldıkça durma, çal.
Malta'daki kurnazlardan ibret al,
Paran mı var, bağın, bostanın mı var?

Sana giren, çıkan nedir, be dürzü?
Be *Allah*'ın numunelik öküzü!
Ben mi yuttum on dört bin okka düzü,
Bekri Mustafa'dan fermanın mı var?

Ne uymazsın zamaneye be domuz?
Kırk senedir ne verdin omuz.
Nâzır olmuş desem sana ıstakoz,
Reddedecek kılıç, kalkanın mı var?

Çünkü neden? Dalyanın yok, ağın yok,
Bir tek hamsi kızartacak yağın yok.
Ocağın yok, dalın yok, budağın yok,
Yoksa *Gökalp* gibi *Turan*'ın mı var?

Uyanmadın gitti, dalgın uykudan,
Sana ne be âlemdeki kaygudan?
Dem vurursun siyasetten duygudan,
Beynelmilel bir imtihanın mı var?

Feylesof'um dedi herif, pap çıktı,
Nâzır oldu, saman sattı sap çıktı.
Reçetede şurup yazdı, hap çıktı,
Yutmayacak yoksa, âyanın mı var?

*İspermeçet-zade*⁶, *Kirpi*⁷, *Pehlivan*⁸
Yanaşması, o bayraklı *Kahraman*.
Sadrazamlar içinde en düztaban⁹
İmzacılar başı *Mervan*'ın mı yar?

Çal nayını, ferahnäkte ver karar.
...n nazır ...rın müsteşar.
Kumda oyna çöp batmasın aşikâr
Düşünecek senin zamanın mı var?

Kendi cihanında bak sen keyfine,
Kulak asma halkın hayfa-hayfine.
Tanburuna, kemanına, define
Sen de katıl, neyde noksanın mı var?

Şu kırk yıldır senin daran alındı,
Suratına yüz bin kara çalındı,
Nasıl olsa şu bokluğa dalındı
Neyzen'den de büyük isyanın mı yar?

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
.9 Kânunusâni 1337 [9 Ocak 1921]

6 Ali Kemal.

7 Refik Halit Karay.

8 Yakup Kadri.

9 Damat Ferit Paşa.

FÂNUS-I HAYAL

Deli gönül, kara deniz dinlemez,
Adam olur, balık olur, kuş olur.
Yerde, gökte, suda arar rızkını,
Serserinin dağarcığı boş olur.

Kedi olur, köpek olur, at olur,
Kızılırmak, Sakarya, Fırat olur,
Amazon'da, *Nil*'de bazan yat olur,
Sandal olur, vapur olur, muş¹⁰ olur.

Kanat açmış *Mevlânâ*'nın neyine,
Dalmış çıkmış *Bektâşî*'nin meyine.
Âşık mıdır cihanın her şeyine,
Her mevsimde bir sevdaya düş olur.

Üryan girer matbuatın yurduna,
Masal okur kuzusuna, kurduna.
Tel kırmadan rebâbın akorduna
Ahenk eder şebabı bîhuş olur.

Dua etsin muharrirler sansüre,
Bonkör olan muavine müdüre,
Mikroplar da taş çıkarır *Pastör*'e,
Âvellerin başına baykuş olur.

10 Fransızca *mouche* kelimesinden. Altı düz küçük gezinti vapuru.

İspermeçet-zade oldu garibe,
Tutulmuştur, *Durgun Eşek*, *Şekib'e*,
Yazıları *İspanyol'a* giribe
Hikmetini okutursa hoş olur.

Mumcuzâde çimdik atmış eşeğe.
Pehlivan da katır almış yedeğe,
Yeni sahne o hırlayan köpeğe
Kemik atsa çocukça oş oş olur.

Şu *Kirpi'nin* kürkü batsın gözüne,
Sinek üstü o bal gibi sözüne,
Mide bulandırdım desem yüzüne
Durgun'lara deh demeden çüş olur.

Feylesof'u çağırılmışlar konaktan,
Pap'ım çıkmak istemezmiş yataktan,
Madam Miloviç'i şöyle uzaktan
Göstersem de aport dersem koş olur.

Küçük beyler köçek gibi gezmezse,
Akıbeti gençliğinde sezmezse,
Çarhın bin bir çemberinden geçmezse
Başlarında duyguları loş olur.

Üç beş defa ayılmıştım rüyada,
Gönlüm yine güzellerle sahbada.
Ezberimde kalan şu söz dünyada:
Çok vermeyin Neyzen'e sarhoş olur.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
12 Kânunusâni 1337 [12 Ocak 1921]

HAVALE

Hakkı Suha'ya

Düzelmeyen şu âlemin işini
Ulu Tanrı'm olan nûra bıraktım,
Sabreyledim, kırk yıl sıktım dişimi,
Gün görmeyi *Nefh-i Sûra*¹¹ bıraktım.

Avrupa'yı, siyaseti, planı,
Devletlerce, uydurulan yalanı,
İngiliz'i, Fransız'ı, Yunan'ı,
Felek denen şu kambura bıraktım.

*Enver'ini*¹², *Topal'ını*¹³, *Şaşı'yı,*
*Sakallı'yı*¹⁴ bizim *Çeribaşı'yı*¹⁵
Malta'daki tavşanlara aşığı
Vurmak için bir doktora bıraktım.

Tetkik ettim her mesleği, her dini,
Bulamadım gamsız bir tek ferdini.
Anlatmak için *Siyonist'e* derdimi,
Marko Paşa ile *Tur'a* bıraktım.

11 İsrail'in kıyamet için boru üflemesi.

12 Enver Paşa.

13 Levazım Dairesi Reisi İsmail Hakkı Paşa.

14 Bahriye Nazırı Cemal Paşa.

15 Edirneli olmasından dolayı Talat Paşa kastediliyor.

Bin bir asrı doğururken bir gece,
Güvenilmez bu feleğe zerrece
Bak tarihe saltanatlı bir nice
Süleyman tahtını mura bıraktım.

Çok krala çalkayınca eleği,
Hâkim ettim kazma ile küreği,
Milyarlarca mehpâreyi, meleği
Mezar gibi bir çukura bıraktım.

Görsün cihan serseriler pîrini,
Allah'a da vermem *Türk*'ün yerini.
Müselleste olan üçün birini,
Konstantin'le *Anzavur*'a bıraktım.

Kulak asmam gürültüye, sese ben,
Baktım kalbim ile pişe, pese ben.
Yeri göğü yapan mühendise ben
İrfan adlı bir mezura bıraktım.

Feylesofa kaptan etsem *Papî*'yi,
Göremezler fırtınayı, tipiği.
İspermeçet-zade ile *Kirpi*'yi
Mihrân ile *Haçador*'a bıraktım.

Dilencilik yetmez gibi eline,
Dâr-ül hikme çıktı hakkın haline,
İstibrayı sürsün Frenk eline,
Meseleyi bir kubura bıraktım.

Yeni sahne zannetme ki bozuktur,
Piyesine hırlayanlar buçuktur.
İnci midir sancı mıdır ne boktur,
Kemiğini direktöre bıraktım.

Deli *Neyzen* al mansuru destine,
Teraneyele selam yolla dostuna.
Matbuatın masasının üstüne
Seyyah iken kırık billur bıraktım.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
12. 01. 1337 [12 Ocak 1921]

MEŞİME-İ ÜMMİD

Deli gönül, daldın yine engine,
Hatırından neler gelip geçiyor?
Şarktan garba, garbdan şarka uçuşan
Bulutlardan haber gelip geçiyor.

Sevir'deki muahede, siyaset,
Çoktan çöktü, bunu bilmek maharet.
Keramete kış attıran feraset
Postası her sefer gelip geçiyor.

Baktım harbin yıldızına, şebine:
Emperyalist kaynayacak dibine.
Derin duyan her devletin kalbine
Yırtıcı bir hatar gelip geçiyor.

Bu siyaset, bu saltanat, bu nişan,
Avlanan vicdana bir kanlı kapan.
Altı bin yıl bu, laf değil, çarpışan
Kılıçlardan beşer gelip geçiyor.

Görüyorum kamerde bir gök bayrak,
Güneş saçan yıldızının adı: Hak.
Resm-i tâ'zim ile geçit yaparak,
Kalemimden kader gelip geçiyor.

Bu bayrağın mızrağının ucunda
Bir el gördüm, küre var avucunda.
Kehanetin *Türk*'e ait burcunda,
Yeni bir şaheser gelip geçiyor.

Mebdeine kadar baktım hilkatın,
Göz gezdirdim düsturuna vahdetin,
Milletine yâr olmayan devletin
Kapısından zafer gelip geçiyor.

Neyzen! İnsanların her bir katında
Gönül gözü az, gencinde, kartında.
Üniforma sandığımız sırtında
Pıhtıdan bir semer, gelip geçiyor.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
13 Kânunusâni 1337 [13 Ocak 1921]

ABDÜLHAMİD'İN AĞZINDAN BİR NUTK-I HÜMÂYUN

Kal'a-i asâr-ı zulme verdim istihkâm-ı tam
Ettim istibdâd ile tarihte ibkâ-yı nam.
Öyle tarsin eyledim, olsa cihan zir ü zeber
Attığım üss-i mezalim haşre dek eyler devam.
Ben o celladım vatanda açtığım her yârenin
İltihabı bir zaman etmez kabul-i iltiyâm.
Nerde *Cengiz* engizisyon, nerde *Haccac u Yezid*,
Nerde *Timur - Hülagû*, nerde ecdâd-ı izam,
Nerededir *Şeddâd u Nemrûd*, nerededir *Ad u Semûd*,
Her cihetçe zaliman-i dehre ben oldum imam.
Ben ölürsem mülk ü millet bitmeden volkan gibi
Ka'r-ı lâhdimden tüter eflâka dûd-i intikam!
Ol kadar ezdim şu miskin milleti ki etmesin
Fasl-ı dâva eylemekçün rûz-ı mahşerde kıyam!

Kahire, 1321

ZAFERNÂME-İ MEŞRUTİYYET

Bârekallah bu gidiş aynı selamet gibidir,
Bu tedâbir-i hikem, bâis-i nusret gibidir,
Sinede hubb-ı vatan nur-ı saadet gibidir,
Lutf-ı *Hak*'la vatanın her yeri cennet gibidir.
Bilmeyenler bunu timsal-i cehalet gibidir.

Mantık olmazsa da ef'al-i kıyasîmizde,
Akl u hikmet dolu *Kanun-ı Esasîmizde*,
Çakıyor berk-ı zafer tığ-ı hamasîmizde,
On sene oldu ki âfâk-ı siyâsîmizde¹⁶
Bu kopan fırtınalar hayra alâmet gibidir.

16 Bu manzume Meşrutiyet-i dilâramızın dördüncü senesinde yazılmıştır. O vakit “dört sene oldu ki; âfâk-ı siyâsîmizde” diye okunurdu. Ertesi yıl “beş oldu” dendi. Şimdi “on” diye yazıldı. Bu gidiş bizde oldukça Allah devlete zeval vermesin kırk sene oldu ki, diye okunacağına şüphe yoktur. (N. T.)

Doğruyu söyleme, vallahi kelepçe diline
Vurulur yoksa gidersin yine gurbet eline,
Sen kulak asma sakın *Avrupa*'nın çengeline,
Sıçarız diplomatın lihyesinin bam teline,
Bizde erbab-ı deha Âmmе'de temmet¹⁷ gibidir.

Hak yolunda yazık oldu çekilen çilelere,
Enseye doğru yol açtı bu yaman sillelere,
Çeşm-i ibret ile bak darbelere, hamlelere,
Çekmiş olsak da yekûn böyle kara cümlelere,
Bu hesaptan payımız hâric-i kısmet gibidir.

Toplanır haftada üç kerre güruh-ı Vükelâ,
Sakın *Ashâb-ı Kehf* sanma uyurlarsa daha,
Kimi *Mernûş u Debernûş*, kimisi *Yemlîha*,¹⁸
İşte bunlar ile bâ izn-i Cenab-ı *Mevlâ*
Bâb-ı Âli koca bir dâr-ı siyaset gibidir.

Verdiler bezm-i ezelden bize tığ-ı zaferi,
Emr-i *Hak*'la açarız semt-i aduya seferi,
Kâfirin kahiridir ordumuzun her neferi,
Bu ne dehşet ki donanmaya verip zib ü ferî,
Çıkmamız *Marmara*'ya *Kutb*'a seyyahat gibidir.

17 Âmmе'de temmet gibi: kamuda bulunmamak, halk içinde bulunmak.

18 Yedi uyurlar'ın adları. Mernuş ayrıca Neyzen Tevfik'in pek sevdiği köpeğinin de adıdır.

Müteveccih vatana lutf-ı Cenab-ı Feyyâz,
Sû-be-sû mülkümüzün her yanı gülzâr-ı riyâz,
Ne kadar var ise sattık gemi, kışla, enkaz,
Yaşasın ordu, hamiyet, yaşasın istikrâz,
Altı, üstü vatanın menba-ı servet gibidir.

Fi'li mazideki gaib er ile müftehiriz.
Her yükün altına girmiş hüveyiz müstetiriz.
Düşmeni hamle-i ûlâda urup titretiriz,
Âvn-ı *Bârî* ile her şeye bugün muktediriz,
Hâlimiz herkes için câlib-i ibret gibidir.

Düşeli vech-i edânî gibi hırsa hevесе,
Bende olduk hepimiz mürtekibe, muhtelise,
Devr-i sabık gibi işte yine girdik kafese,
O *Selanik* ki eğer *Kâbe*-i hürriyyet ise,
Emr-i *Tevrât* ile mescitte ibadet gibidir.

Ey bana pend ü nasihat veren ehl-i himmet,
Sözüme kızma sakın çünkü bu bence müsbet,
Beynimizde bulunan farka edersen dikkat,
Bize nisbet ile ... *Âbide-i Hürriyyet*,
Size nisbetle kenef *Bâb-ı Meşihat* gibidir.

Ayasofya, İstanbul
18/6/1327

MAŞALLAH!

Mevsimi geldi vatan pürşeref ü şan olacak!
Seyreden satvet-i milliyyeyi hayran olacak!
Ordumuz arz u semalarda hükümran olacak!
Saf-be-saf ins ü melek bende-i *Turan* olacak!

Yakacak *Avrupa*'yı naire-i savletimiz,
Yıkacak yumruk ile şeş ciheti milletimiz,
Tutacak enfüs ü âfâkı bütün şöhretimiz,
Nice mamurelerin halkı perişan olacak!

Yapacak yeryüzüne gayretimiz bir heykel,
Tapacak diktiğimiz heykele akvam u düvel,
Serfürû eyleyecek bizlere ahkâm-ı ezel,
En küçük bir kulumuz *Nemse* ve *Alman* olacak!

Alacak *Rusya*'da *Petersburg*'u askerimiz,
Dalacak *Kutb-ı Şimalî*'ye yaman leşkerimiz,
Olacak *Eskimo*'lar bende-i fermânberimiz,
Şerrimizden nice zîruh herâsan olacak!

Yıkacak bir elimiz vadi-i *Hindistan*'ı,
Sıkacak tâ boğazından *Japon*'u, *Efgan*'ı,
Tıkacak bir kümese *Bulgar* ile *Yunan*'ı,
Sırb'dan evvel kulumuz *Çin*'le *İtalyan* olacak!

Yanacak *İngiliz*'in kuvvet-i bahr ü berri,
Sanacak *Leh*'le *Franstz*, bizi dehrin pederi,
Kanacak bir yalan atsak da eğer cinn ü peri.
Bu işe ilk şaşırın hasılı şeytan olacak!

Yeryüzü hep bizim oldu gelelim şu sadede,
Bütün akvam-ı cihan düştü amanla medede,
Bir kişi kalmadı artık karışan nik ü bede,
Rub'u meskûn yeniden saha-i ümran olacak!

Nâfia emredecek şimdi mühendis *Agob'a*,
Bir tünel açmak için şöyle *Kutub'dan Kutub'a*,
Köprü inşası için lazım olan hayli duba,
Vükelâ Meclisi'nin boş kafasından olacak!

Dolacak şanlı eserlerle maarif sepedi,
Bir risale kalacak nisbeten ansiklopedi,
Şişecek hikmet ile kilyesi, kalbi, kebedi,
En küçük bir talebe dâhi-i devran olacak!

Yazacak ismini yanlışsız o dem *Meb'usan*,
Kalacak hayret içinde bu işe hep *Ayan*,
Vükelâ karşılarında olacaklar lerzan,
Bunların bilmediği din ile iman olacak!

İşte bu zümre hukuk-ı vatanın müktesibi.
Bir düşün ki ne olur her birinin müntehibi,
Ötecekler bir ağaçta tüneyen karga gibi,
Bu sadadan nice har, vâkıf-ı elhan olacak!

Derk ü fehm eyleyemez bizdeki fikri *Sokrat*,
Bu ne tefrît-i tecâhül ne ilimde ifrat,
Marta karşı çalacak zil borusu mah-ı Şubat,
Bütçemiz *Vezne-i Maliye'de* raksan olacak!

5 Şubat 1336

SEYR-İ SEFÂİN

Zâhirinden kapı, girsek içine in gibidir,
Levhasında yazılan *Seyr-i Sefâin* gibidir.
Ruh-ı *Nuh* anlayamaz daire mi, naire mi?
Bir dolaptır akıl ermez çeviren cin gibidir.

Dosyası *Tosya* pirinci gibi çok su götürür,
Kaydının hepsi de iptal ile terkin gibidir.
Bahseder bazı cerâid karasından yüzünün,
Kömüre atfeder o, kendine tahsin gibidir.

Gişede beş kaladan sonra sakın görme hesap,
İsteyenler paranın üstünü hain gibidir.
Serti ters anlamayın, halkı eğer terslerse
Adeta müşterisi vadeli dâyin gibidir.

İKİNCİ ARZ-I HÂL

Âraz mı, *Bâb-ı Âlî* mi, sıfat mı *yâ Rasûlallah?*
Hükümet mi, esas-ı meskenet mi *yâ Rasûlallah?*
Belanın ismi yoksa ma'delet mi *yâ Rasûlallah?*
Devâir hep mezar-ı marifet mi *yâ Rasûlallah?*
Diyar-ı eşkiya mı, memleket mi *yâ Rasûlallah?*

Vücudumda garibim, şu recâmı lütfen is'âf et,
Umûr-ı *Bâb-ı Âlî*'yi füyûzatın ile sâf et,
Ser-i kâra geçen kimse, karîn-i bezm-i eşrâf et,
Unuttuk hüsn-i tedbiri, fakat sen bari insâf et,
Rezalet de berâ-yı maslahat mı *yâ Rasûlallah?*

Cehalet fikr-i cemiyetle her beyne çakılmıştır,
Şeref, namus-ı milliyet *Ocak*'larda yakılmıştır,
Tutuştukça memalik, zevk u handeyle bakılmıştır,
Girîbanında halkın bir bela, resmen takılmıştır.
Yed-i pûr hûn-ı devlet mi, rozet mi *yâ Rasûlallah?*

Bu câha çullananlarda eser var istikametten,
Dönüp etrafa bakmazlar, ne var haktan, hıyanetten,
Çekerler garına *Ashâb-ı Kehf*'in tel siyasetten,
Ne farkı var imaretten veya *Bâb-ı Meşîhat*'ten,
Sadaret *Nallumescid*¹⁹ de cihet mi *yâ Rasûlallah?*

19 *Bâb-ı Âlî*'nin yakınındaki caminin adı.

Vatan mı, top atan mı kimse bilmez, şu muhakkaktır,
Bunun medlûlü varsa meclis-i millîde laklaktır,
Demiş ki *Feylesof*, bence ya altındır ya gırtlaktır,
Vatan lafzı bizimçün hak gibi meçhul-ı mutlaktır,
Aceb kabl-el beşer bu bir lûgat mı *yâ Rasûlallah*?

Bütün *Bâb-ı Meşihât*'tır bu mülke meskenet - efgen,
Bu *Dâr-ün Nedve*'dir²⁰ her feyze mâni bî-aman düşmen,
Mîsâl-i *Akreme* her bir münafık, din için rehzen,
Utanmazlar Buhârî'yi zafer evradı etmekten,
Riya onlarca arz-ı mahmedet mi *yâ Rasûlallah*?

Meşihât bence gayya-yı cehil, yekpare bir tabut,
Bu nebbâşan-ı eytâma cehennemler olur mebhût,
Eder lanet bu halka sâkinân-ı âlem-i lâhût,
Boğazlar kardaşı kardaş, sebep bu zümre-i *Tâgût*,
Fazahat devri rûz-ı mesadet mi *yâ Rasûlallah*?

Ederler imtihan önce lefif-i gayr-i makrundan,
Alırlar altı gün sonra kovarlar bâb-ı madûndan,
Müdîrin farkı yok kerhanede bir eski patrondan,
Muallim beylerin haysiyyeti az şimdi garsondan,
Bu *Dâr-ül Hikme* dâm-ı melanet mi *yâ Rasûlallah*?

20 İslamiyetten önceki devirde Mekke'de kabile işlerini görüşmek için yapılmış ev.

Zavallı *Hafız İsmail*'in emri, azli bir çıktı,
Esaretten gelince cübbesi, şalvarı yırtıktı,
Dikiş tuturmadı bir yerde talih, kendi de bıktı,
Güruh-ı fırka beyninde bu çingar partiyi yıktı,
Evâil bahsi zikr-i menkıbet mi *yâ Rasûlallah*?

Bu zatın farkı yokmuş tatlı sert bir köhne cahilden,
Sorulsun *Dahiliyye Nazırı* şu esbak *Âdil*'den,
Eğerçi kendisi mahcub olur bir hatt-ı mâilden,
Niçin yüz vermesinler, almasınlar söz bu kâmilden,
Bunun merkezde kârı hep evet mi *yâ Rasûlallah*?

Sarıklıydı bu önce, imtihanda çok kızarmıştır,
Kuva-yı cehl ile vadi-i ilmi hayli yarmıştır,
Tasavvuftan ururken dem kabardıkça kabarmıştır,
Libâs-ı fahrı pek çok kerre giymiştir, çıkarmıştır,
Palas-ı râh-ı dervişân ceket mi *yâ Rasûlallah*?

Yamandır hali İslam'ın şu vadi-i dalâlette,
Sebep şakk-ı asâ-yı millet oldu bâb-ı vahdette,
Umûr-ı devleti tedvîre er lazım siyasette
Fazâyih irtikab etmek için râh-ı şeriatte
Meşihat'ta bulunmak mazeret mi *yâ Rasûlallah*?

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
10.10.1920

TÜRK'E BİRİNCİ ÖĞÜT

Şimdi geldin az buçuk aslındaki imana *Türk*,
Çekmek isterdim seni çoktan beri divana *Türk*.
Sinede mihrab-ı beytullahı bul, virane *Türk*.
Bî-tekellüf gir harim-i *Hazret-i Yezdan'a Türk*,
Bastiğın yerlerde şan ver cinsine, vicdana *Türk!*

Dizginin canbaz elinde olmasın bak dikkat et,
Çektiğın alâm-ı istibdadı vird-i ibret et.
Davran artık, nefsini öğrenmeye son gayret et,
Kalbini aşk-ı vatanla mâbed-i milliyet et,
Ateş-i hicranla ver su hançer-i giryana *Türk!*

Arş-ı âlâya asıldı hüccet-i milliyetin,
Kendi nefsinde görülsün halka, hakka hizmetin,
Ehl-i zulme kulluk etmekle onulmaz illetin,
Madrabaz kumpanyasından farkı kalmaz devletin
Zorla anlat bunları âzâ-yı *Mebusâna Türk!*

Himmet-i pîr-i zamanla tayy-i eb'âd eyledin,
Hâk olan ecdâdını ihya edüp şâd eyledin,
Ölmeyen tarihini dünyaya inşâd eyledin,
Sayesinde dibciğın bir varlık icad eyledin,
Dehre eyvallah dedirttin yazdığın fermana *Türk!*

Cevher-i hilkat senin askerliğınle müftehir,
Mâbed-i milliyetinde oldu mabudun demir.
Arş-ı mevcudiyetinde âlem-i imkân nedir?
Yaptığın şu inkılabı ölçemez hikmet, cebir.
Gıpta eyler saha-i icadına efsane *Türk!*

Bir belasin *İtilaf*'ın kuvvet-i mağruruna,
Bir kırık kağıyla çıktın fenn-i harbin tûruna.
Bunca devlet oldu mağlub âkıbet mahsûruna,
Sıçtın amden ilm-ü fennin hikmet-i düsturuna.
Doğrusu açlık pes etti sendeki idmana *Türk!*

Hikmet-i hilkat seni kılmış temettünden muaf,
Bir beis yok etsen âsâr-ı asırdan inhirâf,
Hacc-ı Ekber'se muradın, kalbini eyle tavaf.
Varsa cürmün, bilmemektir kendini, et itiraf,
Kendin attın kendini her zillete, hüsrana *Türk!*

İşte *Mekke*, *Müslümanlık* inhisar altındadır,
Hacca niyyet eyleyen katl ü hasar altındadır,
Bak vatan baştanbaşa bin iftikar altındadır,
Yuttuğun bir lokma, hâlâ ihtikâr altındadır,
Bir nazar kıl bunca yıldır verdiğin kurbana *Türk!*

Bir ceza çektin ki on beş yıl sebebden bî-habîr,
Üç buçuk mülhid rezilin keyfine oldun esir,
Padişah alçak, kumandan fahişe hain vezir,
Sû-i idrakinle *Azrail*'i zannettin sefir,
Böyle girdin sureta ayine-i devrana *Türk!*

Kendi yurdunda, evinde kaç asır kaldın garib,
Başına oldu musallat bin heyulâ-yı acib,
Medrese, tekke, mekâtib, hepsi de millet firib,
Aldığın kâfi sana *Gazi-i Ekber*'den nasib,
Kalma esrar-ı hüdaya bir zaman bîgâne *Türk!*

Sıdk ile askerliğin kâfi rızâullah için,
Üzme artık kendini bir şeyh için, dergâh için,
Eğme başın sûret-i *İblis*'e eyvallah için,
Çektiğin çile yekûnen bil ki, illallah için,
Kanma âyin-i ceme, irşada, bir meydana *Türk!*

Varsa aslı bunların âlemde ...ler beni,
Aşikâr etmiş sana eşyayı *Hallâk-ı ganî*,
Beklenen esma-i Hak'tan bil ki mangır madeni
Dervişi bağlar yularsız tekkeye şeyh-i denî,
Olma artık bir kenef kandiline pervane *Türk!*

Âl-i Osman'da *Hasan* yahut *Huseyn* yahut *Ali*,
Var mıdır böyle isim bak? Bu hakikat pek celî.
Hepsi de baştan kışa zulm u tasallut mahmeli,
Tam bin üç yüz yıl bu fitne, oldu halkın engeli!
Sen bıraktın hakkı, taptın zalime, sultana *Türk!*

Kurduğun tâk-ı siyaset âsmâna gıbta-res
Aylı yıldızlı şu bayrak *Kehkeşan*'a gıbta-res
Yazdığın ferman-ı milliyyet cihana gıbta-res,
Ahd u misakındaki kudret zamana gıbta-res,
Aferinler içtiğin peymane-i peymâna *Türk!*

Sulhu imza eyledin mahbûb-i âlemsin bugün,
Çınıyor ufk-ı siyasette kemâlâtın bütün,
En muazzam inkılabı sen ki yaptın işte dün,
Bir değil bin yâr sevsen az bile gönlün içün,
Top gibi sağlam ... aşk ulu cebhâne *Türk!*

Aşk ile fasl-ı ... şimdi germiyyet verin,
Menzil-i imana şeklen rûh-i milliyyet verin,
Şâha kalkan her ... tâbiş-i ziyet verin,
Baştan atma yapmayın, bu hizmete kıymet verin,
Neslimiz azlaştı, hoş bak, hizmet et nisvâna *Türk!*

Öyle ... ki ... er nişânı kalmasın,
Güftügûya avretin asla zamanı kalmasın,
Başka sevda çekmeye tâb u tüvânı kalmasın,
Meclis-i nisvânda erkek imtihanı kalmasın,
Sen isim bulmakla meşgul ol doğan oğlana, *Türk!*

Kızları tayin edin resmî umur-ı devlete,
Evlenince âşinâ olsun mehâm-ı hizmete.
Valide vâkif bulunsun ihtiyaca, servete,
Başka bir revnak verir hatun kişi cemiyete,
Pîşdâr olsun kadın her sahâ-i imrâna, *Türk!*

Kükremiş bunca ... var ümmet-i merhumede,
Eyliyor arz-ı salâbet sâhâ-i ma'lûmede.
Anlamam hikmet nedir şu âdet-i meşumede?
Mantık olmaz böyle bir hürriyyet-i mahkûmede,
Duymamıştır böyle derdi sorsalar *Lokman'a Türk!*

Her muattal ... kudurmuş pür lehib-i ihtiras,
İhtilâc-ı kahr-ı hasretten diler dâim halas.
Bir sefarethane-i gamdır ki yok bekçi, kavas,
Bir cehennemdir ki vuslat yutkunur hicrana has,
Bir beladır ki musallat derd ile dermana *Türk!*

Olmalı hatun kişi zor-i ...le zar-takeş,
Ufk-ı aşkı yakmalı hicranlı bir kızgın güneş.
... velhasılı, esmer, beyaz, zenci, habeş,
Vardır istiğna eden birçok eşek, abdal, gebeş.
Bunları teşbih eder erbab-ı dil hayvana, *Türk!*

Düşmesin ...in zebûn mekkârede kuyruk gibi,
Şanla sallansın ... top gibi, tomruk gibi,
... yumruk alt ... marpuç, ... pulluk gibi,
... yer kalmalı virane bir ... gibi,
Dikkat et, bak, sıhhatinde bu gibi noksana *Türk!*

... haysiyyet temeldir dildeki cemiyete,
Mensec-i vuslat modeldir sanat-ı nesviyyete.
Düşmesin *Mûsâ* gibi ol nesne *Tûr-ı* şehvete,
Bir şereftir bu şerâit unsur-ı milliyete,
Karşı durmaktır hüner enfüsteki tufana *Türk!*

Evvelâ lazım çobanlık hikmet-i matlab ile
Saniyen sanat, ziraat feyz-i rûz u şeb ile
Sonra karnın doydu mu *Türkâne* bir meşrep ile
Balta, tırpan, manda, kağrı, panguduz²¹ merkep ile
Git ... berdüş-ı istila *Frengistan'a Türk!*

Beyza-i anka'yı anla boş tavuk kehkehleme,
Ehli takdir eylesin, sen kendini pehpehleme.
Alt yanından kaydırıp da maveraya dehleme,
Lâyükâlî bir hata-yı hırs ile yestehleme,
Sapma şehrâh-ı safâdan vadi-i isyana *Türk!*

21 Semirmiş hayvanata verilen argo bir isim.

İ'tilâ-yı mülk için milli ... kartalmalı,
Mor ... maplak²⁸ gibi ta ka'r-ı ... dalmalı,
... .. zorla her santimde gümrük almalı,
Âşıkân sırt üstü saatlerce baygın kalmalı,
Böyle gir dinî zaferle ravza-i rıdvâna *Türk!*

Bastığın anda gacırtı kağnıyı andırmalı,
Bade-i vuslat ... mest edip kandırmalı,
Dehledikçe hırs ile yekdiğerin kızdırmalı,
... safâdan bahs açarken ... fındık kırmalı,
Böyle yap asma kulak hakkındaki bühtana *Türk!*

Saykal-i sâ'yinle olsun sıhhatin kalbin temiz,
Gıpta etsin aşkının emvâcına coşkun deniz.
Böyle duyduk, böyle gördük hikmet-i ecdadı biz,
Sağlam ol da örs gibi kır ceviz,
Hürmet et sinendeki sevda denen mihmâna *Türk!*

Yasemini, sineyi tezyin eder bir çift turunç,
Çizmeden versin nişan ... ki yapışsın ... konç,
Öyle zannetsin görenler ... bir dökme tunç,
İlk nazarda ... gıdıklansın ... kırsın kulunç,
Nesl-i âtî aşkına ... minnet et canana *Türk!*

Verdim *Etlik Bağları*'ndan pendime işte hitam,
İstemez bundan ziyade halka tatvîl-i kelam,
Affedin, yoktur sözümde intizam u insicam,
Serseri bir *Neyzen*'im, âşıklara ba'desselam,
Yâdigâr olsun bu nazmım meclis-i ihvâna *Türk!*

Ankara – Etlik
01.08.1339 – 1923

28 Halk arasında ateş küreğine verilen isim.

TÜRK'E BİRİNCİ ÖĞÜT'E ZEYL

Ey yarân-ı bâ safâ! Kemal-i huzu' ve huşû ile sizlere arz-ı beyan ederim ki bu *Türk'e Birinci Öğüt* sahâ-i vatanda hudâ-pesentâne bir niyet-i sâfiye ile yazılmıştır: Lakin tatbikatta bazı gûnâ, mehazîr-i mühlike müşahede olunuyor. Kelimelerin medlûlü olan meâni-i hakikiyye, mâ vuzia lehine yerleştirilemiyor, bu sebepten naşi şu iki parçayı zeylen ilave ediyorum:

Mesele gayetle yanlış anlaşılmış hey oğul,
Hars-ı milliyyette bil ki bu gacırtı başka yol.
Tahta kırmakla *Murâd*'ın bir zaman bulmaz husul,
Halka karşı çam devirmek... Böyle şey etmem kabui,
Düşme derbend-i haterden varta-i nisyâna *Türk!*

Bu gacırtıyla çatırtı birbirinden ayırır,
Sesteki tonlar bile yekdiğerinden gayırır
Sanma oğlum bastığın yol bir *Hac'osman* bayırır,
Belki ol mehparenin *Lutf*'u sana bir hayırır,
İş sanıp ekme darı her girdiğın bostana *Türk!*

Ankara, 1923

DÜŞÜNDÜKÇE

Dışından halka baktıkça, şu dünyayı düşündükçe,
İçinden hakkı gördükçe, o ukbâyı düşündükçe,
Bu düzme altı bin yıllık muammayı düşündükçe,
Hurâfat uğruna bu kanlı davayı düşündükçe,
Döner beynim feza-yı va'd-i ferdâyı düşündükçe.

Tevellüt ettiğim gün aklımı kabz eylemiş dinim,
Şu menkulâta aldanmış bütün ef'al ü temkinim.
Nasıl bir mesele bilmem gönülce hakkı teminim!
Yalandan halk olunmuş bir cehennem ehline kinim,
Sıçılmaz mı o maziye şu rüyayı düşündükçe?

Hurâfâta eşeklik devresinde öyle kandım ki,
O kızgın saçta bin rik'ât namaza bir inandım ki!
Kılarken dans ederdik, ben tabandan öyle yandım ki,
Kafam çarpmış semaya sıçrayınca bir uyandım ki
Açık kalmış kıçım cevvi-i hafâyayı düşündükçe!

Teceddüt etmeyen bir zerre yoktur cevvi-i ekvânda,
Akar enhâr şeklinde ölen mazi bu ummanda.
Elinle gömme kabre kalbini sahra-yı küfranda,
Gözün hâlâ mı cennet bahçesinde, hur-u gılmanda,
Anan cidden ...tir sen bu hülyayı düşündükçe!

Tereddütsüz teceddüt sahasında bir Süleyman'ım,
Şu var ki tac u tahtım yok fakirim lakin insanım,
Muallaktır ebed babında ahkâmımla fermanım,
Demirbaş bir çelik yumrukladır tahrik-i devranım,
Harîm-i *İsmel*'imden kahr-ı a'dayı düşündükçe.

Cehalet vecde geldikçe maabitte kopar tufan,
Görürsün *Nuh*'u ruhunda kürek çekmektedir elan.
Ateşten bir telörgü dahilinde merkez-i iman,
Nice *Peygamber*'i çelmeyle yıkmış bir topal şeytan,
Düşerlermiş kış üstü gam-ı *Leyla*'yı düşündükçe!

Deha-yı *Gazi-i Ekber*'de *Türk* aşkı nümâyandır,
Bugün de cevher-i milliyetin burhanı pürşandır,
Teceddüt devrine isnad-ı mazi mahz-ı küfrandır,
O mazi ki zulümle *Türk*'ü kesmiş ehl-i imandır,
Bin üç yüz yıl kan emmiş *Bâb-ı Fetva*'yı düşündükçe!

Arardım bir nişane ka'r-ı imanımda kendimden,
Bakardım var mı bir iz râh-ı cananımda kendimden,
Görürdüm milleti hâl-i perişanımda kendimden,
Geçerdim yerlere mihrab-ı vicdanımda kendimden
Zelilâne kızıl fesle temennayı düşündükçe!

Semahâtlı, faziletli nice hak düşmanı, a'da,
Örümcekli, *Salâtin* bir kenefte resm-i istibra
Ederlerken yıkılmıştı düşümde *Mescid-i Aksa*,
Sanırdım bir suratsız ders-i âmin mülküdür gayya,
Akâid şekline girmiş heyulayı düşündükçe!

Arardık mavera-yı sırr-ı kevnî *Sûre-i Cin*'de,
Sanırdık *Hazret-i Yakub*'u doğmuş şehr-i *Mardin*'de.
Bulursan almamazlık etme ilmi git de bak *Çin*'de,
Siyasi bir tezellül sahasında arsa-i dinde,
Yatardım kaldırımda *Arş-ı Mevla*'yı düşündükçe!

Akâid mülkünün hatt-ı istivası kîr-i zıll-ullah,
Düşün, bak milletin ahvaline, iç yüzden ol agâh.
Birer derbend-i izmihlal imiş millet için eyvah,
Manastır, havra, mescit, kilise, tekye, zaviye, dergâh;
Yürek yanmazmış şer'ân *Hak Taala*'yı düşündükçe!

Eşeklikten bahis açtıkça mazi ders-i hikmette,
Arardım nokta-i mefruzâyı enzar-ı ümmette.
Fazâyih irtikâp etmek için *Bâb-ı Meşîhât*'te,
Eşeklik gayreti coşkundu rüya-yı cehalette,
Koşardık tersine *Firdevs-i âlâ*'yı düşündükçe!

Bitirdim, kalmadı, içdim bütün meyhane-i aşkı.
Dolaştım aç, yayan kâşâne u virane-i aşkı.
Ezelden yâr edindim âkil u divane-i aşkı,
Şarab-ı Lâyezâli'den dolan peyman-e-i aşkı,
Sunardım *Yusuf*'a fikri-i *Züleyha*'yı düşündükçe!

Hudâ bir püfle deyr-i *Meryem*'e *İsa*'yı kondurmuş,
Hübut etmiş yere, kendi eliyle çarmıha vurmuş,
Çıkarmış göklere, dördüncü katta dur demiş, durmuş,
Sanırdım *Şam* yolunda eski bir *Dürzî* çadır kurmuş
Havâri azmanı rahip *Buheyra*'yı düşündükçe!

Pendik, 1925

ÛÇÛNCÛ ARZ-I HÂL

Bu umman-ı belaya yok mu sahil *yâ Rasûlallah?*
Bu körlükle selamet gayrikabil *yâ Rasûlallah.*
Cehalet manevi bir şahs-ı fâil *yâ Rasûlallah.*
Niçin *Türk*'e aman vermez bu hâil *yâ Rasûlallah?*
Bu millet olmasın mı hakka nail *yâ Rasûlallah?*

Bu seylâb-ı ihanet i'timâden *Türk*'ü yıkmıştır,
Yalandan, vâ'd-i ferdâdan ahali gayri bıkmıştır.
Cehalet her devirde husyesinden *Türk*'ü sıkıştır,
Mekâtibden, medâristen taşıp ayyuka çıkmıştır,
Maarif namı altında rezâil *yâ Rasûlallah!*

Nasıl arzoleyim bilmem, eğer tabir caizse
Kıçından başladık milliyeti tesbit ü tesise.
Alışmış vadi-i gaflette millet cehli takdîse,
Riya ü kizb ü gızetle çıkıp kürsi-i tedrise,
Apışmış dev gibi binlerce cahil *yâ Rasûlallah!*

Maarif şirketi olmuştur istidad için maktel,
Taşır omzunda millet leşle dolmuş bir ağır mahmel,
Bakar maziye, hâle iğrenir ümmid-i müstakbel,
Refah-ı millete *Cemiyet-i ilmiyye*'dir engel,
Terakkiyi bu ...ler mi kâfil *yâ Rasûlallah?*

Görülmez hiçbirinde merhamet âsârı insanca,
Avurdundan takılmış milletin bunlar birer kanca!
Koşarlar mefsedet pîşinde bin hileyle *Mervan*'ca,
Hudûd-ı ilme karşı menfaat uğrunda hayvanca
Bu ellerle çekilmiş hadd-ı fâsıl *yâ Rasûlallah!*

Asırlarca vatan çırpındı humma-yı siyasetle,
Bugün *Tarih-i Osmanî* lebâleb hûn u şehvetle,
Ölen *Bâb-ı Meşîhât* müşterekti her hıyanetle,
Bakayadır bakın, *Cemiyet-i İlmiyye*'ye, dikkatle,
Tarik-ı itisafa hepsi mail *yâ Rasûlallah!*

Maaş almak için bunlar hamiyetle telaş eyler
İlimle korkutur halkı verâ-yı cehli fâş eyler,
Çerağ-ı hikmeti *Darülfünun*'da şule-pâş eyler,
Maarif koltuğunda milleti dibden tıraş eyler,
Kazır maliyyeyi bir çok avamil *yâ Rasûlallah!*

Utandıktan eser yok hiçbirinde hep kaşarlanmış,
Yazık şu millete, âlim diye cahillere kanmış.
Asılsız safsatayla gençliğin efkârı yıpranmış,
Zekâ tehdid ile cebren bu menkulâta aldanmış,
Sürer ahkâmını her fikr-i batıl *yâ Rasûlallah!*

Dayandıkça mürettipler, eğildi işte patronlar;
Ağır bastı kifaf-ı nefis için mâfevke ma'dunlar,
Fakat cemiyet-i ilmiyyenin erkânı melunlar,
Birer timsal-i zillettir, fezâil namına bunlar,
Tekâya, medrese, mektep de dahil yâ *Rasûlallah!*

Eserler yazmışız ki hiç kalır *Tefsir-i Beyzâvî*,
Şeriat namına fihristi bin *Behnâme*'yi hâvi!
...de mutlaka olmak gerek mi kelle kallavi?
Husûsen hullede ziyk-ı havadan bahs açan râvî
Şakırtı şartını senden mi nâkil yâ *Rasûlallah?*

Domuzdan kıl koparmak bizde kanun-ı ticarettir,
Bilâ-mana mebânî, kışla satmak bir ferasettir,
Refah-ı istikamet *Kaf Dağı*'ndan bir rivayettir,
Geçen şu devre-i ilhâda bakmak ders-i ibrettir,
Köre mirât-ı hikmetten ne hâsıl yâ *Rasûlallah?*

Nice evrak-ı nakdiyye kesildi asl-ı servetten,
Karar aldı hükümet cümle *Mebusân-ı Millet*'ten,
Tanınmıştır bu bir tılsım gibi eydî-i kudretten,
Emin olmak için cinden, polisten, her musibetten,
Taşırlar bankanottan bir hamâil yâ *Rasûlallah!*

Ne mutlu ehl-i aşka *Türk Ocağı*'ndan ateş almak,
O bahr-i vuslata canan ile üryan olup dalmak,
Bugün milli ibadettir binanın şekline bakmak,
Ne anlar bizdeki ulviyyeti *Cevdet* gibi ahmak?
Ocak'ta yan gelir her merd-i âkil *yâ Rasûlallah!*

Ocak'tan bir kıvılcım sıçrasa *Kutb-i Şimâlî*'ye,
Cehennemler yağar gökten, cumudistân-ı hâliye!
Açıkken sahnesi her bir kelam-ı laubaliye
Nedir hikmet bu yer gayet soğuk gelsin ahaliye?
Sıcaklık burda hammama muadil *yâ Rasûlallah!*

Bugün ümmid-i atidir yanan millet çerağında,
Böğürtlen nazlanır nerkis misali işve bağında!
Ne mutlu dikmeden incir yetişti *Türk Ocağı*'nda!
Münevver kısmının hissiz karanlık boş dimağında!
Gezen mefkûredir bir semm-i katil *yâ Rasûlallah!*

Cehalet içtimaiyatımızda açtı bir dehliz,
Eâzım etmemiştir ihtiyac-ı millet-i temyiz,
Tabii halka yol vermez bu girdab-ı bela-engiz,
Abes şeylerle gafletler içinde uğraşırken biz
Kalır yüz üstü ciddi bin meşâgîl *yâ Rasûlallah!*

Bu vadi-i cehalette âdetsiz kaltabanlarla,
Maarif vaad eder tahsili bin türlü planlarla.
Şu boş torbayla at tutmak kabilinden yalanlarla
Bizi kandırdı *Osmanlı* asırlarla zamanlarla,
Fezâhat saldı kök fenne mukabil *yâ Rasûlallah!*

Geçende geldi bir *İran Sefiri Efhâmüddeve*,
Usul-ı debdebe ile pek müşekkeldi kulak kelle,
Dedi: *Osmanlı*'nın tâ *Çin*'e düştü attığı gülle,
Şehinşâh-ı Acem'den itimadım yahşidir belle;
Sanır bir köydür *Arjantin*'de Kâbil *yâ Rasûlallah!*

Cehalet de hâyâ eyler bugün *İran* u *Turan*'dan,
Loyd Corc'u murahhas zannederler *Çin*'e *Havran*'dan,
Meded ummaktadır ümmet bu vadi-i beyâbandan,
Müverrih bahs açar *Darülfünun*'da devr-i *Sâsân*'dan
Sanır *Haccac*'ı Nûşîrvân-ı Âdil *yâ Rasûlallah!*

Neler gördüm vatanda ilme rağmen asr-ı hazırda?
Ta hilkatten beri yoktur tebeddül hiç menâzırda!
Çıkan aylık, dolan portföy, olan masraf havâtırda,
Okur şerh-i mütûnı ben gibi her akl-ı kasır da
Olur üç günde bir dehşetli fâzıl *yâ Rasûlallah!*

Açar *Şeyh-ı Ledün* bir anda bin perde kerametten,
Yanında bahs olunmaz saha-i fenn ü tabiatten.
Hesap eyler, bulur gaibleri tarih-i hicretten,
Eder keşf-i serâir mavera-yı sırr-ı hikmetten,
Elinden düşmez *Evrâd-ı Delâil yâ Rasûlallah!*

Mefâtiḥ-il guyub-ind-i ilahide; diyor, Kur'an,
Bunu ispata bir mâkes olur ayine-i devran.
O rütbe tefrika düşmüş ki ümmet beynine elân,
Keser Şi'i ü Sünni birbirin ger bulsalar meydan,
Kapanmaz mı bu uydurma mesâil yâ *Rasûlallah?*

Gedikli bir beladır memlekette *Nedve-i Evkaf*,
Eder Kuran'a rağmen servet-i milliyeyi israf,
Kelamullah'a karşı sarkıtır bir gûş-ı istihfâf.
Taşır bu illeti cebren bütün eslâf ile ahlâf,
Şeriat mı bu israfâta kail yâ *Rasûlallah?*

Bugünkü hüsn-i niyyet doğrusu şayan-ı tahsindir,
Bu hayratın esası hikmet-i vicdanı tebyindir,
Müberrâta tecavüz eyleyenler düşman-ı dindir,
Bakılmış olsa evkafa, hükümetten de zengindir,
Zaruret çekmez eytam-ü erâmil yâ *Rasûlallah!*

Bu mülk ü milletin ruhu çobanlık, iktisadiyyât,
Eder sanat, ziraat müddeâmı her zaman ispat.
Bugün aç hasta, düşkün halka lazım mı bediyyât?
Yazık *Darülfünûn*'a bunca masraflar olur heyhat,
Çıkan bîçare gençler hepsi âtil yâ *Rasûlallah!*

Kesib almış vatanda ilm ü irfanı *Ziya Gökalp*,
Mesîl-i hâmesinden süzmüş ezmânı *Ziya Gökalp*,
Bugün fevkâsemâ ilmin hükümranı *Ziya Gökalp*,
Yarın tahtesserâ fennin bedestanı *Ziya Gökalp*,
Bu *Nemrûd*'a bugün *Turan* mı *Bâbil* yâ *Rasûlallah?*

Oturmuş midesinde lök gibi âsârı ebyâtın,
Makarr-ı süfresi âtiye ait her beliyyâtın
Gezer cevfinde ilmen gayr-i mer'î cümle zerrâtın,
Lebalebdır bu damen - dermeyanı eski hayratın
Koğulmaz bâb-ı lutfundan bu sâil yâ *Rasûlallah!*

Reis-i encümen irşat için *Yahya Kemal* oldu,
Huzurunda melâik ins ü cin mebhût u lâl oldu,
Meâbidde, mekabirde büyük bir ihtifal oldu,
Nefes ettikçe *Mebusân* ser'-ül intikal oldu,
Vatanda kalmadı tek ferd-i gafil yâ *Rasûlallah!*

Kolaylaştı yolu ehl-i tarîka hakkı teminin,
Mükâfatı cenab-ı şeyhe kevserdir bu telkinin,
Görüldü encümende hikmet ü te'siri *Yasîn*'in,
O gün Darülfünûn'dan infikâk ile o kürsinin,
Vücutundan ağırlık oldu zail *yâ Rasûlallah!*

Evet şerh-i mütûnun sahibi divan-ı millette,
Misilsiz bir kütüktür saha-i ilm ü belagatte,
Verir ders-i hâfâya dehre enginlerde zulmette,
Eder keşf-i serâir şimdi okyanus-ı hikmette
Bu âlim âlem-i imkânı hâmil *yâ Rasûlallah!*

Saman yer sap ... darbimeseldir hikmeti varmış,
Bunun şerh-i mütûn kürsisine bir nisbeti varmış,
Bugün *Darülfünûn*'da pek büyük kıymeti varmış,
Bütün eşâr-ı eslâfa ... hizmeti varmış,
Nevakıs bahş-ı millettir bu kâmil *yâ Rasûlallah!*

Makale yazdı ...'a bir ... küfre daldıkça,
Hudud-ı dine saldırdı şeriatten bunaldıkça,
Cehalet artar eksilmez denîler böyle kaldıkça,
Sahur vakti davul gümbürtüsünden bekçi çaldıkça,
Olurmuş muztarib bazı esâfil *yâ Rasûlallah!*

Niçün etmez bu ... çan sesinden iştikâ bilmem?
Bu cami avlusunda *Türk*'e salyangoz satan âdem,
Teres Bab-ı *Âlî*'de fıtraten bir zâde-i *Mülcem*,
Ezan gülbang-i tevhidin senin yâ mefhâr-i âlem,
Esir-i aşkın en vahşi kabâil yâ *Rasûlallah!*

Davuldan ürken ...le bugün fahreylesin *Mardin*,
Bu ... ibn-i ...sa ederler ins ü cin telin
Şeb-i kadri'de doğmuş bir kaza-yı hacet-i tekvin
Ederdim aşikâr-ı sırr-ı irfan ben ana lakin
Tutulmaz küfre mirât-ı şemâil yâ *Rasûlallah!*

Sekiz milyon kalan *Türk*'e bu vâsi memleket az mı?
Ahali aç, çırılçıplak, bir iş yok, köylü haylaz mı?
Soyar resmen maarif milleti, maliyemiz kaz mı?
Koroğlu namına *Cemiyet-i İlmiyye* ayvaz mı?
Bulunmaz mı buna tedbir-i acil yâ *Rasûlallah?*

Kemal'in *kuddise* sırruh salıp *İslam* için tedbir,
Cenab-ı hazret-i *Gazi*'ye uydu hikmet-i takdir.
Değildir kimsenin haddi bu cengi eylemek tasvir,
Firenk'in ihtirâtı bu *Türk*'e etmedi tesir?
Gemi, taht-el-bahir, tayyare, torpil yâ *Rasûlallah!*

Gelir kâfi düşünmek şu geçen edvar-ı meş'umu,
Kaçırdık tac u tahtıyla vatandan müstebid bûmu,
Bu asrî mucize kurtardı mülkü halk-ı masumu,
Livâ-yı İsmetî altında *Türk*'ün sulh-ı malumu,
Kabul etti bütün resmi mehâfil *yâ Rasûlallah!*

Habibin *Mustafa*'nın himmetiyle ey *Şeh-i Levlâk!*
Muazzam bir zaferle sine-i a'dayı ettin çâk,
Bu nev ikbal-i İslamiyyete pervanedir eflâk,
Bu milli mucizeyle fahr edüp serkeştedir idrak,
Bu icad-ı hikem *Gazi*'ye şamil *yâ Rasûlallah!*

Şikâyetname-i millet sana çâk-i girîbandır,
Şebabın nûr-i istidadı pâmâl-i harîsandır,
Eşek Davası'na *Cemiyet-i İlmiyye* bürhandır,
Bugün fakr u cehaletle müsecceldir, hükümrandır,
Vatanda vaka-i *Habil*'le *Kabil* *yâ Rasûlallah!*

Zavallı halka karşı merhamet yoktur tababette,
Bedayi namına matem tutar vadi-i gaflette,
Yaşar emrâz-ı efrenciye, sıtma, sahn-i sıhhatte,
Tasavvurlar teşebbüsler kalır hep hüsn-i niyyette,
Yıkılmış bunca âsâr-ı celail *yâ Rasûlallah!*

Garibim, serseriyim *Neyzen*-i avaredir namım,
Yazılmıştır kapında gamla kırk yıllık serencamım,
Bulunsun derdime çare, tükensin dilde âlâmım,
Eminim çok görülmez böyle istirham u ibramım,
Üçüncü Arz-ı hâlim bu sana bil *yâ Rasûlallah!*

Ankara, 1923

TÜRK'E İKİNCİ ÖĞÜT

Gel, gün aydın, şimdi bak şu kurduğun âsâra *Türk*,
Başlamıştır ülke istidadını izhara *Türk*,
Asmanı yık yağ, istiklali istikrara *Türk*,
Nanköre açtırma göz, hiç verme yüz ağyara *Türk*,
Basmasın nadan ayağı rehğüzâr-ı yâre *Türk!*

Zalimin titrek elinden çektin aldın dizgini,
Kükresin, namerde tarihinde bir kaplan kini.
Tuttuğun yol asra ait her teceddüdden yeni,
“Müstakim ol hazret-i Müncî utandırmaz seni”
Aklın erdiyse yeter bir *Vâhid-ül Kahhar'a Türk!*

Kudret-i fitriyeni andıkça ah ettim sana,
Gitme maziye dedim, talim-i râh ettim sana,
Şapka giydirdimse zannetme külah ettim sana,
Can gözüyle sahne-i dilden nigâh ettim sana,
Verme artık gönlünü, dükkân gibi icara *Türk!*

Vahdet-i milliyyedir efradı ancak kurtaran,
Aşk-ı Gazi ateşiyle kaynayan millette kan,
“*Hâkimiyet milletindir*” gökte ol sahip-kıran.
Zağlasın çarh-ı felek şimşîrini, sen salt kuşan,
Bir emirberdir kapında bastığın seyyare *Türk!*

Gönlünü gark eyle menşur-ı dehanın rengine,
Bak riyazi bir nazarla şimdi *Türk*'ün cengine,
Öyle bir *Türkâne* meşreple getir ki dengine,
Sâz-ı sulhun perde perde nağme kat ahengine,
Ey güneşten sıçramış her ferdi ateşpare *Türk!*

İnkılabı halk ederken parladıkça mucizât
Anlamış sinyaldeki imayı ruh-i hadisât,
Bekliyor siması devranın güneşten iltifat,
Hâle-i sulh-ı cihana verdi ay yıldız hayat,
Ben de şaşım bu terennümlerdeki esrara *Türk!*

Varsa dostun dipçiğindir, öp de omzunda taşı,
Merde hürmet eyle, namerdi görünce çat kaşı.
Bak nasıl rapteyledin etrafı, *Moskof* kardaşı,
Bence senden çok küçüktür eski tarihin yaşı,
Asmâna kak temel arz eyle de mimara *Türk!*

Asmâna kak, temelden maksadım tayyare yap,
Cehli kahrettikçe idrakinle fenne, ilme tap,
Gitme mazinin karanlık yollarından, garbe sap,
Varsa *İblisin* külahı, sen atik davran da kap,
Sıç da giydir düşman-ı bîdad olan eşrara *Türk!*

Mümkünün tahlili ânda bin tecelliyât olur,
Tehlikeyle oynanılmaz akıbet heyhat olur,
Himmet-i tarih ile her müddeâ ispat olur,
İnkırazın tahtı kürsi-i ilahiyat olur,
Bence davetnamedir bu safсата idbâra *Türk!*

Kalkmadıkça bunlar ev, yer, bağ, çayır yoktur sana.
Bunları kaldır, maarifte bayır yoktur sana,
Kendi mülkündür vatan, ortak, gayır yoktur sana,
Yık dedim, yık, kanlı kürsiden hayır yoktur sana,
Bâdema meydan bırakma bunları tekrara *Türk!*

Kendi mülkünde garibâne dilendin din için,
Tıpkı beygirler gibi döndürdü şeyh ayin için,
Sırtta heybe, cerre çıktın gafleti telkin için,
Pek fedakârâne yandın bir *Kureyşî* kin için,
Çal da söylet bunları sazındaki evtara *Türk!*

Gönlünü dinî tufeyliden temizle gün gibi,
Aşka iman et de durma vuslata küskün gibi,
Çektiğin âlâm-ı eyyamı unutma dün gibi,
Aç gözün, çıldırma bir *Leyla* için *Mecnun* gibi,
Bir marazdır bu; de geç, âşıktaki efkâra *Türk!*

Bir müzisyen geldi Alman Ştrigler'miş adı,
Öyle kudret var ki idrakinde aklım oynadı,
Anladıkça gönlünü *Türk*'ün muhabbet kaynadı.
Garb'in asrî bir dimağınca sazın varmış tadı,
Kısmet oldu çok şükür dinletmesi bîdara *Türk!*

Bence ibda'mın ocağı gönlünün altındadır,
Kesmiyor sanma kılıç, bir köhne eski kındadır,
Aşkı tekfir etme, mesuliyeti sırtındadır,
Bir kulak ver kendine; gönlün bunun farkındadır,
Sen neden bîgânesin ruhundaki eşâra *Türk?*

Söyle aşkın lānesinden kim yadırgattı seni?
Hangi alçak aşka düşman etti, aldattı seni?
Kendi mülkündür bu ülke, kim tutup attı seni?
İtimadın bir kuru iman için sattı seni,
Sen ki *Cibril*'i yaparken orduna mekkâre *Türk!*

Musikiye âriz olmuştur yobazlık bit gibi,
Bu akan çirk-i hilafet sanata kibrit gibi,
Saltanat davasına her faslı bir şahit gibi,
Toplanıp hep bir ağızdan hırlaşırılar it gibi,
Eyle bunlardan şikâyet *Dâhî-i Serdâr'a Türk!*

Kırk sekiz yıl kişver-i ibda'ı sardım, bekledim,
Altı bin yıllık birikmiş bir de mazi ekledim,
Kurduğum tabya haraba tuttu yüz, mertekledim,
Gördüğüm âsâr ile müstakbeli gerçekledim,
Sığmaz artık tuttuğun yol vadi-i inkâra *Türk!*

Eşşeginden patriğin her kim nasip almış ise,
Her ne varsa bildiği fensiz: Boş ambar, boş kese!
Garb'ı takdir etmeyen nadanı sokma meclise,
Hakka iman etmemek olmuş seciye *Iblis*'e,
Bastığın kâfi değil mi bunca yıl mantara *Türk?*

Cevher-i milliyeni soymuş haramî, Kâbe'de,
Cehle gömmüş ruhunu, sonra aratmış türbede,
Öyle aldatmış ki teslimiyyetin bî-arbede,
Sersem etmiş halkı döndürdükçe curnalcı dede,
Ehl-i ...'ten hazer kıl, çünkü benzer mâra *Türk!*

Hangi cemiyet olursa girme taktırma yular,
Goncası milliyetin ağyar elinde tez solar.
Hür yaşa bak yadigârı ceddinin şu ordular
Karşısında *İtilaf* orduları zor durdular,
Düşmanı teshir eden başındaki mehpâre *Türk!*

Dinlemem bir kimseyi, fikrim, kararım kendimin
Âsmânım kendimin, leylim, neharım kendimin,
Medd ü cezrim kendimin, ka'rım, kenarım kendimin,
Çember-i devrana hâkimdir, medarım kendimin,
Sırrımı faş etmedim bî-intiha âsâra *Türk!*

Bu eserler inkılabın ekmeliydi şüphesiz,
Türk'ün istikbali ondan münceliydi şüphesiz,
Tuttuğun el *Gazi*-i müncî eliydi şüphesiz,
Âkıl-ı ferdâne-bîna meşaleydi şüphesiz,
Secde eyler âsmânlar şemsini ikrara *Türk!*

İstanbul, 25.11.1929

İSTANBUL RADYOSU'NDA MUSİKİ

Tüylerim ürperiyor duydukça
Musiki namına zillet şu sazı.
Yurdumuzdan azametle yayılır.
Cehlin âfâk-ı cihana avazı!
Okuyuşta daha hâlâ tecvid,
Ağzına ... madrabazı!
Telsizin işlemesinden maksat
Çıksın üç-beş ... boğazı!
Radyodan her gece *Garb*'in yüzüne
Geğirir zannederim bir yobazı!

Beyoğlu, 1936

İSTANBUL

Sen ey muhit-i mülevves sen ey hadid-i fesad,
Sen ey nifak u şikakıyla melanet-abâd.

Sen ey yegâne belası maarifin, hünerin,
Adüvv-i fahrîsi sensin efâzıl-ı beşerin!

Senin riyâh-ı nesimin mefâsid-i iğvâ,
Çeker felaketini nev-i Âdem ü Havva.

Suyun fusûk u fiten menbaı, soyunda liâm,
Sokaklarında gezen piçlerinde naz u hıram.

Kiminde turra-i zerrin, kiminde çeşm-i kebûd,
Kiminde gerden-i sîmîn, nigâh-ı aşk-alûd,

İpekli burkanın altında nefis-i emmare,
Koşar sevâid ü sine güşâde ağyare.

Bir irtiâş-ı harîsâne leblerinde uçar,
Sokak sokak dolaşır her leîme damen açar.

Nişanlısı, kocası kan içinde serhadde,
Bunun sahâif-i âmâli fuhşe müsvedde.

Kulaklarında uğultu, nasihati, pendi,
Duyar mı hiç, "Kadının fendi erkeği yendi!"

Bu mahz-ı hikmeti talim eden haminninesi,
Yılışması, bakışı tıpkı kendi ananesi.

Bu yolda hıfzolunurmuş hukuku nisvânın,
Açıldı dide-i idraki yâr-i cananın.

Serildi hâk-i maarifte damen-i namus,
Kırıldı leyl-i terakkide şişe-i fanus.

Döküldü jale gibi berk-i gonca-i ikbal,
Açıldı lale gibi ümmehât-ı istikbal.

Göründü dide-i huffaşa levha-i hurşid,
Büründü leyle-i zalmaya âftâb-ı ümid.

Bahar-ı şehvete serv-i revan olan şıklar,
Hele bıyıklı sakallı şu kahpe kancıklar...

Resim, şiir edebiyat, musikiyle spor,
Tiyatro, kotra, lisan, her şeyi bilir unuttur.

Ocak'lıdır, asabidir, uçar gibi görünür.
Bizans'ta sanki kanathı karıncalar sürünür.

Vatan giderse ne varmış, yeter ona futbol,
Geçindirir beyi elbette şanlı *İstanbul*.

Meta' sük-ı cehalet, bu kütle-i meşum,
Ne fikr-i mazi ü ati ne hâl-i nâmalum.

Akar gider doludizgin bu nehr-i fisk u fücür.
Köpüklü dalgaları hep birer ukab-ı akur.

Çakar sahâib-i ufkunda râ'd-i izmihlal,
Döner başında bela-yı muhaceretle zeval.

Yine bu hizb-i zelilin vazifesinde değil,
Bu kavme has bu haslet ki halli pek müşkil.

Sen ey arûse-i fettanı âlemin, kürenin,
Gezer mesirelerinde hayali *Sent İren*'in.

Sufûf-ı tayf-ı hurâfâta kal'a, her surun,
Peri-i hudaya me'men cibal-i mağrurun.

Tahayyülât-ı esatire bahrin ayine,
Kapında imparatorlar ki abd-i dirine.

Tebessümün nice bin hükümranı aldattı,
Zehirli sine-i kahrında çok emel yattı.

Menâzırındaki eşvâka tül olan âfâk,
Saçar mezâhim-i hunîn ile cihana nifak.

Senin o semli nigâhın zehirli handelerin,
Sadakatınle mükellef yeminli bendelerin,

Ayırdı kardaşı kardaştan, oğulunu babadan,
Senin o pençe-i zulmün, gönülleri kanatan.

Nedime-i hevesâtın ki nefsi emmare,
O kahpeye tutulan halka olmamış çare.

Riya u kizb ile fitne, nifak u bî-şermî,
Sefahete veriyor fuhş u cehl ile germi.

Cidar-ı kasr u sarayın eder bunu ibraz,
Bütün fecâyie masdar, şenâyie maraz.

Fevâhişe yuva oldu kafesli hanelerin,
Alıştı gözleri her şeye maderin, pederin.

Birer mezâbih-i iffet devâir-i aklâm,
Erir önünde şenaatle ismet-i eytam.

Bütün hazine-i devlet erâzile me'kel,
Asar, keser, sürer - onlarca ülke bir maktel.

Bakınca *Meclis-i Millî*'ye bir de *Âyâna*,
İçinde çifte atanlarla döndü *Nallıhan*'a.

Oyuncak oldu elinde iaşe muhtekirin,
Akar bugün kasasından sirişk ile kan, irin.

Yazık değil mi bu millet ezilsin, incinsin?
Ahalinin başına günde bin bela insin.

Deyen o herze vekilân ki hırs ile daha dün,
Öperdi bin kapının âstânını gece, gün.

Cerâidin açınız da bakın sahâifine,
O maskeli çetenin hainiyle hâifine

Ne oldu anlamadım ben, hemen nasıl döndü,
O nur-ı şevk u hamiyet ne çarçabuk söndü?

Vatan deyip sarılanlar zehirli gerdenine,
Şifa deyip sarılanlar zulüm kokan tenine,

Zamana lanet okuttu cihanı incitti,
Muvafakatla teellüf nasıl olup bitti!

Hakikate eden isyan yalancı matbuat,
Bu halka rehber olan şu erâzile, heyhat,

Sırâc-ı nur-ı saadet deyip de aldandık,
Ki on birinci yıl oldu, cayır cayır yandık.

Nedir bu sendeki sihr-i füsun ü izmihlal,
Bu işlere mütehayyir nigâh-ı rûz u leyal.

Cihanı tuttu mutalsam nigâh-ı efsunun,
Lisan-ı millete vurdu kelepçe kanunun.

Cihâd-ı ekber'i açtı kel onbaşı derhal,
Aduya meydan okundu, yenilmek emr-i muhal!

Güvendiği dağa karlar yağınca mert *Enver*,
Cemal'i *Talat*'ı aldı bu yerden etti sefer!

Bu kârvân-ı vegaya *Topal* eşekle giren,
Bulur mu kendine bilmem *Çolak*'ta bir me'men?

Göründü hasılı harbin ziyanlı, kanlı sonu,
Prusya'nın harekâtında *Kayser*'in oyunu.

Dönek o zübbe-ki *Enver* görünce ikbali,
Tebeddül eyledi efkârı, kavli, ef'ali.

Makasıdı bu harîsin yegâne servetmiş,
Vücûd-ı devlete girmiş muzır bir illetmiş.

Vekil-i millet olan şu gûruh-ı mebûsan,
Dururdu piş-i hıyanette sâmit ü handan.

Düşün şu zümreyi bir kerre var mı vicdanı?
Huda'ya, Kâbe'ye, Kurân'a var mı imanı?

Evet, bu şerzimedir şirket-i cinâiyye,
Ezildi gitti bu elle hukuk-ı milliyye.

Sen ey selâsil-i gafletle bağlanan evlat,
Halas'ına acaba var mı sende istidat?

Tamam bin üç yüz otuz beşte Kâbe'nin tekrar
Zulümle hedmine kalkıştı Ebrehe²³ küffar.

Musallat oldu eabil o kavmi etti zelil,
Buna delil ile burhan meali *Sure-i Fil*.²⁴

Medine'ye edilen zulüm için şu söz kâfi,
Asıldı *Ravzâ-i pâkin* önünde eşrafı.

33 Ebrehe; zuhur-ı İslamdan evvel halkın Beytullah'a karşı olan hürmet ve takdisât-ı diniyelerini çekemeyerek ve kendi yaptırmış olduğu bir mabedi âleme kıblegâh kabul ettirmek sevda-yı zalimânesinde bulunan bir hükümdarmış.

24 Sahib-i nazar-ı iman olan erbab-ı irfana aşikârdır ki: "Elem tere - keyfe fa'ale Rabbüke bi - ashab-ül-fil" Âyet-i Şerifesindeki esrar-ı Kuraniyenin tecelliyat ve âsârını bu Harbi Umumi'de hikmet-i İlâhiye bizim üzerimizde açıktan açığa göstermiştir. (N. T.)

Tutunca damen-i sadâti kanlı tırnaklar,
Yetiştî *seyf-i İlahi* ezildi alçaklar.

Arab o “kavm-ı necib” oldu cümleden dilgîr,
Muhibb-i *Âl-i Nebî* miş *Acem* görüldü hakîr.

Yüründü üstüne topraklarla *Kürd*’ün, *Arnavud*’un,
Ne *Rum*, ne *Ermeni* kalmıştır olmadık dilhûn.

Hülâsa cümle anasır bozuldu ser-ta-pâ
Pişirdi *Türk Ocağı*’nda hamursuzu *Musa*.

Nifak u tefrika düştükçe beynine millet,
Girişti birbirine kalktı ortadan hürmet

Bu devletin ki cenaze namazına niyet,
Eden bu zümre-i fâsık bu kanlı *Cemiyet*,

Mezarını vatanın dişleriyle kazmıştır,
Kitab-ı mahvını kirli eliyle yazmıştır.

Eskişehir, 12.1.1335

İSKELET

Sen, ey tarih-i millet, ey şehadetnâme-i ecdad.
Haber ver böyle günlerde, ederdin kimden istimdat?

Uyan bir kerre bak mülke sen ey pürşân olan mazi.
Yıkıldı üstüne halin şu kanlı kirli enkazı.

Şu binlerce zina-zade vatan bâziçe olmuştur,
Ocak'lardan esas-ı devlete kundak konulmuştur.

Sunuldu millete zehrâb-ı şer câm-ı cehaletle,
Yed-i *İblis*'i bûs etti eşekler hüsni niyyetle.

Mülevvestir bugün cümle devâir şeyn ü zilletle,
Yazılmıştır vukuat-ı ahire hun-ı millette.

Nezaretler, irâdetler verildi usta *Cavid*'e,
O demde başladı aylıkları ehline tezyide.

Uyup her daire kanuna çevrildi fııldaklar,
Usul-i darbı tuttu *Meclis-i Milli*'de yardaklar.

Çıkıp kürsi-i istikraza keşkûl dest-i devlette,
Beyan-ı nutkeden bir canfedâdır râh-ı millette.

Davul boynunda halkın, parsayı birkaç şaki toplar,
Ki onlar da *Cemal*, *Enver* ile *Talat* gibi hoplar.

Kaçarlar, dideden olmak nihan onlarca bir şey mi?
Vatan uğrunda tebdil-i mekân onlarca bir şey mi?

Sadedden çıktım amma hatıra bir fıkra gelmiştir.
Eğer tasdi edersem de geçilmez, çünkü pek nadir.

Var imiş Çingene'de bir ayı, bir de maymun,
Oynatır bunları gündüz, üçü birden memnun

Olarak avdet ederler ahıra her akşam,
Gel, yoğurtsuz durmazmış, acıkırmış bu ağam.

Yolda bir kâse yoğurdu alarak saklarmış,
O çıkınca dışarı maymun onu haklarmış.

Her ne artarsa dibinde ayının çehresine,
Sürerek hem çekilirmiş köşede hücreesine,

Kahveden vakti gelince çıkararak Çingâne,
Uzanırmış, ahıra doğru, yoğurtla nane.

Bir bakarmış ki içinde çanağın yeller eser,
Bu işi hangisinin yaptığını aklı keser;

Öyle ya, işte na maymun, yatıyor başta yular!
Ağzını burnunu durmaz öteki vira yalar.

Yapıştırmış sopaya Çingene işte o zaman,
Dayağı yer ayı, maymun köşede hande-künân.

Şu bir fıkra, fakat insan için şayan-ı ibrettir,
Gülüp de geçme, tetkik et, tamamen bir hakikattir.

Âdem-abâd-ı maziden gelir bir nevha-i efsûs,
Samâh-ı millete çarpar, duyan kim? Mevce-i kâbus

Bu halkın ruhunu, izanını boğmuş cehaletle,
Çakal doğmuştur aslandan beşer şeklinde bir kitle.

Kanında kalmamış, ecdadının âsâr-ı vicdanı,
Takılmış boynuna tavr-ı esaret, işte bürhanı.

Berat-ı acz ü zillet cephesinde hilkatem mestur,
Necat u fevz u hürriyyet, zafer indinde hep menfur.

Tereddüd gözlerinde bî-karârîye işarettir,
Sözünden tab-ı bî-rengi nükule bir alamettir.

Koşar ser-der hevâ her bir leîmin maverasından,
Nedir maksat sorulsa bî-haberdir macerasından.

Edânînin elinde şerre âlet, hakk-ı mazluma
Ocak'larda tünere her dem müşâbih bûm-ı meşûma.

Dilinde metn-i fetva-yı cinayet vird-i daimdir,
Zulümle kan akıtmak sanki dinî bir merasimdir.

Bela-yı kahr u istibdada teşne şulesiz gözler,
O kâbus-ı giranı vuslat-ı canan gibi özler.

Ocak'ta and içirmişler bu hun-lisan-ı malûme,
Hep onlar aşına *Merkez*'deki esrar-ı mektûme.

Biçer elbette kendi ektiğini herkes bu âlemde,
Beka yok sur-ı şâdîde ve nâşadî-i matemde.

Fakat kanun-ı hikmette budur ser-name-i defter:
Fazilet muhyi-i şâdî, cehalet mateme müncer.

Esas-ı pâydâri-i vatan, devlet adalettir,
Maarif, ilm ü fen, sanat, birer bâb-ı saadettir.

Bela-yı cû ile endişe-i ferda sokaklardan,
Temessül eylemiş, şekl-i ahalide geçer her an.

Bütün gün milleti takib eder bir div-i nevmîdî,
Girer sakf u cidarından büyütnun tayf-i tehdidi.

Emeller tîşe-i gamla kazılmış hufrede medfun,
Gönül küskün, kararmış dideler, erbab-ı hak mescûn.

Açılmış dest-i eytam u erâmil arş-ı *Rahman*'a,
Kapanmış perde-i rahmet bu zulmistan-ı hüsrana.

Şikâyet var, mehâkim yok; maraz çoktur, deva mefkut,
Bela çok, def eden yoktur, yanar belde, sular mesdut.

Giden gelmezse serhadde gelen de dönmez elbette.
Firar etmişse askerden karar eyler şakavette,

Sadakat, hüsn-i hizmet hep mükâfata mukabildir,
Güler yüz, iltifat, ihsan u eltâfa muadildir.

“Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selametten
Çekildim izzet ü ikbal ile bâb-ı hükümetten.”

Deyen şu *Dâhî-i âzam*, rehâ peymâ-yı millettir.
Açıp tarihi kabristanda say emsalini bir bir:

Dayak, zindan, nefiy, gurbet, mezalim, katl u istibdat,
Hakikat ehline tatbik olunmak bizdedir mutat.

Evet, üç beş denî meydan-ı idlâle atılmıştır,
Hemen beş on beyinsiz bu erâcife takılmıştır.

Cehalet perde-pûş-i nazra-i idrak u istidat,
Rezîlet, sâlib-i şerm ü hacâlet herç-i bâd âbad.

Ataletten uyuşmuş mâr-i sermâ-dideye benzer,
Hazîz-i meskenetten sem saçar bu melanet güster.

İnanmaz ilme, takdire, kulak asmaz tedâbire,
Pes ü balâsını görmek gelir güç çünkü hıznîre.

Şu on yıllık idare sarstı mülkü ta esasından,
Anasır da vilâyetler gibi ayrılmada her an.

Açıldı saf be saf harb ü sefer hariçte, dahilde
Kuruldu haymeler merkezde, serhadde, menâzilde.

Vatan evlâdı önce başlandı mahv u idama,
Büründü ser-ta-ser her yer sehâb-ı zuhn ü âlâma.

Zuhura yüz tutunca bizdeki âsâr-ı izmihlal,
Görüldü başlarında hepsinin sevda-yı istiklal.

Cehaletten serîr-i hâkimiyyet çöktü alçaldı;
Hülâsa mülk ü milletten kuru bir *iskelet* kaldı.

Eskişehir, 5.2.1335

FERDÂ-YI VAHDET

Sen ey gurur-ı beşer, ey tahakküm-i gaddar,
Sen ey siyaset-i masruadan doğan efkâr!

Sen ey hurafe-i edyân u şirk-i milliyet,
Dimağ u kalb-i beşerde onulmayan illet!

Sen ey fesane-i emmare, münzelât-ı zunûn,
Akâid-i mütecennin, sahâif-i pür hun!

Sen, ey feza-yı garazdan inen kevâkib-i şer,
Pıranga-bend-i dalâlin olan şu tavk-ı beşer!

Evet, rivayet-i zu'munca altı bin senedir,
Demir düğümlerin altında zâr u gürsinedir.

Maâbidin gibi dâr-üs-sına'a-i ifsâd,
Dem-i cinayeti *Habil'le Kabil'e* isnad.

Eden ve hakk-ı veraset güden şu insanlar
Ki gayz u kinine şahit minareler, çanlar.

Birinde bang-i *Muhammed*, birinde savt-ı *Yesû*
Bela-yı kizb ü cehaletle kubbeler meşbu

Uçar ukab-ı menâhî feza-yı kizbinde,
Ne hacleler satılır, bu durulmayan dinde.

Haham, papaz, hoca cürmün birer nigezbânıdır,
Erâzilin bu maâbid gedikli dükkânıdır.

Kiminde turfa belası, kiminde nâr-ı haram,
Zavallı muterifinse geçirdiği âlâm.

Diyanetin bu koğuklarda gümrüğü alınır,
Yalanla safvet-i aşka ne darbeler çalınır.

Girer peri-i zekâ bu karanlığın içine,
Görür bekâret-i *Meryem*, güler iken piçine.

Çocuk anayla semavi bir aşk-ı müstetire
Delil olursa pederlik de hâle-i bedre.

Kalır ki mantığa, fenne teması kaldırsak
Sızar huveyne-i *Yusuf* şu resmi bir sıksak.

Değil mi ismet-i *Meryem Yesû*'a bir ideal,
Olur bu hikmet-i *Teslise* en celî timsal.

Gel ey zekâ-yı beşer sen şu şi'r-i aşka sokul,
Bu nur u sicn-i bekâret, fakat bugün bir dul.

Damarlarında seyahat eden hayal-i garâm,
Samim-i kalbine bir gonce eylemiş ikram.

Masalıcı bir karı varmış bekâret isminde,
O sırdaşı imiş aşkın hadâset-i sinde.

Ziya-yı raş-e-i vahdet o burca dikmiş tuğ,
Terennüm etmiş o demde heman rebab-ı bülüğ.

Netice *Yusuf u Neccâr Meryem*'e dayamış
Bu şi're din demiş, *İsa* hayal ile boyamış!

Fakat bu din, bu görünmez sihirli istihkâm
Ki her nefeste bir işkence âletiyle zalâm,

Saçar, bulandırır aşkın meal-i nükhetini
Kırar kebûter-i aşkın per-i meveddetini.

Şikeste-per dolaşan şu benât-ı *Havva*'dan
Sorun mecelle-i aşkın mealini bir an.

Sorun ki lirin in evtârı inlesin bir dem,
Terennüm eylesin uşşâka sine-i *Meryem*!

Kadın, bu genc-i serâir, hazain-î melekût,
Bu nur-ı mâye-i şefkat, bedîa-i lâhut,

Mukaddes addedilen enbiyanın annesidir.
Rebâb-aşka gerilmiş telin teranesidir.

Kitab-ı hilkatın uzvî şerefli matbaası,
Mehâsin-i beşerinse meali, şaşaa-sı.

O, cennetin kapısından kovulma bühtanı,
Bu iftira-yı musanna, bu *Cidde* destanı,

Deha-yı hâzıra karşı bu iftira lekedir,
Bu ilm-i hâl-i fazâyih, şebaba tehlikesidir.

Hücuma erkek olanlar düşünmeden girmiş,
Kadınlığı siper-i intikama indirmiş.

Esir olunca kadınlık nikâha bağlanmış,
Müzeyyenâta da bakmış, tel örgüdür sanmış.

Değil mi ya? İpek, altın saadetin temeli?
Kadınlığın bu kelepçe içinde kalmış eli.

Kadın elindeki kirmiş bir erkeğin dince,
Bu kir çıkarmış elinden boşarsa fikrince.

Muhakkar olduğunu dinden eyliyor talim,
Şu ayete bakınız: “*İnne keydekünne azîm.*”

Şu altı bin senedir izdivacı tanzime,
Muvaffak olmayan ezhan değer mi tazime?

Peki, bu halde kadın kim olur tefekkür edin:
Benim evimde karım şu, esire bir hain!

Bir izdivac-ı musannayla def’-i şehvet için,
Şu zen muhayyer alınmış senin elinde geçin.

Hakaret et, boşa, döv, söv, elindedir dizgin,
Bu kısrağın damarında fakat siyah bir kin,

Gezer, durur, uyumaz ha, bütün gece dolaşır,
Bu intikamı kadınlık damarlarında taşır.

Sebep şu, *Âdem*’i cennette aldatan *Havva*;
Senin karın, sana burda ne işlemez acaba?

Netice Şu: Karı ba'dennikâh ölünceye dek
Sever, sevimyi ister tabiaten bî-Şek.

Nikâh, onun nazarında berây-ı ref'-i günah
Muvâzaa gibi bir Şey, ... iş kucakta penah.

Değil midir Şu netice hakikatin güneşi,
SeviŐmenin tarafeyni görür, bulur bu işi.

Evet, o gayz u cehalet ocaklarında zekâ,
Muhakeme eritilmiş mükerreren, hâlâ

O din belası taassup, Şu Şirk-i milliyet,
Döküldüğü kalıbın ananâtını elbet

Eder muhafaza çünkü fazâili tahnit
Eden maâbid-i muzlim, sefil, kanlı muhit.

Mecelleler, avukatlar, yalancı Őahitler,
Bugün, yarın sonu gelmez üzüntü gel gitler.

Kovulmalarla hakaret, pırangalar, mahbes,
"Ya sus, ya öldürürüm ha!" Bilinmeyen bir ses.

Ceza-yı hükm-i tagallüb döver de ağlatmaz,
Büyüklelerin sözü, darb-ı meseldir â! Batmaz.

Karım güzelse başında bela-yı mübremdir,
İmam, hoca, iki Şahit, görünme mahremdir

Emir verildi, Şeriat bu, laf değil, bana bak,
Karım deyip de sokulma, uzak dur ondan, uzak!

“Zavallı kız, kurumuş be,” deyince birden imam,
Hücum-ı ra’şe-i teflîc, sar’avî evham

Sarar dimağın bî-çare, bî-haber, bî-kes
Donar kalır, “İmam haklı” mealini her ses,

Derin kanaat u imanla, aşk u vicdanla,
Bu cümle hep bir ağızdan çıkar, düşün, anla!

İkinci günde talâk-ı selâse dalgaları,
Kulakların dolaşır sahilinde, karı.

Muhakeme edemez, bir hacâlet-i dini
İçinde kalmış o aciz, şu seng-i telini

Kimin vücuduna atsın, ne semte fırlatsın?
Tanınmayan bir adamla, evet, nasıl yatsın?

Evet, bu emr-i şeriat, bu *hulle* olmak için.
Şakirtisinde da vazih hukuk arar bir din.

Gelince rüşvete, kizbe kılınca keskindir,
Meşîhatin kapısından berây-ı hak bir gir!

Hudâ düşürmesin erbab-ı iffeti oraya,
O yerde hakkını almaz güvenmeyen paraya!

Cahîm-i zillete düşmüş olan şu çifte şebab,
Per-i meveddeti kırmak şeriaten icab.

Ederse aşk u muhabbet bu yerde aciz mi?
Değil, fakat para lazım, bu ruhu haiz mi?

Esas aşk u muhabbet güzel, fakat din var,
Bütün batâat-i *hulle*, bu hangi kalbe sığar?

Yutulmaz a, bunu biz bir yoluyla sordursak
Peri-i aşkı kadınla buluşturup da uzak

Durup da seyre koyulsak, hayale resm-i geçit,
Vazifesi düşecek olsa, intihabı baît

Olan ufukların altından önce kalbinde
Arar da *hulle*'yi fikren sevimli bir zinde

Ateşli kolların aguş-ı vuslatında bulur,
Mukaddesat-ı maâbid yanar, düşer, kül olur.

Mükevvenata mahabbet, beşerle yek-rengî.
İnan, bu birliğe terk et fazâyih-i şirki.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
1 Kânunusâni 1921

MÜNÂCÂT

Ey bana kendini büyük tanıtan.
Hâlime bak da varlığından utan!

Sen kerim ü ganiyy u mutlaktın
Sâhib-ül cûd ü zül keremdi adın.

Hani nerde o şanlı saltanatın?
Benden olsun sıkılmıyor suratın.

Tam otuz beş yıl oldu yarabbi
Çıkmadı bu tevekkülün de dibi.

Va'd-i ferdâyı başka kullarına
Çırak et de benim işim yarına

Kalmasın, çünkü yüz yüze bakacak,
Çare varsa budur bugün ancak.

Ben senin bir çerağ-ı vahdetinim,
Daha kestirmesi hakikatinim.

Bana öyle gelir ki zatinle
Şu kelamı adam gibi dinle:

İkimiz bir mahallede büyüdük,
Yüz göz olduk, hem arkadaş, hem *Türk*

Demeye söz bırakmamak lazım,
Arz-ı hâle yakışmıyor ağzım.

Beni sen başkasıyla etme kıyas,
Ben kalender ve sen de *Rabb-ün nâs*.

Bende varsa eğer o kalb-i selim,
Arş-ı âlâna kör kütük gelirim.

Kim ne der? Enbiya mı yan bakacak?
Beni hangi cehennem yakacak?

Hiç'i onlar da eylesin idrak,
Abd-i evlad-i husrev-i *Levlâk*

Hacı Bektaş, Cenab-ı *Mevlânâ*
Neyle meyden kanat takınca bana

Oldu lânem cihan-ı şî'r ü hayal
Ruhuma yağdı nağme-i âzâl

Murg-ı aşkın olur mu hiç konağı
Ebediyet önünde "yem" çanağı?

Sânihâtım sema-yı marziyeden
Armağanlar nisâr eylerken

Taparım kendi ruhumun sesine,
Kalbimin ateş-i mukaddesine.

Beste-i erganûn-ı ilhamım
Oluyor sanki mehd-i ârâmım.

Gayb olup kendi kâinatında
Bin bir isminle her sıfatında

Görünen şekl ü pertev ü elvan,
Nur u zulmet, bedayi ü elhan,

Şiddet-i hub, tereddüdât-ı rücû
Bin tazarru, eyâd-ı merfû'

Kime kimden? Zavallı insanlar!
Pür-adâvet, yalancı bürhanlar!

Altı bin yıllık emr-i teşkilat
Yıkılır mı kolay kolay? Heyhat!

Fitne-i inhisar-ı edyândan
Var mı kalb-ı selime malik olan?

Önce sevda, kadın ve şevk-ı naîm,
Zeni aguş-ı âdeme teslim,

Sonra şehvet edince tende tulû
İlk sözün, tatma meyve-i memnu?

Şahlanan ... bu nehyi dinler mi?
O melekler mi, yoksa cinler mi?

Nur-ı şehvet, o hâlık-ı akdes,
Ser-çerağ-ı hayat ü ruh u nefes

Emr-i tahdide zor gelir ya Rab,
O iken her muhit-i nura sebep

Bunu vicdan bilir ki: Nev-i beşer
Küh u aşkı ...le fehmeyleyler.

Mihnet-i aşk-ı evvelini çeken,
Ruh-ı asrı tefekkür eylerken

Bin telehhüfle ah u vah ederek
Şunu vird-i zeban eder bî-şek:

Üss-i ...sün hutût-ı heyetini,
Bâb-ı aşkın müsellesiyetini

Aşk-ı asrîme eylerim mihrap,
Şi'r ü aşkın teranesi bu kitap.

Şu iki beyti ben de bil-inşâd,
Ömrüm oldukça eylerim feryat:

Nasıl olmam zebunu kahr-ı gamın,
Hatırımdan silindi şekli ...m.

Tıp Fakültesi Hastanesi
10 Kânunusâni, 1921

Hikâyet-i ney'den

BAD-I MUHALİF

Kadın namazda osurmuş ve bozmamış asla,
Huzur-ı kalb ile etmiş salatı hüsn-i eda.

Duyar, bakar kocası, bu namaza hayret eder,
Bu üç adet osuruk her fesadı davet eder.

Sorar ve der ki:

“Be hatun, namazda üç kere sen
Osurdun aldırış etmeksizin, sesinden ben

Utandım Allah’a karşı huzur-ı izzette,
Bu zartadan ki: hususan dem-i ibadette”

Kadın tebessüm eder, der ki:

“Kalbim Allah’a
Hulus ile müteveccih olursa dergâha,

Salat-ı mümini hiç ettirir mi zarta sukût,
Götüm kıyamete dek cehren etse de cart curt!”

Hikâye bu, gelelim şimdi, emr-i tetkike:
Huzur-ı hakta osurmak olur mu böyle şaka?

Hafisi, cehrîsi, *Bâb-ı Meşihat'a* ait,
Fakat huzu' ile amden, hem erkeği şahit...

Kadın da haklı bakınca, delili kalb-i selim,
Bu kalbe karşı ne eyler şerait-i tahrîm?

Bu vaka hayli mühimdir, edilmeli, tamik,
Bu hadise ki, bu levha; vatanda bit-tatbik.

Herif, hükümet olursa, kadın da devlettir,
Namaz vazifedir, osruk "Sada-yı millettir!"²⁵

Sadalar imdi vücûh-ı selâseye mebni
Olur ki ilm ile halleyler içtihad-ı zeni.

Birinci ah-ı derundan nişanedir sessiz,
Bu iştikâ-yı hafidir ki; zulm-ı kahrengîz.

İkinci cehren olur ki: Şu hâl-i matbuat,
Kaza-yı haceti kanuna uydurur, heyhat!

Üçüncü: Amden o, işte hayatı *Ankara'nın*,
Vazifeyi tanımaktır esası yaygaranın.

Gürültü, top, tüfek, isyan nedir vazife için?
Vazife çünkü: Mukaddes, vatan hayat ile din.

25 Meşrutiyetten sonra çıkan bu gazetenin muhtelif devrelerde imtiyaz sahipliğini Kozmidis ve Mehmet Fazıl Reşit; başmuharrirliğini Ahmet Samim ve Yorgaki Melahirinos; mesul müdürlüğünü de Yordanaki Haralambidi ve Teoloğos yapmıştır. [İ. A.]

Bu yolda kalbini *Allah*'a rabt eden korkmaz,
Bozulmaz öyle patırtıyla kıldığı o namaz.

Sada-yı milleti ilan eden kadın. Bu herif
Eşek gibi bakar ancak, mukaddesat-ı *Şerif*.

Ne olduğu size zahir değil mi? İşte vatan.
Sada-yı millete karşı ağız açarsın, utan.

Bu cehren oldu evet, gel, seninki ya imza?²⁶
Çıkar mı o leke bilmem ki; yıkasa derya?

Demek o bad-ı muhalif, eser ki devletten
Habîr eder vükelâyı reh-i hükümetten.

Uyandırır kara yelle müsebbib-ül-esbab
O kaptanı ki olurken gemi zulümle harab,

O na-hud'a-yı cehalet penah-ı bî-izan
O yolculardan utanmaz mı? İşte hal-i vatan.

Hayır, utanmaz o, onda utanmak olsa eğer
Öperdi südde-i şevket penahı mihr-i zafer.

Şeraitin başı halkın vazifesinde huzur
Huzur-ı hakta vazife kabul eder mi kusur?

Bu yerde devlet u millet idare gerdişidir,
Hatayı kontrol ancak hükümetin işidir.

26 Sevr Muahedesi'nin imzası. [İ. A.]

İlükümetin ise timsali heyet-i Âyân
Mezarlığı vükelâ, servi, zıllı *Mebûsan*.

Bu işte saye-i şevketpenah-ı devlettir,
Bu kabre fatiha, artık sada-yı millettir.

Misal için size ben bir hikâye arzedeyim,
Bu fıkra dikkate şayan hakikati mülhim:

Büyükçe bir adam ölmüş necib, hem zengin,
Gasil vesaire neyse merasim-i tekfin

Olur iken teneşirde yavaşça doğrulmuş,
İmam ve ordakiler cümleten hacil olmuş.

İmam, demiş ki:

“Efendim, vücudunuz kirli

İmiş de bir yıkamak istedik değil mi iyi?”

Evet demiş.

“Güzel amma götümdeki pamuğa,

Cevabı kim verecek? Sor başındaki kavuğa.”

Meğerse sekteden ârız imiş bu hâl-i garib,
Sıcak su da dökülünce çıkar hata-yı tabib.

Bu işte ba's-ı vatandır ki biz bad-el-mevt;
Sıcak su gözyaşdır, hak, bu serserice evet.

Fakat bilir misiniz ki; yazar iken bunu ben,
Fakülte'de gece saat yarım, soğuk birden

Tipiyle, karla hücum etti, yok odun yakacak
Ya şu zavallı ahaliye hangi göz bakacak?

Müzahrafât-ı hükümet taşar devâirden
Rical-i anane dönmez bu fikr-i kahirden.

Bütün vesaik-i zillet şu sözle dolmuştur:
Bu doğrusu ise de her nasılsa olmuştur.

Hukuk-ı halk ise de her nasılsa zulm-i sarih
Budur ki lanete şayan, değil hata-yı kabih.

Benimseyen adam ancak, maaş için, vatani,
Kızarmıyor o surat hiç, sıvansa elle, kanı!

Muhabbet-i vatan ancak geçinme âlemidir,
Dilinde davet-i düşmen ki vird-i mahremidir:

Temerküz etmemiş asla o dilde hubb-ı vatan
Sorulsa cediti de mutlak vezir-i âlişan!

Nasıl temerküz eder ki o şive-i suni
Kalemde kopye edilmiş riyaların nev'i.

Bu bî-hâyâ beyefendi bileydi kendisini
Akort ederdi *Rübâb-ı Şikeste*'ye sesini.

Bu *Fikret*'e yanar âlem, fakir ise, kızarım,
Muhiti anlamamıştır, o bî-kese kızarım.

Vefatına sebebiyyet veren şu hal-i vatan,
Fakat bu hâli tedaviye yeltenir insan.

Bu inkıhara da çare budur ki merd-i metin,
Ederdi fikrini bir yolla millete telkin.

Dehayı, fikri el altından oynatır ehli,
Budur siyaset-i şahsiyenin asıl temeli

Bu hizmeti yapamazdı, kalın gelirdi ona,
O *Aşıyan'ı* feda güççedir vatan yoluna.

O benden önce bilirdi *Tolostoy* oğlumuzu,
Öğürdü, kustu, çıkardı, o nur gibi domuzu.

Onun vekarını öldürdü gayz-ı *Emrullah*,
Gömüldü kendi de ardınca sad hezâr eyvah!

Onun vefatına vallahi ağlayanları ben,
Güler de benzetirim nam u ruhuna rehzen.

Hayat-ı aşka kıyılmaz irade-i har için,
Şikeste olduğu anda *Rübâb'ı* sustu *Tanin*.

Elimde bak koca pîrin ... gibi kamışı;
Yapar eşekleri insan, teranedir bu aşî.

Girer huzur ile kerhaneye, harabata,
Çıkar sürur ile ta sidre-i semavata!

O noktada biraz inler küşâd olur deycûr,
Gelir ayağına hîçî, elinde bade-i nûr!

Bir istıfa-yı müebbed içinde vahdetle,
Kalır nedime-i ruhu peri-i sanatle.

Bedayiin görülür bestekâr-ı ilhamı,
Şiirle raks eder aşkın peri-i âlâmı.

Dehaya ait o âlemde emf-i teşrifat;
Nedir bu ka'r-ı serâir, nedir bu umk-ı hayat?

Vücut, hâk-i mezellette, dil semalarda,
Pür-inşirah seyahat eder fezalarda.

Sen ey *Azâb-ı Mukaddes*, hayal-i *Mevlânâ*,
Senin mi söyle, senin mi bu kişver-i mana?

Bu iltifat-ı kadimin nigâh-ı hayrettir;
Vücut-ı marifetin, kıblegâh-ı vahdettir.

Serâir-i azametle dolan şu köhne serim,
Ne var içinde ki arşı, zemin-i fikr ederim?

Urûcu velyeden efkâr içinde kavs-i nüzul,
Bu sânihâtı saçar, ben de kayd ile meşgul.

Hülasa: Ben değilim o cihan-ı râz-ı gezen,
Nühüfte perde-i nâyın içindeki *Neyzen*.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
Gece saat 1.30
23.11.1337

AÇMAZ

Ulu *Tanrım*, bu *Arap* açmazı *Türk*'ü yendi,
Tam bin üç yüz sene bîçareye Müslim dendi!

Altı bin yıl bu maval gezdi ağızdan ağıza,
Kapılan yandı bu iman denilen mihladıza!²⁷

Aslı yok, astarı yok, esteri yok, kervanı var,
Aklı yok, rehberi yok, varlığı yok, şeytanı var!

Bu uğurda sürünenler tamam üç yüz milyon,
Hepsi de birbirinin zıddı ve şerân melun!

Bin bir uçlu kazığı çak diye verdin deliye,
Bağladın hem de yularsız bizi kal ü beliyel!

27 Miknatis.

Gece bastı kara kaplı kitap - oldu hâkim,
Anırırken tepişen bunca eşek hep âlim!

Hepsi de kendisinin gittiği yol doğru sanır,
Razıdır yaptığına az buçuk elden utanır!

Utanırdan garazım menfaatinden korkar,
Yoksa her şeye müsait o sarık, kanlı yular!

Sargı sarmış gibi bir kör çibana, manzarası,
O kızıl fes, o *Grek* damgası, yüzler karası!

Taşıldı yüz sene bu illeti bîçare vatan,
O cinayet sürüsü gitti silaya karadan!

Âdemin hasleti temsil edemez bu piyesi,
Türk'e düştü beşerin zaviye-i tesviyesi.

Balıkesir, 1926

KITA

Hâdisatı oku her an, o zaman geçti deme;

Habil'i Kabil'i sağ belle, basiretle geçin.

Asl-ı kanun-ı tabiatta tagayyür yoktur;

Vaka tebdil-i kıyafetle gelir her gün için.

Toptaşı Tımarhanesi, 1927

OCAK BAŞI

Huzur-ı kari'ne girmek için görücüye çıkan kız gibi kendime çekidüzen vermek lüzumunu düşündüğümü ve sonra münasebet aldırmadığımı Mukaddeme odasında arz etmiştim. Sizin de beni o yolda beklemeye hakkınız yoktur. Zira evvelce şeref-yâb olduğumuz bir mukaddeme odası olmaktan ziyade bir kahve ocağıdır. Malum ya, kahve ocağı demek *İttihad* vesaire ocağı demek değildir. Bu her ne kadar Hiç'ten bir ocak gibi görünürse de, bir fincan kahvesinin kırk yıl hatırı vardır. İstanbul kâşanelerinin müzeyyen ve muhteşem salonlarında meveddet, samimiyet, uhuvvet, hamiyet, gayret vesaire namlarına teati edilen şampanya kadehlerinin kenarlarına, bizim kahve ocağında muallak levhada "Darılmaca yok" yahut tağyiren "Sıkılmaca yok" tenbih-i derya-dilânesi yazılmış olaydı öbür ocaklılar şimdi birbirinin yüzüne olsun kir gelmemiş, islenmemiş gibi bakabilirlerdi, hem de eski kurumlarını muhafaza et-

mek şartıyla. İşte bu ocaklıların kurumları kalkarsa yani tarih edilirse daha doğrusu, daha açığı, itiraf-ı cürm ü cehaletle yüz karalığı giderse o vakit “Tetkik-i seyyiât komisyonu” badanaıyla yapılan tuvalet onlara “Hesabını doğru görenlerin yüzleri işte böyle ak olur,” dedirtebilirdi. Allah kimsenin ocağını söndürmesin. Halkımız, hamdellillah subhu mesâyı ocak başında öğrendi. Akla kararı bu ocakların ışığı ile seçti. Yalnız kaya başı dinlenmez, biraz da ocak başı havası lazımdır. Sohbet-i yâran işte orda çekilir. “Gelsin dedim ki, dedin ki,” karayel fırtınasına tutulmuş olan sefine-i devlet, karanlık gecelerde saika-i sekr ile yolunu şaşırılmış ihtiyar bir haremağası gibi yalpalasın dursun, isterse batsın. Haklarında şeytanın maskarası, cümlemizin yüz karası diye hâsâ, istihza edilen paşalar bile birkaç sene evvel Vilson’a “Sen bizi kara kuru görüyorsun da Karamürsel sepeti mi zannediyorsun?” demekten geri durmazlardı. Şahid-i nâzenin-i zaferin arz-ı visal etmesi o kadar kuvvetli idi ki nişanlandıkları zaman istikbalde haclegâh olacak Almanya Sefarethanesi’nde beş milyon lira dirahoma aldıkları Rusya sefir-i sabıki Mösyo Dökiris’in turuncu kaplı kitabında *mastur imiş*. Her ne ise, “Nukile an Nikola”, fakat ne yapalım? Buna talih derler. Hep şikâyetleri, kara haberleri o sevk eder. Yan kara bağrım, ah kara bahtım, of kara sevdaya tutuldum, aman kara gözlüm, vs.

Vaktiyle pasaportunu zayi eden bir kaptan yeniden çıkarmak için daire-i mahsusasına gitmiş.

Memur: “Adın ne?”

Kaptan: “Kara Ali.”

“Memleketin?”

“Karabiga.”

“Nereden geliyorsun?”

“Karadeniz’den.”

“Yükün?”

“Kara boya.”

“Nereye gideceksin?”

“Karamürsel’e.”

Memur müteaccibâne:

“Avdette uğrayacak mısın?”

“Hayır. Orada gemiyi karaya çekeceğim, Karaman’da Karadağlıoğlu Kara Mustafa’yı gördükten sonra karadan Mekke-i Mükerreme’ye, kara donlu Beytullah’a yüz süreceğim.”

“İnşallah oradan yüz aklığı ile dönersin.”

“Orasını kara toprağa gömüldükten sonra verilecek karar bilir.”

Memur artık dayanamamış, “Zift mi kesildin be herif?” diyerek pasaportu kaptanın yüzüne fırlatmış.

İşte bizim de medhâne-i siyasetimizde tüten kara dumanlar, gözümüzü Meşrutiyet’in daha bidayetinde bürümüştü. Âfâk-ı istikbalimize çöken kara bulutların tesiri ile ta o vakit²⁸ yazdığım bir kıta:

Şahid-i şevk u safa etmez teveccüh bizlere,
Yaver-i bahtı ezelde gırtlığından boğmuşuz.
Safha-i mazi mülevves, hâl bok, âti kenef,
Mader-i hürriyyetin güya götünden doğmuşuz.

1919

KITALAR

Kim demiş kanun alınmıştır ayaklar altına
Böyle bir halin vukuunda hamiyet çiğnenir.
Devleti yolsuz görenler halt eder bir beldede,
Kaldırım olmazsa kanun-ı hükümet çiğnenir.²⁹

1911

Kimse ta'yip edemez biz kafa göz yarsak da,
Döğüşe, kavgaya var milletin elbet hakkı.
Yatalı beş senedir sade mısır ekmeğine
Kalmadı halkımızın *Hind* horozundan farkı!

1915

Evet, tarih-i âlem bir tekerrürden ibarettir.
Şu vaka ehl-i imanca bugün şâyeste-i tebcil
Bakın adl-i ilahinin sema-yı intikamında,
Ebabil oldu tayyare, denildi bombaya *Siccîl*.³⁰

1917

Kazılan hendek-i zulme dem-i millet doldu,
Böyle gösterdi *Mason* fırkasının minkalesi.
Taş çıkardı vükelâ *Kahkaha Melun*'a bile,
Oldu kâşâneleri her birinin kan kal'esi!

Eskişehir, 1335

29) Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın kanuna aykırı bir harekette bulunması üzerine Babanzade İsmail Hakkı "Kanun çiğnendi, kanun çiğnendi!" diye bağırmıştır. Bu kıta o vesile ile yazılmıştır.

30) Birinci Umumi Harp'te düşman tayyarelerinin İstanbul'u bombalamaları münasebetiyle söylenmiştir.

Hartada gösterilen reng-i hudud-ı düvelin,
Cild-i arzı kemiren kangrenin cetvelidir.
Şirk-i milliyyet ile parçalanan cism-i beşer,
Kanlı taca sığınan kellelerin me'kelidir.

Eskişehir, 1335

Yılan kışın uyuşur, mukteza-yı hilkatidir,
Geline mevsim-i saydı, şikâr için ayılır.
Şu nev'i âdemin ekmek yolunda sayf u şita
Çalışmayanları zû-dem-i bâridi sayılır.

1930

Yazılmış alnına her ne ise fi'lin, reddi nâ-kabil;
Hüner şu defter-i amali, ömrü hoşça dürmektir.
Musaddaktır bu dava ta ezelden mühr-i hikmetle
Cihana gelmeden maksat şu tatbikatı görmektir.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
9 Mart 1337

Kan taşından eşiği, laht-ı ciğerden temeli
Bab-ı âli vatanın bir delinen şiryanıdır.
Adeta pıhtı gibi kırmızı koltuktakiler,
Dökülen yüzsuğu sanki fukaranın kanıdır.

İstanbul, 1921

Delikli demirin vurmazı olmaz,
Ardına geçip de göz uydurmalı.
Şu insanoğlunun kanmazı olmaz,
Özünü bilip de söz uydurmalı.

1925

Gitme maziye çıkan izbe o kanlı yoldan,
Bil, muhabbetle seni karşılayan şeytandır.
Aldatır lafz-ı uhuvvetle, tekin ol, kanma;
Müslümanlıkta nifak anane-i imandır!

Balıkesir, 1926

Dinimizde edep, hâyâ, arama,
Sanma dünyadan arlanır gideriz.
Serhad-i inkılab-ı mevte kadar,
Cehl içinde yuvarlanır gideriz.

Toptaşı Tımarhanesi, 1927

Başımızda laik *Cumhuriyet*,
Ortada kürsi-i İlahiyat!
Felce uğrar içinde ezdadın
Akl u hikmet, teceddüdâd-ı hayat!

1929

Kalb-i arzı dinliyor vâris gibi kambur felek,
Durduğu anda heman eşyaya vaz'-ı yed için.
Cismin ecza-yı anasırdan eğer madûd ise
Fırsatı fevt etme yoktan yerde bir mabet için.

Beyoğlu, 1933

Harp ile koptu kıyamet bu gelen yevm-i hesap,
Emr-i hakla şu vazifeyle mükellef devran,
Başka mahşer arama rûz-ı ceza işte bugün;
Soracak cürmünü her ferde müsellağ vicdan!

Bakırköy Tımarhanesi, 1942

Kuru laflar ile endişemi ihlal etme,
Kulak asmaz davula dinleyen elbette kösü.
Bu mudur ahsen-i takvim ile metheylediğin,
Bu mu insan diye halk ettiğin eşek sürüsü.

Fatih, 1943

Bana vicdan ile din, hubb-ı beşer şöyle dedi:
Menfaat nerde ise o tarafa yollanırız.
Sen şifabahş olacak sanma bu teşkilatı,
İlmi biz halkı uyuşturmak için kullanırız.

Fatih, 15 Mart 1948

Şimdiden aç gözünü zırlama müstakbele bak,
Çocuğun varsa alıştır dayağa, tahkire.
Yolu yok kurtaramazsın bu gidişle yurdu,
Bunu takdir olarak bil de giriş tedbire.

Fatih, Haziran 1948

İntihabın sonu gelmez yaşamaktan maksat
Vartasız köprüyü bir zarta ile geçmektir.
Reyini verdiği şahsın soyunu bilmezse
Kendisi kendisinin düşmanını seçmektir.

Fatih, Temmuz 1948

Çürüdü memleketin iç yüzü çöktükçe temel,
Şimdilik harice karşı yerimiz olsa dahi,
Yüzümüz yok bakacak kabrine ecdadımızın
Tükürür zannederim çehremize tarihi.

Fatih, 20 Temmuz 1948

Felsefî

KITA

*Mevce-i seyyâlede tesbit-i suret eyledim,
Dertli bir ırmak gibi umman-ı ruhumdan cihan.
Nayda nâle, ayda hale olduğum müddetçe ben
Cam-ı aşkımdır güneş, saki-i bezmim asuman.*

FELEK

Yamansın her zaman aldattın beni,
Kâh düşürdün, kâhi kaldırdın felek!
Mecnun'sun diyerek *Leyla* peşinden,
İssız vadilere saldırdın felek!

Rehbersin dedin ben ise kördüm,
Elimle başıma çok çorap ördüm,
Kendimi bıraktım âlemi gördüm,
Hesapsız günahlar aldirdin felek!

Şifadır dedin zehir tattırdın,
Gençliğin okunu boşa attırdın,
Körlerin yurdunda ayna sattırdın,
Çıkamaz sokaklara daldırdın felek!

Barışmadı gönlüm mert ile zenle,
Ne bir iş bilenle, ne boş gezenle,
Hicran köşesinde bozuk düzenle
Neyzen'e her telden çaldırdın felek!

SEYRAN

Ötmüşlerle uğraşılmaz demişler,
Hikmetini bize soran olmadı.
Bu bir rüya altı bin yıl görüldü,
Uyanıp da daha yoran olmadı.

Bilinsin ya *Âdem* nasıl kovuldu?
Hem ilk oğlu katlolundu, boğuldu.
Sanki çile çekmek için doğuldu,
Bu belaya karşı duran olmadı.

Âdem öldü, *İdris* gitti, *Nuh* geldi,
Lût'un işi başka, *Yusuf* güzeldi.
Hangi dinle bu kârhane düzeldi,
Hangi şahın mülkü viran olmadı?

Hangi kanun, nizam kaldı temelli?
Dinli, dinsiz, feylesof, kelli felli,
Güvenip de bilgisine besbelli,
Alt tarafı karıştıran olmadı.

Bir mecliste toplanmıştı enbiya,
Hep erenler uluları, evliya,
Önde *Bektâş* ile pîrim *Mevlânâ*,
Ben de gizli girdim, duyan olmadı.

Her nebiye bir veli sordu sual;
Uzamadı dedikodu, kıyl ü kal,
Zannedersen dinliyordu *Zülcelal*
İçlerinde kadı yoran olmadı.

*Musa Tūr'a, İsa hûra büründü,
Eyyûb hasta, Yakûb yasta göründü.
Hepsine de hicran eli süründü,
Halil gibi bir put kıran olmadı.*

*Yusuf yapmış, Mısır'dayken saati,
Saplı, sapsız, işler hâlâ sanatı.
Sordu Züleyha'ya nedir hikmeti?
Dedi: Senden sonra kuran olmadı.*

*Akıl dedikleri bu yırtık yelken,
Hava bekler, kim bu rüzgârı çeken?
Sabahcılık, akşamcılık der iken
Ayılmaya vakit, zaman kalmadı.*

*Hakkın birliğinde yoktur şekimiz,
Bize hazır her noktadan tekimiz.
Bekri Mustafa'yla kaldık ikimiz,
Çünkü bizden namlı mihman kalmadı.*

*Nuh gemiden vapura dedi peki,
Duman tüttü attı yelken, küreği.
Hacı Bektaş bulut gibi dedi ki:
Hangimizin işi duman olmadı?*

*Ali deyip bir noktaya gittiler,
Mevlânâ'nın Neyzen'ine yettiler.
Hepsi birden kalkıp semâ ettiler
Dediler ki: Böyle devran olmadı.*

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
11 Kânunusâni 1337

GEÇERİM

Geçen gençlik günlerine yanmayan
Yok gibidir, bense bakar geçerim.
Yoku vara, varı hiçe gömerek,
Her solukta bir gam yakar geçerim.

Durulmadı gitti belirsiz başım,
Kardaşımdan başka herkes kardaşım.
Kader, zaman, keder, hicran yoldaşım,
Dertli ırmak oldum, akar geçerim.

Devrin siyaseti pek saçma sapan,
Pişirdiği pazarlıklar çok yavan,
Matbuatın ocağında kaynayan
Kazanlara bir kulp takar geçerim.

Araştırdım hakikat notlarında,
Yok bir mana dehrin vur tutlarında,
Şiirimdeki duygu bulutlarında
Bir şimşegim, hicran çakar geçerim.

Göz kapamam hiçbir *Tûr*'un nuruna,
Perde açtım *İsrafil*'in sûruna,
Kalbimdeki yanan aşkın uğruna
Cehennemî yakar yıkar geçerim.

Anladın mı beni yakan o pîri?
Neyle meyle bak ne yaptı fakiri³¹
Ebedleri kucaklayan esiri
Mana gibi deler, çıkar geçerim.

Bulamazsın cevherimi bir kânda,
Gömülüyüm bir mukaddes nihanda,
Gönlümdeki ışığımla bir anda
Yüz bin *Leyla* sever bıkar geçerim.

Neyzen gibi serserinin fakir'in
Mihrabıym içindeki zamirin,
Mâ -Rabbüke diyen *Münkir*, *Nekir*'in,
Defterini dürer, tıkar geçerim.

Tıp Fakültesi Hastanesi
13 Kânunusâni 1337

31 Bu beyit şöyle de olabilir:

*Barıştırdım feragatla takdiri,
Yar edindim tecelliyi tedbiri.*

DEĞİL Mİ?

Ulu Tanrım, akıl ermez sırrına,
Bin bir ismi hakta pinhan edersin.
İçirirsin sabrın peymanesini,
Hikmetini sonra ayân edersin.

Gizlenirsin bir nüvenin içinde,
Âdemin de şeytanın da cinin de,
Her milletin ayrı ayrı dininde
Şirke, küfre, raybi bürhan edersin.

Aşk olursun, gönlümüzü yakarsın,
Leyla olur, karşımıza çıkarsın,
Rakip olur canımızı sıkarsın,
Vuslatını bize hicran edersin.

Bozuktur düzenin, olmazsın akort,
Tavşana kaç dersin tazıya aport,
Haham, papaz, hoca ettikçe zart zurt,
Alay eder güler, isyan edersin.

Sen indirdin yere Şu dört kitabı,
Ayrı ayrı her birinin hesabı,
Her bir dinin sensin putu, mihrabı,
Yalanına kendin iman edersin.

Zerdst olmuş grnmŐsn ateşte,
Brahmen'in Vişno'sısın güneşte,
Bir parlamıŐ parlamadın ki *Kureyş*'te
Mahbubunu zatına Şan edersin.

Hem goncasın, hem blblsn, hem diken,
Hem canansın, hem de ileyi çeken,
Hikmetine defineler açıkken
Seyyah dervıŐ olur selman dersin.

Yok olmadan var olmanın yolu yok,
Kendin gibi seni arayan pek çok,
Hiç ŐaŐırmaz kaderden attıŐın ok,
SevdiŐini aşka nişan edersin.

Çiftçi olur, kzn haylarsın,
AŐa olur, hizmetkrı paylarsın,
Yersin, gksn, yıllar, günler, aylarsın,
Asırları toplar bir an edersin.

Görünürsün her velide, delide,
Mustafa'da, *Avram*'da, *Pandeli*'de,
Bir maymuncuk gibi her bir kilide
Hem uyarısın hem de bühtan edersin.

Neşve olur, gizlenirsin şarapta,
Helal, haram yazılırsın kitapta,
Sevdalarla şu inleyen rebapta,
Sensin, âşıkları nalan edersin.

Zincir olur mecnunları bağlarsın,
Görür, acır, karşısında ağlarsın,
Irmak olur dere tepe çağlarsın,
Tufan olur, dehri viran edersin.

Bir ot idin, kamış oldun, ney oldun,
Feryadına karşılık hey hey oldun,
Su, kök, filiz, asma, üzüm, mey oldun,
Her katranı bana umman edersin.

Çıban olur, enselerde çıkarsın,
Yanar canın yine kendin sıkarsın.
Kendin yapar, kendin yakar yıkarsın,
Sigortadan ne kâr, zıyan edersin?

Bir iraden adam yapar eŒeđi,
Azlolurken batar ona dŒeđi,
Gazabındır Œu felaket ŒimŒeđi,
Her nereye aksan szan edersin.

ıkmayan bir candan umut kesilmez,
Rahmetinden zerre bile eksilmez,
Gözümüzü senden baŒkası silmez,
Gldrmeden önce giryan edersin.

Œımartırsın bir sonradan görmeyi,
ğretirsin halka çorap rmeyi,
O çalarken tam gözünden sürmeyi,
Yakalarsın, hapse ferman edersin.

Zengin olur kasaları kitlersin,
Fakir dŒer garip baŒın bitlersin,
Deri, kemik, beden bizi ciltlersin,
Hicranlara canlı divan edersin.

Lanetin mi Œu *Œeyn İslam* kapısı,
Yedi cehenneme bedel yapısı
Zebanilerde mi bunun tapısı?
Bu eteyi sen periŒan edersin.

Dâr-ün Nedve midir şu *Dâr-ül-hikme*
Savurdular birbirine çok tekme.
Kuyruğu sakattır, pek hızlı çekme,
Eşeklerle bizi handan edersin.

Kudururlar arpalıkla, tiritile,
Girişirler kafa, göz, yüz, divitle;
Geğirirler, anırırlar, tecvitle,
Harf-ı meddi yular, kolan edersin!

Fitne için yeter *İzmir*'li *Cüce*,
Yelken takar devedeki hörgüce,
Kürek çeker akıntıya her gece,
Boklu dereye mi kaptan edersin?

Nerde olsa başındadır belası,
Haset, fitne, o firavn'ın *Musa*'sı,
Cehil, gurur vesaire cabası,
Sakla domuzlara çoban edersin.

Sana giren, çıkan nedir be dürzü?
Dersin bana *ey Allah*'ın öküzü!
İçirirsin on dört bin okka düzü,
Beni bulutlarda mihman edersin!

Serserim, düştüm aşkınla meye,
Nasıl girdin elimdeki şu neye?
Hem seversin beni *Neyzen*'im deye,
Hem de sarhoş diye destan edersin!

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
17.02.1337

OLUR YA!

Farz ediniz üç bin sene evvel ben
Geldim gittim dehre, bir insan idim.
Fakat beş bin sene önce yok iken
O surete bir sîrette kân idim.

Sîretim ki bir esiri ihtizaz,
Ezelidir, yoktan suret olamaz.
Sevda oldum, gezdim dillerde biraz,
Son demlerde pederde mihman idim.

Gönüllerden güzelliğe akardım,
Kinde olsam gamla yakar yıkardım.
Bir güzele bend olamaz, bıardım,
Bu hikmete, kendim de hayran idim.

Sırr-ı vahdet çerağını söndürdü,
İlahi bir raşe rahme gönderdi,
Bir neveden bak nelere dönderdi,
O âlemde bile kahraman idim.

Milyonlarla emsalimin içinde
Hak kazandım o ummanın dibinde,
Bin planla bir beyzanın ininde
Muhitime karşı hükümran idim.

Müddet geldi şu âleme fırladım,
Gençlik coştı, bir aşk ile parladım.
Duydum, bildim, yazdım, çizdim, zırladım,
Hindistan'da *Buda*, *Brahman* idim.

Benden evvel gelenleri düşündüm,
Bir din vardı, önce taptım, öğündüm.
Zan, tereddüt, birçok göklerde döndüm,
Makbulüme ben kendim bürhan idim.

Bürhanım şu: Ben var mıyım, yok muyum?
Evet, varım, insanım *Hind*'li soyum
Ve kendimde son bulduğum Vişno'yum?
Bu suretle taptığım *Yezdān* idim.

Tapılmasam ben tapmazdım burada,
Çünkü sırran farkımız yok arada.
Yerde, gökte, denizlerde, karada,
O seyyahın teninde ben can idim.

Dinim *Buda* kalbim buna mutmain,
Dedi mi, o işte sana yeni din.
Bu fikrime bir put diker ve demin
Anlattığım bu dine iman idim.

Put değildir, fikir burda dikilen,
İşte mabed secde, duran, eğilen,
Bu da öldü gitti bunca çekilen
Çilelerde ibadet isyan idim.

İşte sana vahdet ile teslisin
İkisi bir olduğuna berâhin.
Hangi dini karıştırsan bu zemin,
Bu hikmeti anlayana şan idim.

Şimdi sağ mı, ölü mü burda *Buda*?
Sağ ki işte kendisi yazıyor ya!
Düşünüyor ne söylesem ki daha
O esnada üstünde yorgan idim.

Şu yediğı incirdeki çekirdek,
Düşündüğü hayale, fikre felek!
Ben *Neyzen*'im diyen o koca eşek
Ben idim be, hem iyi rahvan idim!

Sahibimi göremezdim binince,
Anlaşırdık yularımı çekince.
Kanat taktı *Refref* oldum dinince,
Ta *Sidre*'de onu bırakan idim.

Cebrail'miş Buda'nın diktiği put,
Sen bu fikri burada terk et, unut!
Peygamberler buradan etti hübut,
Bundan ötesine ben sultan idim.

Burasını ben söylerim, yazamam,
Felsefemi kalemimle bozamam.
Görüşürüz yarın akşam, uzamam,
Senin aradığın o canan idim!

**Yatıp daldıktan sonra uyku içindeki sayıklama ki yazma-
dan hatırımda kalan parçaları:**

Neyzen Tefvik, ne halt ettin yine sen?
İşin gücün hokkabazlıkla düzen.
Seni sevenlere çok selam bizden,
Başucunda duran ben *Kur'an* idim!

Bana yapış, oku kalb-i selimi,
İbadettir, zikret Rabb-ı Kerim'i.
Ey *Azâb-ı Mukaddes*'in nedimi,
Elindeki kalemde pinhan idim!

İlmi, fenni, mantığı, felsefesi,
Buralarda yoktur ki çıksın sesi!
Sırtlarında birer tavuk kafesi
Gezdirirken ben yine irfan idim.

*Feylescf Rıza'nın yediği herze
Saman olsun Hugo gibi öküze!
Balta lazım beynindeki pürüze,
Şekispir'i uyandıran çan idim.*

*Başka söz yok, şu yazdığım şeyleri
Bir sanattır desem, cinnet eseri!
Tolostoy da bir hiçliğin pederi,
Ben varlıkla ona tercüman idim.*

*Hem yerdeyim, hem gökte, hem pusuda,
Yıldızlarda, ateşte, tende, suda,
Temiz bir kalb ile Jan Jak Ruso'da
Pek samimi görünen vicdan idim.*

*Akacak kan durmaz imiş damarda,
Demek her ne vaki ise hak orda.
Kasap, çoban benim, pençeyim kurda,
Koçta candım, kan idim kurban idim.*

*Bir lokmada yüz bin şahsiyetim var,
Kenz-i mahfî la-taayyün bu esrar.
Bir nevede nasıl etmiştim karar,
Bilirsin ya katrede umman idim!*

*Sîretteki ruhum, tenim surette,
Neyzen oldum vatan adlı gurbette.
Bir Azâb-ı Mukaddes'tim niyyette,
Teraneler içinde giryan idim.*

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
18.02.1337

MUTASAVVIFÂNE

Öz benim değil mi bu toprak benim,
Tanrı kitabında her yaprak benim,
Gökten indiğime nişan istersen,
Yıldızı karalı al bayrak benim.

Bir gelincik gibi surun üstüne,
Dikilmişim her gururun üstüne,
Türk'ün içindeki nurun üstüne.
Titreyen sevdalı her şafak benim.

Erenler bezminde kanla yıkanmış,
Derya-yı vahdete girmiş çalkanmış,
Güneş ülkesinde ay yıldız kanmış,
Canıma tak dedi iftirak benim.

Bu ayrılık şirki yakışmaz *Türk*'e,
Öz adam olana yeryüzü ülke,
Süleyman tahtıdır havada gölge,
Muhabbet sahbası iştihak benim.

Husnüne şeyn verir vuslat şarabı,
Gıryan-ı teranenin gamlı rebabı,
Niçinlerin bulunmuyor hesabı,
Devirden devire iltihak benim.

Devrandan devrana akan şuleyim,
Görülmez tutulmaz yakan şuleyim,
Gönülden gönüle çakan şuleyim,
Vuslatın sevdiği her firak benim.

Uçarken havada gaflete daldım,
Fena suretinden bir buse aldım,
Süleyman tahtının altında kaldım,
Cibril'i şaşırtan o Burak benim.

Felek allem, kader kallem eyledi,
Hind'de *Buda Tûr*'da *Musa* eyledi,
Beni bana herkes nasıl söyledi?
Dillerde destanda bu merak benim.

Serseri bir kıdemliyim ocakta,
Kaynamışım nice kapta kaçakta,
Buz kesildim sinirimden sıcakta,
Aşkın güneşinde her mihrak benim.

İstanbul, 1337

NEVE

Neve-i vâhideyle sırr-ı vücud,
Kendine kılmış âdemi bürhan.
Cismi ruha nikab-ı râz etmiş,
Bu nikabın içinde kalb-i nihan.

Bu tekâmül beşerde bit-tedriç,
Saçıyor kalbe bir fûrug-ı behîç.
Ruhu vicdanla eylemiş tetvîç,
Neremizde bu merkez-i vicdan?

Hani benlikteki hüviyetimiz?
O hüviyet midir bu suretimiz?
Ten mi ayine-i hakikatimiz?
Hangi noktada dide-i iman?

Hiss ü idraki maddeten, manen
Bir bilen var dimağımızda gezen.
Bî-haberdir o şey de kendinden,
O da buhran içindedir her an.

Aşk ı tevlit eden nedir tende?
Yerde, gökte, denizde, gülşende,
Aşka olmuş ezel, ebed bende;
'Taht-ı hükmünde vuslat ü hicran.

Bu mahabbetle ruh-i sevda-keş,
Hüsne düşmüş ki hüsni ise ateş.
Sıçramış bir kıvılcımı, şu güneş,
Dönüyor cezbesiyle çerh-i cihan.

Asumanı dimağa sığdırmış,
Mübhemâtı fünûna kırdırmış.
İlim arttıkça cehli yığdırmış,
Setr ü ifşa bu hikmete hayran.

Sahili yok bu ka'r-ı nâ-bûdun,
Bizi örten şu cism-i mahdûdun.
Sen, senin olmadıkça meşhûdun,
Neyi bilsin bu zerre-i izan?

Yaktı, yıktı bu *Neyzen*'i haşyet,
Beni aczim ve aczimi hayret.
Aşk u hicranla ettim ünsiyet,
Kendini bilmemek imiş irfan.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
03.02.1337

TERANE-İ GURUR

Menâhic-i sühanın titreyen ayaklarını
Birer kavâid-i acz ü kederle rabtettim.
Ezel, ebed iki pervanedir hüviyetime,
Hayali, rişte-i imanla kayd u zabt ettim.

Cemali, nazra-i irfanla bağladım hisse
Visali kabza-i hayretle kalbe reddettim.
Şeb-i celalimi hicranla eyledim tenvir,
Mezâhirimle hafâyâ-yı aşkı seddettim.

Dehayı eyledim ufk-ı bedayi'e sayyâd;
Zekâyı, fikr-i taharri için delil ettim,
İrade, dest-i teşebbüste ser-şikeste-i gam;
Ümidi ruh-ıecessüs için delil ettim.

Fesane-i şübehâtım, zûnûn-ı muhtelifin,
Başında leyl-i elemdir ki la-taayyünden
Doğan zılal-i hûrûşan, feza-yı idrake
Serâirimdir akar, sedd-i hayret üstünden.

Âmâ-yı mutlakı deycûr-ı iltifatımla,
O nur-ı vahdete ettim serâçe-i fanus,
Ezel, ebed iki kaptır kitab-ı aşkım için,
Kevâkibim kelimâtı, fezalarım kamus.

ZAVALLI ZALİM

Taaddüd-i safahatı zuhur-ı eşyanın,
Teceddüd-i derecâtı sıfat u esmanın,
Tagayyür-i harekâtı şu pest ü balanın,
Tebeddül-i kelimâtı cihan-ı mananın,

Bu, hep o dest-i kaderden geçen nukuş, elvan
Hayal-i leyl-i elemdir, nedir, nedir insan?

Bu hâb-ı yek-şebe-i his içinde ömr-i zelil,
Neler geçirmez acab? Cezb ü redle ruh-ı alil,
Düşünse kendini bir an için, hayat-ı sefil
Ölümlü çile-i madude olmadan tekmil

Bulur tefekküre fırsat nedimidir hicran,
Rebab-ı meclis-i gamdır nedir, nedir insan?

Beşer, zavallı mugaffel, zavallı merd-i garib,
Hep aldatılmış olan şu nişane-i tahrîb,
Ki hem bilinmemiş elan nedir bu sırr-ı acib,
Bu kendi hüsnüne, kendi muhibb ü rakib

Vücut-ı mer'îye karşı fena-yı mutlakdan
Bir iftira-yı ademdir, nedir, nedir insan?

Saray-ı dildeki bin bir derîçe vü revzen
Mükevvenata açılmış uyun-ı hikmet ü fen,
Ziyâ-yı vahdeti bin sun'ile münakkaş eden
Nüfus-ı camianın bir meşimesi ki bu ten,

Bu ıztırab ile titrer, arar teselli-i can,
Habâb-ı bade-i Cem'dir, nedir, nedir insan?

Bilinmeyen nice şahsiyetin nişanesiyiz,
Sevab ü seyyienin mecmâ-ı fesanesiyiz,
Hadid-i zillete düşmüş hurafe lânesiyiz,
Rebab-ı hîçîde bir giryenin teranesiyiz,
Bu girye-i adem-âlûd, vehm-i haz efsan,
Tuyûf-ı leyl-i sitemdir, nedir, nedir insan?

Şu benliğimdeki ef'al içinde bunca tezdad,
Zuhur eder ki sayılmaz, bu câmi'-ül ezdad
Olan hüviyetim ayn-ı cihan-ı kevn ü fesad,
Mücehhezim nice bin hisle ki ilelâbâd
Yaşar bu benliğim amma şu şart ile her an
Fenaya ism-i âlemdir, budur, budur insan.

Evet, benim diyorum, şu düşünceler, hisler,
Terane, girye, hakikat, yalan, desaisler.
Peki, bugün yok olan saltanatlı hârisler
Ki her biri nice âsâr içinde can besler
Ve çarpıyor mu sımâh-ı dile şu bang-i nihan,
Cisimde zill-ı kıdemdir, budur, budur insan.

O destgâh-ı kaderde duran o süzgeci bil.
Şu'ûn-ı hikmeti, dehri odur eden tebdil.
Ölüm yapar bu hafâyâ-yı sureti tahlil,
Budur *Kelam-ı Kadim*'in meali, *Rabb-ı Celil*.
 Meani-i ezeliyyet içinde ketm ü beyan.
 Çakan bir ebr-i keremdir, budur, budur insan.

Beşer için şu kelepçe, bela-yı mübremdir,
Ölüm deyince sanır ki o ayrı âlemdir.
Taalluk-ı eneiyyet, bütün cehennemdir,
Bu itikat ile ki nefis gayre akdemdir,
 Bu his, bu şübhe-i müziç, bu duygudur nîran.
 Yed-i kaderde kalemdir, budur, budur insan.

Yed-i kaderde kalemdir, hayat-ı müzminini,
Yazar bozar, safahat-ı akâid ü dinini.
Mezara fırlatıp atmakla kurtulur, tenini
Bilir misin ki nedir şu fakir *Neyzen*'ini?
 Rebâb-ı hîçîde tannan bir ihtizaz u figan,
 Temevvücât-ı negamdır, budur, budur insan.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
06.02.1337

BİR HATIRA-İ MAZİ

Bir iftirak ile düştüm esir-i hicranım,
Hayal-i fikr-i muhale serîr-i hicranım,
Nedim-i bade-i aşkım, zamir-i hicranım,
Visal-i redd-için emr-i asîr-i hicranım,
Samâh-ı ruhta çınlar safir-i hicranım.

Cihanı bir bilirim hilkatlen alelhtlak,
Bu yerde ehline râci bütûn nifak u şikak,
Bu bezm-i meyde muhabbetle cûş eder eşvak,
Gezer terane-i neyle peri-i aşk-ı firak,
Bu künc ü nalede ben dest-gîr-i hicranım.

Gönülde zill-ı saadet, kederle nâ-mahsus,
Emel dedikleri fettan mezar ile mahrûs,
Derin, ağır gecelerle hayal-i dil menûs,
Çerağ-ı şule-i hîçîye olmuşum fanus,
Yanar *Azâb-ı Mukaddes*'le pîr-i hicranım

Neyim, meyim ile *Bektaş, Cenab-ı Mevlana,*
Zahir-i saltanatımdır Muhammed, Âl-i Abâ,
Bu *Neyzen*'e göre yoktur o mâsivâ vû sivâ,
Vatan dedikleri gurbette bî-kesim amma,
Peri-i sanata malik fakir-i hicranım.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
21 Şubat 1331

DİNLE

Tam otuz yıl bu görünmez, bu bilinmez emelin,
Yanmışım kahrına bu mübheme-i muhteremin.
Gizlenip sinesine leyl-i rebâb-ı ademin
Bir ömür inlemişim fecr-i gamında nagemin,
Serseri neşveleri gönlüme, sahbâ-yı Cem'in
Ruh-ı ithafı gelirdi ezeli bir kalemin!

Aşinalık aradım duyguda, bilmem kelimât,
Laubali periler sinesi mirât-ı hayat,
Ruh-ı esrar-ı esatire karıştıkça memat,
Handeler haykırarak aşkıma, derdi, heyhat,
Duymalıydın bunu sen etmeden önce ispat,
İşte gördün ya ölüm şulesi fanus-ı gamın!

Bak terennüm ediyor cevvinî âsâr-ı hayal,
Serpiyor her güneşin kalbime bin reng-i melal,
Gönlümün bade-i hicranı gibi ruh-ı leyal,
Gezer ıssızlığını hislerimin bî-per ü bâl,
Kendini bilmeyerek bir yere eyler isal,
İşte gönlüm, orası makesidir her sitemin!

Serserilik yaşatır sevdiğini hatıradâ,
Yerde, gökte, balo, eğlence, denizde, karada.
Sırr-ı sevdâyı şikâf etmek için bir arada
Atmışız kendimizi arza efendim, burada
İş ne davada, ne kavgada, ne de yaygarada;
Bu irâdet bize ferman-ı nukuşu kıdemin!

Niyet-i hilkatî düstur-ı tabiat bilelim,
Aşka iman ederek fırsatı cennet bilelim,
Ne şeriat, ne tarikat, ne hakikat bilelim,
Marifet, kendimizi maksad-ı vahdet bilelim,
Kurb-ı memnuası yoktur bu nihâl-i *İrem*'in

Altı bin yıldır efendim, bu terane, bu geviş,
Şah-râh-ı dili takip edelim, ordadır iş.
Râz-ı sevda-yı nihan hiç olunur mu teftiş?
Edelim hikmet-i ibdâını aşkın derpîş,
Ayrılık hâilesi etmeden önce tedhiş;
Bir düşün gâyesini ömr-i şebabın, hıremin.

Şehzadebaşı, 1337

GEÇER

İzdirabın sonu yok sanma, bu âlem de geçer,
Omür-i fani gibidir, gün de geçer, dem de geçer,
Gam karar eyleyemez hande-i hürrem de geçer,
Devr-i şâdî de geçer, gussa-i matem de geçer,
Gece gündüz yok olur, an-ı dem âdem de geçer.

Bu tecelli-i hayat aşk ile büktü belimi,
Çağlayan gözyaşı mı, yoksa ki hicran seli mi?
İnleyen saz-ı kazanın acaba bam teli mi?
Çevrilir dest-i kaderle bu şu'ûnun filimi,
Ney susar, mey dökülür, gulgule-i *Cem* de geçer.

İbret aldın, okudunsa şu yaman dünyadan,
Nefsini kurtara gör masyâd-ı ma fihâdan.
Niyet-i hilkati bul aşk-ı cihan-ârâdan,
Önü yoktan, sonu boktan, bu kuru davadan
Utanır gayret-i gufranla cehennem de geçer.

Ne şeriat, ne tarikat, ne hakikat, ne türe,
Süremez hükmünü bunlar yaşadıkça bu küre
Cahilin korku kokan defterini *Tanrı* düre!
Marifet mahkemesinde verilen hükme göre,
Cennet iflas eder, efsane-i *Âdem* de geçer.

Serseri *Neyzen*'in aşkınla kulak ver sözüne,
Girmemiştir bu avâlim, bu bedi gözüne.
Cehlinin kudreti baktırmadı kendi özüne.
Pîr olur saki-yi gül çehre bakılmaz yüzüne,
Hâk olur pîr-i mugan, sohbet-i hemdem de geçer.

Fatih, İstanbul
11 Birincikânun 1943

GÖNLÜMÜN MEYHANESİNDEN HİTAP!

Dinleyen her zerreye bin bir hitabım var benim,
Kâinat isminde hiçten bir kitabım var benim!
Ya hitabımdan okursun, ya kitabımdan beni,
Yazdığım efsanede on altı babım var benim!
Heyetimde müttefik mağrible maşrık, veçhe yok;
Gayr-i merî zerrede bin âftâbım var benim!
Hüsû-i mutlak bir yudumda kendini gayb eyledi,
Gönlümün humhanesinde böyle nâbım var benim!
Varlığımdan intihâsızlık terennüm eyleyen
Bezm-i hîçîde adem adlı rebâbım var benim!
Neşvemiz bî-ibtidadır, işvemiz bî-intiha,
Böyle bir sâkiye candan intisâbım var benim!
Meyve-i memnuadan çekmiş bizim pîr-i mugân,
Neyzen'im, gönlümde bin bir küp şarabım var benim!

İstanbul, 1944

HAKİKAT - VEHİM

Bu âlemde hakikat kimseye ref'-i nikab etmez
Bu acz-âbâd-ı hilkatte, âdem vehme hitap etmez,
Bilenler haddini râib u gümana intisap etmez,
Cılız bir şemayı vehm ü tasavvur âftâb etmez
Bu akli, mantığı mimar-ı gayb asla hisâb etmez.

Ne hakkın var şu aczinle karıştırmakta ummanı,
Gururun saydırır belki sana rıkk-i beyâbanı,
Sığar zannetme fanus-ı hayale şems-i tâbânı.
Sen ey mimar-ı takdirin beşer isminde hayvanı,
Gönül, âfâk-ı aşkında bu ekvânı serap etmez.

Takıp bin bir kanat vehm ü hayale cevvi manada,
Dolaştın haydi farz et âlem-i suğrada, kübrâda.
Mûnakkaştır bu ferman-ı kaza serhadd-ı tuğrada,
Telakkiden ibaret dinle iman fasl u davada,
O yıldız ki doğar ufk-ı rızadan, igtirâb etmez.

O divanhane-i hikmetteki mahfelde, mecliste,
Bulundum ben de bahs-i istikamette, desaiste.
Cehalet çalkanır hâlâ bütün kürsi-i tedriste,
İlim bir noktadır varsa şu evrak-ı havadiste
Guyûbun sırrını kilki-ezel derc-i kitab etmez.

Ser-i menşur-i hikmette atılmış "Sü vi du" imza,
Sunar bu badeyi âşıklara kürsi-i *Ev ednâ*,
Mesafe münselibdir, muttasıldır evvel ü uhrâ.
İçersin suret-i zahirde bin cam-ı zunûn amma
Ezel sakisinin sahbası misli neşveyâb etmez.

Bakırköy Tımarhanesi, 1944

GÖRÜNMÜŞTÜR BANA

Fazl-ı Yezdan, kâinat olmuş, görünmüştür bana,
Cavidânî mümkinât olmuş, görünmüştür bana,
“*Sü vi du*” âb-ı hayat olmuş, görünmüştür bana³²
Hatt-ı menşur, iltifat olmuş, görünmüştür bana
Her sada bir assalât olmuş, görünmüştür bana.

Gönlümün yoktur şeriki ruh u fikrim müstakil,
Bir alev içtim ki ben, ismi şarab-ı *Selsebil*³³
Varlığım bir ateş olmuştur şuurum müzmâhil,
“*Sü*” ya secde eylerim ben çünkü kıblem bir değil³⁴
Cümle eşya mahz-ı zat olmuş, görünmüştür bana.

- 32 Hind-i Kadim'den Mısır'a geçen ve Pisagor vasıtasıyla Yunanistan'a yayılan, bilahare Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve Müslümanlıkta bariz izleri bulunan harflerin sayılarla ve sayılarla harflerin münasebeti, eşyayı ve nefsi tanımak için kabli adet mefhumunun bulunmasının zaruri olduğu ve bin-netice kâinatın müşahhas adet bulunduğu fikirlerini İslami 'Vahdet-i vücut' çerçevesi içinde tedvin ederek dinî hükümleri, kurduğu esas prensiplere göre tevîl eden ve bu suretle 'Hurufilik' adlı mezhebi meydana getiren Esterabâdî Fazlullah, Hurufiler tarafından en meşhur olarak 'Fazl-ı Yezdan' adı ile anılır. 1394'de Timurleng'in oğlu Mirânşâh tarafından öldürtülmüştür. Bu zatın mezhebinin esaslarını gösteren Farsça kitabının adı *Cavidan*'dır. Bu mezhepte insanın yüzündeki iki kaş, dört sıra kirpik ve saçlar yedi hat sayılır. Her biri Yunan felsefesine göre dört unsurdan mürekkep olduğu için yirmi sekiz olur ki, Kur'an bu yirmi sekiz harften meydana gelmiştir. Bunları Hurufiler *Bist ü heşt* diye Farsça söylerler ve kitaplarında bir işaretle yazarlar. Saç ortadan ikiye ayrılınca yani Hurufi tabirince üstüva edilince yedi hat sekiz olur ki dört unsurla otuz iki eder. Otuz iki Fars dilinde *Sividu*'dur. *Cavidan* bu otuz iki harften meydana gelmiştir, yani Farsçada otuz iki harf vardır. Yirmi sekiz harfe ve yedi hatta 'Hâtem harfleri ve ana hatları', otuz iki harfe ve sekiz hatta 'Âdem harfleri ve adları' denir.

- 33 Kur'an'da İmran suresinde 17. ayette “Cennette Selsebil denen bir kaynak vardır,” deniyor.

- 34 Hurufiler, *Sividu*'yu Arap yazısı ile *sü* şeklinde yazarlar.

Aşkımın bir nassıdır gönlümdeki feyz-i cünun,
Sarhoşum bezm-i ezelden erganunum Kaf ü Nün³⁵
Uğramaz meyhaneme, peymaneme râib u zunûn,
Naz ile ref'-i nikab ettikçe ahkâm-ı su'ûn,
Sırr-ı esma beyyinât olmuş, görünmüştür bana.

Vadi-i hayretteyim, umman-ı acze dalmışım,
Ben bu sonsuzlukla serhadd-ı fenada kalmışım.
Fazl-ı Yezdan devletinde fakr ile ün salmışım,
Nağme-i aşk-ı ilahiden işaret almışım,
Her tecelli *Muhkemât* olmuş, görünmüştür bana.

Cebr ile tatbik eder *Neyzen* kader ahkâmını,
Hal diliyle söyler eşya cümle-i ifhâmını,
Hırz edindim sakinin son cürâ-i ikramını,
İçtiğim günden beri pîr-i mugânın câmını,
İlm-i sûrî türrehât olmuş, görünmüştür bana.

Bakırköy Tımarhanesi

01.08.1944

35 Kaf ve Nûn, *Kün* olur ki Arapçada 'ol' demektir. Yasin suresinin 82. ayetinde "Tanrı bir şeyin olmasını irade edince ona ol der, o da olur," denmektedir. Bu *kün* kelimesiyle Tanrı iradesinin bir şeye taallûku kastedilir.

NOKTA

Şu yola kırk senedir attım adım,
Daha hâlâ beni ben anlamadım.

Aklımın erdiği bir şey varsa,
Fikrim ebad-ı hayali yarsa

Cezr ü medlerle, ebedle ezele
Varmış olsam o reh-i lem-yezele.

Bana rehber olacak şule, adem,
Ademin şulesi hîçî der isem

Bunca varlık ki benim meşhudum
Nur-ı aşkınla bütün mescüdum.

Ve ademden edişim acze rücû,
Saçıyor pîşîme milyarlar tulû.

Her tulû'un şeb-i bîdârından,
Şu fezaya-yı hafâ-bârından.

Yağıyor bunca serâir güneşi,
Yakıyor aczimi hayret ateşi.

Aczimin de buna aciz kalışı,
Der demez meselenin geldi başı:

Halleder noktayı aklen, hissên,
Bunu tekrar okuyup dikkat eden.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Hardarpaşa
07.01.1337

NOKTADAN SONRA

Ufk-ı feyfa-yı tahayyürde zekâ,
Kalbolur hîçiye bir kerre daha.

Hîçi-i hîçîde zerrât-ı esir,
Zat-ı aşka getirirler tekbir.

Mahz-ı kül lâyetenahiyyette
Eder ibda'-ı vücuda secde.

Aks eder saye-i ibda'-ı vücud:
Mabed ü abd ü ibadet, mabud.

Bu dönüşte bütün ebvab-ı zekâ
Açılır kalb-i selime ve daha.

Buradan hatve-i ülâyı atar,
Acz ü hayret, şu avâlim, âsâr.

Hep olur bunca hayal ü rüya,
Varlığın dalgalarıyla derya.

Varla yok mezcolarak birbirine
Dest-i kudret ile yerli yerine.

Zevk-i berceste olup konmuştur.
Her nazar bin eser-i hikmet okur.

Saki-i bezm-i huzuzât-i ledün,
Şu zuhurat ile peyman-e-i *Kün*,

Sunuyor ka'r-ı rek-i eşyaya,
Ruh-ı cerâm-ı ebed-peymâya,

Döküyor meylerini cam-ı ezel,
Ebedin ağzına bin müstakbel.

Mest olur hâli deraguş ederek
Fasl-ı vuslatte solunca bu çiçek.

Atıyor mazi-i hîçîye cihan,
Durmaz avare tabiat, ezmân.

Bu destigâh-ı tabiat, bu mensec-i âsâr,
Bu hadisat-ı tecelli meşiyet-i edvar.

Şuûn-ı perde-i hikmet, dokur hafâyadan,
Şu mevcellerle münakkaş sutûh-ı deryadan.

Kurun-ı lâyetenahi içinde maziden,
Hayal ü farz u hakikat yolunda fenle gezer.

Zunûn-ı müsbet ü menfi delâil ü âsâr,
Şu destanı okur ki şu pür-hurûş enhâr.

Akar ezellerin aşkıyla makber-i ebede,
Rücu eder reh-i deycûr-ı haybet-i samede.

Mükevvenatın içinde şu arz-ı zerre-misal,
Deha-yı mutlaka tarih-i hilkati icmal.

Eder ve der ki: "Serâir saçan harabemden,
Şüun-ı maziye ait olan kitabemden

Hulasa-i medeniyet şudur ki nev'-i beşer,
Zekâ-yı mutlak-ı icadı kanlı bir mahşer.”

İçinde boğmak için rîsmân-ı edyanla,
Belaya, fitneye şahit yalancı imanla

Olanca kuvvetini sarfedip de uğraşmış;
Zılal-ı nur-ı hakikat bu körlüğe şaşmış.

Dilindeki hezeyanla fecia köstebeği,
Peri-i aşka cinayet yolunda her emeği.

Maâbidin eşiğinde heder edip bilemiş,
Ve zağlanan bu satırlarla saltanat dilemiş.

Bu saltanat, üfürüklenmiş üç buçuk tacın
Şu kanlı zill-i zelilinde zulm ü târâcın.

Boğazlamış bütün efkâr-ı hikmet-âsârı,
Boğar sahâif-i tarihi kanlı enhârı.

Bu iftirâs-i muannid, bu nâhun-ı zillet,
İçinde parçalanan her düşünce, her millet.

Bu içtiği ağunun verdiği öğürtüleri,
Kulaklarında nedamet çakan gürültüleri.

Kusar hurafe-i dinle maâbid-i vehme,
Yeter bu şeyn-i müebbed şu çehre-i zulme.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
18.01.1337

PERİ-İ SANAT

Muhalledât-ı hayatın içinde en parlak
Güneş, şu kubbenin altında şule-i ahlak.

Saçan bedayi-i sanat ki mabed-i hissin
Birer eizzesidir her nigâh-i takdisin.

O abidât-ı sevânih önünde pür-heyecan,
Kalışlarında geçen her dakika-i iman.

Birer asır doğurur, incizâb-ı aşkından
Bulur bu nur ile râh-ı hakikati vicdan.

Fakat bu hâhiş-i sa'yin önünde nevmidi
Serâb-ı hâsiresi, bir ukab-ı tehdidi.

Dikenli bir uçurumdan kederle fırlatarak
Yanan o şule-i eşvâkı söndürür mutlak.

Bu intifa-yı küdüret bu zıll-i vehm ü kelâl,
Kaçar eizze-i sanattan orda sen derhal

Muhalledât-ı hayatın içinde üç yaprak
Çevir, *Rübâb-ı Şikeste* teranesinden ufak,

Büyük, derin yazılardan o nuru istihsal
Eldersin artık o anda söner leyal-i melal.

Söner leyal-i melal'i nasılsa ağzımdan
Kaçırdım amma melalin karanlığı her an

Değil midir beşerin sinesinde bir deycûr,
Değil midir beşeriyet melal ile mestur?

Ölüm, şu hiss-i tefânî, bu nur-ı endişe,
Uyun-ı kibr ü gururu kederle tahrişe

Temayül etmemiş olsaydı, sanat-ı ibda,
Bu rütbe parlayamazdı; hakikat-ı ismâ,

Îrâe etmeye bir sahne-i deha lazım,
Zekâ o sahneden olsun bu hikmete azim.

Deyip de başlamış erbab-ı sanatın kalemi
Kâğıtta, taşta diriltmiş bu hiss-i muhteremi.

Ağaçta, taşta belagat, bedayi ü ihsas,
Terane, girye, tedai, kaziyelerle kıyas

Ki cezr ü meddile cûşâ gelir de bî-hareket,
Önünde bade-i ibretle mest olur hayret.

Hayali ayn-i hakikat eder, hakikati hiç,
Belayı saltanat eyler, cevahiri kerpiç.

Tuyûf-ı tâiri, hükm-i kader kadar sabit,
Sufûf-ı ceng ü cidali ebed gibi sakit.

Ölen duhûr-i esatir içinde ervahın
Dolaştığı görülür, canlanıp da eşbahın

Hayat-ı muzlimin altında hep hurafâta
Mümessil olduğu meşhud olur, hayalâta

Bu his, bu ruh u zekâ hep teessürat-ı elim
İçer bu bade-i şî'r ü füsunu zevk-i samîm.

Bu bade, bade-i muciz, bu hazz-ı ruhanî
İlelebet kalacaktır, bütün cihan fani

Olur, fakat bu bedayi kitab-ı hikmettir,
Bu neşve-i ebediyet şu şekl-i sanattır.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
08.01.1337

ŞÛPHE

Şüphemin dalgaları her dini boğdu, aştı,
Gönlümün yolları gittikçe karanlıklaştı.

Bir teselli veremez bilgi denen şu kötürüm,
Hele iman ise, o köhne yular, mahz-ı cürüm.

Sû-i kasd eylemeyen aklına iman edemez,
Takılıp bir masalın ardına mantık gidemez.

İşte şu namütenahi denilen varlıklar,
Sevdiğim fahişenin bir piçi dersem ne çıkar?

Kâinatı doğuran kahpe bilir iç yüzünü,
Önü zulmet, sonu zulmet, nideyim gündüzünü?

Sen takıl da peşine bir sürü ehl-i tarabın,
Korkmadan gir kanına hikmetin, aşkın, şarabın!

Beyoğlu, 1938

KITALAR

Başı yoktur sonu yoktur şu kitab-ı dehrin,
Ortasından elimizde iki üç yaprak var.
Bir beladır çekeriz küfr ile din gayretine,
Akıl idrak edemez hangi cihette hak var!

Toptaşı Tımarhanesi, 1927

Ârizîdir yaşayan her ne ki var eşyada.
Âlemi ömr-i muvakkatla görür, derk ederiz.
Aksederken bile fanus-ı hayalin ışığı
Görmeden kendimizi zulmete doğru gideriz.

Zeynep Kâmil Hastanesi, 1927

Arz-ı mecnun bir zen-i şehvetperestin aynidir,
Her ne varsa canlı şemsin, zâde-i icadıdır.
Metn-i divan-ı ademden müntehaptır kâinat,
Hilkatin ruy-ı zemin, mecmua-i feryadıdır!

Mısır, 1928

Er gerektir şive-i takdiri tahlil etmeye,
Güççedir bel bağlamak bence şuun-ı hikmete.
Düşman-ı bîdarı sair fil-menama sormayın,
O uyanmaz düşmeden gayya-yı mağlubiyete.

Bakırköy Tımarhanesi, 1942

Aşkî

*Bir taraftan cam-ı aşkın, bir taraftan meyle ney
Kör kütük, zil zurnayım; saki fitil ettin beni!
Sarhoşum, kör kandilim, yandım o mavi gözlere;
Altmışından sonra cana bob-stil ettin beni!*

Kadıköy, 1941

KOŞMA

Hicran kucağında tuttuğın sırdaş,
Çağlamış, bulanmış, durulmuş olsun,
Sözüne, sazına güven de yanaş,
Kulağı ezelden burulmuş olsun.

Boş kafa gezdiren seyyahlar gibi
Keşkülünün delik çıkmasın dibi,
Arifden anlasın seçsin garibi,
Hakikat yolunda yorulmuş olsun.

Taban tepmiş olan gam kervanında,
Dostunu konuklar tatlı canında,
Koçlar gibi duran pîr meydanında,
Aslanlar yurdunda kurulmuş olsun.

Gel dese de bakma nâkes aşına,
Bir fırsat arar da kakar başına,
Dostun namert dehrin mihenk taşına,
Felaket pazarında vurulmuş olsun.

Duysun aşkın elindeki rebabı,
Okunsun alnında çile kitabı,
Neyzen gibi günahının hesabı,
Mezara girmeden sorulmuş olsun.

Çemberlitaş, 1908

CANAN

Sevdalı akşamlar tekin değildir,
Pek dolaşma gönül viranesinde
Gururlu güneşler boyun eğildir,
Şaka yoktur aşkın efsanesinde.

Çok mutlu yıldızlar çıktı çığırdan,
Farkı yoktur âşıkların sağırdan,
Önce dumanları başlar ağırdan,
Bir cezbeyim aşkın pervanesinde.

İhtimal vermezsin, hem inanmazsın,
Ateşler sarmıştır, sen uyanmazsın.
Mest olduktan sonra artık yanmazsın
Gönlüm gibi hikmet peymanesinde.

Taptığın mihraplar çöker bir anda,
Her şey olmuş bitmiş gibi meydanda
Tutuştı çırağlar, sevda devranda
Yanıyorum sazın teranesinde.

Bir serseriyim ki dur aman bilmem,
Kalbinden başka bir mekân bilmem,
Gökkandil olmuşum, asuman bilmem
Bu mavi gözlerin meyhanesinde.

Karanlık zülfünü bir görmek için,
Göz kanat oldum cin melek için,
Bana yeter artar buselik için
Hatıra telleri dil şânesinde.

Gönül rebabında olamaz düzen,
Aşkım bu yıldızı yüzünden süzen,
Buluşuruz yarın geceye *Neyzen*
Cananın kalbinde, gam lânesinde.

İstanbul, 1334

KOŞMA

Ruhuma sunduğun mukaddes günah,
Kanımda ateşten bir şarap oldu.
Sevdanın şimşeği çakınca gönlüm,
Nağmesi alevden bir rebab oldu.

Gökyüzü yıkıldı, yıldızlar söndü,
Güneş hiç doğmadı, ay geri döndü.
Kâinat gayb oldu hiçe büründü,
Aşkından başkası hep harap oldu.

O hırçın hayalin ey sarhoş melek,
Serencam besteler bana gülerek,
Son gece verdiğin zehirli çiçek,
Hicranlar şerh eden bir kitap oldu.

Vefasız talihim bir kara kaya,
Yalvardım, söylettim bu sırrı naya,
Varlığım yok oldu gün saya saya
İçinden çıkılmaz bir hesap oldu.

Beyoğlu, 1933

KOŞMA

Dudağında yangın varmış dediler,
Ta ezelden yayan koşarak geldim.
Alev yanaklara sarmış dediler,
Sevda seli oldum, taşarak geldim.

Kapılmışım aşk oduna bir kere,
Katlanırım her bir cefaya, çevre
Uğraya uğraya devirden devre
Bütün kâinatı aşarak geldim.

Yapmak, yıkmak senin bu gamlı ömrü,
Ben gönlümü sana verdim götürü.
Sana meftun olduğumdan ötürü
Sarhoş oldum *Neyzen*, coşarak geldim.

24.07.1937

BAKTIM, AĞLADIM

Yâd-ı hayal-i yar ile
Gülzara baktım, ağladım.
Andım şemim-i kâkülün,
Ezhâra baktım, ağladım.

Kalbim esir-i aşk-ı yâr,
Gönlüm heva-yı bî-karar,
Eşkim misal-i cûybar,
Âsâra baktım, ağladım.

Hicran ile dil oldu hun,
Bahtım yaman, talih zebun,
İkbali gördüm ser-nigun
İdbâra baktım, ağladım.

Müstakbelim olmuş heba,
Hâlim bela-ender bela,
Mazideki bî-intiha,
A'sâra baktım, ağladım.

Bir bî-kesim, bî-hânımân,
Şimdi bana dağlar mekân,
Feryadına makes olan
Kühsâra baktım, ağladım.

Kalb-i hazinim ye's-pûş,
Hemrazım oldu hep vuhûş,
Karşımda pür cûş u hurûş
Enhâra baktım, ağladım.

Firkatle ney feryad-zen,
Tanbur ise sevda-fügen,
Mızrab-ı gamdan inleyen
Evtara baktım, ağladım.

Sen nerdesin ey nazlı yâr,
Sinemde aşkın payidâr,
Kalbimde senden yadigâr
Esrara baktım, ağladım.

İstanbul, Çukurçeşme, 1317

FUZULÎ'NİN GAZELİNİ TAHMİS³⁶

Râh-ı ıskında dönen necm-i seher peymâya bah
Zülfünün *Mecnun*'udur sergeşte-i *Leyla*'ya bah
Ufk-ı hüsnünden doğan mihr-i cihan-ârâya bah
Reng-i rüyundan dem urmuş sagar-ı sahbâya bah
Âfitâb ile kılur dâ'va tutulmuş âye bah

Turra-i müşkin gamile oldu sünbül tarumar
Düştü hicran oduna erdi hazana nev-bahar
Bülbül ağlar, gül perişan ebr-i cûlar bî-karar
Ey selamet ehli ol ruhsara bakma zinhar
İhtiraz eyle melâmetten men-i rüsvaya bah

Her-dem-i hicranı birşâm-ı gariban bülbülün
İhmirârı ateş-i lal-i lebindendir mülün
Derd-i aşk-ı yârdan çâk-i girîbanı gülün
Şem başından çıkarmış dûd-ı şevk-i kâkülün
Böyle kûteh ömr ile başındaki sevdaya bah!

36 Bazı kelimelerin mısırâdaki yazılışlarında, hususiyetler gözetilmiştir. Daha çok, kelimenin başka bir kelimeyle karışmasını önlemek veya o kelimenin okunuşunu uzatmak isteyip de uzatma işaretinin kullanılmaması halinde (aa) harflerinin birlikte yazılması gibi. Transkripsiyon yerine muvakkat bir tedbir olmak üzere bu yol güdülmüştür. O gibi kelimeler lügatçeye hakiki bünyeleriyle alınmıştır.

Astânında esir olmuş kamer, yıldız, güneş
Bende-i bâb-ı rıza dervişler tek çilekeş
Hest zevk-i cavidanî der firak-ı vuslateş
Bildi ışkında nemed-pûş olduğum âyîne-veş
Rahm edüp her kez bana bakmaz bu istiğnaya bah

Her ne dem tahrik eder sevda rebabın ışktan
Doldurur cam-ı gama hasret şarabın ışktan
Tâ bekey çeksem aceb hicran azabın ışktan
Sinemi çâk eyle gör dil ıztırabın ışktan
Revzen aç her-dem hevadan mevc uran deryaya bah!

İhtiraz etme melâmetten tarik-i ışka gir
Âşık-ı dîdara mirât-ı hak olmaz müstetir
Râh-ı ışkında olub pûyan gönül maksuda ir
Ey gözüm bu şâm-ı ikbalin ne yüzden fîredir
Saye salmış âye ol gîsû-yı anber saye bah

Hüsn ü ışk-ı yâre vakfettim dil-i pür-şivemi
Feyz-i enfâs-ı Mesih'e oldu hemdem Neyzen'i
Vâiz'in efsanesi dûr edemez andan beni
Ey Fuzulî nice bir men eyleye nâsih seni
Bakma ânın kavline bir çehre-i zibâyâ bah.

Erenköy, 1908

Portreler

KITA

*Hangi erbab-ı fesadın gayreti bilmem yine,
Burnunu Darülfünun'a soktu Tarih-i Hadîs
İrticâın kıtlığı varmış vatanda, gençliğin
Canlanır beyninde baştan, kanlı her rûh-i habîs..*

SÖZÜM ONA EFENDİM SENSİN!

Memleketi altüst edip yıktılar,
Bir takım pankuduz efendim sensin!
Taşındılar, kaşındılar, on üç yıl³⁷
Başı, kıcı, uyuz efendim sensin!

Âlim, cahil, handavallı, külhanî,
Sözüm burdan öte, *Malta yarānı*.
Hepisi de birbirinden yabani,
Domuz oğlu domuz efendim sensin!

... .. dedikleri, boyalı
Bir çakalmış, ilmi *Turan* masalı.
Gelmemiştir cihan cihan olalı
Böyle bir zırtapoz efendim sensin!

Fikret, Cemil gitti, kim ne diyecek?
Bu da sanat, bence hani yiyecek?
Donumuz yok götümüze giyecek
Alayımız kokoz efendim sensin!

37 1908-1921.

Kemiği ölçmeden doru tıkar mı,
Zaloğlu Rüstem'i çocuk yıkar mı?
Şahinle dünyada başa çıkar mı
Bu hımbılca horoz? Efendim sensin!

O son *imza* bu lekeyi kapamaz,
Çingene'ye filozofluk tapamaz.
Siyaset sırrını turşu yapamaz
Bu çatlak kavanoz, efendim sensin!

Vardır bir keramet pîr sillesinde,
Dervişlik taslarmış boş kellesinde,
Satılır mı İslam mahallesinde
Sümüklü salyangoz? Efendim sensin!

Sıçradıkça sen bu daldan o dala,
Seni gören sanmaz saf bir budala.
Senin içindeki kin değil, hava,
Bir şişecik gazoz, efendim sensin!

Ankara'nın cini seni çarpamaz,
Bir kemikle it ağzını kapamaz.
Korkma sen yaz hiçbir şeycik yapamaz
Dinsizi afaroz efendim sensin!

Madam Miloviç'e bir doya doya
Sulanmışsın gördüm, yüz değil, kaya.
Hıyarlık etme, hiç doğranır mı ya,
Kaymağa maydanoz? Efendim sensin!

On üç yıl aç kaldım süründüm fakir.
Hiçbir cemiyete olmadım esir,
Cebinde iken etti namını tahkir,
Aldığın kaparoz efendim sensin!

Neyzen-i bî-zenim çok etme orsa,
Kaptansın civanım, belinde korsa.
Erler meydanında eksiğin varsa
Başında bir hotoz efendim sensin!

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
09.01.1337

SÖZÜM YABANA

Fatih Neron'u,
Asrî Fehim Paşa, sivil ...
Fatih onun bir emirber kuludur,
Hazer edin ki laf değil ...!

Dilediği şahsı azapla ezer,
Onun emri altında hükm ü kader.
Yer gök secde eyler, esnaf baş eğer
Hangi kâra etse meyil...!

Eşeklikte şu kırdığın rekordur,
Fi'lin yakar seni ateştir, kordur,
Bu tuttuğun yolun sonu çukurdur;
Gelecek var başına bil ...!

Çok pot kırdı, çam devirdi *Bartın'* da,
Dümenciydi madrabazın yanında,
Zabıtanın ayağının altında,
Tam basacak yerde siğil ...!

TIMAR

Bir ... bir ... tımar etse
Bu manzara has ahıra yaraşır.
Sağ elinde gebre, solda kaşığı,
Bu cilveye bakan gözler kamaşır.

Matbuatın edebiyat katında,
Beş makale doğdu bak bir batında.
... ... kalmaz bunun altında,
Çünkü eşek eşeği ödünç kaşır.

Bakırköy Hastanesi

HACI'YA³⁸

Himmetinden belli, evlad-ı *Ali*'sin ya *Hacı*,
Her zaman bab-ı rızada müncelîsin ya *Hacı*.
Piş-i çeşminde şu'un-ı kâinatın hikmeti,
Hallolunmuş vâkîf-ı sırr-ı belîsin ya *Hacı!*
Hep Huseynî'dir neva-yı ateşinin sineden,
Şüphesiz kanun-ı irfanın telisin ya *Hacı*.
Geldiğinden bellidir darüşşifa-yı âleme,
Az demem ha, hayliden hayli delisin ya *Hacı!*
Pençe-i tezvirine ger düşse kurtulmaz veli
Adeta hannâs-ı şerrin çengelisin ya *Hacı!*

Şehzadebaşı, 1316

38 Neyzen bu şiiri yazdığını şöyle anlatır: “Şehzadebaşı'nda çaycılık yapan Hacı ile bir gün kendi çayhanesinde tavla oynuyordum. Hacı tavla partisini kaybedince öfke ile dışarı çıktı. Ben de o sırada bu parçayı yazdım.”

ŞAKA

Herkes gibi sen de tosunum ...a
Baytarlığı öğren amelîden nazarîden,
Hayvanlığı teşrihe özen kaz gibi durma;
Geç esfel-i âzaya amud-ı fıkârîden.
Âşık Ömer'i, Dertli'yi, Köroğlu'nu belle;
Al felsefe-i şî'ri müverrih *Taberî* den,
Ol rütbe çalış ey har-ı danâ-yı belâhet,
Eşşekliğe kaftan biç *Efendi* güderiden!
Fikrinde senin varsa eğer millete hizmet,
Hemcinsini kurtar şu vebâ-yı bakarîden

1912

AKIN

Es-selam ey ulucan, *İbn-i Süreyya Kör Ali,*
Bab-ı Haydar'da tevarüsle müheyyâ *Kör Ali,*
Nam-ı zatın *Ali İhsan* da olur ya *Kör Ali,*
Künyeni böylece, yazmaktaki mana, *Kör Ali,*
Her muhatap nazar-ı dilde serâpa *Kör Ali!*

Künyeniz ailece; eski *Kızılbaşoğlu,*
Kökünüzden başınız *Bab-ı Âli'*ye bağlı.
Bilirim ki yüreğin derd-i vatanla ağulu,
Gerçi devlet ile hem-sin, bu siyaset, bu gulû,
Bence tarihi de biktırdı bu dava *Kör Ali!*

Pek kolaylık ile olmaz bu işin tesviyesi,
Şekl-i milliyeti bozmuş, tepeden zaviyesi.
Yeni baştan yapınız sahneyi, fikri, piyesi;
Dolmasın bir sürü sırtlanla emel nahiyesi,
Bir iken tecrübeniz oldu dübala *Kör Ali.*

Her taraftan yine cûşan oluyor, ehl-i hulûl,
Semtiniz olmada çok alçağa mersâ-yı vusûl.
Bulmasın fikr-i edânî vü fiten cây-ı husûl,
Çevirin ters yüzüne bunları ettirme kabul,
Oluşuyor hemdeminiz bir sürü edna *Kör Ali.*

Açmazın hurdesi malum ya, dışardan görünür,
Ruh-ı maksat bilenin fikrine her an görünür.
Tecrübe ehline ayine-i devran görünür,
Hall-i esrar-ı muamma sana rahşan görünür,
Münkeşiftir sana bu ka'r-ı muamma *Kör Ali*.

Rehberin şule-i tarih-i mükerrer olsun,
Maksadın hikmet-i azminle mukadder olsun,
Tarih u zaidle bu iş vahdete müncer olsun.
Geçen asâr-ı vekâyi sana ezber olsun,
Ortadan kalkar adamla bu belaya *Kör Ali*.

İhtiyaç artmalı takdis ile ehl-i hünere,
Nazar-ı gaye uzandıkça, huzur-ı beşere,
Verme yüz, sanata bîgane olan derbedere,
Olmalı hisle mücehhez yazılan bu sefere,
Etmeyin soysuzu iktidar ile bâlâ *Kör Ali*.

Almayın mahfel-i fikre edevat-ı kenefi,
Seçin eşhâs-ı hıyanet ile ehl-i şerefi,
Çıkmasın ahd-ı karîbin yine şerr-ül-halefi,
Size atfen, kokuyor bir nice amâl-i hafî,
Hakka karşı ürüyor eski heyulâ *Kör Ali*.

Fikr-i icad-ı hayat-ı nev olursa hidemât,
Yok, değıldir, bu cihetçe, elinizde alât.
Sıçılan bokları tathire gerek tensikat,
Ediniz ehl-i fezâille bu sayı isbat,
Olmasın sahn-ı vatan alçağa me'vâ *Kör Ali*.

Herkesin lokması bir cevher olursa işine,
Uyar edvar-ı siyaset feleğın gerdişine.
Takmayın her 'it'i bu mevkib-i sa'yin peşine,
Bu demir leblebidir, gelmez esâfil dişine,
Ehl-i hak belli olur lahzada râ'na *Kör Ali*.

Beslenir rûy-ı melahat diye bin şahs-ı kabîh,
Bunların varlığıdır millet için zulm-ı sarîh.
Sine-i devleti tarih ile ettik teşrih,
Aşikâr oldu maraz, geçti nezaket, telmih,
İş bu merkezde diyor cümle etibba *Kör Ali*.

Haladan geldi a sor aklıma ey merd-i metin,
Gösteriş, akıbeti her vakit eyler tayin.
İstifaya o kadar teşne ki bu fikr ü zemin,
İşinizde hak erenler ola himmetle mu'ın,
Doğruya yardım eder *Hazret-i Mevlâ Kör Ali*.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
27.02.1337 pazar sabahı.

AYGIR İMAM

Ben nasihat veremem gerçi size *Aygır İmam*,
Kafa tutma saz için sen de bize *Aygır İmam*,
Su-i niyet taşıyan alçağa lanet olsun,
Yoktur asla garazım zatınıza *Aygır İmam*.

Sana karşı kötülük varsa eğer kalbimde,
Atarım varlığını *Akdeniz'e Aygır İmam*.
Sayarım hatırını, hem de seni incitmem.
Korkarım taş atamam ben kerize *Aygır İmam*.

Saldırıslarda soğukkanlılığın mucizedir,
Hani örnek gibisin *İngiliz'e Aygır İmam*.
Bu akort olmadı dersin üzülürsün bokuna,
Kulak asma olur olmaz pürüze *Aygır İmam*.

Osururdun içine orgu akort etmek için,
Kardinal olsaydın *Portekiz'e Aygır İmam*.
Gel düzen meselesinde adını boklatma,
Dokuza çıktı mı inmez sekize *Aygır İmam*.

Şu kulaksızlığını radyoda ilan ettin.
Bu rezalet foyası çıktı dize *Aygır İmam*.
Bir çelik parçası davanızı tekzip etti.
Sustuk amma hepimiz, fen geveze *Aygır İmam*.

Musiki *Serveti*'nin haznesi, ardiyesi yok,
Yüklemiştir onu hak bir öküze *Aygır İmam*.
Bu da gül pembesi derdin de kırardın rekoru,
Kadı olsaydın eğer sen *Serez'e Aygır İmam!*

Paraca pulca bu yıl hayli kalınlaştın ha,
Ateş-i "*Veyl liküllin hümeze*" *Aygır İmam!*
Pek zebun-küş diyemem amma ezersin zayıfı,
Lüpe geldi mi taparsın semize *Aygır İmam*.

Yan bakarsın biraya, konyağa amma geriden,
Kıç atarsın şaraba, sertçe düze *Aygır İmam!*
Baylırsın pilice zannederim tilki gibi,
Lüferin tazesı olmaz mı meze *Aygır İmam?*

Saldırırısın boğarak nağmelerinle bezme,
Köfteye, meyveye, bolca çereze *Aygır İmam*
Katakulli okuma, nağmelerin kaşkariko,
Hilede taş çıkarırsın *Muiz'e, Aygır İmam!*

Bir kütüksün bu ilimde fakat aslın meçhul,
Benzemezsin meşeye, pırnala, hattâ cevize *Aygır İmam!*
Bir sicillin sayılır bu yazılar varlığına,
İşte müsveddesi, sen çek temize *Aygır İmam!*

Beyoğlu, 1936

ŞAHANE CEHALET³⁹

Evet! şu dünya *dersi*'ni verdi,
Yeter artar bu hikmet; ihtiyara, kâhile, gence.
Kabul etti bunun tatbikini alkışla yardaklar,
Maarif zindanında ilme, tarihî bu işkence!

Huzurunda bu zatın intihar eylerdi *Cebrail*,
Bilinseydi ezelde hilkatın bu sırrı evvelce;
Yıkardı arşı, kürsiyi, eğer çıksaydı bu dâhi
Bu şahane cehalet uğratırdı *Tannı*'yı felce!

Bakırköy Tımarhanesi

39 Neyzen bu hicvi, son harbin ilk yıllarında bir gece yarısı, Bakırköy Akıl Hastalıkları Hastanesi'ndeki odasının duvarına yazmıştı.

HOCA

Değil mi ya bu sütun-ı cehil dinin direği?
Oyuklarındaki baykuş fecia köstebeği,

Verir başında da emvât-ı muzlıme telkin,
Mezar-ı kahr u elemden haraç alır bu lâin.

Peder açıkta kahr, ya filâne validenin
Niçin muzaf ederek ismini sorar ve derin.

Düşünceler doğuran bu, bu bilmece, bil ki
Saçar bütün safahatiyle aşk-ı müştereki.

Bu râz-ı mübhemi tahlile hâme-i *Neyzen*,
Çalıştı şöylece *Ferda-yı Vahdet* izlerken.

Ölen ki mader-i malûma müstenit lakin
Peder gelince zekâ irkilir, zekâ bu derin.

Karanlığa adım atmak için biraz düşünür;
Olur ya şüphe değil mi? Bu zanla his dövüşür.

Bu perde, perde-i evvel, serâir-i nisvân
Kolayca halledilir sandı birtakım izân.

Muhakkak addedilirse bu felsefe yetişir.
Bu şüphe şeyn-i asaletle gâliben didişir.

Yeter bu iğne tevarüsle müftehir herife,
Muin olur bu şırınga zunûn-ı muhtelifi.

Hoca,
Evet, bu şer'-i şerifin yosunlu engereği,
Zulümle, gamla kazılmış mezarların küreği,

Mesabesindeki kanlı diliyle kizb-i sarih,
Döker damarlara kubh-ı nifak eder telkih.

Bunun elinde nikâh, akd ü içtimaiyât,
Vatanda işte bu elde bütün hayat ü memat.

Bu el, o el ki bütün irtibat-ı nesviyyet
Bununla zar u perişan edilmiş, ulviyet.

Kadınlığın, o zavallı olan samiminde,
Yatar, fakat ne yapar ki girîve-i dinde.

On üç yaşında olan bir kızı nikâh ederek
Alır ve kendisi altmış yaşındadır, bu eşek.

İmam değil mi ya? Bunlar şeriat icabı,
Mahallede ileri kim geçirse ahbabı.

Düğün, filan gibi şeyler o anda tayyolunur,
Mesârifin kapısında zebaniler bulunur.

Vaty: Bu lafz-ı fazahat-şikâf-i istifraş,
Sübut-ı emr-i tahakkuk ve cebr ta be-tıraş.

Tılâ: Mekasıt-ı tahri-i cezbe-i şehvet
Duhul-i guf ile lerziş-i nümâ-yi zevciyet.

Zina: Kebuter-i aşkın kanatlarındaki ruh,
Samim-i halede bir çift gönül, fakat mecruh.

Zinâta: Zevce olursa livâta-i suğrâ,
Tasarrufunda beis yokmuş olmasaydı eza.

Livâta bahsine ait kurun-ı ûlâdan
Bu âna dek yazılan her kitab-ı hazz-efşan,

Yatakların başucunda durur, edille olur,
Fazâyihî iyi tatbik için mecelle olur.

O kız, bu cife-i mat'unenin soluklarını
Yutar, bu cife de yırtar bekâretin zararını.

...er, ...er ve doyunca bıkar, boşar yeniden,
İkinci bir kız alır, çünkü bunca hicret eden

Garib ü bîkes ü avare, serseri dolaşan,
Zavallı aileler var, hükümetin bir an

Muhacirini düşünmek için zamanı mı var?
Elinde bunları iskân için mekânı mı var?

Aziz ü müntekimin siz bakın ki hikmetine,
Bütün *Emâkin-i mîriyye* yandı haşyetine

Aceb birinci, ikinci, beşinci, yirminci,
Bu kızların, bütün ahlak u ruhuna münci

Olan imamla bu kumpanya halkına sorsak,
Desek ki: Şer'-i şerifin evâmiri ile yasak.

Haram olan şu zina-haneler ki şimdi açık,
Bu sâhibat-ı şeref içlerinde kalbi kırık,

Zavallı, barkı dağılmış olanların birine
Sorun, imam eli değmiş mi çile defterine?

Zeker be-dest-i salâbet, vuzuh-ı şer'-i şerif,
Geçirtilerle ...er, din yolunda eşşek herif.

Cebindeki mühürün her basıldığı evrak,
Eder o haneyi manen zeval ile ihrak.

Domuz yanında onun bir *İmam Birgivi*'dir,
Bütün şu âlem-i İslam için bela dividir.

Domuz, yutunca götünden yutar dökülse boku
Günah olur diye toplar, bütün tıkar bucuku.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa

12.01.1337

VAİZ

Bıyık kesik, iki canipten uçları sarkık,
Yanaklar etlice, solgun, dudak kalın ve çıkık.

Ağızda öfke köpürmüş, bir ihtiras ile şiş,
Açılmadan da kokar ya, içinde birkaç diş.

Sakal şakakların altından uçları sivri,
İner ta göğse kadar, bu şiar-ı din eseri.

Baş usturayla kazınmış, keleş, benekli, siyah,
Yazılmış enseye katmerli *fi amânillâh!*

Bu ense hayli kalındır o boş olan kafadan,
İçinde beynini bilmem, öter durur tan tan!

Kaş enli hem de mukavves fakat biraz kısaca,
Sırayla gözlere geldik ki işte burda hoca.

Gözün çukurları gayet derin, kapak buruşuk,
Nazarlarında soğukluk yılan, fakat uyuşuk.

Dökülmüş ağlamadan va'z-ı dinle kirpikler,
Bir eski kavgaya şahit burunda kertikler.

Göbek fıkıh ile taşmış, mesâil-i necsi
O rütbe halle koyulmuş ki bok kokar nefesi!

Geniş bir elfiye ta midenin hizasında,
Huruf-ı cerle çekilmiş ki maadasında

Kalan divitle düğümlü bir ince yünlü kuşak,
Kulakları küçücüktür aşağısı ...le taşak

Bu cüssenin tepesinde duran sarıklı şu fes,
Genişçe kollu şu cübbe, ayakta kundura, mes.

Gururu, cehl-i muannitle eylemiş iksâ,
Eder bu kütle derunundan ilmini ifşâ.

Durun biraz çıkıyor işte kürsi-i dine,
Na başladı alır almaz zemânı tel'ine.

Bir iştiyak ile açtı şerait-i gusli,
Diyor ki gusl için emr-i taharetin temeli.

"Şu hanginiz içinizden bulundu bir dağda,
Bayırda, tarlada, köyde, ahırda ya bağda,

Önünde merkebi gördün nefis gabardı niden?
Olur ya şeytana uymak o, merkebe bi giden.

Evet, giden, giden amma zinayı şimdi bırak,
Gusüldü mesele çünkü gulak ve sen bana bak

Oğul gusül, sana lazım, eşek sabi gibidir.
Soyun hemen oracıkta usulcak ırmağa gir!

Zina için de cehendem, sen ağla, sızla, döğün,
Şeriatın bu hüküm: *El humaru ma'sûmün!*"

Vaaz bitince duaya şu tavr ile başlar,
Alışkın idmana, suni gözündeki yaşlar:

"Cenab-ı Hak ulemayı sevindiren kulunu
Cehendeminden esirger, kapar nefis yolunu!"

Eşek ... en biri varmış o gün cemaatte,
Hocayla hüsn-i tesadüf, o bir ziyafette

Buluşmuş, ortaya gelmiş, soğanlı yahni, imam
Kapınca yutmuş uzun bir bez amma yağlı; hocam

Hiç aldırış bile etmeksizin bakar işine.
Börek, muhallebi uygundur; ağzına, dişine.

Meğer eşek ...nin parmağındaki dolama
Çözölmüş orda, o bez de nasip imiş imama!

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa

14.02.133

MEVLÂNÂ

Yaş elli beş, boy uzunca imiş biraz kanbur,
Demek ayıp değil amma edepte hayli kusur.

Bir inhina ki sevimli şu devr-i pirîde,
Fena-yı mutlak içinde bir ölmeyen zinde.

Başında bir keçeden takke amma, sivri ucu,
Pek öyle dikkat edilmez, şîârı göz yorucu!

İner o takkenin altından omza dek saçlar,
Kıvırcık uçları, pek çok değilse de ak var.

Kulakların küpesinden yukarsını perçem
Kapatmış, ondaki mana, bir uzlet-i mübhem.

Alın açık gibi amma görünmüyor o kadar,
Ve takye haylice inmiş ki nâsiye pek dar.

Hutût-ı cephe mukavvesce ince, sık ve derin
Kaşında bir-iki ak var, çatık değil de yakın.

Sakal da nim kıvırcık, uzunca, kır düşmüş,
Dururdu sol kulağında bir ince halka, gûmüş.

Bıyıklar ağzını örtmüş, bu bir sükût-ı belîğ,
Fırak-ı Şems'i eder sabr-u aşk ile tebliğ,

Ten esmerimsi, yanaklarda saye-i sufret,
Bu gölge zıll-i ledünden hayal-i mahviyyet.

Kaş uçları kapamış, göz kapakları mestur,
Bu gölgelikteki kirpiklerin zılâli, fütur,

Nazarlarında tahakküm var amma nâ-mahsus,
Akardı her nigehten nice cihan-ı şümûs.

Bakışlarında meâni akar, coşar, köpürür,
Bir an-ı lemhada kalbi ebedlere götürür.

Yeşil, pamukları çıkmış solukça hırkası var,
O vardı sadece sırtında bir de bir şalvar.

Zemini yerden epeyce yukarda bir taş oda,
İçinde musluk, ocak var, tavan, taban tahta.

Bir enli pencere şark-ı şimalîye nazır,
Bina da *Devre-i Selçuk*'a ait, anlaşılır.

Basit içindeki eşya, pek azdı mefruşat,
Bu hücrenden çok uzaktı gam-ı hayat u memat.

Girince pencerenin karşısındaki köşeyi
Tutan bu pîr idi; peşinde vardı neyle meyi.

Önünde rahleye benzer ve oyma bir kürsi
Derun-ı hücre bütün bir mehabet-i kudsi.

Bu akdesiyyeti i'lâ ederdi *Mevlânâ*,
Yazan serâiri işte bu nur-ı arz u sema.

Fakat bilir misiniz, bu huzur-ı izzette,
Bu kuşede ve bu ayn-el-yakin hakikatte.

Dikilmiş arşa kadar bir sütun-i itminan,
Bu nur, nur-ı *Âli'dir*, emanet-i Kur'an.

Ulûm-ı zahire burda güneşte bir yarasa,
Feza-yı lâyetenahiyyet acizden de kısa.

Uyun-ı felsefe âmâ, vukuf-ı fen kötürüm,
Bu yerde ben şunu bildim demek cahîm, uçurum

Serîr-i saltanatı fakr, ihtişamı deha,
Şehi bir aşk-ı müebbed ki hep firak u bükâ.

Seması hîçi-i mutlak, şihâb-ı sâkıbı gam,
Teraneler ile mülhem, yağar hayal-i elem.

Mesîl-i hâme-i mana nedir? Kelam-ı sübût,
Lafızda yer tutabilsin serâir-i lâhut.

Bu dinde dûzah u cennet, azaplar yanıyor,
Bırak hayatı, ölüm, raşelerle kıvranıyor.

Mezarı hufre-i vuslat, taşı hayali emel,
Harabe-i şubehâtın içinde yok meş'al.

Bu yerde yok olabilmek kadar bir emr-i asîr
Tahayyül eyleyemem ben ki eyleyim tasvir.

Deha-yı harikanın bu, harim-i hikmetidir,
Kader bu hikmete bîganedir, maiyetidir.

Fakat bu hikmete sermayedir vücud-ı âdem,
Heman bu yokluğa karşı bütûn sücûd-ı kıdem

Bir izdiham-ı müebbed değil, bu sırr-ı vücud,
Bu sırda oldu nümayan hakayık-i mevcud.

Demek ki kendini bilmekte var imiş hikmet,
Mahabbet ehli olan, kendini bilir elbet.

Bilirse al neyi vakt-i teranedir *Neyzen*,
Hayat bir dem-i sıhhat, kaçırma fırsatı sen!

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
Cuma sabahı, 16.02.1337

ÇEHRE-İ MEŞİHATIN ISKATI

Kabiltü, hebtü, kabiltü ve hebtü, oldu tamam!
Ne kizb ü zulm ü cinayet, ne girye-i eytam!

Ucuzca hem de ne âlâ seyahat-ı *Arafat*,
Ziyaret et, anadan doğma, ol sabi gibi, yat!

Çalışma, gez, bu kadar altın, elmas, evler, akar...
Yeter bu, yüz sene bitmez, çalışmadan ne çıkar?

Cenab-ı Hak sana vermiş, hayatı fırsat bill!
Bu servetin *Hac*'efendi, tükenmesi müşkil.

Hakikaten *Hacı* zengin, üç evlidir, lakin
On üç karı boşamış keyf için müsaide din!

İmam gelince muhabbet temelli başkalaşır,
Hocam bu meclise zaten şeriaten yaraşır.

Kelamı bâb-ı meşihatte dinlenir zira
İmamla hayli uyuşmuş *Meşihat-i ulyâ!*

Oturduğu oda pek saltanatlıdır *Hacmın*,
Sadalarıyla müzeyyen beliyeye kırbacının.

Elinde bir kuka tesbih, önünde tabla, tütün;
Ne bir münafık-ı sadık, ne sıtkı hakka bütün!

Nazarlarında hıyanetle hile-i şer'i
Parıldadıkça güler her fazahatın nev'i.

Yalan dedin mi yeter, bir nazar kıyafetine,
Düşündüğü kuyular hep *Muhammed* ümmetine.

Düşenlere yetişir, hem parayla bilfaiz,
İmamla ortak a, fetva-yı melanet-engiz.

Yeter o genç çocuğun ırz u mal u şöhretine,
Bülüğa rüştünü ispat için salâbetine!

...er diye yemin etmek değil mi şahitlik,
...sa da ne çıkar! Din yolunda âbitlik!

O, baliğin zekerinde birer huveyne gibi,
İmamla bu *Hac'efendi*, bu *Hafız-ı Halebî*!

Çocuk güzelce muhabbet o akşam ince uzar
Kadın mebâhisi onlarca çünkü mide bozar.

Hacım riyayı temellükle almış uhdesine,
Hocam livatayı gömmüş ilimle midesine.

Hacımda melanetin hiç açılmamışları var,
Hocamda mefsedet eyler yeminle kavl ü karar.

*Hacımda âr u hâyâdan eser sakalla sarık,
Hocamda sure-i Lû' a nişan: kulak kabarık!*

*Hacım fazilete karşı eder seni tekfir,
İmam, şu ilm ü haberler önünde bittastîr*

*Kıldı'nın kıcını günde elli kerre yalar,
Mühürlerin iri şangırtısıyla halk oyalar.*

*Olur ya, kız, kadın, oğlan imam evinde kalır
Giren o haneye ölmez, fakat beşer, azalır!*

*İmam çıkınca evinden susun 'la istikbal,
Eden şu kitle: Muhacir, bu dalga, zill-i zeval.*

*Enin, âmânla açılmış ağızların nefesi,
Buhar-ı cû ile tavlalar bu zırtapoz teresi!*

*Kaza-yı hacet için her kaziyeyi tahlil
Eder, evinde kuzâtı kılar bokuyla hacil.*

*Bu akşam ıskatı icra eder iken kassam,
Elindeki çıkına karşı bin salat u selam*

*Getirmesinde şeriatça devr ederdi günah,
Muhammed'e değil Allah'a karşıdır bu külah!*

*Şu softavata mübellağ olan bu cife-i din,
Dudaklarında birer vecd-i raşe-i telin!*

Bu cife hun-ı mezalimle gaslolunmuştur,
Bir ah-ı serd ile sanki beliyye donmuştur.

Muhassenatına ait olan menâkıbını
Hayırla yad için önce karıştırır cebini!

Meâliyata tebeddül eder cinayetler,
Yağar lika-yı şeriatla türlü ayetler.

Elinde hazret-i *Kur'an Delâil-i hayrat*
Eder eda-yı şهادetle affını ispat.

Bulur hesabını Kur'an'la, yaygarayla katır,
Gören sanır ki zimem defteriyle bakkaldır!

Kabiltü, hebtü, kabiltü ve hebtü, oldu tamam;
Ne kizb ü zulm ü cinayet, ne girye-i eytam!

Ucuzca, hem de ne âlâ seyahat-i *Arafat*,
Ziyaret et, anadan doğma bir sabi gibi yat!

Bakın, şu âlem-i *İslam* içinde ki zillet,
Meşihatın şu likası, şu levha-yı ibret.

Mezalimi doğuran şu mefâsid-i ahlak
Senet değil mi elinde erâzilin bir bak!

Bu şer'-i din ile hubb-ı vatan nasıl uyanır?
Beşer, bu zillete resmen hurafe der, dayanır!

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa

19.02.1337

SOFTA

Sevimli yüz, yaş on altı, uzunca, toplu beden,
Gözünde ateş-i hasret, yanar cüdâ köyden.

Bu ayrılık iki aydır, pederle, maderden,
O sevdiği, ninesinden ve üç biraderden.

Omuzda bir halı heybe ki yengesi dokumuş,
İçinde tarhana, bulgur, zavallı anne komuş!

Başında püskülü kopmuş fes, ince bir tülbent
Dolanmış öyle; ilerde, sarıklığa namzet!

Solukça bir kara cübbe, ayakta bir yemeni,
Bir iştiyak-ı fazilet yakardı sinesini.

Köyün yanındaki kaynak kadar beyaz berrak,
Bu kalb-i pak-i vatanda yanan ışıklı firak.

Nazarlar ufk-ı emelde bir azm ile merkûz,
Tasavvur ettiği ulviyyet, aşk-ı bâsıra sûz.

Bu aşk *Türk*'ün özünde şu niyet-i ulvi
Ki hilkatın bize bahşettiği murad-ı kavi

Tevarüsen geliyor yadigârı ecdadın!
Fakat ne çare? Gıdası şu cehl-i bîdadın!

Elinde *Emsile* koynunda *Mushaf u Tecvid*,
Dilinde fi'il-i taaccüb, binası belde divid

Hayal-i nasır-ı mansur içinde gâib eri,
Tefekkür ettiği demlerde zanneder pederi!

Bu *Emsile*, iki milyon lügati tasrife
Medar olan bu muamma gelir mi tarife?

Bu felsefe, bu cihan o dimağ-ı masumu,
Harap eder, yaşatır bum-ı cehl-i meşumu,

Cehl: Bu lânede perverde-i şeriattır,
Bu lâne ki yeni bir hücre-i meşihattır!

Düşer şu melanet-i abada bu zavallı kuzu
Başında rai-yi müşfik olur yaban domuzu

Emer zemâim-i ahlakı, ilm-i din diyerek
Bu istihale üç ayda biter, olur bir eşek!

Bina, *Avamil ü İzhar* içinde tekme atar!
Maarife o zamandan kızar, söver ve çatar...

Fıkıhla bahs-i necaset, zekât ü cer ıskat
Bilindi mi buyurun işte oldu molla sırat!

Bu medrese denilen kabr-i aşk-ı istidat,
Zebaniler, doğurur ki maarife cellat

Şu din-i devlete karşı bu *Roksolan* kazığı,
Zavallı millete girmiş bu hanedan kazığı!

Nasıl sokulduğu geldikçe hatıra yanarım,
Bu ıztırap ile hissen vatan olur kanarım!

Gelir hayalime şeklen, büyük, yaman *Turgut!*
Ayaklarında pıranga kürek çeker, mesut

Bir emr-i harika-peymâ, eder onu tebşir,
Güler o fırsata karşı, zekâ içinde bu şîr!

Demiş ki: “*Ey Dıragota! Nasılsın?*” Andriya,
Cevabı şu, kısa söz: “*Senle ben kader derya!*”

Sen ey! Bu millete şanlar kazandıran *Amiral*,
Sen ey! Semaları meşhûn-ı aşk olan, ikbal.

Şafaklar açtı, başımda, o şevket-i mazi,
Peri-i hande-i derya unuttu, şimdi bizi!

Bugün, vatan dediğim, şu *Mefahir-i giryan*
Ve zıll-i zail-i tarih içinde şu, üryan

Gezen fecayii görmek, nazar değil bu ateş,
Sokaklara dökülen ırza halka bari yetiş

Harap olan köyümüz bir nümunesi vatanın!
Hesabı yok, ölenin, kahr u gamla aç yatanın

Hükümet öyle ısırılmış ki; milletin canı yok.
Ve hırs ile dişi kitli *Meşihatın* kanı çok!

Bütün bu milleti giryan eden *Meşihat*'tir,
Bu bâb-ı fitne-i fetva cahîm-i zillettir.

Bunun vücudu buldukça, *Türk*'ü sayma adam,
Ne doğruluk, ne zafer, ne huzur-ı dil-âram!

Siz ey *mefahir-i giryan* içindeki ecdat,
Aman vatan yanıyor *Allah* aşkına imdat.

Yetiş şu çıplak ayaklarla, aç gezen çocuğa!
Muhaceretle, fazahat gören şu yavrucuğa!

Alıştı hepsi de her bir hakarete eyvah!
Sebep mi yoksa buna; "*La ilahe illallah?*"

Sebep nedir ki ilahi bu emr-i lâ-yüs'el
Başımda kışladı, güya sehab-ı kahr ü ecel!

Muhammed'inse şeriat, na işte nedve-i din!
Nümunesi duruyor, işte mehbet-i telin!

Bütün fazahatı gördük ulûm şeklinde
Baharı, bayramı seçtik, gumûm şeklinde

Yeter! Bu *Roksolan*'ın kurduğu bu kanlı tuzak
Namazlı, haçlı, oruçlu, bozuk imanlı tuzak.

Gönüller anladı hakkın, vatanda olduğunu!
Bugün bu fikr ile verdi şu varını yoğunu!

Lüzumu yok bana artık, na işte eski dinin!
Yeter, *Azâb-ı Mukaddes* içindeki telkin.

Yukarda cerre giden softaya, verin kalemi,
Bir aşk-ı şevk ile yazsın bu hiss-i muhteremi.

Olur bu softaya sermaye âdemiyyetten
Vatan o gün uyanır, işte hab-ı gafletten

Huzur-ı *Neyzen*'e girdikçe, böyle molla *Strat*
Elindeki şu kavalla, öter durur cart cart.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
20.02.1337 sabah.

YOBAZ

Bir güneş görmesi kabil değil erbab-ı dile,
Kaplamış sis gibi etrafı güruh-ı hazele;

... .. ümmet denilen şu haşere
... ..dır bence huzur-i beşere.

Cennet'i fasl-ı taharet iledir ispatı,
Sanki yutmuş gibidir mebhas-ı kazuratı.

Yakışır şekline timsal-i fezayih dense,
Bir yıkık eski kenef künküne benzer ense.

Koku aldıkça koşar hırs ile mevta peşine,
Benzemiştir yüzü sırtlan derisinden meşine.

Sû-i hazım olsa gerek bilmediği varsa onun,
Midesi iskele sanki odun oğlu odunun!

ÇOPUR OLGA

Olamaz bence şümulü gidene hayr ü şer'in,
Her ölü yükselir omzunda sufuf-ı beşerin.

Rolünü yaptı demektir, gidene bulma kusur,
Onu var sen piyesi oynatanın kendine sor!

Bir misafir olarak kaldı beş on gün kürede,
Rahmet-i Rab ile *Olga* coşup aktı ebede.

Beyoğlu, 1936

O ÖLMEDİ!

Tanrı ölmez, o dilerse görünür bir müddet,
Kaybolunca *onu* kalbinde bulur her millet.

Biliyormuş kaderin cilvesini evvelce,
Bütün ecrâm-ı sema yasla büründü o gece.

Yaklaşan bir acı önce güneşi korkuttu,
Ay tutuldu diyemem gökyüzü matem tuttu.

Ata geçti ebedin mevki-i müstahkemine
Bir direktif veriyor arza, beşer âlemine!

Bize ilham ile isal ediyor her haberi,
Ki *onun* kudret-i külliyye, emirber neferi.

Bağladı dâr-ı fenanın ebede telsizini,
Güdelim açtığı yollardan mübarek izini

Atatürk'ün beşere sunduğu peymânı budur:
Atatürk'e inananlar er olur, sulhu korur!

KITALAR

Rûy-ı ikbal-i felek şimdi *Celal'e* döndü
Yine bin kan akacak daire-i cevrinde.
Geşti-i devlete mademki kaputan oldu,
Çok kürekler çeker evlad-ı vatan, devrinde.⁴⁰

Gitti amma *Çırağan*, geldi tedâbir-i harik,
Çıktı eski kovalar, kadroya girdi yeniler.
Öyle bollaştı ki her dairede şimdi kova,
Gelen erbab-ı mesâlih bile kullansa yeter.⁴¹

1910

Sorulsun *Sadrızam'dan*, bizim çün varsa lutfetsin
Hududa tahta perde çekmenin imkân-ı icâdı.
Alır ibret bugün enkaz-ı devletten nazar ehli,
Çıkınca *Padişah* tahta, *Serasker* oldu *Bağdadî!*

Ayasofya, 1912

40 Abdülhamit zamanında Müdde-i Umumî Celâl'in Bahriye Nazırı olması münasebetiyle yazılmıştır.

41 Çırağan Sarayı'nın yanması münasebetiyle yazılmıştır. Tasviri Efkâr gazetesinde, Ebüzziya Tevfik ve Yunus Nadi ile beraber oturduğumuz sırada yangın haberini merhum Velid getirmişti.

Kalmadı beyinde *ashâb-ı tarîkin* ihtilaf,
Ehl-i hakkı birbirine toplayıp perkittiler.
Şeyh *Bâkî* rehber oldu bu sefer de hepsine;
İbn-i Süfyân'ı ziyaret çün ta *Şam*'a gittiler.

1915

Fırka parti diye halkın boğazından sıkarak
Milletin on senedir olmuş idi mengenesi.
Kazdığı çâh-ı belaya yine kendi düştü,
Örsünü, kısılcını ...min *Çingene*'si.

1918

Lûtfi Fikri Beyefendi aklınca
Sözde boş torba ile at tutacak.
Bu tavassut babası uçmak için,
Zokayı kendi eliyle yutacak.

1920

Takma saç diş gibi dil de yapılır hem takılır,
Ederim *Encümen* âzâsı ile istidlal.
Câhid'in ağzı bu perçinle bozulmaz artık,
Yeni dil taktı ona *Mahkeme-i İstiklal!*

Sebeb-i rif'at olur maziye sebb ü teşni
Bu teşebbüs maraz-ı hırsım için şâfi mi?
İsterim ben de usulen çalışıp yükseleyim.
Babanın kabrine sıçsam acaba kâfi mi?

Beyoğlu, 1936

İngiliz devleti gösterdi bütün kudretini,
Şu Habeş meselesi bitti alındı ardı.
Dönmemiştir Britanya dediğinden çünkü
İngiliz dostu dokuz ton parayı kurtardı.

1936

Sokağa düşmüş olan bir iki parça eserim,
Kaybolunca bana gönlüm suratı asmıştır.
Bit-tesadüf iki eşek geçiyormuş oradan,
Birisi üstüne sıçmış öteki basmıştır!

*

İşte kanbur feleğin emriyle
Mihver'in çarkını kırdı devran.
Duçe'dir Akdeniz'in yüz karası,
Topyekûn ağzına sıçtı Yunan

Pendik, 1942

NERDELER?

O arkadaşları sormuştu: Nerdeler? *Ulunay*,
Bunun cevabını *Neyzen* verir misin?

“Hay hay!

Hâyâ edenleri gurbette, dönmedi yurda,
Utanmayanları döndü ve hepsi de burda!”

*

Sırr-ı hilkat inkılabı çekti bak işkenceye
Altı yüz yıl sonra mevcudiyet-i fanisini
Sıska bir sırtlan mezarından çıkarmış parçalar
Yunus'un hâk olmayan enkaz-ı cismanisini.

BİR ÇOCUĞA⁴²

Uçup geldin bir şihâb-ı lâ-mekânsın sen!
Bu hikmet-hane-i hilkate bir ruh-ül-beyansın sen!
Kudûmünle müşerreftir bütûn yârân ile ihvan,
Nasıl etmem muhabbet hem *Muhammed* hem

Süleyman'sın sen!

1942

42 İlahiyat yolunda bestelenmiş eserleri lâhutî sesile okuyan Trabzonlu Hafız Osman Alper'in oğlu Mehmet Süleyman'ın doğumu üzerine yazılmıştır.

Sıkboğaz etti yine halkı susuzluk derdi,
Biliriz yaz ayının şehri bunaltan huyunu.
Boğar *İstanbul*'u toplarsa eğer *Vali*'miz,
Belediye kapısında dökülen yüz suyunu!

1945

Bay Hitler'e yaralandı, dediler.
Menhus yıldız çabuk doğar dulunur;
Sen köpeğe kuduz de de geçiver,
Nasıl olsa bir öldüren bulunur.⁴³

1945

Atılmıştı zavallı *Çallı* bin türlü hakaretle⁴⁴
İlahi intikamın neşesinden ben de mest oldum.
Maarif namına birçok devair böyle yandıkça,
İnandım hikmet-i *Zerdüşt*'e ben *atesperest* oldum!⁴⁵

03.04.1948

Edebî bilgini *Hayrettin Kaptan*,
Beş asır önceden biliyor gibi.
İkına ikına yazdığın şi're
Barbaros ... siliyor gibi!

1948

43 Hitler'e bomba ile yapılan son suikast üzerine yazılmıştır.

44 Neyzen'e, yakın dostu İbrahim Çallı'nın Akademi'deki hocalık vazifesinden kanun icabı emekliye ayrıldığını -13 Temmuz 1947- söylediğim zaman: "Bu nasıl karar? Sanatkâr, bostan kuyusunun dolabım çeviren beygir değil ki yaş haddi ile ıskartaya çıkarılsın!" demişti.

45 Bu kıta Güzel Sanatlar Akademisi'nin 1 Nisan 1948 akşamı yanması üzerine yazılmıştır.

Kendim

KITA

*Gezindim sâz-ı hicranımla bin bir perde üstünde
Şu aheng-i hayatın darbını taksime yeltendim.
Karar ettim adem-âbâd-ı gamda fasl-ı hîçîde,
Şunu derk eyledim ancak ki bârım kendime kendim!*

Toptaşı Tımarhanesi

1927

SAHNE-İ ÖMRÜMDEN NEFS-İ EMMAREYE HİTABIM!

Âlemin bağızârını ...yim,
Sümbül ü verd ü hârını ...yim,
Andelib-i nizarını ...yim,
Hasılı nevbâhârını ...yim!

Bana yoktur, lüzumu gülşenin, in,
Şeb-i tarik ü rûz-ı rûşenin, in,
Ne gulâmanın, ne de zeninin, in,
Hepsinin ta mezarını ...yim!

Ağlamam ben, ben erkeğim erkek
Hayli güçtür bana cefa etmek,
Minnet etmem bu ömre de be felek,
Atını al tımarını ...yim!

Güççedir bu fakiri aldatmak,
Yüzdürüp sonra kündeden atmak.
Gözünü aç da sen bana bir bak,
Ben senin itibarını ...yim!

Saki-i mâh-rûyına sıçayım,
Gülünün reng ü bûyuna sıçayım,
Mutribin hây u hûyuna sıçayım,
Sâgâr-ı neşvedârını ...yim!

Yok safası hezâr-ı dem-gerinin,
Gül-sitanda şükûfe-i terinin,
Bezm-i sahba-yı ruh-perverinin,
Neşvesiyle humarını ...yim!

Feleğin uğradımsa vartasına,
Sıçayım ağzının ta ortasına;
Bunu yazsın cihan da hartasına;
Kıtaat u bihârını ...yim!

İstanbul, Çukurçeşme, 1317

HAYATIMDA

Ne başım var, ne kığım var be felek
Tıpkı ... çevirdin beni!
Kurtulamadım gitti anha minhâdan,
Şu son siyasete çevirdin beni.

Sağlıkta mihnetle haşr ü neşroldum,
Ölen umutlara teneşir oldum,
Mezar taşlarıyla dertleşir oldum,
Âyân'da heyete çevirdin beni!

Mezhebimde haham, papaz, hocalar,
Orsa pupa, yalpalayıp bocalar.
Her gören bir âletimi kurcalar.
Pirsiz bir sanata çevirdin beni!

Aşkın perisine attım sazdan ok,
Ta kalbime düştü, yalvardı pek çok.
Benden başka yarasını saran yok,
Sevdalı gurbete çevirdin beni.

Şahika mı hiçbir bulut yürümez?
Kalemim de her nükteyi sürümez,
Hürmet eder herkes, lakin el sürmez,
Kābe'den sirkate çevirdin beni!

Kimim, neyim? Yok sırrımı bir bilen,
İster yaşa, ister öl, ister dilen.
Avrat pazarında yanlış işleyen,
Akrepsiz saate çevirdin beni!

Züğürtlükten her tarafım kanadı,
İflas etti ...im, dibe kaydadı.
Başım başka, kığım başka oynadı,
Taşaksız şehvete çevirdin beni.

Ne tutan var, ne çatan, ne karışan,
O meyhane bu kerhane *Pötişan*,
Erenlerin kapısında dolaşan,
Neyzen adlı ite çevirdin beni!

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
15 Kânunusâni 135

MERNUŞ⁴⁶

Bu engin ayrılık canıma yetti,
Başımdan aşıyor kederim *Mernuş*.
Bu yolda yazılmış ferman-ı kaza,
Bunu da gösterdi kaderim *Mernuş*.

Bağlanmışım bütün kalbimle sana,
Şu fani cihanı okuttun bana.
Sen göçtükten sonra ben yana yana
Hicranla gözyaşı dökerim *Mernuş*.

Bu yolda cahilim, bildiğim kısa,
Sen girdin toprağa ben düştüm yasa.
Haklı haksız hatırını kırdımsa
Affet günahımı, beşerim *Mernuş*!

Bakırköy Hastanesi, 1934

46 Mernuş, Neyzen Tevfik'in sevgili köpeğidir. Bu köpek kendisine uzun yıllar arkadaşlık etmiştir.

İKRARNÂME

Münir Baba Tekkesi'nden dönerken

Vadi-i sevdaya düştüm, pür-gamım şahım *Ali*,
Kimsesiz kaldım karanlık günde gümrahım *Ali*,
Doğmuyor mihr-i ümidim, çıkmıyor mâhım *Ali*,
Gelmiyor mu güşuna bu ah u eyvahım *Ali*?

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Rû-siyahım, pür-günahım, yok yüzüm *Peygamber'e*
İstemem bir türlü gitmek böyle rûz-ı mahşere,
Eylerim belki tesadûf der iken bir rehber, e,
Düşmüşüm elsiz ayaksız *Âstan-ı Haydar'e*.

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Tuttuğum râh-ı şekavetten hacil oldum, hacil.
Çeşm-i imanım kapandı, bâtînen kaldım alil.
Halimi hoş görmemek de sence şimdi müstehil,
Nazra-ı affında çünkü *İnnehü şey'ün kalîl*

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Adeta çıldırmışım sahba-yı lal-i yardan,
Giymişim bir pirehen ki nescolummuş nârdan.
Beldeki zünnâr-ı teslimiyyetimse mârdan.
Çektiğim gamsa sayılmaz yardan, ağıyardan.

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Çıkmıyor bir an ciğerden derd-i sevda hançeri,
Pençe-i aşkın esiri olduğum günden beri.

Ta süveyda-yı dilimde hecr-i yârın ahkeri,
Ol kadar yandım, yakıldım ki unuttum her yeri.

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Cinnet-i sevda ile bir anda yaptım bin günah,

Pîş-i çeşm-i hâlkde oldum hacil ü rû-siyah.

Taş çıkardım adeta, şeytana giydirdim külâh,

Pek yazık oldu bahar-ı ömrüme, ettim tebâh.

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Çok gönül kırdım, gücendirdim cevân ü pîrden,

Her nasılsa saptı bir kere yolum tedbirden.

Gerçi dönmez mukteza-yı talihim takdirden,

Himmetin hâli değil lâkin buna tesirden.

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

İktibas-ı feyz için mihr-i *Münir'inden* senin,

İşte ettim âsitân-ı aşkına vaz'-ı cebîn.

Dergehinden boş çevirmezsün beni, kalbim emin.

Daima ağlar, yanar bir bendenim zâr u hazîn.

Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Pençezed şebbâz-ı husnet gerdenemrâ ez-kemîn,
Der dilem peydâşud angeh şadhezar âh u enîn.
Mondem bî-hod zi la'l-i yâr-i sevda aferin
Çün şodem bidâr kez men mîreved imân u din⁴⁷
Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Ahsen-i takvim-i hilkat levh-i didarındadır,
Reng-i rahmet, bûy-ı şefkat varsa gülzârındadır.
Her hakikat, marifet, esrar-ı âsârındadır,
Merhem-i zahm-ı dilim dest-i şifabârındadır.
Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

Olmayanlar kâşif-i esrar-ı ders-i *men aref*
Anlamaz can vermeyi uğrunda ey *Şah-ı Necef*.
Kâinata nur-ı şemsindir veren şan u şeref,
Teşne-i sahba-yı affim defter-i isyan be-kef:
Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

İşte benden yüz çevirdi aşınalar büsbütün,
Bir enisim kalmadı endişeden başka bugün.
Destgîrim, *Neyzen-i bîçareyi* bir dem düşün,
Nur-ı çeşmin ol *İmameyn-i güzîn* başı için
Merhamet et hâlîme her şeye agâhım *Ali*,
Var mı senden başka söyle ilticagâhım *Ali*?

İstanbul - Çukurçeşme
Ali Bey Hanı, 12/12/13

47 Güzelliğinin şahini tuzaktan çıkararak boynuma pençe vurdu. O zaman gönlümde yüz binlerce ah ve inilti peydahlandı. Sevgilinin sevda yaratan lal dudağı yüzünden kendimden geçmişim. Uyanınca bir baktım ki benden, iman da din de gitmede.

ÖZ DUYGUM

Zat-ı sultan-ı beka, yani meânî hüsrevî,
Saz ve söz ahengin etmiş aşka burhan-ı kavi.
Ben ezel sermestiyim, meydanım arş-ı müstevî,
Aksedince gönlüme şems-i hakikat *Pertevî*
Meyde *Bektaşî* göründüm neyde oldum *Mevlevî*.

Nur-ı hüsnün, nâr-ı aşkın şemine pervane var,
Ömrümü vakfeyledim, birdir bana mehd ü mezar
Varsa kalmış sırr-ı hilkatten yegâne yadigâr
İşve-i ney, neşve-i mey etti gönlümde karar
Gûş edince bezm-i vahdette rumuz-ı *Bişnevî*.

Hubb-ı *Haydar* bu tarikin hem sonu, hem başıdır
Cavidan ü *Mesnevî*, misbah-ı şule-pâşıdır
Suret-i manada *Hünkâreyn* sır kardaşıdır,
Meşrebim *Molla-yı Rumî*, mezhebim *Bektaşîdir*,
Ta ezelden yandı dilde bu çerağ-ı manevi.

Rişte-i ömrüm rebab-ı cismimin evtarıdır,
Her rek-i can perde dest-i hecr, bestegâridir,
Zahm-ı sinem laledir gözyaşlarım enhârıdır,
Hamse-i Âl-i Abâ esrarının gülzarıdır,
Bu iki nurun tecellası ile gönlüm evi.

Olmadım meftunu malın, rütbenin, sim ü zerin.
Zevki, şevki neyle meydır rind-i azade-serin
Dest-i cûdundan çekip kallaviyi *Peygamber*'in
Mazhar oldun feyzine *Neyzen Cenab-ı Hayder*'in,
Kilk-i irfan-ı beyanın yazdı bu şi'r-i nevî.

HEKİMLERE NAZ

Bir hazakat-zedeyim midemi tıp tepti benim,
Kırk katır tepse yıkılmazdı Şu aciz bedenim.
Kapladı her yanıımı sancı, elem, ağrı, bere,
Bir mezar oldu cihan, sanki etibba haşere!
Hastahane sanarak çok yere girdim ıktım,
İbret aldım oralardan ve canımdan bıktım.
Avnî'min himmeti erdi yine imdadımıza,
Hatime çekti bir er nale vü feryadımıza.
KalmamıŐtır gibi aciz bedenimde bir Şey,
Yaşasın sine-i millette *Hasan Vasıf Bey!*

1933

ÖLÇÜ

İtimadım belki kalmıştır diye insanlığa
Günde bin bir kerre şeytan kalbimi yoklar benim
Bizde vicdanî telakkiler bu yolda ölçülür:
Zevk alır görse perişan hâlimi toklar benim.
Cavidanî sözlerim sanma isabet eylemez,
Saplıdır kalb-i hedefte attığım oklar benim.
Her ... benzedi bin bir *Apis*'li mabede,
Heykel-i *Firavn*'e döndü sıçtığım boklar benim.
Ezkaza bir lokma et yersem hayalen vergici,
Rüzgâr altından geçerken zartamı koklar benim.

Fatih, 20 Eylül 1946

KAVAL AŞKI

Efendiler, bakınız Şu elimdeki kavalın
Serâir-i nefehâtında ince, orta, kalın.

Sadaları bulabilmem, hemen otuz sene ki,
Olur, sebatıma sanatta Őahidim belki.

Nasıl mı geçti otuz yıl bakın bu ateşe ben,
Bilip de dűŐmedim asla nasılsa dinlerken.

Çocukça kendi hayal-i melalime dalmış,
İdim, fakat bu sihirli kalem, fűsunlu kamıŐ.

Mukadderatımı yazmış ezelde defterime;
Şu destan-ı hayat-ı garibimi serime.

O daldığım yarım uyku içinde kendimden,
Ayırdılar gibi oldum, uyandım amma ben.

İkinci uykuya düştüm hakikati orada,
Bırakmışım gibi gördüm, hayali de burada.

Gerek hakikat ü rüya, gerek hayal olsun,
Benim şu hemdem-i ruhumdan olmuşum memnun.

Bütün hayatımın âfâk-ı girye-bârından,
Doğan leyal-i teselli içinde pür-hüsran.

Ve serseri dolaşan kehkeşan-ı sanatten,
Bedayii doğuran mavera-yı fikretten.

Simâh-ı ruhuma bir ses gelir, sağır bir ses,
Ve der ki: Her neyi bildinse redd ü acz ile kes!

Şiirlerin ötesinde kalan serâir-i ney,
Duyup da anlatabilmek muhal olan bir şey.

Ridâ-yı aşk u hafâyadır, aczde hayret,
Eğer ki gösterebildinse ordadır sanat.

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
9 Kânunusâni 1337

BİR HİKÂYET

Başım, başım, aman *Allah*; ne el, ayak, ne kafa,
Vücut ateşler içinde; otelede yok ki hava.

Gözüm açılmaz a, el yordamıyla bir bakayım,
Ne var şu matrada, şöyle beş on-yudum çakayım!

Şu bir... Şu, bir daha; öf be! İlahi sen kurtar,
Cezalarım da mı ispirtonun içinde yanar?

Elimdeki yarım okka değilse de gibidir,
Yeter mi? Kestiremezsin ki! Her yanım tir tir!

Şafak sökeydi bilirdim kepenklerin sesini!
Kaçınıcı defa akordum, gürültü perdesini.

Tütün, kadeh olacaktı, na, işte çıktı fakat
Cebimde başka ne vardı? Limon bu; şu kravat!

Üçüncü hamlede: Serşar olan bu kallavi;
Bu itikad-ı kavi, lâmekânları havi.

Ufuktaki şafağın sıçmışım serâirine,
Küfürle ağzımı açtırma şimdi tan yerine.

Açarsa hâcib ü gam iltifat perdesini,
Gözüm gönülde görür kâinat perdesini.

Yavaşça kalkarım amma epeyce sendelerim,
Temas u hiss arasında karanlığı delerim!

Otelci lamba komuŖtur ya! İstemez gönlüm,
Mumum yanımda. Bu, bence hayat içinde ölüm.

Çıkar semalara dudu, sema eder dönerek,
Ziyası kalb-i vatandan nişanedir titrek.

Bir itiyad-ı musammemle pek yarım yamalak.
Yıkanmanın sebebi pîre hürmeten olacak.

Bu duygu kontorolümdür, zevahirim sezmez,
Bu hissi boş bulunursa serâirim sezmez.

Fakat benim üzerimde bu ateşin tesir,
O rütbe ince yayılmış ki bir azâb-ı esir.

Düşünmek istemem esbabını; bu, çünkü küçük
Bir âdet oldu fakire ki yanmalı günlük.

Dışardaki şafağı ben, cihana bahşettim,
Benim şafaklarım açtı, huzura dek gittim.

Alır, öper, basarım sineme bu gamlı neyi,
Niyaz eder çekerim çilelerle câm-ı meyi.

Gelir ve diz çökerim kalktığım o pis yatağa,
Derin derin kabalardan saba gelir kulağa!

Bunun da hikmeti bence bilinmedi hâlâ,
Bu demde bestenigâr'la doğar peri-i saba.

Bu iltifata ki ben mazharım erenlerden;
Bahar-ı dilde çekilmez mi dest-i dilberden?

Birinci perde bu: Resmî, ikincisi gelecek
Boşalt şu matrayı sen, olmasın ...de felek!

Boşaltırım yine kallaviyi, tevekkülüme
Cevap olur bu kadeh her ne olsa müşkülüme.

Beşinci, sonra yedinci dedim mi on ikide
Karar için çekerim şu elimdeki teki de.

İkinci perdede meyhanedir mekân u karar!
Çeker o ka'r-ı harabata, canlanır esrar.

Şafak dışarda belirmiş, fakat sokak sisli,
Sokak mı belli değil, bin bela ile isli.

Bu, sanki üstü yıkılmış uzunca bir dehliz!
Cinayetin ocağı işte hep bu kanlı geriz.

Tüter dumanları fuşşun, serâir-i beşerin,
Bu yer, boğuştuğu yerdir ölümle hayr u şerin.

Bu yerde hiss-i fazilet, riya-yı insanî,
Tavattun eyleyemez *Kabil* olsa sükkânî.

Tabanca, muşta, bıçaklarla sustalı çakılar,
Kumar, mukatele, esrar-ı gam, kadeh, rakılar!

Şövalyeler, Yeniçerler, tuyûf-ı havf olarak
Gezer bu izbe mahallerde, kanlıdır el, ayak.

Yavaş yavaş yürürüm ney elimde, mey cepte,
Bir intiba ile *Küplü* dil-i muatepte

Huzû' ile *kalimeyra* denir, kadeh de dolar,
Hayali, hatıra burda çocuk gibi oyalar.

Birer birer düşer erbab-ı gam küdüretle.
Cezaya müstahak olmuş bir emr-i hikmetle!

Gözümde şekli durur manevi prangaların,
Sürükleriz bunu, şangırtılar ağır ve kalın!

Riya, yalan giremez şimdi, çünkü erkendir,
Bu semte uğramaz onlar, kalemlî reh-zendir.

Üçüncü bade de tekmil olur ayakta heman,
Asıl yerim daha başka ki ordayım mihman.

Asıl yuvam ki bu meyhane, sahibi *Yakomi*,
Bu yerde anlayabildim vücut ile ademi!

Bu yerdir işte benim âstân-ı tahsilim,
Bu yerde oldu hayatı ölümle tahlilim.

Şu işte: Sağdaki tezgâh, başında kanlı *Taşo*!
Bu arkadaş *Kazak Osman*, avantası haraşo.

Huzuruna giderim, hikmetiyle ibrettir,
Gecikmez o... Bunun ismi *Şeref*, müfettiştir.

Ne var, ne yok arar, insanların maâyibini,
Hükümetin, vükelânın karıştırır dibini.

Tatar Çavuş, oturan pîr-i gam-zede köşede,
Geçirdiği sene doksan beş; ömr, emel, şişede

Akan nigâh-ı dilinden cihana hep tevbih.
Bunun vücud-ı asilinde canlanır tarih.

Tatarca, Türkçe gazeller, kasideler yazmış,
Sekiz lisan biliyor şivesiyle, dil-bazmış.

Huzuruna giderim, hikmetiyle ibrettir,
Ve macera-yı hayatı bütün hakikattir.

Benim yerim şurası, cephesinde tezgâhın,
Memerridir burası her bela-yı nâ-gâhın.

Bu yerde canlanır ef'al-i seyyie şeklen:
Dayak yiyen, vurulan, sirkat, iftira, dövülen.

Bu yerde künh-i siyasettir iltifat-ı kader,
Eğer ki sevdirebildinse kendini, bu yeter.

Parayla, akl ile kuvvet, belayı cāliptir.
Cesaretin var ise bil ki mevdi taliptir.

Nasıl benim köşe? Feyz-i bahar-ı dilberden;
Oturmadan geliyor iltifat erenlerden!

Bu yerde on sene ben eyledim hicirle karar.
Bütün şebabımı yuttu firak ile bu mezar!

Mezar-ı kahr u elemdir bu gamlı meyhane!
Hayat burda yalan! Hande, girye, efsane!

Tıp Fakültesi Hastanesi, Haydarpaşa
21.02.1337

TERCÜME-İ HÂLİM

Çocukluğum ne zaman gelse yâdıma derhal
Zavallı ruh-ı garibim olur garik-i melal.

Kalan sahaif-i gam hücre-i hayatımda
Birer birer açılır piş-i hatıratımda.

Güzâr eder müteselsil bir iştiyak-ı hazin,
Olur dumû'-ı teessür müjemde sâye-güzîn.

Bu hatırat-ı bülendin içinde şaheser
Olan nişane-i mazi ki aşıyan-ı peder

Lebinde *Bahr-i Sefîd*'in pür-inşirah-ı huzur
O sadeğî-i tabiatle bir hadika-i nur.

İçinde arz-ı lika-yı sükûnet eylerdi
O lanenin kapısından şu masiva derdi

Bulup da yol giremezdi harim-i hikmetine
Simat-ı nimetine gûşe-i saadetine.

Öperdi nur-ı şafak dalgalarla damenini
Peri-i subh açardı cenah-ı revzenini.

Şükûfelerle müzeyyen nihâl-i gûnâ-gûn
Gusûn u goncası feyz-i bahar ile meşhûn.

Fevâkih-i mütenevvi fusul-i erbada
Tükenmez hele çeşme dibindeki hurma.

Alır da karşısına mâhitâb-ı şirini,
Kıyam eder idi tanzire serv-i sîmîni.

Görür sever, düşünürdük semayı, dalgaları
Nedim-i ruhum ile o zeki, fakat haşarı.

Zemini dar buluyordu nigâh-ı fitratına,
Semayı teng görürdü şıhab-ı fikretine.

Durur mu elde avuçta o ateş-i seyyal?
Kuyûd-ı hükm ile hiç bağlanır mı nur-ı hayal?

Kemal-i hüzn ile ettim meal-i ömrünü yâd,
Zavalı hemdem-i ömrüm ki ismi *İstidad*

Tamam, bin iki yüz doksan altı sâlinde,
Kademzen oldu şu hâke o ruh-ı nalende.

Gelir hayalime üç dört yaşındaki hâli,
Uçardı pîş-i ümidinde zıll-ı amâli.

Koşar, güler, düşer, ağlar, peyinde gölgelerin,
Cenah-ı re'feti altında maderin pederin.

Kuruldu bahçedeki asmaya salıncaklar,
Çeşit çeşit alınırdı bütûn oyuncaklar.

Oyuncak ha dayanır mı o fikr-i tetkika?
Kırardı geldiği anda, içinde bir başka

Hüner var anlamalı hem de kırdı öğrendi,
Bu sırrı bildi ya artık bozar, yapar kendi.

Bu keşfe oldu muvaffak ikincisi gelsin,
Merakı gizli duran şu hakikati delsin.

Fakat onun yüreğinde yanardı bir sevda,
Denizcilik, gemi, yelken, mahabbet-i derya.

Gelince mah-ı haziran, olursa bir meltem,
Düşerdi gonce-i sevdaya dürre-i şebnem.

Hemen o gün sıvanırdı pür-itina paçalar,
Ederdi ma'şer-i emvac içinde geşt ü güzâr.

Elindeki geminin armasında yok noksan,
Direk, dümen, yeke, yelken, filok, seren, camadan

Gerilsin uskutlar, orsa, boşlayın laçka
Dokunma keyfine gitsin bırak biraz da pupa!

Yavaş yavaş geliyor bak na başladı imbat,
Açıl şafak gibi ey ba'dbân-ı *İstidad*.

Nasip alınca bu yolda peri-i deryadan,
Olur ya belki de âtide şanlı bir kaptan.

Şu rüzgâr-ı şu'ûnun önünde fülk-i hayat,
Erer mi sahil-i maksuda kim bilir? Heyhat!

Emel, sebat u mesai zebun-ı hükm-i ezel,
Kolayca keşfolunur mu hiç ufk-ı müstakbel?

Mukadderat u tavâli' meşiyet-i edvar,
Şu medd ü cezr-i havadis, vürûd-ı leyl ü nehar

Verir nasibini az çok, önünde bermutat
Cenab-ı Kadir-i Mutlak ki *Rabb-ı İstidad*.

Eder havatırı ihya teheyyüc-i ilham,
Tefekkürat-ı teellüm güzâriş-i eyyam,

Nedir sebep ki ölen şu hayal ü ezmandan
Nasibe çin-i teessür olur, durur insan?

Na işte bak yine maziye daldı fikr-i melûl,
Yaşar mı ehl-i dil olmazsa gam ile meşgul?

Bu bir geceydi ki mehtab-ı vecd-âverden
O nazenin-i semadan, nücûm-ı ezherden

Yağardı mehbet-i ilhama nurdan elhan,
Olurdu safha-i deryada mevceler raksan.

Berây-ı seyr ü tenezzüh pederle *İstidad*,
Çıkıp yola *Tepecik* Kahvesi'nde bermutat

Beş-on dakikayı hoşça geçirmek istediler
Denizlerin kıyısında o şeb oğulla peder.

O dem göründü uzaktan iki hayal-i garib,
Safa-yı meclis-i yâranı ettiler tertip.

Oturdular mütevazı kenar-ı sahilde.
Ayandı aşk-ı *Huda*, çehre-i fezailde. .

Çıkınca zir-i bigalden birer uzun torba,
Bizimki gördü ve sordu ne olsa bu acaba?

Sada-yı nay-ı beyan guş-i canda aks-âver
Olunca “anlatırım sonra sus” demişti peder.

Mükevvenat u avâlim tecelli-i nura
Büründü neşve-i vahdet saray-ı *Mansura*.

O navedan-ı zülal-i serâir-i lâhut,
Nedim-i mutrib-i uşşak enise-i melekût,

Kiyâh-pare ki sahra-neverd-i aşk u cünûn,
Olur havâfil-i ehli-garama râh-nümûn.

Göründü dide-i müştaka çehresi yârın,
Okundu şu gazel-i bî-misali '*Esrar*'ın:

*Ne cevri-yâra tahammül ne azm-ı râh ederim,
Döner döner bakarım küy-i yâra âh ederim.*

Diyor o şair-i sevda penah-ı *Mevlânâ*,
Garik-ı rahmet-i *Mevlâ* muhibb-i *Âl-i Abâ*.

O demde koptu dilinden bir ateşin feryat,
Uyuştu kaldı yerinde zavallı *İstidad*.

Evet, sabaha kadar uyku girmede gözüne,
Suale başladı akşamki macerayı yine.

Cevaba muntazır olmuştu gûş-i can açarak,
Kulak kesildi vücudu, peder demişti ki: Bak,

O gördüğün iki dervişin ellerindeki şey
Birer kamyştan ibaret idiyse de adı *ney*.

Nasıl sadasını sevdin mi?

“Ah, hiç sorma.

Nasıl yaparlar onu, söyle, of baba yorma.”

“Nasıl yapıldığını bilmem işte gördün ya,
Bırak sen onları şimdi.”

“Aman efendi baba,

Bırak sen onları şimdi olur mu? Ben sevdim,
Günah mı çalması yoksa?”

“Değil fakat derdim,

Bütün bütün unutursun elindeki dersi,
Kolay değildir o oğlum, işittiğin o sesi

Çıkarması mütevakkıf uzun uzun seneye.
Hem ellerin yetişir mi boyun kadar o neye?

Bırak sen onları şimdi dedim ya, derse çalış.
Unutma *Tuhfe-i Vehbî*'yi ezber et yaz kış.

Yaşım sekiz dokuz oldu, bugün *Gülistan*'dan
Ne belledin, haydi söyle.”

“İkinci babı.”

“Heman

Cevabı buldun işin oldu sanma ki bu zaman
Maarif ister a oğlum, tarik-i dervişân,

Ulûm-ı marifetin müntehasıdır bî-şek
Bu râha salık olanda sebat u ilm gerek.

Yanımda bak duruyor işte *Mesnevi-i Şerif*
Ki magz-ı *Hazret-i Kur'an*, hikem, nikât-ı zarif,

İçinde hepsini yazmış *Cenab-ı Mevlânâ*,
Kemal-i ilm ile bak “Bişnev ez ney”i⁴⁸ başına

Komuş ki işte dün akşam işittiğin neyden
Duyup da anlayasın. O kemiş ki bir ot iken

8 *Azâb-ı Mukaddes* metnine girerken ikinci formanın başına *Mesnevi*'nin ilk beyti;

Bişnev ez ney çun hikâyet mîkuned

Ez Cudâyîhâ şikâyet mîkuned

Şeklinde alınmıştı.

Adı geçen formanın basıldığı gün tesadüfen, Mevlânâ ve eserleri üzerindeki tetkikleri ile tanınmış Abdülbâkî Gölpınarlı'ya rastladık. Neyzen'e saygısı dolayısıyla basılan formayı görmek istedi. Bu tetkiki sırasında meşhur beyit üzerinde durarak şu bilgiyi verdi:

“Mevlânâ, *Mesnevi* metnine *Bişnev in ney çun şikâyet mîkuned*, yani “Dinle, bu ney nasıl şikâyet etmede” diye başlar. Fakat meşhur bir yanlış olarak, birçok basmalarda bu ilk mısra *Bişnev ez ney* diye kayıtlıdır. Nahîfi de tercümesinde bu ikinci tarzı almıştır.

1.Mevlânâ'nın ölümünden beş yıl sonra yazılmış olup Çelebi Hüsameddin ile Sultan Veled'in huzurlarında aslı nüsha, yani Mevlânâ'nın Çelebi'ye yazdırmış olduğu *Mesnevi* ile karşılaştırılan ve bugün *Konya Müzesi*'nde bulunan nüshada;

2.Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan *Mesnevi* tercümemize esas olup üstündeki müteaddit mühürlere nazaran Mevlânâ *Dergâhı*'na vakfedilmiş olduğu ve kenarlarındaki haşiyelerden, Çelebi Hüsameddin'in nüshasıyla karşılaştırıldığı anlaşılan Sultan Veled'in azatlı kölesi Osman tarafından yazılmış nüshada;

3.Mevlevîler tarafından ihtimam ile yazılan bütün yazmalarda, *Mesnevi*'nin ilk beyti;

Bişnev in ney çun şikâyet mîkuned

Ez Cudâyîhâ hikâyet mîkuned

tarzındadır.”

Bu ikaz üzerine Mevlânâ'nın beytini Sayın Gölpınarlı'nın bildirdiği şekilde düzelttik. Bu bakımdan ikinci formadaki beyit, kitabın bir kısmında birinci şekilde, diğer bir kısmında da ikinci şekildedir. [İ. A.]

Lisana geldi de birçok hikâye anlattı
Değil mi?"

Öyle evet, neymiş anlaşıldı adı.

Hülasa çok bile geldi bu rütbe izahat,
Bunun netice-i sermayesi nefesle sebat.

Bizimki doğruca indi o anda çardaktan
Kopardı bir kamış indince en münasip olan

Delikleri açarak buldu derdine çare,
Takıldı bir makara oldu sanki başpare.

Çıkan sadayı duyan âdemin dişi kamaşır,
"Neva-yı saz-ı mahabbet bozuk düzen yaraşır"

Devirdi dağları Şirin yolunda bak *Ferhad*,
Hevesle her neyi tutsa bırakmaz *İstidad*.

Birer birer sayalım mı elinde sanatını?
Hezâr-fenliğini, kuvvet ü meharetini?

Demirci, terzi, balıkçı, kalaycı, kunduracı,
Kayıkçı, avcı, marangoz, cilacı, lostracı,

Fırıncı, oymacı, aşçı, tulumbacı, nakkaş,
Dövüşçü, kavgacı, uysal, inat, biraz kallaş.

Ufak tefek bulunurdu elinde birkaç şey,
Bir anda hepsini yaktı kavurdu ateş-i ney.

Olanca mâmeleki varsa şimdi bir sandal
Alındı *Sümbekî*'den bir de çaldığı şu kaval.

Nasılsa her üçü birden buluştu ehli-heva
Ki neyle leb be leb oldu deniz safası caba.

Bu tavr u tarz ile geçti beş altı yıl, derken
Göründü *İzmir*'e doğru sefer bu yerlerden.

Satıldı sandalı yalnız, onu kavalla kader,
Çırak çıkardı, hayal oldu aşıyan-ı peder.

Birinci darbe-i hicran şu iftirak-ı vatan
Dem-i sabâveti, rüşdü, cevâne-yi insan,

Hayal-i afil ü zail görür, bilir de yine
Gömer merâret-i hicri mezar-ı sinesine,

O köhnemiş dem-i mazi, o küflü hatıralar,
Birer birer açılır da sehab-ı hüzn ü keder

Saçar dumû'-ı firakı o yâd-ı pür-cenge,
Girer şu kalb-i şegaf-dâr renkten renge.

Nedir meali şu ömrün, hayat-ı pür-zehrin,
Tahavvülât-ı zamanın, şevâib-i dehrin?

Gınaya fakr musallat, hayata div-i memat,
Firak vuslata galip, ziyaya da zulûmat

Bükâ, muakkib-i hande şebabeti pîri;
Marazsa sıhhata hâkim, bu hükm-i takdiri

Getir de nazra-i iman u ibrete bir bak,
Yekûnu cümle-i ömrün şu bir avuç toprak.

Hülâsa nik u bed ef'al-i vakıa haktır,
Olan biten ne ki varsa bir emr-i mutlaktır.

Sinn on beşe geliyordu cihan-ı kevn ü fesad
İçinde başladı cevlânâ cidden *İstidad*

Girid⁴⁹ ile *Bodrum*'dan o yol sekiz günde.
Alındı *İzmir*'e bastık ayak peder önde.

Kalındı bir iki saat binildi tekraren,
Vapur mu, sal mı? Bilinmez o tontona bahren.

Görüldü şöyle uzaktan *Köroğlu*'nun kulesi,
Alındı tam iki saatte *Urla* iskelesi.

Tutuldu aynı zamanda büyük iki araba,
İniş, yokuş, tepe, düz çekti haylice kasaba.

Değiştirdi *Urla*'da tarz-ı hayat ü hiss ü muhit:
Birinci derdi deniz yok, ikinci derdi basit.

Giran sıkıntılı, müziç bir ömr-i bî-vâye
Sarıldı âşık-ı avare-dil kederle neye.

Vatan-cüda iki sergeşte aşkı tesise
Çalıştılar dil ü candan gelip nefes nefese.

Sinn on beşe geliyordu demiştik evvelce,
Değiştirdi kan, asabiyet, havası tehyice

Koyuldu, başladı serde behar-ı fasl-ı şebab,
Belirdi ufk-ı likasından reng-i ebri-i hicâb;

49 Girid isminde İdare-i Mahsûsa'nın bir vapuru.

Uyandı gizlice mizmar-ı müphem-i hevesât,
Bulandı fırtınalarla sema-yı hissiyât.

Ulak ufak helecanlarla raşeler peyda
Olurdu kalb-i rakikinde, daimî rüya

İçinde bir mütereddit cihan-ı esrarın
Dilerdi kâşifi olmak, bu ruh-ı bîmarın

Dalardı vadi-i sevdaya infialinden,
Şu beyti ben işitirdim lisan-ı hâlinden:

*Diyar-ı gurbete düştüm, vatandan ayrıldım,
Vatan gözümde değil, ah senden ayrıldım.*

Rebab-ı aşk u şebabın nühüfte perdeleri,
Okurdu defter-i gamdan neşide-i seheri.

Doğardı matla-i dilden şumûs-ı şevk u garam,
Heva-yı hars-ı cevânî ile ruh, pür-ilham,

Neva-yı nây şikâyette, girye-i nagamat,
Dimağ-ı gulguledârında bî-aded sademat,

Teheyyücât-ı hararetle dideler mahmum,
Leyal-i cevvi hayalinde bin tuyûf-ı gumûm.

Hümum ile mütegayyir hüviyet-i ulâ,
Humûl ü hicrele pür-mevc sahil-i sevda.

Kelâl-i reyb ile meshûf menbâ-ı hikmet,
Feza-yı ruhuna dolmuştu meyl-i ulviyyet.

Nasılsa çarşıda gezer iken bir gün dalgın,
Sımah-ı kalbine çarpmıştı bir sada-yı hazin.

Bir irtiâş ile irkildi, durdu pür-heyecan,
O aşına-yı dil-i zâra doğru koştu heman.

Nedim-i ruhu olan ney değil mi? Zenzeme-zen
Kemal-i hayrete müstağrak oldu kalbinden,

O anda duydu, işitti şu emr-i gaybîyi:
Edeble gir içeri bir *münasebetle* iyi,

Beyan-ı hal ederek macerayı nakleyle,
Ne geldi, geçti başından birer birer söyle.

Bir iştihak-ı tahassürle, girdi, verdi selam,
Açıldı işte o anda ridâ-yı sahn-ı meram.

Edeble dinledi, dikkatle baktı perdelere.
Kavuştu şimdi hakikatle yâr-ı nâle-gere.

Suale başladı, şöyle ney üfleyen âdem
“Efendi, sende heves var neye yanılmazsam.

Yabancı olmadığım belli.”

“Yok efendim ben,
İkinci defa ki duydum bugün neyi sizden.

Sekiz yıl oldu sanırsam ki bir gece” diyerek
Hikâye-i dem-i mazi-yi söyledi tek tek.

O *Neyzen*'in adı Kâzım'dı sanatı perûkâr,
Okuryazar, sesi hoş, sinni, ömrü kırk iki var.

Biraz nota bilir, az çok da aşına-yı usul,
Ne mutlu ders alabilmek eğer ederse kabul.

Reca ve minnete hacet görülmedi asla
Yetiştî himmet-i lütf-ı *Cenab-ı Mevlânâ*.

Birinci ders sadalar, ikinci ıskalalar.
Zuhura başladı az çok ufak, kolay havalar.

Yazıldı deftere hayli, işaret ü tarif,
Ederdi perdeler üstünde sesleri tasnif.

Bu say ü şevk ile geçti epeyce bir müddet,
Teheyüc-i asabiyyet, tagayyür-i sıhhat

Zuhura geldi bütün şiddetiyle üstünde
Hücum ederken üç defa hamle bir günde.

Bayılma, nevbet-i sara, tevehhümâta dalar.
Tabipler, hocalar, evliyalar, ırvasalar.

Bu ıztıraba olan yoktu çare-cûy-ı halas,
Ne edviye, ne etibba, ne nüshalar, ne havas.

Göründü *Urla*'dan *İstanbul*'a bu kerre sefer,
Berây-ı emr-i tedavi, pür-ıztırâp u keder.

Yanında validesi, kaldı *Urla*'da pederi.
Zavallı ailenin gamla doldu dideleri.

Kolayca bitti bu yol da çıkıldı *Sirkeci*'ye,
Müracaatları hiç sorma doktora, hocaya.

Ayazmalar, *Baba Cafer*'le türbeler, *Eyyûb*,
Olur ya, belki tesadûf eder rical-i guyûb.

Birer birer dolaşırlardı hastahaneleri,
Nasılsa çıkmadı gitti bu illetin bir eri.

Duyuldu bir mutahassis ki ismi *Mösyö Pepo*,
Bu derde var ise bir çare mutlaka odur, o.

Alıp götürdü ehîbbâdan onları bir zat,
Hatırlı, hem o da doktor, mufassal izahat

Verildi, cümle suale; alındı ilaç
Dedikleri tutulursa bu hastalık iz'âç

Ve muztarip edemezmiş, geçer imiş çabucak.
Fakat tedavi-i lazımda ihtimam olacak.

Bu nush u dikkate vabeste emr-i tahlisi,
Bu illetin sebebiymiş teşebbüs-i şahsî.

Görüldü hayli sebepler ki arızî, fitrî,
Teheyyc-i asabînin bu şekli-nev-eseri.

Bir itina ile sormuştu hastadan doktor:
"Muhabbetin neye vardır" deyince ney dedi, dur.

Eğildi valideye doğru söyledi bir şey

Kavuştu âşık-ı şeyda o yâr-ı cana yine;
Şikâyet etmemeli; kim giderse bildiğine,

Azimetin hemen aynı bu yoldaki avdet,
Cenab-ı Şâfi-i Mutlak, iade-i sıhhat

İçin irade buyurmuş ki *Hâlik-ül icad*,
Onun elinde hayat u memat-ı *İstidad*.

Göründü iskeleden *Urla* bağları tekrar,
Öpüldü dest-i peder, hem sirişk-i gam isâr

Edildi, aile beyninde bir samimiyet,
Muhabbet-i ebediyye teceddüt etti, evet.

Verildi âşık-ı mansura hayli serbesti,
Kederle aldı sazı bak neler deyip kesti:

Evet dedi, "*Neme lazım benim şükûfe-i ter?*"
Neyim ile "*Bana sinemdeki bahar yeter.*"

Biraz da bağlama öğrendi, kırdı tel curadan,
Çıkardı bir iki zeybek havası tanburadan.

Geçirdi böylece hayli gün, ay, sene, hafta,
Nasılsa aklına geldi duvardaki çifte.

Uzandı, aldı ve baktı, heman tamam dolu,
Bir âdeme bu da lazım dedi ve tuttu yolu.

Açıldı şöyle şehirden bila-fütur u kusur,
Tüfek elinde, bıçak belde, çantada mansur,

Yanaştı bağlara doğru, berây-ı sayd u şikâr,
Oturdurdu bir tepenin arkasında, etti karar.

Göründü bir sarı asma, ateşledi, düştü,
İkincisiyle, üçüncü de böyle ölmüştü.

Küçük, büyük sekiz on kuşla döndü akşam eve,
Isındı gönlü, alıştı gözü muhit-i neve.

Tüfek, barut, kama, kapsül, bıçak, çakı, kurşun
Tabanca, bağlama, ney, vay, bizimki oldu tosun

Bu sürdü haylice, baktı peder neticesine,
Göründü ruy-ı vehamet ki hepsini o sene

Aşırıldı *İzmir*'e doğru bir ev de almış idi
Bizimki başladı tefrika burda nik ü bedi.

Pek öyle sürmedi çok, zail oldu haydutluk,
Cihanı dönse dolaşsa sonu kavalla soluk.

Bu anlaşıldı, kaviyyen, tarik-ı muhtasarı
Soruldu ehl-i vukufa koşup aşâ yukarı;

Bulundu çare-i vuslat bu kalb-i şeydaya
Edince arz-ı meram *âstân-ı Molla*'ya.

Teâliyât ü mesaiye mâye, aşk u nijâd,
Yavaş yavaş ediyor istihale *İstidad*.

Huzu'-ı pâki-i vicdan, hulûs-ı niyyetle,
Huşu'-ı rub u reca şule-i muhabbetle,

Kemal-i acz u tehalûkle, sineçâk-ı ümid,
O yareler ki gönülde olundu hep tecdid.

Sen ey! Penah-ı ümem, *âstân-ı Mevlânâ*,
Melâz-ı kalb-i hazin sayeban-ı aşk-ı *Huda*.

Kuşattı gönlümü zucret bulutlarıyla hümûm.
Açıl bu bî-kese dervâze-i nevâhi-i *Rum*.

Zemin fena-yı beşerle dehen-güşâ-yı memat
Zeman füsûk u mezalim ile adüvv-i hayat,

Zalâm-ı zulmet ile şark, leyle-i deycûr,
Tahakkümât u temeddünle garp, pek mağrur.

Şimal berfe bürünmüş, cenup nâ-mekşûf,
Sağımda afet ü tufan, solum susuz, meshûf.

Peyimde mazi-i ekdâr, önümde âti-i gam,
Şu hale bak, meded ey çaresâz kalb-i elem

Deyip de elsiz, ayaksız düşünce dergâha
Göründü *Pîr-i* tarikat heman bu güm-râha.

O zat, mürşid-i azâm ki, *Şeyh Nurettin*,
Harim-i mahfel-i irfanda canîşîn ü metin.

O anda bertaraf oldu hemen sual ü cevap
Dedi: "Biraderi gör durma, eyle meşke şitap."

Cemal Efendi ki *Şeyh*'in biraderi, hem de
Birinci neyzeni dergâh-ı *Pîr*'in ol demde.

Kemal-i vecd ile tebliğ-i emr-i *Şeyh* etti,
Kabule mazhar olup şevk ü gaşy ile bitti.

Sarıldı damen-i *Üstad*'a öptü ellerini,
Der-i cemaline vakfetti canını, serini.

Açıldı, bâb-ı füyûzu hazine-i hünerin,
Kapandı perde-i âlâmı ömr-i derbederin.

Nota ile meşke devam etti şöyle birkaç mah,
Sema'a mutribe girdi ney elde, başta külâh

Füyûz-ı *Hazret-i Pîr*'e şu en celî burhan
Ki geçmeden sene nazm u kavâfi ü evzân

Yakıştı ağzına az çok dilindeki hevese
Ve hem de yazdı gazeller sütun-ı *Muktebes*'e.

Tanıştı birçok eâzımla şimdi *İzmir*'de,
Bulundu hayli zaman meclis-i ekâbirde.

*Cenab-ı Eşref*e, *Abdülhalim Memduh*'a,
Şekib'e, *Hakkı*'ya, *Nezad*'a ah *Ruhi Baba*!

Ederdi tekyede hizmet bu ehl-i irfana,
Karıştı işte bu yolda miyan-ı insana

O bir geceydi ki gördü garip bir rüya,
Döküldü destine dendanı cümleten, amma

Sadef gibiydi letafette, hepsi de parlak.
Duyulmadı acısı, sonra bir sema-yı şafak.

Açıldı, uçtu fezaya elinde tuttuğu ney
Nedir bu vakıa, böyle göründü peyderpey.

Halil Efendi anın rehberiydi dergehde,
Hikâye etti bu rüyayı şöyle yordu *Dede*:

Sözün, sazinla yazında fûrûğ-ı ulviyyet
Ki, şule-pâş olacaktır, ilerde bence evet.

Gelirdi haftada bir kerre *Urla*'dan pederi,
Şaşar kalırdı görünce bu eski derbederi.

Ederdi *Hazret-i Şeyh*'e niyaz-ı bî-payan,
Benim değildir, efendim vakıf kapında bu can.

Bu sade mekteb-i rüştiyyede biraz benden,
Okuryazar gibi olmuştu. Çıktı pek erken.

Evân-ı devre-i tahsili kaldı böyle basit
Müsait olmadı mazi, felek zaman u muhit.

Olanca gördüğü malum-ı arifâneleri,
Bağışladım der-i *Dergâha* sizsiniz pederi.

O yıl da böylece geçmişti, sinni yirmisine
Takarrüp eyledi İstanbul'a hemen o sene

Berâ-yı ilm ü hüner tavsiyeyle yolladılar,
Cenab-ı Fâtih-ül-ebvâb kim bilir ne kılar?

Geçince *Fatih*'i *Fethiyye* semti medresesi,
Mekânı oldu, düşündü derince pîş ü pesi.

Oturdu derse o *Cami*'de *Molla Câmi*'den,
Ne anladı ve ne öğrendi, bilmedim daha ben,

Bu gün ki yirmi yıl oldu, zavallı bak hâlâ
Bulur cehalet-i mekşûfesinde hakk-ı zekâ.

Ne ilm ü fikr ü maarif, ne servet ü sâ mân,
Elinde bir kuru ney kaldı âh u meyle hemân!

Onun terâcim-i hâli şu yirmi yıllık ömür,
Şu dâstân-ı hayatı ki hiçîye gömülür.

Bıraktım en mühim ezmanı *Neyzen*'in diline,
Biraz da kendisi yazsın, üşenmesin eline.

Zûr ile konmaz başa, şebbâl-i irfan sayesi,
"Kabiliyettir husul-ı matlabın sermayesi"

"Elde istidad olunca kâr kendin gösterir.
Düşmüş olsa nâr-ı sırr-ı hilkata dağlar erir."

Mebde ü amâl pîşinde açık; binlerce yol
"Sun' *Hak* azade-i lâv ü niâmdir bilmiş ol."

"Gördüğün noksan senin çeşm-i galat bîmindedir."⁵⁰
Gaye-i maksuda ermek silki tayinindedir.

Nikûbed, esrar-ı hilkat medd ü cezr-i hadisât,
Cilve-i ikbal ü idbâr u mesai vü sebat,

Muktaza-yı hükm-i karun-ı ezeldir hey oğul
İtiraza kalkma, emr-i *Hak* edilmez kontrol!

Merkez-i arâmın olsun südde-i bâb-ı rıza
Durmasın kalbinde agrâz-ı mezâ vü mâ-mezâ.

50 Agâh Paşa'nındır.

Say ü kûşîş eyle, hem kalma teşebbüsten geri,
Hasıl u mâ-hasıla tatbik et hayr u şeri.

Fikrini safiyet-i kalbinde mezcet, doğru ol,
İloş geçin, balâ vü pesle, olma hem kel hem fodul

Fikret ü tedbirine olsun teenni rehber
Râh-ı isticale düşme, sa'yini eyle heder.

Sû-i istimale kalkma, var ise kurnazlığın,
Hazır olsun daima düşman için dâmin ağın!

Doğruluktan sapma lakin öyle ol ki hilede,
Kurduğun tedbir ile a'da bulunsun küdede.

Böyledür hulk-ı *Nebî âdât-ı Rabb-ül âlemin*
Bir berat-ı hudadır "*Vallahu hayr-ül-mâkîrîn.*"

Hayr-hâhî safha-i vechinde olsun aşikâr,
Sosyaliistlik levha-i kalbinde kalsın pâydar!

Zevk-yab ol âdemiyyetten, biçersin ektiğin,
Sû-i fi'lin aksidir, âlemde varsa çektığın.

Kâffe-i mizan-ı irfanında tartı tecrübe
Olsun amma pek inanma sonra kaynarsın dibe!

Gördüğün her âdemi sırdaş sanıp bel bağlama,
Açtığın surâh-ı râza derde kendin ağlama!

Mermî vü sahtî nihadında bulunsun mümteziç,
Etmesin asabı humma-yı nedamet muhteliç.

Düşmanı tart önce, bak sonra elinde kuvvete,
Hırboluk etme; dalatma kendini her bir ite!

Yüzde elli varsa kuvvet, yüzde bin hud'a gerek,
Menfaatle sulh et, olmazsın ziyanda müşterek.

Kat'ı ümmid ettiğin sezdirme asla düşmene,
Bir bülöfle atlatırsın kündeden belki yine.

Et tevekkülden tevakki elde kuvvet var iken,
Parmığın incitme meydanda dururken kerpeten.

Bil ganimet fırsatı; eyle kanaatten hazer,
Haklamazsan verdiği nimetleri *Mevla* kızar.

Kuvvet-i mevcudeni cem et, zaferden ol emin,
Sonra hakka kıl tevekkül, çünkü etrafın metin.

Önce ihzar et, kilitle ambarında tûşeyi,
İhtiyatı koy muhafız, pâsban endişeyi.

Badehu eyle kanaat, bir ziyan gelse bile,
Sabredersin, çare yokmuş der bu emr-i müşkile.

Bir hata çıksa elinden olmasın belli eki,
Akl u irfan bir zaman etmez kabul eşşekliği!

Bir kavi düşmanla hem-meclis olursan evvela
Şüphesiz bir fikri vardır, anla, öğren mutlaka.

Bilmemezlikten gelip depret yavaşça derdini,
Ger açarsa göster âsâr-ı teessür ki seni

Yâr sansın, zail olsun ortadan agrâz ü kin,
İntikama hırsı çoktur çünkü nev-i âdemin.

Sen yine olma emin ha! Daima iskandil et,
Şule-i izanını fanus-ı fikre kandil et.

Kurtulursun böylelikle çünkü bünyan-ı hayat,
Hep didişmekle kurulmuş, bu, esas-ı kâinat.

Çok mücerrebdir evet, göz hasmını elbet tanır,
Sen sezer sezmez plan kur, o seni bilmez sanır.

İltifata daim ol, şeyn-i taarruzdan berî,
Belki dönmüştür o fikrinden nedametle geri.

Âşık-ı dildade kal her dem ulüvv-i haslete,
Müstenit ol cümle ef'alinde hüsn-i niyyete.

Bir meseledir: Son peşîmanlık halas etmez seni,
Nadim ü mâit olan ruhiyle dinle *Neyzen*'i.

Medrese bir lafz-ı pür-mana ki indimde benim,
Sayesinde baldıranlık oldu sahn-ı gülşenim.

Tohm-ı istidad-ı hilkat hâk-i feyz-âbâdına,
Düştü, çıktı bir şecer zakkum kendi adına.

Bazı erbab-ı mezalim meyvesinden tattılar,
Yer yemez torpillenip gayya-yı kahra battılar.

Bağlıdır şansa bu nimet herkese olmaz nasip,
Çare-sâz olmaz bunun tesirine hiçbir tabip.

Zulm u gadrin kahr u cevrin kim olursa sahibi,
Görmeden kıvrandırır bir iğne yutmuş it gibi.

Ol kadar tesiri çoktur ki okursa bî-hilaf,
Dehşetinden eyler ıskat-ı cenin-i itiraf.

Nîşe-i semdâr-ı kilkimden olur zir ü zeber,
Hicvimin her lafzı yağmur görmemiş zenbur-ı har

Bir adet mısraı kâfidir berâ-yı intikam,
Melanetle ettirir ta haşre dek ibka-yı nam.

Kurtuluş yoktur elinden olmadıkça tövbekâr,
Öyle mübrem bir beladır ki cehennemden çıkar.

Kâfir-i Tâgut olur *Mevla* yolunda cenk eder,
Nâ-pezir-i intiha cevvi hayale teng eder.

Ateş-i dūzahtan önce zalimi hicvim yakar,
Yıldırımlar yağdırır, şiddetle beyninde çakar.

Fikrime düşdükçe böyle hatırat-ı medrese,
Defn olan eyyamı orda kalb ü ruhum sevmese

Pür-telehhüf bahsedip durmazdım ol viraneden.
Belki vardır kariinden o gam-âbâdı gören.

Bir harabezâr-ı çille, pür-kasavet, sakfı yok
Dense, caizdir, binasından ziyade çok oyuk.

Tahta bir perde ridâ-yı ihtifâsı vechinin,
Setrolunmuş aybıdır sanki *Stanbul* şehrinin.

Köhneyen yıllar bırakmış iz der ü divârına,
Sormamışlar derdini surâh-ı pür-esrarına.

Sırtımızda rengi uçmuş bir aba, başta sarık,
Molla Câmi elde, ney koltukta gez, her yer açık.

Derse baksan da ne anlarsın ki serbesti-i tam
Eldedir, yok imtihan, râh-ı sefahette devam

Etmış olsan kim ne der? Hem bak yakın burdan *Balat*,
Ref-i destar eyle akşamüstü git birkaç tek at,

Def-i ekdâr, düşünme derd-i ferdayı bugün,
Gurbet elde gûşe-i meyhanedir seyran düğün.

İşte âsâr-ı *Ziya*: “Sakî getür ol badeyi,
Maye-i candır” demiş, bu dehri sen ondan eyi

Anlamazsın, bak *Kemal*'e, *Hâfız-ı Şirâzî*'ye,
Başlamış divanına “Yâ ey-yü hes-sâkıy” diye⁵¹

İşte eslâf-ı *Arab*, sermest “*Alâ zikr-il Habîb*”
Şark'ta her sahib-i irfanda bu sırr-ı acîb.⁵²

51 Hafız Divanı'na aslı Yezid'in olan bir mısraı biraz değiştirerek başlamıştır. Bu mısra şudur:

Elâ yâ eyyü hes sâkıy edir ke'sen ve nâvilhâ.

Mısraın Türkçesi “Ey saki, kadehi doldur herkese sun sonra bana da ver”dir.

52 Arab sufi şâirlerinden İbn-i Fâriz'ın “Daha asma ve üzüm yaratılmadan önce, biz daimi bir surette şarap içmede idik” mealindeki mısra ile başlar:

Şeribnâ alâ zikr-il habib-i müdâmeten

Hemdem olmuş neyle mey bezm-i ezelde, iftirak
Bir zaman çektirmedim ben bunlara hiç iştihak.

Hayli gün minval-i meşrûh üzre oldum demgüzar,
Sayesinde nây'imin az çok kazandım itibar.

Şeyh Vasfi, Mustafa Sabri'yle Hâce Asım'a
İntisap ettim, oturdum ders-i Musa Kâzım'a.

Dinlemişlerdir fakirin haylice taksimini,
İltifata gördüler şayan bu aciz Neyzen'i.

Olmuş olsa bende ehliyet olurum müstefit,
Neyleyim ki bende âsâr-ı liyakat nâ-bedîd.

Bursalı Hafız Emin isminde bir ehl-i vefa
Vardı, İzmir'den; tanırdım burda çıktık aşına.

Bence bu âdemdi mizan-ı vefanın bir kefi
O tanıttı acize şair Mehemed Akif'i.

Hazret-i Akif ki sahib fazl u üstad-ı güzîn,
Her cihetle hâl-i dervişaneme oldu muin.

Birçok üstadân-ı ilm-i musikiye intisap
Eylemiştim saye-i lütfunda ki nimel meâb.

Kendisi bizzat okutmuştur fakire Bûstan,
Hem Fransızca, Arapça, Farisî birçok zaman.

Mevkiimde başkası olsaydı bî-şek daima
Per açıb cevvi-i maarifte ederdi irtika.

Âdem etmek çün beni pek çok yorulmuştur bu zat,
Kalmışım ruhumla minnetdarı, mādâm-el-hayat.

Başlanıldı bezm-i nûşa-nûşa, *Âyin-i Cem'e*,
Meclis-i sahba-yı rindân, pür-safa pür-zemzeme.

Şevk-i mey, feryad-ı ney, aheng-i tambur u keman,
Bang-i hey hey, neşve vü işve, hıram-ı sâkiyan.

Çeşm-i ahu, gamze, ebru, zülf-i zerrin-i nigâr,
Halka-i giysû, letafet, gerden-i sîmîn-i yâr,

Ref-i resmiyet, nüvâziş, şive bezm-i iltifat,
Güftügûlar, hande, girye, âhlar sarf-ı nûket

Pür-şikâyettir gönüller yardan, ağyardan,
Kalb-i sevdager tutuşmuş, âh-ı şekvâ-bârdan.

Sine pür-ateş girîban-çâk-ı derd-i iftirak
Dil perişan, dide pür-cûş-i sirişk-i iştiyak.

Har bir humma-yı hicranla dudaklar raşedâr,
Zıll-i ümmid ü tahassürle nazarlar bî-karar.

Bûsiş ü müphem hayal-i hâm-ı yâre âşinâ,
Râz-ı mazi-i tahattur lebde perrân daima.

Bir gazel, tezyid-i germiyyet için meclis-medar,
Ateşin bir nağmegûş-i canda her dem payidar.

Girye-rîzân-ı teessür şem'â hengâm-ı tarab,
Bezm-i ferdaya muallak şeb, şafakla leb-be-leb

Leyli hülya subh-i hîcîde pezirâ-yı hitam,
Oldu mey rîzân, gönüller kaldı meşhûn-ı garam.

Geçti üç beş sene bu tarz ile eyyam-ı hayat,
Kaldı yüz üstüne tahsil-i maarif heyhat!

Himmet-i *Hazret-i Akif* ile aklımda kalan
Sekiz on beyt-i perişan, bir-iki fıkra heman.

Kûşe-i medresede geçmiş olan ömr-i sefil,
Ruhumu, kalbimi yoksuzluk ile etti alil.

Pederin yolladığı ayda yetişmezdi heman,
Tutmaya başladı az çok ney elimden o zaman.

Ederek zade-i tab'ım ile etrafa temas,
Oldu badi-i maişet nefehât ü enfâs.

Tekkede, medresede, evde, otelde, handa,
Çarşıda, mey-kedede mastaba-i rindanda,

Dağda, sahrada, gülistanda, reh-i gurbette,
Künc-i mahbesde, felakette, dem-i mihnette,

Beni terk eylemeyen nây-ı vefadarımdır,
Sâyimin mefharı ser-deste-i asârımdır.

Dest-i aczimdeki bu tuhfe-i *Mevlânâ'dır*,
Tercüman-ı niket-i elsine-i manadır.

Tesliyet-sâz-ı dilimdir dem-i zucrette benim,
Hemdem-ı meclisim eyyam-ı meserrette benim.

Neyzen'in namını ibkaya sebep olmuştur,
Ebedidir sesi bir hayli, plak dolmuştur.

İşte *İstanbul*'u ben böylece, bildim tanıdım,
Ney'im in nağmesidir, varsa kolumla kanadım.

Sabredip medresede kalmış idim dört beş yıl,
Sonra bir handa oda tutmaya hükmetti akıl.

Nakledince hana az çok döşemiştik odayı,
Yan gelip kaynatarak bolca semaverle çayı

Postu serdik köşeye, sazları astık duvara;
Haydi tahsile gelen haytada sen mantık ara!

Musikiye burada hayli emek sarfettim,
Oldum erbabına kalbimle, canımla hâdim.

Toplanırdık bütün ihvan ile meşkhane gibi,
Geçilirdi orada parçaların müntehibi.

Nerede olsa çıkar erbab-ı dile bir engel,
İşte bir mısra-ı *Sâdî* de bu hikmet mücmel:

“Genc ü mâr u gül ü har u gam u şâdî behemend.”⁵³
Burda da kahpe felek vurdu mesaimize bend.

Bu tecemmü sayılırmış, olamazmış asla,
Görmesinlermiş o âdemleri hem bir daha ha!

Bu emir beynime bir ok gibi çarptı deldi,
Hancının vasıtasıyla karakoldan geldi.

53 Define ile yılan, gülle diken, gamla neşe beraberdir.

Bir gece serkomiser kendisi etti tembih,
Pek ağır geldi benim ruhuma bu emr-i kerih.

Bir taraftan vatanın hâl-i felaket-gîri,
Bir taraftan rakının saika-i tesiri,

Etti gönlümde yanan şem'a-i sâyi itfa,
Meslek-i *Neyzen*'in aynı bu hükümette kafa.

İstemem ki açayım safha-i istibdadı,
Üzmeyim hatırasıyla dil-i gam mutadı;

Vardı tembelliğe, avareliğe, çünkü heves
Neresinden kopacaksa orasından tut kes

Diyerek vurdum o anda yine baştan karaya,
Çıkarıldı o mesai, o emekler daraya.

Başladık *Sirkeci, Langa, Galata, Beyoğlu,*
Mezeler hoş, kafadar var, şişeler hepsi dolu.

“Haydi yahu içelim.”

“Dur be birader!”

“Garson!”

“Amesos!”

“Baksana şurdan iki üç dane limon
Al da gel, bak, iyi olsun.”

“Meze yetmez mi?”

“Yeter.”

“Maksadım başka efendim, elime taze lüfer

Geçti de ızgara yapsın diye verdim büfeye.”

“Ne kadar?”

“Haylice var.

“Öyle ise *İstafo*’ya

Söyle de hepsini yaptırma, bayatlar sonra
Şimdi artık içelim, o geledursun avara”

Duranı sevmezmiş kulları da, *Allah* da.

“Öyle olsun, şerefe bey!”

“Haydi, bir dane daha!”

“Bak, beyim üçlemeli boşlamalı kaidesi,
Doğrudur, reddolunur mu? Bu erenler nefesi!”

“Eder artık bu işi neşve efendi icra,
Sorma artık sonunu sen *ve helümme cerrâ*”

Hatırında kalan ilk önce oturdukları bu
Koca meyhane ile karşıdaki eski depo.

Oradan kalktılar amma nereye uğradılar?
Midesi taş gibi, hem her tarafında acılar,

Öksürükler, göz açılmaz, kafada derd-i humar.

“Kalk be yahu!”

“Bırak *Allah*’ı seversen kafadar!”

“Acaba biz otele hangi saatte geldik?”

“Kim bilir.”

“Hem de cebimde hani bir tek metelik kalmamış?”

“Dur soralım garsona. Sen şu zile bas,

Başımı, midemi sorma! Ya dilim? Baksana!

Pas!”

“İşte garson geliyor baksana oğlum bize sen
İki çay söyle, emanetleri al gel. Erken

Açılır mı acaba karşıdaki meyhane?
Şayet açmış ise sen bize birkaç tane

Limon al, bir şişe su, bir de yarımılık doldur.”

“Alırız şimdi beyim,

Kalk da biraz doğrul, otur.”

O emanet ne idi, istediğin şey para mı?

Öyle ya! Çünkü çıkarken yukarı kunduramı

Sildiler. Bir şeyin eksik mi diye sordu herif.

Yoksa düştün mü acep?

Sus edemem ben tarif

Ne ise şimdi gelir de çıkarız birkaç tek.

Hoş kaçır şimdi limonlu. Bana bak varsa çilek

Garsona söyle de alsın. Daha dönmekte kafam.

“Pîr-i mahmûrun olur çaresi encûmda cam!”

Açılırsın iki üç tane limonlu atsan

Bunlar etmekte iken böyle yatakta çan çan,

Arz-ı didar eder artık becerikli garson

Çanta, palto, şişe, üç tane kadeh cepte limon.

“Atalım mı kafadar?”

“Böyle şeyi sormak ayıb!”

“Çantaya baksana.”

“Baktım.”

“Acaba var mı gayıb?”

“Kim bilir kim düşünür bunları şimdi mîrim?

Yetecek var ya bugünlük, yarına tedbirim

Başka türlü. Niyetim *Heybeli*'ye, *Çamlıman*ı.

“Bana kalsa gidelim *Beykoz*'a, bülbül zamanı.”

“Bülbülün varsa birader ocağı *Akbaba*'dır,

Çıkarız *Yuşa*'ya doğru, bu safa da çabadır.”

“Öyle olsun, atalım mı?”

“Atalım ya, hay hay.”

Bir ganimet ise fırsat o zamanı buna say!

Nerde olsam başucumda asılı ney'le girift

Hele davud ile şah nısfıyesi var bir çift,

Bulunur şey değil âlemde.

“Biraz yoklasana!

Bir saba, besteniğâr aç, düğâhı tut da neva

Besteyi bir okusak.”

“Kaydı mı yoksa acaba,”

“Haydi, bir yoklayalım, kaymış ise burda nota.”

Beste, kâr, şarkı, semai, iki taksim ve gazel.

Böyle bir gün bu muhabbet koca bir ömre bedel,

*Var ise aklın eğer anma gam-ı ferdayı,
Sana ismarladılar mı bu yalan dünyayı?*

*Sanki geldin de ne buldun bu harab-âbâde,
Bezm-i gam da bana hûn-ı ciğer oldu bade!*

Bazı davetlere, eğlentiye icab-ı zaman
Gidilir de buluşurduk bütün ihvan, yâran.

Gitgide söndü bu, tazyik-ı hükümet şiddet
Gösterip kalmadı bir yerde muhabbet sohbet.

Başlamışlardı fakirin izini takibe,
Bu ilerlerse eğer kaynarız elbette dibe

Düştü efkârıma endişe-i habs ü menfa,
Az zaman sonra zuhur eyledi, çok sürmedi ya!

*Bab-ı Zabtiyye'de bir haylice müddet yattım,
Lûtf-ı Yezdan'la başımdan bunu da atlattım.*

Çıktım amma tanıdıklar bana vermezdi selam,
Nerde olsam iki casus-ı lâin subh ile şam.

Reh-i takib ü teccessüste güderdi izimi,
Ben de ihvanı görünce çevirirdim yüzümü.

Anladım ki yaşamak burda benim çün müşkil
Olacaktır, sonu zindanda zaruretle sefil

Bir ölüm, başka çıkar yol olamaz terk-i vatan,
Ederim be, ne olur? Şimdi de efkâra plan

Bulmanın çaresi, yani vapura binmek için
İzmir'e tezkire. Sonra? Onu da yolda düşün.

Hasbihal eyleyerek gönlüm ile dertleştim,
İki ay sonra hülasa vapura yerleştim.

Bir haber göndererek valideye *İzmir*'de
İstedim gelmesini yok ise korku, bir de

Açmasın kimseye asla şu benim gittiğimi.
Validem geldi görüştük, geceye doğru gemi

Demir aldı, *Beyrut*'u *Kıbrıs*'ı *İskendere*'yi
Tuttu, çıktık, karaya bastık ayak, ben de neyi

Yağlayıp pullayarak kendimi attım *Mısır*'a,
Şevk-i hürriyet ile sırtımı verdim hasıra.

Bir sabah *Kahire*'ye çıkmış idim erkenden,
Aramıştım oralarda iyi bir *Türkçe* bilen.

Biri çıktı, dedi: Çoktur burada *Türk* oteli,
Koyduk eşyaları bir faytona bindik, bedeli

Ne kadardır gecede, bilmeli öğrenmeliyim,
Cümle-i mâmelekim yirmi kuruş, bir de neyim.

Bir frankmış, ne ise bir oda tuttum derhal,
Parasızlıkla bu yerde yaşamak emr-i muhal

Olduğu zihnime saplandı düşünmekte iken
Birisi sordu:

“Birader yeni mi geldin sen?”

“Şimdi.”

“Fikrin burada çokça mı kalmak?”

“Bakalım.”

“Sanatın var mı?”

“Var az çok.”

“Ne yaparsın?”

“Kavalım”

Koltuğumdaydı çıkardım, bir iki nağme ile
Bir gezinti yaparak kestim. O âdem acele

Ellerimden tutarak kalk dedi, hem yalvararak,
Vardı halinde asalet, dedi:

“Yahu, bana bak!

Ben deminden seni tetkik ile meşgul oldum,
Keşfimin hepsini zatında tamamen buldum.

Sen kaçaksın, bura gurbet sayılır gerçi, fakat
Sanatın kıymet-i hakkı seni pür-şevk u neşat

Nerde olsan yaşatır, bak şu bina yok mu? Dolaş,
Karşığı dükkâna gir, sahibi *Artin Karakaş*

İyi âdemdir o, git, gör, ona ney üfle biraz;
Seni hem mangırda müstağrak eder hem i'zâz.”

“Necidir, söyle.”

“Fonoğrafçı, saatçı, tüccar

Haydi, hiç durma, o âdem bu ney'i çoktan arar”

Kalktım artık, köşeyi saptığım anda dükkân
Karşıma geldi, göründü: Kocaman bir camekân.

İçeri girdim, o esnada sual eylediler,
Ben de anlattım işin olmuşunu ser-ta-ser.

Hâsılı dinledi takdir ile iş verdi heman.
Hakladım beş lirayı, akşam olunca oradan

Beni irşat eden ehl-i dili buldum derhal,
Dedim eltâfını gösterdi *Cenab-ı Müteâl*.

Metelik girdiği anda cebe ten oldu çelik.
Doğru meyhaneye gittik, kafayı tütsüledik.

Kardaş olduk, yedik içtik, gece döndüm otele.
Dalmışım uykuya şükreyleyerek *Lem Yezel'e*.

İki-üç sözle *Mıstır'* da o geçen beş seneyi
Kapamak istiyorum, çünkü bu eyyamı iyi

Bir zamana bırakıp yazmalıyım dikkatle,
Ömrümün kısm-ı mühimmi sayılır bence hele.

Fikrimin orda zuhur eyledi istiklali
Ki bütün tarz-ı hayatım buna burhan - celî.

Olmadım kimseye bende, bana da yok kul olan,
Yaşadım sanatımın zıll-ı maaşında heman

Aldığım para, mukabil hüner ü sanatıma,
Çok mudur yoksa benim kıymet-i mahiyetime?

Görmedim bir gece endişe-i ferdasız ben
Geçmedi bir günüm azade-i enduh u hazen,

Kulak astırmadı yoksa bana derya-dillik,
Vermedim kahrına, eltâfına dehrin metelik.

Bakınız, durmak için işte huzur-*Ullah*'a
Bir temiz don bulamazsın ayağımda ki daha!

Şimdi şu kırk seneye baliğ olan sinnimde
Eski püskü görülen elbiseler eğnimde

Ya hazırdır, ya hediye. Bugün ısmarlamadan
Yapılan beş katı geçmez, buna vallahi inan!

Sinema, hayli fonograf ile yüzlerce plak,
Şahid-i marifetimdir benim. Üç beş avanak

İle bir makbereye döndürülen hâk-i vatan
Beni takdir ederek besleyemez. Çünkü zaman,

Hani yazmıştım a *Manzume-i İstanbul*'da,
Hüner ü marifetin düşmanıdır her yolda.

Bunu burda keselim, çünkü *Mısır*'dan bıktım.
Yazdığımдан iki ay sonra şu na'tı çıktım.

Fakiri sen halas eyle *Mısır*'dan *yâ Rasûlallah*,
Meded kıl, sırtımı kurtar hasırdan *ya Rasûlallah*

Çamurla imtizaç etti pabuçlar altı yıl amma,
Çoraplar iştikâ eyler nasırdan *ya Rasûlallah!*

Bela takip eder kaçtıkça, hikmet ben nedir bilmem,
Başım kurtulmuyor eşşekçe hırdan *ya Rasûlallah!*

Züğürtlükten benî dilsiz sanırken çarşıda aşçı,
Eşek ekmekçidir evde bağirtan ya *Rasûlallah!*

Gelip de haneme her gün gürültü etmede daim,
Ne ister ben gibi bir tamtakırdan ya *Rasûl-Allah?*

Züğürtlükten fakirim öyle bin yıllık cenabet kim
Dayak yer girse hammama natırdan ya *Rasûlallah!*

Bu dünyada neler çektim bilirsin, lutfedip bari
Çıkarma rûz-ı mahşerde hatırdan ya *Rasûlallah!*

Gümüş, altın gibi madenlere çoktan darılmıştır,
Bulunmaz sikke *Neyzen'*de bakırdan ya *Rasûlallah!*

İzmir oldu vatana avdetin ilk iskelesi,
Sâz-ı hürriyetin ahengi bozukçaydı, sesi

Uymamıştı daha kanuna nizâmat-ı usul,
Telleri karma karış, hepsi de çangıl çungul!

Bu akordu yapacak ehl-i hüner elbette
Bulunur sanmış idik daire-i millette.

Bir gün *Eşref* ile bir yerde oturmakta idim,
Karşıdan görmüş idi *Hazreti, Doktor Nâzım*

Gülerek geldi, oturdu, dedi ki *Eşref* ona:
Gelecek şimdi *Prens*, baksana *Kordonboyu'*na!

Bu kadar halk birikmiş onu istikbale;
Bakın insaf ederek ortadaki ahvale.

Yakışan şimdi, size terk ile hırsı, kini,
Alınız daire-i sâ'ye *Sabahattin*'i.

Dedi Nâzım:

“Bana bak *Bey Baba*, sen bil ki şunu,
Dediğin farz edelim olsa da, bizlerce sonu

Bir riyaziye-i katiyye ile müsbettir
Ki *Prens* haşre kadar düşman-ı *Cemiyettir*.”

O vakit gördüm içinde vatanın hırs ile kin,
Bunu kim olsa ederdi o zamandan tayin.

Atladım bir vapura ertesi gün *İzmir*'den,
Çıktım *İstanbul*'a, bir cuma günüydü erken.

Geçti eyyam-ı bela, geldi safanın sırası,
Mahfel-i zümre-i yârandı *Direklerarası*.

Ne kadar var ise erbab-ı sühan ihvandan
Toplanıp sohbet ederlerdi gönülden, candan.

O muhabbet yine baki diye pür-şevk u visal
Geldim amma hani ihvan, hani o feyz ü kemal?

Sahib-i fikret olanlarda taanüdle gurur,
Hepsi bir hiss-i tahakkümle safa-yâb-ı sürûr.

Bezm-i yarânı güneşlendiren envâr-ı kulüb,
İhtirasât ile olmuştu tamamen mahcup.

Şımarıklıkla eşekli bütün etvârından
Sezilir, hiss olunur hepsinin efkârından.

Yolda, ayhanede hayvancasına fiskoslar,
Arkasından bakarak herkesi tenkide dalar.

Hangi telkin ile safiyet-i vicdan değişir?
Nal, yular bir de semer uğruna har olmaz a şîr!

Yâd-ı mazi ile az çok görüşürdük yine biz,
Oldu bir vaka sebep ayrılığa, dinleyiniz:

Ki bir geceydi o günler, *Sabah-ı Hürriyet*,
Ferah'ta oynanacakmış duyunca bir niyet

Edip biletleri aldım, gelince vakt-i dhl,
Tiyatronun kapısında polisle sngl koll!

“Yasak!” demişti bir asker, sebep nedir, sordum
Bilen yok ortada, hayli zaman da ben durdum.

Dedim biletleri versek de parayı alsak,
Yakıştı doğrusu hürriyet aşkına bu yasak!

Duyan kim? İşte o esnada koptu bir heyecan:
Yapış, bırak, şunu tut, dur, tokat, koşanla kaçan,

Arar mısın? Karakollarla sngl asker
Yetişti ayrıca, oldu sokakta bir maşer.

Nutuk, patırtı, rezalet, sada-yı hürriyet,
Dövüş, münakaşa, dava, rical-i *Cemiyet!*

Bu sürmüş altı saat, ben makama ermiştim,
O kanlı mahbes-i maziye postu sermiştim.

KITALAR

Şu otuz yıllık ömür terceme-i hâlimdir,
Şimdi kırındayım, on yıl arada kaldı nihan.
Ahiretten dönüşümde o ölen *Neyzen* için
Karşıma çıktı şu suret ile *Eşkâl-i zaman*

1335

Câh ü mevki, karı çok oldu gözümde düşeli,
Bunların hiçliğini ben bilerek öğrendim.
Şimdi de kalmadı nakdin nazarımda kadri,
Kirli ellerde görünce paradan öğrendim!

Ayasofya, 1912

Sarıma ciddiyet ile sarf ederim sanatımı,
Ney elimde suyu durmuş kuru musluk gibidir.
Bezm-i meyde süfehânın saza meftun oluşu,
Nazarımda su içen eşşeğe ıslık gibidir!

*

Mahrem ettim ruhumun esrarına peymaneyi,
Dinlemez gönlüm bu emri nakzedenden efsaneyi.
Secde kıldım sakiye pîr-i muganın aşkına,
Can ü dilden *Kible* yaptım gûşe-i meyhaneyi.

1921

Hâl-i fecre düşen beni anlar,
Bil-irade değildir ef'alim,
İhtirasatımın ayakucuna;
Yirmi yıldır gömüldü âmalım.

1926

Sermedi bir iştialin şule-i fanisiyim,
Türk'e ait ülkenin feryad-ı ruhānisiyim.
Aldığım kâfi bana *Gazi-i Ekber'den* nasip
Gölgesinde mabed-i vicdanımın bānisiyim!

Balıkesir, 1926

Çile-i cinnet ile oldu tamam,
İtikadım daha eksikti benim.
Toptaşı'nda hedef oldum garaza
Ehl-i iman dinimi ...ti benim.

Toptaşı Tımarhanesi, 1927

Gözünü aç daha meydan var iken,
Dizginin cambaz elinde *Neyzen!*
Girmedim ya kapısından baktım,
Cennet'i atpazarı sandım ben.

*

Borç götümünden akıyor, lutf u kerem ağzımdan,
Menba u munsabını anlamayan bir lâğımım!
Bir elim ağzımı tutsa, bir elim de kıcıımı
Birleşirdi o zaman belki sürurumla gamım!

Beyoğlu, 1931

Düşeli derd-i firakın ile sevdaya, meye
Müptelayım, deliyim, sinmişim esrar-ı neye.
Feleğin kahpe başında paralansın parası,
Ben güzel sevmeye geldim, değil ekmek yemeye.

Beyoğlu, 1933

Dersimi aldım musibetten, nasihat istemem,
Haddini bilmek cihanda bir vazifeyse eğer.
Varsa istidadı halkın hakkını idrak için
Zalimin her yumruğu binlerce *Cebrail* değer.

Beyoğlu, 1933

Gönlümün zaviyesinden dedi bir pîr-i mugan:
Gözünü yum, sağır ol, yut dilini, kes sesini!
Bilenin ağzına önce sığıyor kahpe felek.
Sonradan sille ile patlatıyor ensesini!

Beyoğlu, 1933

Boka basmış gibiyim arza hübut eyleyeli,
Âdem'in sıçtığı balçık daha hâlâ yaştır.
İşimi emr-i İlahiye menut eyleyeli,
İşe bak ki başımı derde sokan kardaştır.

*

Hekimin hikmetine kim karışırsa ezilir,
Sekiz-on tek rakı mişvarımı menfur etti.
Her şeyi görme diye bak, beni ahkâm-ı zaman
Gözümün bir tekini yummaya mecbur etti.⁵⁴

Bakırköy Tımarhanesi, 1934

54 "... 1934 senesi Haziran'ında bir gün iki sivil polis komiserinin muhafazası altında Bakırköy Müessesesi'ne getirildi, ayakta duracak halden değildi, burnunun üzeri, eli yaralanmıştı. Kan sızıyordu, sol gözünü mosmor bir çürükle çevrilmişti. Göz kapakları şişmiş ve gözünü kapamıştı. Ertesi gün kendine geldi, bir gün evvel çektiğim olduğumu aşığadaki resminin arkasına -bir sene evvelki muhaveremizi hatırlatan ve bir gün evvelki sergüzeştini anlatan- şu satırları yazıp bana hatırlatma diye etti. Neyzen o sene aylarca bizde kaldı..." Doktor Rahmi Duman Canveren Sultan, sayfa: 37.

BEYİTLER

*Atatürk, İnönü'nün ruhuna munzam oldu.
Yed-i İsmet'te kılıç, kahir-i âzam oldu.*

*

*Rızık için Allah kerim,
Fısk için*

*

*Daldan dala seken gönlüm serçe mi?
Yaktı beni Kel Ali'nin perçemi.*

*

*Nass-ı millî'in zartasıdır,
İlm ü fen felsefe bu zartanın ıskartasıdır.*

*

*Hüvel-Baki dedim çıktım bu hiçistân-ı âlemde,
Göründü çeşmime nur-ı tecelli şekli-âdemde.⁵⁵*

*

*Ulu Tanrım ölü müsün, diri mi?
İsa gibi yoksa üçün biri mi?*

*

55 Edebiyatımızın güzide simalarından muhterem Abdülbaki Gölpınarlı için.

Senin aşkınla gönlüm sülmanlık ya *Rasûlallah*,
Kalın geldi fakire Müslümanlık ya *Rasûlallah*.

*

Kırk sekiz yıl şu akan gönlüme payan aradım,
Köpüren duygulara sahil-i hicran aradım.

*

Altmışından sonra reftârınla coşturdun beni,
Zerreyim ben, sen güneşlerle konuşturdu beni!

*

Bir buluttum, yıldırım oldum da düştüm pâyine,
Meclis-i cananda çaktım, *Toptaşı*'nda gürledim!

*

Her ne yap, yap becerip izzet-i nefsinle geçin,
Kimseden bekleme yardım, iki el bir baş için.

*

Âdile fırsat da düşse kinden istibât eder,
Zalim idbâra düşerken dinden istimdât eder.

*

Türkü yine o türkü sazlarda tel değışti,
Yumruk yine o yumruk, bir varsa el değışti.

SON

Hakkında Yazılanlar

*Kimseler Hâfız'a alnı yere gelmiş diyemez,
Doğduğundan beri kış dönmedi şeytana bile!
Çok cevamide mesacidde dolaştı amma
Koymadı alnını piç secde-i Rahman'a bile!
Hacıyatmaz gibidir sanki köpoğlu köpek!
Ayaküstünde kalır düşse de mizana bile!*

Eşref

NEYZEN

Ahmet Rasim

*Ne meyle, ne neva-yı neyle şimdi,
Gönül eğlenmiyor bir şeyle şimdi.*

İşte size bir sima ki aramızda mest ve huşyâr gezinip durur. Geçenlerde galiba *Zaman* vefatını, *Vakit* de tekziben haber-i hayatını yazmışlardı. Halbuki Neyzen'i ne zaman öldürebilmiş ne de vakit ve hal yaşatmakta bulunmuştur. Bu fevk-el-hayat ve taht-el-memat yaşar insan bir zülmaîşeyndir. Öldüğü demlerde teneffüsât, tasavvurât, terennümât ile eser-i hayat gösterir, yaşadığı zamanlarda mahcup ve münfail, lal ve sakit bir hücreye çekilir. Onda bâ'sü ba'd-el-mevt, bu hücreden hurûşunda mütecellidir. Hayli zaman oldu, Kırkçeşme civarında bir hanede müçtemiydik. Müteveffa Kemençeci Vasil, mer-

hum Kanuni Hacı Arif, hatırımda kalmamış, bir-iki üstat hanendelerimiz beraberdi. Dediler ki:

“İzmir’den bir neyzen gelmiş... O da gelecek.”

Filvaki biraz sonra geldi. Yine siyah fes üzerinde dildade biçim bir sarık, onun altında yağız bir çehre, bunun üzerinde iki parlak göz, hurma gibi burun, karanfil bir bıyık, müzellef denecek bir sakal, sırtta latansı bir cübbe, koltukta bir ney, ince bir beden, ortada uzun bir kamet pişgâhımızda belirdi.

Yine dediler ki:

“Neyzen Tevfik Bey.”

Birinci fasıldan sonra Vasil’e sordum:

“Nasıl?”

“Gelişecek,” dedi.

Bilmem ne oldu, zaman geçtikçe sarık çözüldü, cübbe değişti. Neyzen hakkında türlü türlü rivayetler çıkmaya başladı. Bilhassa işrete fart-ı inhimakı mevzu oluyordu. Gün oldu ki kendisine sokakta, meyhanede mestane reviş, ney koltukta, mey cepte veya elde tesadüf ettim. Kâh kıvrıkcık saçları fesinin etrafına tırmanıp bükülmüş, püskül ser-azade, önde, arkada, yanda, tepede veya madum. Girîban-çâk, esmer teni göğüs kollarına kadar mekşûf. Gözler hadden ziyade açık, beyazları hod-alûde, bütün inıtafâtı bî-hedef. Burun kanatları muhtekin; bıyıklar nadiren yediği lokmanın bakiyye-i asarı ile mülemma; dudaklar şiş; dil büyümüş; lisan rekik; fakat yine koltukta ney, yine cepte veya elde mey! Muttasıl bir bahis parçasının kendisince karar kıldığı neticeden demgüzar. Bir fikr-i sabit mütevaliyen aynı nakaratı söylediği halde gözler ebkem. Bütün gubar-ı esvak omuzlarında, kollarında, üstünde, başında, hâke düşmüş bir cevher.

Kâh neşedar-ı terennüm. Ağzında bir beyit:

*Nâyın ki çıkar zemezme surâhlarından,
Bûlbüller öter sanki gülün şahlarından.*

Bir rast, bir acemaşiran, bir neva, bir bestenigâr, bir hicaz, bir suzinak, bir suzidil, bir hüseyni, bir sazkar, bir sultanîye-gâh, bir tahirbuselik, bir şehnaz. Bir evcara yahut bir ferahnak, bir saba. Latif ve kutsi bir eda-yı lahuti-meram ile nayın deliklerinden bir zulal-i ruhani gibi fışkırır, havl-i ruh içinde donar fakat nasut-ı fikr ü endişeyi ısındırır.

Kâh o dimağ-ı ateşin müthiş rüyalarla çırpındıktan sonra nagehani bir iltima ile parlar: Bir şir-i nev-hıram, kavrulmuş dudaklarında dönüp dolaşır; meydana çıkmaz; o zaman gözler ilahi-meşrebâne zemine yahut gazab-ı tehevür ile asumana dikilir; söylemek isterken susar yahut susmak istedikçe söyler.

İşte bu halinde her hatıra yerinden oynar, her sima onda bir aşına-yı ezeli hükmünü haiz görünür. Bu sermest-i müdam değil, mecnun değil, âkil değil. Şark'ın rind-i bade-peresti, bu diyarların sanatkârı, metruk, mensi, üryan ve perişan, fakat cihana lakayt bir şair-i hub nefesidir. Tanır, anlar, bilir, görür, hatta sezilir bir kalenderidir.

Hakkında neler söylenmez: “sarhoş”, “bedmest”, “derbeder”, “bîçare”, “çekilmez”, “ayık iken dinlenir”

Bu müsemmalarla da alakası yoktur. O halde nedir? O, bu suale şöyle cevap veriyor:

ÖZ DUYGUM

Zat-ı sultan-ı beka, yani meânî hüsrevî,
Saz ve söz ahengin etmiş aşka burhan-ı kavi.
Ben ezel sermestiyim, meydanım arş-ı müstevî,
Aksedince gönlüme şems-i hakikat *Pertevî*
Meyde *Bektaşî* göründüm neyde oldum *Mevlevî*.

Nur-ı hüsnün, nâr-ı aşkın şemine pervane var,
Ömrümü vakfeyledim, birdir bana mehd ü mezar
Varsa kalmış sırr-ı hilkatten yegâne yadigâr
İşve-i ney, neşve-i mey etti gönlümde karar
Gûş edince bezm-i vahdette rumuz-ı *Bişnevî*.

Hubb-ı *Haydar* bu tarikin hem sonu, hem başıdır
Cavidan ü *Mesnevî*, misbah-ı şule-pâşıdır
Suret-i manada *Hünkâreyn* sır kardaşdır,
Meşrebim *Molla-yı Rumî*, mezhebim *Bektaşîdir*,
Ta ezelden yandı dilde bu çerağ-ı manevi.

Rişte-i ömrüm rebab-ı cismimin evtarıdır,
Her rek-i can perde dest-i hecr, bestegârdır,
Zahm-ı sinem laledir gözyaşlarım enhârdır,
Hamse-i Âl-i Abâ esrarının gülzarıdır,
Bu iki nurun tecellası ile gönlüm evi.

Olmadım meftunu malın, rütbenin, sim ü zerin.
Zevki, şevki neyle meydin rind-i azade-serin
Dest-i cûdundan çekip kallaviyi *Peygamber*'in
Mazhar oldun feyzine *Neyzen Cenab-ı Hayder*'in,
Kilk-i irfan-ı beyanın yazdı bu şi'r-i nevî.

Sıtkı Akozan⁵⁷

Bizim felsefe şubesinin kıymetli talebesinden ve edebiyatı hakikiye ailesinin öz evladı Hasan Âli ile gönderdiğin selamı derin bir sevinçle karşıladım...

Hastalığına karşı zannetme ki lakayt kaldım... Filvaki gelip göremedim Tevfik. Çünkü memleketin geçirmekte olduğu buhran ile pek çok meyus ve ruhen muztaribim. Fakat gelen giden vasıtası ile hastalığını muntazaman takipten de hâli kalmadım... Artık iyileştığınızı müjdelediler... Geçmiş olsun!

56 Bu mektubun kopyası merhum Sıtkı Akozan'dan alınmıştır. [İ. A.]

57 Osmanlı'da Kesriye olarak geçen Makedonya'nın kuzeyindeki Kastorya'da 1885'te doğdu. 4 Ocak 1948'de İstanbul'da öldü. *Divançe-i Şina-ver*, *Küllükname* gibi eserleri vardır. Fecr-i Âticilerden etkilenmiştir. *Divançe*'sinin önsözünde II. Meşrutiyet devri ile yazı hayatına başladığını belirtir. (y.n.)

Rakıdan ebediyen feragat ettiğinizi tebşir ettikleri zaman çok sevindim...

Ferda-yı Vahdet'inizin seni tanımaktan uzak yaratılmış bir takım yâd ellerde gezdiğini işitmiştim, fakat bir türlü okumak nasip olamıyordu! Allah razı olsun... İzmir'in irfan-ı suhanveranından Manisalı şair Said Ali, bana aynen vermek lutfunda bulundu... Ve o kadirşinas şaire ebediyen minnettar kaldım ve Darülfünun'da tamim ederek okudum... Birçok duygulu zekâlara da istinsah ettirdim...

Ferda-yı Vahdet'ini okuduğum zaman, irfan ve edebiyat ülkesinde, iki Neyzen Tevfik'in yaşadığına kail oldum. Meyhanedeki sarhoş Neyzen Tevfik, hastanedeki filozof Neyzen Tevfik...

Birincisi sehhar ve ilahi bir sanatkâr; ikincisi ilhamı kendi ruhundan alıp ulaşılamayan hakikatleri sezen ve söyleyen bir şair...

Meyhanede Tevfik, bize her vakit elindeki nay-ı şikâyetiyle:

Sine hâhem şerha şerha ez firak

Ta bigûyem şerh-i derd-i iştiyak...

feryat edip geziyordu...

Fakat hastanedeki Tevfik, artık kabuğunu kırıp ortaya çıkmış ve ezeli tagallübün ellerine vurmuş olduğu kelepçeleri de kırmış ve bütün o yalınkat şekillerden soyunup çıkmış bir şair, bağıyor:

Sen ey hurafe-i edyân u şirk-i milliyet

Dimağ u kalb-i beşerde onulmayan illet...

Sen ey fesane-i emmare münzelât-ı zunûn

Akad-i mütecennin sahaif-i pür-hun

Sen ey feza-yı garazdan inen kevâkib-i şer

Pıranga bend-i dalâlin olan şu tavk-ı beşer

Ah... Ey deha-yı münsî! Sen, yıkılmış bir medrese, harap bir türbesin, hilkatın kulağımıza fısıldaya fısıldaya yosunlaştırdığı (kanaatimiz) üzerine köpük bağlayan o (mukaddes yalanlar...) tezkib için neden bağıyorsun?

Evet:

*Ziya-yı raşe-i vahdet, o burca dikmiş tuğ
Terennüm etmiş o demde heman rûbab-ı bûluğ...*

Fakat kime, hangi kararmış kafalara anlatabilirsin? Varsın Netice Yusuf-ı Neccar Meryem'e dayasın.

Lakin sen, ulûhiyet simsarlarının aforozundan hiç korkmadın mı Tefvik? Nihayet-ül-emr, beşeriyeti baştan başa bir mezaristana tahvil etmek emelinde bulunan 'minare ve çan... politikası' içinde sen, nasıl cesaret edip de:

*Maâbidin gibi darüssınaa-i ifsad
Dem-i cinayeti Habil'le Kabil'e isnad*

perdelerini kaldırıyorsun?

Bereket versin onların eski kuvvet ve ceberutu yoktur! Eğer olsaydı şüphesiz, sen de asrın ikinci bir Hallac-ı Mansur'u olurdu!

Mamafih hakikaten, 'Kadın rûbab-ı aşka gerilmiş telin teranesidir' ya... Fakat emin ol ki, Tefvik;

Beşeriyet öyle uyuşmuş ve uyumuştur ki: Elindeki nay-ı şikâyeti, sûr-ı İsrafil gibi kurumuş kulaklarının dibinde üflesen, yine uyandırmak değil, esnetemeyeceksin bile! Bin dokuz yüz küsur seneden beri beşerin ruhuna sıkılan gûnâgûn morfinler, onu öyle bir felc-i taassuba uğratmış ki, senin zayıf ellerinle yapacağın masaj, belki ona bir okşamak mahiyetinde kalacaktır...

Bu 'minelezel, ilelebet' uçurum içinde, alabildiğine yuvarlanıp giden 'beşeriyet yükünü' durdurmak değil, bir an için olsun

'arkasına baktırmak' yine el verirdi fakat nerede? Bu körü körük ne bir gidiş ki, giden de götüren de bîhaber! Nereye ve niçin?

Diyebilirim ki ne Tolstoy ve ne de Rousseau; hayatın içyüzünü, yani dinin dibini, senin kadar vazih ve veciz anlatamamıştı... Hâsılı keskin bir takım zekâların korkak ağızları, şimdiki kadar kekeleyerek çiğnediği hakikatleri, sen, kemal-i mehabet ve fasahatla -ulu orta- bağırdın... Ve bu, öyle bir sayha ki; Taa cennet-i âlânın mukaddes günahkârı Âdem'in kulağına bile ulaşmıştır... Aferin Tefvik!

Çünkü aldanmayı bir inşirah-ı manevi addeden bu içi boş insanlar; hâlâ irşat ve ikaz seslerini bâlâdan bekler!

Eh ne yapalım Tefvik! Biz hâlâ, adi keçe külahı başımıza, parlak rugan fotinleri ayağımıza geçirmekle ilan-ı medeniyet etmekteyiz!

Görmüyor musun? Aslı çamur olan kiremitler, saraylar üstünde, en kıymettar somaki mermerler, kapılar eşğine vazolunuyor!

Binaenaleyh işte sen de sefil ve perişan olarak kadirşinas(!) memleketin bağrında sürünerek yaşayacaksın!

Bu mektubumu okuduktan sonra, belindeki nay-ı şikâyeti çıkarıp şu sahte varlığın kızarmayan yüzüne karşı bir defa daha yuuf diyerek üfle!

Selam ve hürmet Tefvik.

Darülfünun, 22 Kânunusâni 1337/1921
Çubukçuoğlu Kesriyeli Mehmed Sıtkı (Akozan)

NEYZEN TEVFİK

*Prof. Dr. İhsan Şükrü Akse*⁵⁸

Yirmi beş sene evvel... Bir gün klinikte otururken asistanlar odasına giren hastabakıcı, Neyzen Tevfik'in geldiğini ve kliniğe yatırıldığını haber verdi. O zamana kadar yalnız ismini duyduğumuz büyük sanatkârı görmek arzusuyla ziyaretine gittik. Neyzen bana şöyle gözüksü: Kıvrık gür saçlarının örtüğü iri bir baş... Canlı ve manalı bir çift siyah göz... Hem öne

58 1889 yılında İstanbul'da doğdu. 1919'da Tıp Fakültesi'nden mezun oldu ve Emraz-ı Akliye ve Asabiye Hastanesi'nde asistan olarak göreve başladı. 1922'de eğitim için Almanya'ya gitti. 1925'te Türkiye'ye dönerek Emraz-ı Akliye ve Asabiye Hastanesi'ne şef olarak tayin edilmiş ve nöropatoloji laboratuvarını kurmuştur. 1953'te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi dekanlığı görevini üstlenmiş; Çapa'da psikiyatri kliniğinin kurulmasına öncülük etmiş ve 1958 yılında da Çocuk Psikiyatri Enstitüsü'nü kurmuştur. 1987 yılında vefat etti. (y.n.)

ve hem yanlara irileşmiş olan bu baş bütün heybetiyle vücudunda hükmediyor, yalnız o görülüyordu. Kendisine mahsus edayla ağır ağır konuşarak bize gelişini anlattı: Son zamanlarda içkiyi öyle fazla kaçırmış ki nihayet vücut isyan etmiş; karaciğer sızlamaya başlamış...

Neyzen'le o tarihte başlayan bu aşinalık arasına fasılalarla devam etti, gitti. Böyle fazla kaçırdığı zamanlar gelirdi; dinlenir, keyfini, neşesini bulur; o zaman hakiki Neyzen ortaya çıkar, neyinden emsalsiz nağmeler doğar; amansız hicivleriyle herkesi hem neşelendirir hem de korkuturdu. Neyzen'in neyi kadar lisana da hükmettiğini kim bilmez! Bazıları sert ve hırçın olan bu hicivlerin hepsinde kuvvetli bir görüş gizlenirdi.

Neyzen'de yıllarca devam eden çeşitli zehirlere ve alkole düşkünlük normalin üstünde yaradılışlılarda görülen meyillerdendir. Bunların beyin hücrelerindeki anormal çalışmayı belki de uzviyet bu keyif verici ve uyuşturucu maddelerle frenlemek istemektedir... Böyle insanlarda bu gibi iptilalara çok rastgelinir.

Daha ziyade psikopatoloji bakımından dipsomaniyi andırır tarzda görülen ve zaman zaman şiddetle kendini hissetiren alkol alma iptilasası Neyzen'in klinik tablosuna çok uymaktadır. Şu farkla ki, Neyzen'de kronik bir alkolizma haline de rastgelmekteyiz.

Zaten bu klinik levhalara saf bir şekilde tesadüf etmek güçtür. Şu halde Neyzen'in psikopatolojik levhasını çizmek istersek şöyle tarif etmek mecburiyetinde kalırız: Normal üstünde bir zekâ, büyük bir sanat kabiliyeti (yüksek kültürlü memleketlerin birinde olsaydı şüphesiz bambaşka bir halde olabilirdi); şuur ile şuuraltının daimi bir mücadelesi ve şuuraltıdan dışarı fırlayan iç tepkilere zebun olarak geçirilen mesti devreleri; yani ilmi adıyla dipsomani hamleleri... Dipsomani adını verdiğimiz bu psikomotriz ıztırarın psişik mücadele devresi

Neyzen'de belki kendisi tarafından fark edilmeyecek kadar kısa sürmekte; iptilaya kapılış süratle meydana gelmektedir. Bu iptilanın Neyzen'deki hususiyetlerinden biri de belki yarım asırdan beri devam etmesine ve ölçsüz içkiyi vücuduna sokmasına rağmen zekâ bütün berraklığını hâlâ muhafaza etmektedir, alkol uzviyette en çok sevdiği ve en kolay yıktığı beyne Neyzen'de henüz dokunamamıştır.

Normal mezürler üstündeki bu beyinde belki de dış zehirlere karşı olan setler normalin fevkinde bir mukavemete sahiptir.

NEYZEN'İN KOŞMALARINA

İçinde felsefe-i ömrü eyleyen tefsir
Açık ve nükteli birçok vecizeler vardır.
Bu koşmalarda ne vâsi tulû'lar gördüm
Ki: ihtivasına ebad-ı asuman dardır.

Bahri Vedad Alpman, İstanbul, 1922

NEYZEN'E

Sen neyini çalarken bülbüller dile gelir
Gönül havalarımın nağmesi güle gelir
Serv-i siminler doğar sevda denizlerine
Altınlaşır dalgalar, aşk ile sele gelir.

Bahri Vedad Alpman, İstanbul, 1926

Zeki Arif Ataergin⁶⁰

(...) Musiki âlemimizde Neyzen Tevfik, neyzenler zümresinin sanat mülkünde muhteşem ve yüce bir taht kurmuş ve bu tahta rüçhan ve müstesna bir imtiyazla câlis olarak hükümrân olmuş bir sanat tacdarıdır. Onun ney'i ile ibda ettiği ilahi ve musikâr nağmeleri, demleri vecdâne bir hayranlık ve takdir-kârlıkla dinleyenler, yerinde olan bu vasfı bile ona az görürler.

59 Avukat ve değerli bestekârlarımızdan Zeki Arif Ataergin'in İzmit'ten 17 Şubat 1948'de bize gönderdiği bir mektup.

60 1896'da İstanbul'da doğdu. 5 Ocak 1964'te aynı şehirde öldü. Musiki dünyasında haklı bir saygınlık kazanmış bir bestekârdır. Eserlerinde melodi zenginliği başlıca özelliğidir. Ancak bu eserlerin icrası için güçlü bir hançereye ihtiyaç olduğu düşünülür. 200'e yakın eser bes-telemiştir. (y.n.)

O, sanat şahikasında bir harika ve dehadır. Onun zahirî harabatiliğine bakıp aldanmamalıdır. Onun hassas, pür-nur ve mürmur olan ruhu, Allah'tan aldığı feyyaz nağmeleri neyi ile samilerinin ruhlarına iraka ederken bu saadette neşe-yab olanlar, onun ezeli ve ebedi âbâdliğini takdir ve hakiki değerini daima huşu ve huzu' içinde teslim ve tebcil etmişlerdir. Çok şükür ki Neyzen'i candan ve haktan anlayanlar, bilenler hadsiz ve hesapsızdır. Bu aciz de onun ezelden ebede kadar kalben hayranlarından ve âşıklarından biridir...

MİLLÎ TÜRK MUSİKİSİ⁶¹

(...) Dinlenmesi sırf bir talih ve tesadüf meselesi olan ve haftalardır beklenen Neyzen Tevfik'i iki dakika daha beklemek, hakikaten sabır ve tahammül istiyor.

Neyzen, sahneye garip bir haletiruhiye ile çıktı. İstemeye istemeye ilerledi ve sonra sandalyelere bir baktı. Hangisine oturmak istiyor? Yoksa sandalyeyi beğenmiyor mu? Galiba, ona hiçbir şey, bir çayırın rahatını veremeyecek!

Kıvrım kıvrım saçlarıyla süslü başındaki fırtınalar, nefes verdiği neyinden ilahi nağmeler döküyor. Herkes kendinden geçmiş halde... Gözyaşlarını zapt edemeyenler bile var... Rüya-dayız sanki... Fakat bu, tahayyüllere sığmaz ilahi bir nağme! Ve birden kendimize geliyoruz. Ses kesiliyor. Koca üstat sandalyeden süratle kalkıyor ve selam verip sıkı adımlarla sahneden ayrılıyor. Büyülenenler, onu alkışlamayı bile unutuyorlar...

61 *Büyük Doğu* mecmuası, 29 Mart 1946.

NEYZEN'İN "LEYLA"SI

Muhittin Erev⁶²

*Koyun beni yükseklere yatayım
Yatayım da yâr semtine bakayım
Yâr safada, ben cefasın çekeyim
Çeke çeke yüreğime kan doldu
Aramızda yemin oldu, and oldu.*

62 Tanburi Muhiddin Erev, 1894 yılında Serez'de doğdu. Ortaokulu Nev-rakop'ta, liseyi İstanbul'da Mercan İdadisi'nde bitirdi. Topçu subayı olarak Kûtu'l-Amâre'de savaştı. 1918'de Irak-İran cephesinde İngilizle-re esir düştü. İki yıl Hindistan'da Bellari'de (Madras) kaldı. 1920'de serbest bırakıldı ve İstanbul'a döndü. Fen Fakültesi'nden diploma al-dı. Kayseri, Adana, Vefa liselerinde matematik okuttu. Mesut Ce-mil'den tanbur, İhsan Aziz ve Emin Yazıcı'dan ney öğrendi. 1952'de felç geçirdi ve evine çekildi. On üç saz semaisi ve iki nefes besteledi. Bayatî-Araban, Bestenigâr, Hıcaz ve Rast Saz Semailerini sık sık icra edi-len tanınmış eserlerdir. 1954'te emekli olan Muhiddin Erev, 1975'te İs-tanbul'da öldü. (y.n.)

Bu, özlü olduğu kadar içli Rumeli türküsünü Neyzen benimsemiştir; sık sık çalar ve yaşının, sesinin müsaadesi nispetinde arasına da okur.

Bu türkü hakkında Neyzen'in düşünce ve duygularını Hakki Süha Gezgin, muhtelif fırsatlarla o güzel kalemiyle tespit etmiştir.

Son zamanlarda serhat türküleri diye adlandırdığımız, Tuna ve ötesine ait, şanlı akıncı cedlerimizin yadigârı olan bu gibi eserler üzerinde Neyzen kuvvetli bir *enterpretasyon* yapmakta ve cidden muvaffak olmaktadır.

Mütareke yıllarında Çemberlitaş yanındaki han odasında *Bir gemim var salıverdim engine* türküsünü çalar ve donanmamızın mefluç ve atıl bir halde bulunduğu o kara günlerde; enginlere açılan o yelkenlileri ve levent tayfalarını canlı ve muhteşem tablolar halinde hayalimizde yaşatır ve eski haşmetli devirleri adeta yaratırdı...

Yakınlarda üstadı Fatih'te Reşadiye Oteli'nin en üst katındaki inzivagâhında ziyaretimde nefis bir ney ziyafetinden sonra, söz döne dolaşa Benli Hanife'ye geldi. Bu gibi eserlerin bugün hakkıyla çalınıp okunamadığından; daha doğrusu bunlara verilmesi icap eden ruh ve karakter hakkında bilgi ve duyguların eksik olduğundan şikâyet edip durdu. Nihayet bir sır tevdi eder gibi:

“Oğlum!” dedi. “Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Viyana Muhasarası'na katılan ordusundaki mehter takımında Benli Hanife çok kudretli bir kadın bestekârdı. Yüze yakın çalıcı ve okuyucunun bir araya geldiği mehter takımında bu parçalar çalınır ve okunurken bunları ben sık sık dinlerdim...”

Neyzen nazarlarını maveraî âlemlere dikmiş... Adeta rüya da söylenir gibi ilave etti:

“Ben o zaman orduda aşçı yamağı idim... Sonra şehit oldum...”

İşte Neyzen, bizim bazı musiki eserlerimizi bu ruh haleti içinde çalar ve izah eder. Bu nağme ve sanat diyarında 'naybedest' seyahat eden ve gördüklerini, duyduklarını anlatan ve bizi musikimizin 'gaflet' uçurumlarından koruyan bu aziz rehber ve mutlu faniye gıptalar...

Kıztaşı, 03.08.1948

Mehmet Âkif Ersoy

“Bir ömürdür içiyorsun bırak artık şunu!” der;
Derviş Ahmed bu hidayetle hemen tevbe eder.
Amma bir tevbe ki: Binlikleri çarpar duvara;
Tas, çanak, testi, perişan serilir tahtalara.
Rakı tufanı, su girdabı alırken odayı;
Anaforlarla dönerken mezeler fırdolayı;
Bir kerametle dedem postu oturtup sedire;
Oradan, mest-i zafer bakmaya başlar seyire.
Başlar amma, pek uzun boylu seyirden bıklır...
Derviş Ahmed de bizim, öğleye varmaz sıkılır.
Kalkar olmaz, yatar olmaz, döner olmaz dediği:
Neyle doldursa o bir türlü kapanmaz gediği?
Zikreder vahdete girsem diye zorlar, giremez;

63 *Safahat*'ta şu not vardır: “Tevfik Neyzen'in üç bin dört yüzüncü tevbesinden isti'fası münasebetiyle.”

Hu çeker, sine döver, hiçbiri eğlendiremez.
Saatin ömrü soluktan da kısıyken, hani, dün;
O, ne yıllar devirir, saniye geçtikçe bugün!
Devrilen devriledursun, dedem “illallah!” der;
Camı sarsar, damı sarsar, tepinirken ter ter!
Bu kadar velvele oynatsa yerinden ya biraz,
Ne harün şey ki “zaman” hiç yürümez, hiç tınmaz!
Derviş Ahmed, bu sefer, “ben yürürüm!” der mi sana!

“Aman Ahmedim, bana baksana!
Bozacak mısın yine tevbeni?
Kıracak mısın yeniden beni?
Sakın Ahmedim, gideyim deme.”

Cezbe kuvvetlice gelmiş ki dışardan dedeme,
Bu içinden kabaran sesle hiç irkilmeyerek,
Hak erenler yola bir düşme düşer: Yelyepelek!

“*Derviş Ahmed!* Gidiyorsun ya, sakın sapma sola!
İşte bak, dirseğe geldin, göreyim şimdi: Mola!
Bu gidiş hayır değil Ahmedim!
Dayan Ahmedim, dikil Ahmedim
Aman Ahmedim, göreyim seni,
Dayan Ahmedim, göreyim seni!”

Lakin aldırılmıyor *Ahmed*, cereyanlar müthiş;
Karnı irkilse, bacaklar gidecek, hem ne gidiş!
“Ne o? Meyhaneye geldin mi? Sakın girme, dayan!
Aman Ahmedim, sonu pek yaman!
Kuzum Ahmedim, gireyim deme!
Mola istemem, vereyim deme!
Asıl Ahmedim, kasıl Ahmedim!
Bu geçit bela, asıl Ahmedim!
O ne batmalar, ne boğulmalar!”

Asılır boş, kasılır boş, dedem en sonra dalar.
“Bari meyhaneye düştün, be mübarek Derviş,
İçmeden geç ki desinler: *Dede Sultan* ermiş!
Hadi Ahmed, hadi yavrum, hadi son bir gayret!

.....

“Lakin *Ahmed*, bu ne gayret, ne tahammül, hayret!
Sen kurul lök gibi meyhaneye, ser postu, otur;
Yan, tutuş, sonra dayan: Dağ gibi dur, taş gibi dur!
Dağ demiş, taş demişim, doğru mu lakin? Ne gezer!
Onu bir zelzele sarsar, bunu bir dalga ezer.
Seni kaç zelzeledir yokladı hiç sarsamadan;
Koca arslan, hani, övmüş de yaratmış yaradan!
Öyle bir tevbe geçirdin ki, hakikat değdi;
Az bela mıydı, seher vakti, o tufan neydi?
Çiğnedin dalgayı, girdabı çıkardın daraya
Postu *Cûdi*’ye yanaştırdın, atıldın karaya.
Sallamış tekmeyle bir mülke, diyorlar, *Edhem*;
Yumruk atmış mı yarım binliğe? Hiç zannetmem!
Hak erenler, iyi bak kendine, miktarını bil:
Sendedir Nüşa-i kübra, okumuşlarda değil!
Sen ne cevhersin, a devletli, ne cansın, bilsen!
Aba altındaki sultanlara sultansın sen.
Sen ki Kevser dağıtan Haydar’a kulsun ancak,
Sana ısmarlamayan, kimlere ısmarlayacak?

.....

Hadi evlat, *Dede Sultan* ne içer, bir sor ki...
Doldurun *Dervişe* benden iki binlik, Yorgi!

Hilvan, Eylül 1346

*Sadri Ertem*⁶⁵

Ona ilk defa Münir Süleyman Çapanoğlu'nun Üsküdar'da Şemsipaşa sahillerine yaslanan, ihtiyar, direkli yalısında rast-gelmiştim. O zaman ben çocuktum, zemini ince Mısır hasırıyla döşeli, tavanlarından, duvarlarından rutubetin, küf kokusu

64 *Neyzen Tevfik Hayatı ve Eserleri*, 1942, s. 65-68.

65 1900'de İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Üsküdar Askeri Rüştiyesi'nde ve Üsküdar Sultanisinde tamamladı. 1920 yılında Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu. Mütareke yıllarında Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katıldı ve Hâkimiyet-i Milliye ile Yeni Gün gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü yaptı. Cumhuriyet'ten sonra 1924-1925 yıllarında Son Telgraf'ın başyazarlığını yaparken Takrir-i Sükun Kanununa karşı harekette İstiklal Mahkemesi'nde yargılanıp aklandı. 1939'da Kütahya milletvekili seçildi. 12 Kasım 1943'te Ankara'da öldü.

halinde insan genzini hafifçe yaktığı bu eski zaman evinin geniş odalarında, loş sofalarında kâh bıyıklı, kâh matruş bir adam halinde göze çarpardı.

Neyzen, Münir'in babasının, Ahmet Rasim'in ve adını hatırlayamadığım müzisyenlerin, kibar tavırlı Babiâli efendilerinin yanında harikulade egzotik bir tipti. Onun pantolonu, aba ceket ve yüzünün hatları bu yalının misafirleri arasında ona bir hususiyet arz ederdi.

Yalnız dış âlemi değil, onun oturduğunda, konuşduğunda, ney çalıştığında bir hususiyet vardı ki denize alışık yalının içinde dolaştığı zaman çatılar, merdivenler, tavanlar da onu uzak, yabancı iklimlerin hasreti parlayan bir insan sanırlardı. Avrupa ile Asya arasında uzanan bu dar sahillerin ince, zarif ruhu onu anlayamazdı. Bu yalı ona uygun bir kılıf değildi. Onda fırtınalı denizlerin hasreti, enginlerin melali vardı. O ne İstanbul sahillerine ne de İstanbul sahillerinin tatlı, yumuşak rüzgârlarla yetiştirdiği tatlı bakışlı insanlara benziyordu. Onun yanmış toprak renginde bir yüzü, yüzünün her kırışığında derin manalar fışkıran hatlar vardı. Bu yüzde usta bir heykeltıraşın ihtirasla işlediği değil, yaşanmış hayatın her an yarattığı levhalar vardı. Gözleri her zaman bir başka âlemin açılmış pencerelerine bakar gibiydi. Onun gözbebeklerinde uzak iklimleri çok dolaşmış gemicilerin tanımadığımız âlemlerden, iklimlerden, ufuklardan, taşıdıkları bir renk, bir tahassür, bir hatıra gizli gibiydi.

Bizim yaşadığımız dünya da o kadar harikuladeydi.

Neyzen Tefvik'i ben başka bir dünyadan bizim yaşadığımız âleme gelmiş yabancı bir insan gibi tanıdım ve her zaman bu hissim devam etti.

Neyzen'i ilk defa harikulade nağmeleriyle hissettim. Bu nağmelere harikulade diyorum, çünkü benim için Neyzen gibi ney de bir harikuladeliktir. Ney hakkında ilk sözü Mevlânâ'dan din-

ledik. Onu sadece bir musiki aleti olarak değil, esrar dolu insanın ruhunu anlatan bir mistik sembol diye tanıdık.

Benim için o zaman ney denen kamışın içinde seslenen musiki değil, insanın sırda dolu ruhu, yanan, inleyen aşkıydı. Neyzen güzel mi, iyi mi çalardı? Ben buna cevap verecek halde değilim, çünkü müzik benim için hâlâ hatıralardan başka bir şey değildir. Ben müziğin hendesesine, fiziğine bir türlü vâkıf olmadım. Bu benim için cehaletlerin en güzeli, en harikuladesidir. Çünkü o bana “bir şey düşündürmekten ziyade ne düşündüğümü hatırlatır.” Ve bu vasfı ile müzik sadece ilahi bir sestir.

O tahlil edilmez, sadece vecdle dinlenir. Vahiy gibi...

Zaman geçti, Neyzen’i ben iki müthiş vasıfla daha tanıdım: Şairlik ve heccavlık!

Neyzen şair olarak bir uzak iklimden ruha katre katre melal halinde damlar. Onu şair olarak kendi kalbi üzerine teksif edilmiş bir insan diye tanırım. Teknik ve şekilden bahsetmek böyle bir insan üzerinde konuşurken ayıptır. O sadece şairdir. Şekil kabukları içinde ruhunu aramak manasız olur. Sadece histir.

Onun ikinci hüviyeti heccavlıktır. Hiciv bir cemiyet içinde bir imana göre tenkidin, bir cemiyeti yeniden yaratmaya çalışmasıdır. Neyzen Tefvik inzivaya çekilmiş benzeyen ruhu ve egzotik bir dünyada yaşadığı hissini veren sanat telakkisiyle de bir heccav olmamak lazımdır. Halbuki o bir cemiyetin müesseselerini ve bu cemiyetin mümessili olan insanları bütün teferruatıyla tanımakta ve onları tahlilde asla infirada düşmemektedir. Bu bakımdan Neyzen Tefvik sosyetenin en insafsız münekkidi. Bu tenkit onun ruhunda sadece bir fikir halinde yaşamamaktadır. Eğer tenkit ruhu onda sadece bir fikir halinde kalsaydı, o sadece günü gününe söz söyleyen ve akşam olunca kaybolan bir insan olurdu. Halbuki o tenkit ettiği sosyetenin ve insanların ruhunu kendi hassasiyet adesesinden

geçirmekte ve ona göre sözünü ayarlamaktadır. Neyzen'in hicivlerinde, dikkat edilecek olursa bir hususiyet derhal göze çarpar: Cemiyetin realitesine nüfuz!

Onun mütemadi tazeliği hicivlerinin dilden dile, defterden deftere nakledilmesinin sebebi budur. Büyük sosyal realiteyi lirik bir hava içinde yaşamaktadır. Şifahi bir şekilde millet saf- larında yaşamasının sırrı budur. Kısası o halis bir şairdir.

EŞREF'İN KITALARI⁶⁶

Yağlasın kız nayini⁶⁷ Hazret-i Pîr,
Bârekallah koca Hâfız alıyor.
Bâdema kalmadı hacet nefesine
Kamışı şimdi götünden çalıyor.

*

Musiki İzmirli Tevfik'in öz malıdır
Münkiran-ı hakka karşı şahidi dünya çıkar
Hazret-i Hâfız izale etti nâyin bikrini
Her delikten şimdi bin evlad-ı Mevlânâ çıkar.

*

66 1847'de Manisa'nın Kırkağaç ilçesi Gelenbe kasabasında dünyaya geldi. 1912'de aynı kasabada yaşamını yitirdi. Asıl ismi Mehmet Eşref. Usulizade Hafız Mustafa Efendi'nin oğlu. 1870'te Manisa Vilayeti Tahrirat Kalemî'nde memur olarak göreve başladı. Turgutlu, Akhisar ve Alaşehir'de mal müdürlüğü yaptı. Fatsa kaymakamlığına atandı. Arkasından Ünye, Acıpayam ve diğer birçok ilçede kaymakam olarak çalıştıktan sonra Gördes kaymakamlığı görevine getirildi. Burada gördüğü yolsuzlukları şiirleriyle hicvedince bir yıl hapse mahkûm edildi. Cezasının ardından İzmir'de gözetimde tutuldu. 1903'te Mısır'a kaçtı. Bir süre Fransa, İsviçre ve Kıbrıs'ta yaşadı. Tekrar Mısır'a döndü, Curcuna isimli mizah dergisinde yazılar yazdı. II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra İstanbul'a geldi. Eşref ve Musavver Eşref isimli mizah dergilerinde başyazarlık yaptı. Adana vali yardımcılığı görevindeyken emekliye ayrılıp Kırkağaç'a yerleşti. Yaşamının kalan bölümünü burada geçirdi. Türk edebiyatının hiciv ustasıdır. Tanık olduğu yolsuzlukların üzerine çekinmeden gitti. Hicviyelerini daha çok gazel, kaside, muhammes ve özellikle kıtalar biçiminde yazdı. (y.n.)

67 Çocukların kollarının yetişeceği uzunlukta kesilmiş ve açılmış olan neye, kız neyi (nay) denir. Ney, kuruyup çatlamaması için yağlanır.

Her makamı âlem-i lahuta aksendaz olup
Sanki imdada gelen Tevfik'e Cebrail'dir
Canlanır herkes o taksim eylese mahşer gibi
Nayi güya Neyzen'in bir Sûr-ı İsrail'dir.

*Avram Galanti*⁶⁹

Neyzen Tefvik, 1296'da Bodrum'da doğmuştur. Kendisi kendi doğum tarihini şu beyitle ifade etmiştir:

*Tamam bin iki yüz doksan altı sâlinde
Kademzen oldu şu hâke o ruh-u nâlede.*

68 Avram Galanti, *Bodrum Tarihi*, Işık EBasım ve Yayınevi, İstanbul, 1945, s. 90-91.

69 4 Ocak 1873'te Bodrum'da doğdu, 18 Ağustos 1961'de İstanbul'da öldü. Eğitimci, siyasetçi ve Türk millliyetçisi. Soyadı Kanunu ile Bodrumlu soyadını almıştır. Rodos Rüştiyesi ve İzmir Sultani İdadisi'nden mezun oldu. Rodos'ta öğretmenlik ve adalardaki Yahudi ve Türk okullarında maarif müfettişliği yaptı. Daha sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı ve cemiyetin aktif ve ileri gelen elemanlarından biri oldu. Cumhuriyetle birlikte 1943 yılında Ankara'dan 7. dönem

Tevfik, ben Bodrum Rüşdiyesi'nin son sınıfındayken kendisi iptidai mektebinden çıkıp rüşdiyenin ilk sınıfına gelmişti. Babası, Rüşdiye Muallimi Hasan Fehmi Efendi'ydi. Rüşdiye mektebi ile iptidai mektebi yanyana oldukları için, Tevfik iptidaiyleyken bile, teneffüs zamanlarında rüşdiyeye, babasının yanına gelirdi. İnce, zeki, hassas, cevval olan ve bir yerde durmayan bu çocuk, başak sapından ve kamıştan düdüğü yaparak çalar ve çocukları etrafına toplardı. Çaldığı vakit, ciddi ve coşkulu bir tavır takınırdı. Tevfik deniz kenarında büyümüş olduğundan denizi severdi. Çünkü güzel bahçeli olan babasının evi, deniz kenarında, rüşdiye ile iptidai deniz kenarında ve evinden mekteplere giden yol deniz kenarındaydı. Hasılı ne tarafa dönerse, rüzgârların keyfine maruz kalan denizle çevrilmiş bir ufuk karşısında bulunurdu. Bu, tabii vaziyet, tab'an hassas bir ruh sahibi olan Tevfik üzerine tesir etmekten hali kalmazdı.

Ben rüşdiyeyi bitirdikten sonra, Bodrum'dan ayrıldım. Bir müddet sonra Bodrum Rüşdiye Muallimi Hasan Fehmi Efendi Urla'ya naklolunmuş ve İzmir'e yakınlığı itibariyle, Tevfik tahsilini ilerletmiş, hem de âşık olduğu musikiye devam etmiştir.

1904 senesinin sonuna doğru Kahire'ye gittim. Bir gün kahvedeyken, tavla oynanan bir yerde yabancı olmayan bir ses kulağıma erişti. Bu ses "Tevfik'in sesidir" dedim. Hemen oynanılan yere gittim ve onu gördüm. Yanında "neyi" vardı. Mısır'a gezmeye geldiğini ve paşa konaklarında, arasına çaldığını söyledi. Bir müddet sonra, Tevfik İstanbul'a dönmüştür. Tevfik'in

milletvekili seçildi. 1961 yılında ölmüştür. 1915 ile 1933 yılları arasında Darülfünun'da eğitimci ve profesör olarak çalıştı. kültürel devamlılığı savunduğu ve Harf ve Dil Devrimlerine karşı çıktığı için üniversite kadrosunun dışında kaldı. 1943'te 7. dönem milletvekili olarak parlamentoda görev yaptı. Galanti, aynı zamanda Türkçe dışında eğitime hararetle karşı çıktı. Bu çerçevede Türkiye Musevilerinin Türkleşmesini de savunmuştur.

heyecanını en ziyade uyandıran unsur denizdi. Çünkü heyecanını Bodrum denizinden almıştır.

Sanatının yüksekliği ve inceliği ona Neyzen Tevfik unvanını kazandırmıştır. Musiki ile şiir arasında pek yakın tabii bir münasebet olduğundan, Tevfik, aynı zamanda özlü ruhlu bir şairdir.

Tevfik'in hicviyeleri de pek kuvvetlidir. Ve bunlar ondaki sanat ve hiciv kabiliyetini gösteren dinamik bir nefisedir. Aktüaliteyi söyleyen ve her devre ait bu hicivler, her zaman zevk ile okunacak şeylerdir. Hatta bunlara birer tarih diyebiliriz.

...

Tevfik'in vücudu içkiden müteessir olmuştur. Merhametli adamdır. Müşkûlat içinde yaşadığı halde fukaraya bakar.

Tevfik kendisini şöyle tarif eder: "Neyzen Tevfik sazıyla, sözüyle, düzüyle (düz, rakı demektir) seyyar bir ibret-i mücesmedir."

Hakkı Süha Gezgin⁷¹

Sazlı sözlü bir topluluktan dönüyordum. Kalamış koyunda sular henüz ağarıyor, yıldızlar soluyordu. Kuşlar da rüzgâr da daha uyanmamıştı. Havada içli bir kubbe hassasiyeti vardı. O kadar ki, ben bile bu tatlı sessizliği bozmamak için, yerlere sert basamaz olmuşum.

70 *Yeni Mecmua*, sayı: 35; 21 Birincikânun 1939.

71 Yay. Notu: 1895 yılında Manastır'da doğdu. 1913 yılında öğretmenliğe başladı. 1915'te Çanakkale Cephesi'ni ziyarete giden yazar-şair heyeti içinde yer aldı. 40 yıldan uzun süre (1913-1957) İstanbul Erkek Lisesinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Aynı zamanda Vakit Gazetesine yazılar yazmaya başladı. Vakit Gazetesi'nin başyazarı oldu, ismi bu gazete ile özdeşleşti. Yeni Mecmua'da çeşitli edebiyat sorunları üzerine görüşlerini kaleme aldı. Rusça ve Fransızca'dan çeviriler yapan Gezgin, Dostoyevski'nin birkaç romanını Türkçe'ye çevirdi. 1963 yılında hayatını kaybetti.

Sabahı, çiçeklerle yaprakların nasıl gerinerek, gerginleşerek karşıladıklarını, ilk defa o gün gördüm. Her fidan bir buhurandı. Kızıltoprak'la Kadıköy'ü birleştiren köprüden geçerken ansızın irkildim. Papazınbağı'ndan çok tatlı, derin manalı bir ney sesi geliyordu. Bu ses, yıldız akışlarını andıran kavislerle yükseliyor ve hava sanki onun etrafında pervaneleşiyordu.

Zaman mı ulvi, yer mi güzel, benim içim mi dertliydi? Bilmem! Şu kadar var ki düşünmeme, karar vermeme vakit kalmadan, uykusunda gezen bir hasta gibi, o sesin kiblesine doğruldum.

Bahçe sümbül renkli bir tan aydınlığı içindeydi. Yapraklar altında, sağ omzu ile başı ağacın gövdesine dayalı bir gölge seçiliyordu. Parmaklarımın ucuna basa basa yürüdüm. Artık ta yan başına varmıştım.

Bilmediğim, tanımadığım hatta hiç görmediğim orta boylu, geniş omuzlu, kalın boyunlu bir adamdı. Büyük, yuvarlak başındaki saç yerine sanki şerareden bir yele vardı. Gözleri kapalıydı. Koyu renkli dudaklarından kamış parçasına dökülen nefes, perdelerden ateş olup fışkırıyordu. Bazen derin derin hıçkırıyor, bazen şimşeklenerek çaka çaka göklere yükseliyordu. Hele karara doğru, kabalara inerken, o kamış parçası içinden sanki Tanrı sesleniyor sandım ve bütün benliğim ürperdi. Gözlerini açınca da beni görmedi. Bakışları hâlâ biraz evvel nağmeden kanatlarla uçtuğu gönül arşının hayaliyle par par yanıyordu.

Karşı dallarda bir bülbül uzun birkaç notla hıçkırды, ney'de sanki gülün sesini dinlemişti. Yapraklar hışırdadı. Bir kanat çarpıntısı duyuldu. Sonra yine neyle bülbül karşı karşıya kaldılar.

Neyzen Tefvik'i ben işte böyle bir günde, böyle bir yerde şişesi, mansuru ve bülbülleriyle yan yanayken tanıdım.

O vakitten beri yirmi beş yıl geçti. Bu geniş zaman onu bana bin türlü ruh görünüşü içinde gösterdi. Evet, bin türlüdür: Fakat bin fesatalı bir pırlanta gibi.

Çok kimse, hatta olgun gönüllü saydığımız adamlar bile onu belası çok bir sevgiliye benzetirler. Evet, Neyzen, yağın gibi pahalı bir ışıktır. Fakat bu aydınlıkta seyredilen öyle harikalar var ki insanı fedakâr olmaya sürükler.

Onun hiddeti başka türlü güzel, bedduası, bühtanı, küfrü, hicvi başka türlü güzeldir. Şimşeğe niye göz kamaştırıyor diye kızılır mı? Ateşi okşamak isteyenler, avuçlarına tahammülün sırlı eldivenlerini giyer, ruhlarını velilerin sabrıyla zırlarlar. Neyzen de şimşek gibi, ateş gibidir. Ham ruhla ona yaklaşmaz. Dilediği vakit keseni, istediği vakit gücünü, kuvvetini ona bağışlayacak, nazını çekecek, küfrüne eyvallah diyeceksin. Gökle çamur onun hamurudur. Şimdi bir ufuktan bir ufka altın mahyasını kuran bir şehap, biraz sonra vıncırdıyarak fıskıran bir çamur fıskıyesidir. Diyojen'in hiç olmazsa bir fıçısı vardı. O, yeryüzünde mekân seçmek külfetine katlanamaz, cihana sığmayan bu feza gibi adam, mekâna sığar mı? Bundan ötürü değil midir ki sırası gelince Allah'a bile:

*Ey bana kendini büyük tanıtan
Halime bak da varlığından utan!*

der. Neyzen'in ruhuna diktiği istiklal bayrağını, ne insanların paşası, ne tabiat kanunları indirebildi. Hürriyeti dehası gibi sınırsızdır.

*Felsefemdir kitab-ı imanım;
Taparım kendi ruhumun sesine;
Secde eyler hakikatim her an
Kalbimin ateş-i mukaddesine!*

kitabı, yeryüzünde de bir altıncı kıtadır. Kendini bu yolda tarif edenler çok, fakat bütün ömürlerince bu tarife sadık kalanlar yok. Neyzen, zelzele gibi kanunsuz yaşar. Arzı yele gibi silken o görünmez aslan karşısında tabiat ve medeniyet neyse, Neyzen'in önünde de kanun odur.

Bu yaradılıştta olanlar vefa torbasına girer, dostluk zindanına sığar mı? Menfaat prangasına ayak, korku yularına boyun verir mi? Tefvik kendini bütün mevzuların üstünde görür. Para kadar şeref de, şöhrret kadar kepezelik de ona vız gelir. En karanlık günlerinde,

*Hancıya şu borcu versem artık,
Meyhaneye postu sersem artık,
Âlem mi ne der? Ne derse boştur
Allah şu tabiatım ne hoştur!*

dememiş miydi?

“Minnet”i biz insanlığın bir lazimesi sayarız. O buna güler. Kendisini aylarca tedavi eden meşhur bir doktora, vizite ücreti olarak:

*Bir hazakatzedeyim midemi tıp tepti benim
Kırk katır tepse yıkılmazdı bu sağlam bedenim!*

kahkahasını savurmuştu. Bu kahkaha kim bilir kaç asır tıbbın kulağında çınlayacak!

Vaktiyle Mehmet Akif'e de böyle hücum etmiş ve baytarlığından ilham alarak;

Hemcinsini kurtar şu veba-yı bakarîden

demişti. Halbuki Akif, ona hocalık etmiş, faizle para alarak yardımında bulunmuştu.

İstiklal mücadelesinin bütün mucizesini bir tek beyite biriktirerek:

*Bir belasin İtilaf'ın kuvvet-i mağruruna
Bir kırık kağıyla çıktın fenn-i harbin turuna*

dedi ve bu mısrada kağıyı Apollon'un, Altın "Şar"ından daha parlak bir zafer güneşi haline koydu.

Sazdaki dehasına gelince:

Neyzen gönül denilen hayale bile sığmaz kâinatı kamış parçasına doldurmuş sihirbazdır.

Ney onunla başka bir sese, başka bir belagate kavuştu.

Dünya Harbi'nde onu da askere almışlar ve 'mehterbaşı' yapmışlardı. Kırk-elli davul, zurna, klarnet arasında onun nisfisi, bir hava fişegi gibi yükselip süzülür ve hiç sönmezdi...

Kendini tarif ederken:

*Olmadım meftunu malın, rütbenin, sim ü zerin
Zeuk -u şevki 'ney'le 'mey'dir rind-i azade serin!*

*Dest-i cûdundan çekip kallaviyi Peygamber'in
Mazhar oldun feyzine Neyzen cenab-ı Haydar'ın*

der.

Tevfik bütün ömrünce bu tarife sadık kaldı. Bir gün İstanbul'a Dresden Operası müdürü gelmişti. Neyzen'in şöhretini kim bilir nerede duymuş. Dinlemek istedi. Tevfik ona Dede Efendi'nin Sultaniyegâh bestesini çaldı. Neyzen üflerken, Alman sanatkar yazıyordu. Eser bitince:

"Lütfen bir daha tekrarlar mısınız?" dedi.

'Yâr misal' ikinci kere çalındı ve ikinci kere yazıldı. Opera müdürü:

“Bu adam yalnız çalmıyor, aynı zamanda besteliyor!” hükmünü verdi.

Gerçekten de öyledir. Tevfik bir peşrevi, bir saz semaisini, bir besteyi çalarken esere kendi ruhunu, kendi üslubunu sindirir.

Bir akşam saza gitmiştik. Çalanlar onu görünce coştular. Rumeli havaları söyleniyordu. Sıra Alişim’e gelince:

“Lutfet bunu birlikte çalalım,” diye yalvardılar. Neyzen de aralarına karıştı ve saz ansızın bir şimşekle parladı. Bu türküyü belki bin kere dinlemiştim. Meğer hiçbir zaman onun sırrına erememişim. O akşam seslerin manası değişti. Mısraların enginliği başka türlü çağıldı. Öyle ki sazlar birer birer sustu. Kimi tamburuna, kimi yayına başını dayadı. Klarnet sustu, ud sustu. Yalnız ney dil oldu, beyan oldu, sesler harf oldu, söz oldu. Gözümüzde savrulan söğütleri, köpüren kıyıları, çağlayan sularıyla Tuna canlandı. O nağme adesesinin arkasında biz, türkülerini uçuran rüzgârlara “Alişimi gördünüz mü?” diyen canfes şalvarlı kızı gördük.

Tevfik işte böyle bir neyzendir.

NEYZEN İÇİN

*Hamamizade İhsan*⁷²

Sanma bir defa kıyamet kopacak haşır olacak.
Nefha-i sūr püravâz-ı hurûş olduđu gün,
Kopacak âlem-i sanatta kıyamet bence;
Neyzen'in ruh-feza nâyı hamûş olduğu gün

1936

72 1885 yılında Trabzon'da doğdu. Trabzon Rüştiyesi'ni bitirdi. Trabzon'daki okullarda öğretmenlik yaptı. Resmî Trabzon gazetesinde yazarlık yaptı. Soyadı Kanunu'ndan sonra Hamamoğlu soyadını aldı.1948 yılında İstanbul'da öldü. En tanınmış eseri Hamsiname'dir.(y.n.)

TÜRK MUSİKİSİ 9 MART HADİSESİ⁷³

Kemal Onan

(...) Günün en karakteristik tarafı da Neyzen Tevfik'ti. Neyzen bütün heybet ve azametiyle ve onun tek hayat arkadaşı neyi ile sahnede görününce salon yerinden oynadı. Neyzen bize bir taksim yaptı. Duydu, duyurdu ve çok kimseyi ağlattı.

73 *Vatan* gazetesi, 10 Mart 1946.

Sami Pankoğlu

(...) Neyzen'i ne zaman görsem gönlümde pek eski günlerin hatıraları uyanır. Bunlar arasında ne yoktur ki... Gençliğin coşkun, hiç bir kayda tabi olmayan serazat, neşeli günleri... Gurbet hayatının bazan elem veren, sefaletin akla gelmedik safhalarını gösteren bazan da bu kederli günler arasında çalgınlıklara vesile teşkil eden garabetleri. Bütün bunlar bu hatıralar serisinde yer tutar. Fakat Neyzen'i bu kadar dar bir çerçeve dahilinde görmek kâfi midir? Hayır! O her veçhiyle sazına, sözüne hâkim bir mevcudiyettir. Onun elinde ney yalnız klasik âsârı terennüm eden bir âlet değildir. O, belki başlangıçta neyi musiki metodlarma nüfuz bakımından bu yolda kul-

74 Eski gümrük müdürlerinden, Neyzen'in yakın dostu merhum Sami Pankoğlu'nun bize gönderdiği bir mektubu.

lanmıştır. Fakat ona hâkim oldukça artık klasik eserleri değil gönlünü, duygularını terennüme başlamıştır. Onun taksimlerinde bazan ağlatan, bazan düşündüren, bazan cûş ve hurûşa getiren hülâsa hissiyata hitap eden bir musiki görürsünüz. İşte bu musiki onun sazında tecelli eden mevcudiyetidir.

Sözlerinde ise o hassas olduğu kadar feylesoftur da. Tevfik'i dinlediğiniz zaman onda yalnız tenkitçi bir ruh bulmakla iktifa edemezsiniz. Onun sözlerinde çok okumuş ve okuduğunu hazmetmiş bir mütefekkir, bir feylesof... Tarihî bilgileri derin ve etraflı olan bir müdekkik. Hele İran ve Osmanlı edebiyatındaki tetebbüat ve tetkikatıyla ruhunu inceltmiş, irfanını yükseltmiş, vicdanında sönmez bir aşk yaratmış olan söz sahibi rind bir şair bulmak mümkündür. Onun şiirlerinin inceliklerinde insanî duygularını sezme ise ruha safa verir...

Neyzen'i benim gözlerim, işte böyle görür...

30.01.1948

Salâhattin Enis⁷⁶

1

Şu sütünlarda mevzubahis etmek istediğim Hâmid veya Fikret değildir. Bunlardan evvelkisi bir tac-ı deha ile diğeri müzeyyen bir asa-yı inkılab ile tarihimize girmiş insanlardır.

75 *İkdam* gazetesi, 8 Eylül 1924, No: 9853.

76 1892'de Antalya'da doğdu. Hukuk Fakültesi'nde öğrenci iken I. Dünya Savaşı çıkınca eğitimini yarıda bırakıp yedek subay olarak savaşa katıldı. Ayan Meclisi kâtipliği, Denizyolları müfettişliği, yazı işleri ve yayın şefliği yaptı. 1942'de İstanbul'da öldü. Yazı hayatına *Rûbab* dergisinde başladı (1912). 1928'den sonra edebî çalışmaları görülmedi. I. Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarının yozlaşmış İstanbul çevrelerini anlatır. Naturalist Özelliğ arzedenden bu roman ve hikâyeler açık saçık ve ahlaka aykırı bulunduğu için kütüphanelere sokulmadı. Bir kısmı da yayımlanmadığı için kayboldu. (y.n.)

Bu iki büyük insan hakkında pek çok şeyler yazılmıştır. Fakat bunlardan başka yazılması, hayat-ı sanatkâranesi üzerinde uzun tetkikler yapılması lazım gelen bir adam daha vardır ki unutulması bir küfran, memleket ve sanat namına hakiki bir kadir-naşinaslık olur. Bu adamın ne Hâmid gibi bir *Finten*'i, ne de Fikret gibi bir *Rübâb-ı Şikeste*'si vardır. Bu bütün hayatıyla başlı başına bir sergüzeşt-i perişandır ki adı sadece Neyzen'dir. Hatta o kadar ki bu sıfatın yanına isminin ilavesi bile zait ve fazladır. Hâmid ve Fikret mahdut ve madut bir zümrenin şair ve sanatkârları oldukları halde Neyzen bayından gedasına kadar bütün bir memleketin tanıdığı ve bildiği bir insandır. Hâmid ve Fikret'i yalnız münevverler, okumuş olanlar bilir. Fakat birçoklarının nazarında eminim ki bu iki isim, vazih ve sarih bir şey ifade etmekten çok uzaktır. Fakat Neyzen böyle değildir. Onu memleketin münevver zümresi tanıdığı kadar ahad nası da bu isme aşınadır. Neyzen daha fazla halk içinde yetişmiş bir sanatkârdır.

Hâmid ve Fikret kalemleriyle şair ve sanatkâr oldukları halde Neyzen kalemiyle, musikisiyle ve hasseten baştan başa sefalet dolu olan hayatıyla büyük bir sanatkârdır. İki evvelki şair beşerin sefalet ve ıstırabını yazdıkları halde Neyzen bizzat hayatıyla sefalet-i beşeriyenin şaheserini vücuda getirmiştir. İddia edebilirim ki Neyzen kadar sefaletin şiirini tatmış, feragatin lâhutî lezzetini anlamış insanlar pek enderdirler. Neyzen hayatında şöhretten ve ikbalden daima kaçmış ve hatta onlardan daima nefret etmiştir. Yalnız tuhaftır ki aşk kaçanı kovaladığı halde şöhret ve ikbal de kaçtıkça Neyzen'i takip etmiştir.

Hepimiz hayatımızda pek çok defalar "Para!" diye bağırılmış ve parasızlığın hayat için büyük ve derin bir felaket olduğunu iddia etmişizdir. Fakat Neyzen bütün ömründe paranın ne olduğunu anlamamıştır. Memleketin şayanı hürmet bir zengini, geçen sene onu yaşadığı derin sefaletin içinden çekerek kona-

ğına götürdü, kendisine mükellef bir daire tahsis etti ve “Burada otur, refah ve huzur içinde yaşa!” dedi. Fakat maneviyyatında kafese girmeyen bir kartalın, zincire bağlanmayan bir kaplanın, asi ve serazat ruhunu taşıyan Neyzen bu evde, bu yüksek hayat içinde üç ay bile oturmadı. Huzur-ı sanatına serilen bütün refah ve ikbali çiğneyerek bir gün oradan kaçtı ve Aksaray yangın yerlerindeki bir mahzen harabesinin ratıp toprakları üstünde yatmayı, bu muhteşem konağın somyalı karyolasında geçen rahat ve sakin bir ömre tercih etti. Zira ruhuna sahabet ve himaye altında yaşamak zor ve giran geldi.

Neyzen hakiki bir sefalet şairidir. İnsanlığın derin ve âlemşümül ıstıraplarını, hiç kimse eminim ki, Neyzen kadar kuvvet ve vüsatiyle anlamamış, en yüksek tarik-i dünyalar bile Neyzen kadar feragat-i nefsın payansız lezzetini tatmamışlardır.

Ona ilk tesadüfüm Harb-i Umumi sıralarında bir yaz sabahı yandan çarklı bir ada vapurunda oldu. Bindiğimiz vapur, adadan Köprü’ye ilk postayı yapan vapurdu. Neyzen, tam yan çarkın üzerine tesadüf eden güverte kısmında oturmuş, sofrasını kurmuştu. Bu sofranın örtüsü güverte tahtası, bu sofranın tezyinatı üç dört tane ceviz cesametinde ahlat, kadeh yerinde kullanılmak üzere tenekeden mamul bir mürekkep dirhemliği, kaba bir cam şişeye konmuş biraz rakıydı. Ney’i her vakitki gibi göğsünde duruyordu. Güneş henüz doğmuştu. Marmara emsallsiz bir yaz sabahının ciğerlere geniş bir arzu-yı teneffüs veren serin rüzgârıyla hareleniyordu. Belliydi ki Neyzen’i akşamdan beri içtiği rakı, henüz sabahın bu saatine kadar mest ve mağlup edememişti. Onun için kadehleri derin bir iştihayla midesine indiriyordu. Neden sonra ney’ini eline aldı ve onu dudaklarına götürdü.

Birkaç nağmeden sonra kendisini ney’ine tamamen terk ve teslim etti. Sabahın bu mahmur berraklığı içinde denizin üzerinden gelen bu ses neydi? Bu سوالin halli için vapurun alt ka-

ında oturan halk, üst güverteye hücum etmişlerdi. Alt katı üst kata rapteden merdivende bir izdiham kaynaşıyordu. Bu izdiham fesli, sarıklı, şapkalı bir insan izdihamıydı. Muhtelif din ve milletlere mensup olan bu izdiham, onu aynı lezzet ve aynı zevk ve huşuyla dinliyordu. O dakikada hissettim ki Neyzen o devrin sultan ve serdarından daha derin ve daha fazla ruh-beşer üzerinde tesis-i saltanat etmiş, bağı açık ve yalınayak bir hükümdardır. .

Güverteyi dolduran bu izdihamdan en küçük çıt bile çıkmıyordu. Bir an geldi ki yalnız çarkın muttarit ahenginden ve ney'in ağlayan ve şikâyet eden enininden başka hiçbir şey duyulmaz ve görülmez oldu. Nefesler göğüsler içinde sıkılmış ve kalpler bu nağmeleri ihlal korkusuyla adeta kaburgalarımız arasında felce uğrar bir hal almışlardı. Etrafımızda hiçbir şey yoktu. Yalnız o ve yalnız onun ney'i ve nağmesi vardı. Şapkalı ve fesli yüzlerce insanın kirpikleri ucunda biriken katreler geniş ve serbest bir cereyan ile yanaklardan aşağıya yavaş yavaş akıyordu. O sırada birdenbire çığlık koşturdu ve akabinde şapkalı bir genç kız olduğu yere düşüp bayıldı. O zaman takdir ettim ki dünyada sanatın saltanatı kadar büyük ve hâkim bir saltanat yoktur ve büyük sanatkârlar mucize sahibi birer nim mabuddurlar.

Bu büyük levhaya asıl büyüklüğü veren şey, muhitiyle beraber Neyzen'in ağlamasıydı. Katreler birer birer yüzüne düş-tükçe, elindeki kamış parçası çatlayacak gibi bir hal alıyor ve Neyzen kandan, kemikten ve beşereden masnu bir mahluk halinden çıkarak bizim haricimizde ve fevkimizde bir hayali mahluk şekline giriyordu.

Muhakkaktı ki Neyzen'in cebinde on parası yoktu. Fakat yüzlerce ve binlerce lirası olan hangi adam, şu dakikada şu sefil kıyafetli insan kadar âlemşümül bir iktidar ve kuvvete malikti?

Neyzen'e bundan bir hafta mukaddem Çemberlitaş'ta Vezir Hanı'nda rastgeldim. Kendisini görmeyeli hemen bir sene-ye yakındı. Hayatının bin bir kahr ve felaketle dolu olmasına rağmen bir sene evvel gördüğüm Tefik'le yeni gördüğüm Tefik arasında o kadar bariz bir fark yoktu. Aynı adam. Belliydi ki Neyzen hayatının bin kahr ve belasından, bin reng-i mihnetten daha çok kuvvetli bir insandı.

Küçük bir kahrın bizi çökertip harap etmesine rağmen bin renc-i meşakkat onda küçük bir eser-i harabî bırakmamıştı. Daha doğrusu granitlerden tereküp etmiş bir harabe-i tarumar idi ki üstünden geçen bin meşakkat sisli ve kenar ve sahillerine çarpan bin kahr ve felaket dalgası onun muhteşem salâbeti önünde bir küçük duman haline inkılap ederek dağılmıştı.

77 *İkdam* gazetesi, 13 Eylül 1924, No. 9858.

O gün müstesna olarak Neyzen'i Vezir Hanı'nın bir köşesine sıkışmış bir çayhanede masasını kurmuş olduğu halde içerken buldum.

Müstesna olarak diyorum. Çünkü bugün yaşamakta olan insanlar içinde en çok içen bu adam, bir seneyi mütecaviz bir zamandan beridir ki esaslı surette içkiyi terk etmişti.

Onun içkiyi terkinde ben, kuvvetle eminim ki doktorların ölüm tehdidi asla bir saik olmamıştır. Çünkü Neyzen hayatı istihfaf ettiği kadar ölümü de istihkar etmiş bir insandır. Binaenaleyh onun içkiyi terkinde ölüm korkusundan fazla gönlünün arzusu ve iradesinin anut kuvveti, hakiki bir saik olmuştur.

Kendisine ilk sözüm *Azâb-ı Mukaddes*'inden⁷⁸ bahsetmek oldu. Büyük ve müstağni sanatkâr, kendi eserinden bahsedilmekten memnun görünmüyordu. Zira o, şöhretinin insanlarda hasıl ettiği beşeri zaafardan o kadar müstağni bir insan, şöhretinin bin takdir ve alkışına karşı kulaklarını tıkayıp sırtını çevirerek yırtık kunduraları ve eski elbisesi içinde ruhunun bülent ve mürtefi vakarıyla yaşayan öyle büyük bir sefildi ki birçok insanlar için hayatta vasıta-i itilâ olan şöhret, onun nazârında iğrenç görünüyordu. Zira o, insanlığın rüya şeklinde gördüğü şöhretin ta zirvesine ve merkezine çıkmış, onu avucuyla kavramış fakat cazip şeyin hakikatte ne kadar boş ve kof olduğunu görerek onu o yüksek zirveden aşağıya fırlatıp atmıştı.

O ney'iyile muhitini mest ve harap etmiş bir insandı. Fakat Neyzen, ney'ini üflediği zaman bir kere bile olsun sami ve hayranlarından takdir ve alkış beklememiş ve ney'ini hemen daima hükümdar gönlünü eğlendirmek için çalmıştır.

Neyzen bütün hayatında zincir ve kayıtların amansız hasmı olmuş, içtimai tekellüfata karşı kin ve husumet beslemiştir.

Neyzen'in şiirlerini okuyunuz, o, ne saltanatlı ifadedir.

78 1924'te iki forma halinde çıkmıştır. [İ. A.]

Neyzen'in mısraları, bünyeleri itibariyle öyle metin ve kuvvetlidir ki okuduğunuz kelimelerin bütün ağzınızı doldurduğunu hissedersiniz. Felaketler onun dudaklarındaki adaleleri sertleştirmiş ve kin onda âli feveranlar haline inkılap etmiş olduğu içindir ki mısraları böyle yırtıcı ve böyle dikenli bir demir gibi sert ve kuvvetlidir.

Bu fikrimi şu misal ve mukayeseyle daha iyi bir surette ifade etmiş olabilirim:

Cenap ve Siret'in mısraları bize güzel bir ilkbahar sabahının saf ve ceyyid havası içinde akseden bir bülbül sesini hatırlattığı halde Neyzen'in mısraları yerle göğün birleştiği yanık ve nihayetsiz bir çöl ufkundan gelen bir aslan haykırışını der-hatır ettirir. Öyle haşin, öyle kuvvetli ve öyle serttir. İhtimaldir ki bazıları Neyzen için üslupkâr değildir diyeceklerdir. Bu iddia doğrudur. Üslup bir kayıt ve külfet olduğuna nazaran Neyzen ezeli bir üslupsuzdur. Zira coşkun sellerin cetvel ve ırmak yatakları tanımadıkları gibi, tabiatın kahır ve musaibinden kopmuş olan bu adam da üslup ve çerçeve tanımamaktadır.

Mamafih Neyzen'in üslupkâr olmasına -bunu daha ilmi bir kelimeyle söyleyeyim- tarz-ı tebliğ ve ifadede ihmalkâr bulunmasına rağmen onun kuvvetli tarz-ı tefekkür ve tahassüsü, tebliğ ve ifade tarzındaki ihmalkârlığını unutturmaktadır.

Ben eminim ki Neyzen'e bir başka zemin, başka zaman lazımdı. Neyzen'e "bir âlem-i lâhut-i nişan lazımdı." Onu biz bilmediğimiz gibi, ahlâf da eminim ki onun kıymetini takdir edemeyecektir. Ve Neyzen tıpkı coşkun bir sele kapılmış bir yaprak parçası halinde şu'unu eyyam içinde akıp gidecektir. Mamafih eminim ki o bunun için bütün ömrünce gam yemeyecek ve teessür duymayacaktır. Zira gam ve teessür niçin? Ve toprak altına düşen hangi büyük insan üzerine dikilen abideden dolayı memnun olduğunu badelmeyt bize ihbar ve ihsas edebilmiştir? Hem eminim ki Neyzen ihtifaller dolayısıyla meza-

rında sık sık taciz edilmeyeceğinden dolayı şu dakikada mataf olan birçok büyük adamlardan daha fazla bahtiyar ve mesuttur. Zira o, devrin hükümdarına “gölge etme başka ihsan istemem” diyen büyük Diyojen gibi bugün aşinalarından takdir beklemediği gibi, yarınki geleceklerden de dua ve niyaz beklememektedir. Elverir ki o, sonuna kadar ruhunun saltanatı içinde hür ve serazat yaşasın ve kimse onun ruhuna, sanatına müdahale etmesin. Bu onun nazarında hayatın yegâne zevk ve safasıdır.

BASIN KONSERİ⁷⁹

Sadun Galip Savcı

...Uzun zamandan beri dinlenmesi herkese nasip olmayan Neyzen Tevfik'in sırf basına bir cemile olmak üzere yaptığı taksim, musikinin bu üstat emektarının hâlâ ne ilahî nağmelere hâkim olduğunu ortaya koydu...

79 *Vatan* gazetesi, 10 Mart 1946.

NEYZEN TEVFİK

Tokadîzade Şekib

Ederken savt-ı ney ervahı î'lâ, arş-ı âlâya
Nasıl etmez tecerrüd masivadan her dil-i agâh
O ulvi nağmeler tanzir ederken nale-i kalbi
Samah-ı cana pür vecd ü safa her zerre der: Allah.

TÜRK İZMİR BESTEKÂRI MEŞHUR KURT STRIEGLER ŞEHRİMİZE GELDİ⁸⁰

Türk İzmir bestekârı Kurt Striegler yaz tatilini geçirmek üzere ailesiyle birlikte şehrimize gelmiştir. Kendisine mülaki olan bir muharririmize mumaileyh demiştir ki:

“Güzel şehrinizde bulunmaktan duyduğum saadeti tarif edemem. İstanbul sakit bir musikidir; ruha musikinin bütün heyecan ve zevklerini sunmaktadır. Bu dilrüba topraklarda yaşayanların ruhlarını kaplayan hüzün acaba bu yerlerin güzelliğindeki ifrattan mı hasıl olmaktadır?”

“Cemiyet-i Belediye-i Umumiye azasından Avni Bey’in lutfuyla en büyük Türk sanatkârlarından olan Neyzen Tevfik Bey’i dinledim.

“Hayatımda çok kudretli sanatkârlarla temasa geldim. Neyzen Tevfik bunlardan biridir. Neyzen Tevfik neyini üflerken

80 *Cumhuriyet* gazetesi, 19 Temmuz 1928, No: 1506.

dikkat ettim, sanatkâr şark lahnini bana sevdirmek için o dakikada canını vermeye hazırды ve istiyordu ki bütün ruhu bir alev halinde neyini ışıldatarak ve yakarak nağme halinde çıkıp gitsin. En iyi duyduğu parça olmak üzere bana İzmir havalarını çaldı. Neyzen Tefvik'te ihata edilemeyen ve ukabına varılmayan bir hassasiyet vardır. Neyzen'in kullandığı alet-i musikiye çok iptidaidir. Nağmenin yarısını kaybettirmekte ve kaçan istimin ahenksiz sesini nağmelere ilave etmektedir. Fakat bu iptidai alet, Neyzen'in dudaklarıyla temasa geldiği zaman ondan ilahelerin ruhunu okşayan bir ses çıkıyor ve Türk hassasiyetini çok fazla bir kudretle terennüm ediyor. Çok güzel, çok güzel... O İzmir havalarını bir daha dinlesem!

“Neyzen Tefvik Bey'in bana çaldığı İzmir havaları asri tekniikle bestelenir, armonize edilir ve asri aletlerle çalınırsa şaheserler vücuda gelir.”

MEŞHUR BİR ALMAN SANATKÂRIN NEYZEN TEVFİK HAKKINDAKİ FİKİRLERİ⁸¹

Alman musiki üstadı Kurt Striegler gazetemizde intişar eyleyen beyanatında Neyzen Tevfik'i ve İzmir havalarını bir kere daha dinleyebilmek arzusunu izhar etmişti. Bu beyanatı okuyan Cemiyet-i Umumiye-i Belediye azasından Avni Bey cuma günü, Kurt Striegler'i, Neyzen Tevfik Bey'i ve daha birkaç zatı Ada'daki evine davet etmiştir. Pendik'ten ilk vapuru maatteessüf kaçırmış olan Neyzen Tevfik ancak saat on altıdan sonra gelebildi.

Neyzen Tevfik Bey eline neyini aldığı zaman Striegler'de eline kalemiyle nota kâğıtlarını almış neyden, daha doğrusu Neyzen'den çağlayan nağmeleri zapta başlamıştı.

Neyzen, ziyafetine sabadan *assalât* ile başladı. Fecrin sisleri arasında uyanan mahmur İstanbul'dan sönen yıldızlara yük-

81 Cumhuriyet, 24 Temmuz 1928, No: 1511.

selen bu sayha-i tazarru cidden müessirdi. Striegler tekrarını rica eyledi; Neyzen tekrar etti. Arkasından sabadan bir taksim yaptı. Bunu müteaddit İzmir havaları takip eyledi. Zeybek havası çalındı. Müteakiben Striegler Neyzen'den 'skala' yapmasını rica eyledi. Neyzen bestekârın ricasını isaf eyledikten sonra Dede Efendi merhumun Şükranname'sini çaldı. Striegler Şükranname'yi yalnız dinledi, notasını almaya lüzum görmedi.

Alman bestekârından geçen hafta edindiği hissiyat ile bu seferki ihtisasatı arasındaki farkı soran bir zata Striegler:

"Geçen hafta yalnız merakımı def eyledim. Bu sefer Türk musikisini mütekâsif bir tarzda teneffüs ettim," dedi.

Striegler, Neyzen Tefvik Bey'in ihsanına teşekkür eyledikten sonra, on dokuzu çeyrek geçe kalkan vapura yetişmek üzere çıktı.

Kalamış vapurunun hususi mahallinde Striegler'e mülakı olan muharririmize Alman bestekârı mülakat vermekten içtinap eylemiştir. Mamafih bir saat müddetle de konuşmuştur. Bu mükâlemeyi karilerimize naklediyoruz:

"Türk musikisi hakkında henüz ihatalı bir malumat edine-medim. Bu sebepten mülakat vermekten içtinap eylemekte muhik bulunduğumu teslim edeceğinizi ümit eylerim. Türk musikisinden yalnız bir saz dinledim: ney. Türk edebiyatında ney çok mühim bir mevki işgal eder. Fakat sazlar arasında ney, alelittlak 'flüt', o kadar büyük bir mevki işgal etmez. Hatta konservatuvarda talebelik ettiğim zamanlarda hocamız bize bir gün 'bir flütten daha ziyade can sıkıan bir şey var mıdır?' demişti. Biz de latife olmak üzere 'İki flüt' diye cevap vermiştik.

"Sazlar içinde flüt kadar uzun zaman dinlemeye müsait olmayan bir saz daha yoktur. Sebebi de şudur: Tiz de çalsanız, pes de çalsanız tannaniyet aynıdır. Bu halin verdiği yeknasaklık samiin tahammülünü yavaş yavaş tüketir. Bunu bildiğim içindir ki Neyzen Tefvik Bey'deki devamlı zevk-i musiki ver-

mek kabiliyetine hayran kalıyorum. Tefvik cidden çok büyük bir sanatkâr. *Assalât*'la Şükranname'yi dinlemiş olmak bir saadettir. Neyzen Tefvik'ten dinlemiş olmak muzaaf bir saadettir. Fakat Türk musikisini ihata etmek için kâfi değildir. Başka üstatlardan, başka sazlardan dinlemek lazımdır. Buna muvaffak olabilecek miyim?

“Türk musikisi dar, çok dar bir çerçeve olarak gözüküyor. ‘Melodi hattı’ dediğimiz hat -gözünüzün önüne bir hastanın derece-i hararetindeki tahavvülatı müşir grafiği getirecek olursanız şeklini anlayabilirsiniz- fazla bir tenevvü göstermez. Türk musikisindeki yeknasaklık da zannımca buradan geliyor. Nağmeler arasındaki tefavüt tiz ve pes perdeler arasındaki mesafenin daha az kısa veya daha uzun olmasından neşet ediyor. Bu mihver üzerinde işlenmiş en sanatkârane bestelerden biri olduğunda şüphem olmayan Şükranname baştan başa bir sayha-i tazallüm; çerçevenin darlığından şikâyet eyleyen nefis bir enin... Şükranname'nin bana sebep-i ibdamı anlattılar. Fakat eserde sıkıntıdan kurtuluşu muallak olan 'oh!'; kurtuluşu ifade eyleyen derin nefes alış gözüküyor.”

Kurt Striegler sözlerine devamla diyordu ki:

“Tab'an müellim nağmelerden çok mütehassis olduğumu söylersem *assalât* ile Şükranname'nin ruhum üzerinde yaptığı şiddetli tesiri kolaycacık anlayabilirsiniz.

“Bunun içindir ki ruhuma bu heyecanı sunmuş olan Neyzen Tefvik'e kendimi borçlu addeyliyorum. Sazlar cansız bir eşyadır. Sanatkârın ruhuna ve kudretine aynalık edebilmekten başka hiçbir kıymet ve meziyetleri yoktur. Neyzen'in neyinde tecelli eyleyen sanatkâr ruhu şayanı takdis büyüklüktedir. O ruh, daha musaffa aynalarda kim bilir nasıl tecelli edebilecekti. Neyzen şimdilik büyük ruhunu, daima berrak olmayan surlarda tecelli ettirmekle iktifa eyleyen bir sanatkârdır.”

*Refi' Cevad Ulunay*⁸³

... İşte şimdi sahne Neyzen Tevfik'indir. Kıvrıcık beyaz saçlarıyla sanat ve deha bağının bu "kasımpatı" elinde neyle görüldüğü zaman tiyatro yıkılıyor sandık.

Koca sanatkâr evvela neyle devamlı bir dem çekmeye başladı. Mevlânâ:

82 *Yeni Sabah* gazetesi, 13 Mart 1946.

83 1890'da Şam'da doğmuştur. 1909 yılından itibaren Alemdar gazetesi ni yayınlamaya başlamıştır. Mahmut Şevket Paşa suikastinden sonra İttihat ve Terakki'ye karşı artan muhalefetinden dolayı 1914-1918 arasında Sinop, Çorum ve Konya'da sürgün hayatı yaşamıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile Yüzellilikler listesine dahil edilmiş ve 1924'te yurtdışına sürgüne gönderilmiştir. 1938'de Yüzellilikler'in affedilmesi üzerine dönüşünde Yeni Sabah ve Milliyet gazetelerinde yazılar yazmıştır. 4 Kasım 1968'de ölmüş ve vasiyeti üzerine Konya'da Mevlana Türbesi'nin karşısındaki Üçler Mezarlığı'na gömülmüştür.

*Nây kuru, değnek kuru, deri kuru
O halde bu dost nesi nereden geliyor?*

der.

Bir an için ömrümü otuz sekiz sene evveline döndürdüm. Yine bu tiyatrodaki, yine bu sahnede merhum Adliye Nazırı Manyasizade Refik Bey'in himayesinde Tanburi Cemil'lerin, Hacı Kırâmî'lerin, Nevres'lerin, Hacı Arif'lerin, Hafız İsmail'lerin, Ömer Faik'lerin, Santuri Etem'lerin ve isimlerini hatırlamadığım büyük üstatların iştirakiyle bir konser dinlemiştik. Neyzen Tevfik oradaydı. İlk defa olarak yaptığı Mahur taksimi dehşetli alkışlanmış ve Tevfik bu teveccühe parmaklarını açarak, halka buse gönderir gibi tatlı bir selamla teşekkür etmişti.

Kulisten dinliyorum: Tevfik'in feryadı neyin için yakarak yayılıyor; bu köhne kâmiş nasıl oldu da Neyzen'in yanık nefesiyle tutuşmadı?

BİR ŞAİR⁸⁴

Musiki vadisinde şaheserler yaratan Neyzen Tevfik'in edebiyatta da vecidli şiirleri var. Tevfik yalnız doğma bir neyzen değildir, doğma bir şairdir de...

Neyzen Tevfik Bey'in hayatı derin bir kalenderlik içinde geçmiştir. Şimdiye kadar her vadede şiirleriyle ayrıca bir şöret kazanan Tevfik'in neyi karşısında kendini kaybetmeyen, vecd içinde hıçkırmayan yoktur.

Neyzen son günlerde azıcık gözünü açtı. Anlaşılmayan bir kudretle meyhaneden sıyrıldı.

84 Yarın Dergisi, 28 Mayıs 1922, sayı: 32.

*Ali Canip Yöntem*⁸⁶

... 'Satire' gelince, bunu yalnız bir adamı kepaze etmek maksadıyla yazılmış "manzum küfür" manasına almamalıdır. Hiciv, beşeriyetin fazahatlarını tasvir ve tenkit eden mühim

85 *Hayat* mecmuası, 23 Haziran 1927, sayı: 30.

86 1887'de İstanbul'da doğdu. Selanik'te yayımlanan Genç Kalemler (1910-12) dergisinin başyazılarını yazdı. Bu dergide Ömer Seyfettin ile beraber Milli Edebiyat akımına öncülük etti. Sonraları eğitimciliği tercih ettiği için çeşitli okullarda çalıştı. Ankara hükümetinin çağrısı üzerine 1921'de Anadolu'ya geçti. Daha sonra maarif müfettişliği yaptı, Kabataş Erkek Lisesi'nde ve İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde ders verdi. Ayrıca lise edebiyat programlarının düzenlenmesinde çalıştı ve ders kitapları hazırladı. 1934-43 ve 1950-1954 yılları arasında TBMM'de görev yaptı. Türk Tarih Kurumu üyeliği yaptı ve Türk Dil Kurumu merkez üyeliğinde bulundu. 1967'de öldü. (y.n.)

bir didaktik tarzıdır. Türk edebiyatında tam edebi kuvvette eski ve metin olarak Şeyhi'nin *Harname*'sini hicvin pek yüksek ve zarif bir numunesi diye hatırlamalıyız. Nef'i'nin *Siham-ı kaza*'sında bir-iki parça istisna edilecek olursa mütebaki kısım bütün kıymetlerden ari vezinli bayağı küfürlerden ibarettir. Yeni Avrupai edebiyatımızda Hamid'in *Bir vaize mevize*'si, Fikret'in *Cenab'a Cevab*'ı, *Hân-ı Yağma*'sı tarzın güzel numunelerindendir. Ziya Paşa'nın *Zafername* şerhiyle Eşref'in kabına erişilmez şaheserlerini hatta Neyzen Tefik Bey'in geçenlerde bir-iki broşür içinde bir kısmı intişar eden bedialarını bu marazda takdir ve hayretle yâd etmeliyiz. Üflediği ney kadar yazı yazdığı kalem de ateşin olan Tefik Bey kanaatimce bazen üstadı Eşref'i gıptaya düşürecek kudrette hicivler vücuda getirmiştir.

Ne çare ki, Allah'ına karşı:

Serserinin düştüm aşkınla meye
Nasıl girdin elimdeki şu neye
Hem seversin beni Neyzen'im deye
Hem de sarhoş deye destan edersin

mısralarını havi bedii bir 'nefes' yazan bu müstesna, bu ele avuca sığmaz adam, zekâ muvazenesizliğine kurban olmuştur.

SÖZLÜK

-A-

Âbâd (f.) — Mamur.

Abd (a.) — Kul.

Acemaşiran — Şark musîkisinde bir makam.

Açmaz — İçinden çıkılması zor durum. Dama ve satranç oyunlarında dışarıdan bakanın görebildiği halde oyuncunun göremediği hal.

Â'da (a.) — Düşmanlar.

Âdât (a.) — Âdetler.

Adâvet (a.) — Düşmanlık.

Adu (a.) — Düşman.

Âfâk (a.) — Ufuklar.

Âfil (a.) — Üful eden, batan.

Afitap (f.) — Güneş.

Agâh (f.) — Bilen, anlayış sahibi,

Agrâz (a.) — Garazlar.

Ağyar (a.) — Gayırlar, yâr olmayanlar.

Ahen (f.) — Demir.

Ahlâf (a.) — Halefler, insanın kendisinden sonra, yerini tutanlar, yerine geçenler.

Ahsen (a.) — En güzel.

Ahter (f.) — Yıldız.

Ahzar (a.) — Yeşil.

Akâid (a.) — Akideler, inanılan şeyler.

Akdem (a.) — Çok evvel.

Akdes (a.) — Çok kutlu.

Akdesiyet (a.) — Çok kutluluk.

Aklâm (a.) — Kalemler, hükümet dairesindeki çeşitli işlere bakan odalar.

Akse (a.) — Maddi ve manevi herhangi bir şeyin insan psikolojisinde bıraktığı tesir.

Akval (a.) — Kaviller, sözler.

Âlâm (a.) — Elemler.

Alelittlak (a.) — Doğrudan doğruya yerine kullanılır. Mutlak olarak, hiçbir kayıtla mukayyet olmayarak manasına gelir.

Alüd (f.) — Ekseriyetle kelimenin sonuna gelir. Bulaşmış. Adem-alüd, yokluğa karışmış. **Amden** (a.) — İnadına, bilerek.

Amesos (y.) — Hazır.

Andelib (a.) — Bülbül.

-âne (f.) — Kelimelerin sonuna gelen ve benzerlik ifade eden bir ek.

Anha minhâ (a.) — Şundan bundan.

Anka (a.) — Boynu gayet uzun olan ve pek yükseklerde uçan bir kuş.

Ârâ (f.) — Kelimenin sonuna gelir ve bezeyen, süsleyen manasını ifade eder. Cihan-ârâ: Cihanı bezeyen.

Âram (f.) — Huzur, istirahat.

Âraz (a.) — Varlığı başka bir şeyin varlığı ile kaim olan nesne. Beyazlık gibi. Ârazın varlığı cevherle kaimdir. Cevher, varlığı kendisinden olana derler. Bedene nisbetle ruh cevherdir. İnsana nisbetle ruh ârazdır.

Ârî (â.) — Kurtulmuş.

Arş (a.) — Taht, oturulan şey, Tanrı'nın manevi arşı.

Arûs (a.) — Gelin.

Âsâr (a.) — Eserler.

Asîr (a.) — Güç.

Asitan (f.) — Kapı eşiği, makam.

Asma karar — Muvakkat nağme durakları.

Assalât (a.) — Namaz, namaza davet, peygamberlere salat.

Asuman (f.) — Gökyüzü.

Aşına, aşna (f.) — Bildik.

Avâlim (a.) — Âlemler, dünyalar.

Avamîl (a.) — Âmiller, bir işe sebep olanlar. Arapçada cümle terkiibinde kelimelerin hususiyetlerinden bahseden bilgi ve buna dair kitap.

Avn (a.) — Yardım.

Âyîneveş (f.) — Ayna gibi.

Ayn-el-yakîn (a.) — Görüşte yakın sahibi olmak.

Azâb-ı mukaddes (a.) — Kutlu işkence.

Azad, azade (f.) — Hür, mutlak.

Âzâl (a.) — Ezeller.

Aziz (a.) — Yüce şerefli.

-B-

Ba- (f.) — İle. Farsça bir ek. Kelimenin önüne gelir.

Bâb-ı fetva (a.) — Fetva kapısı, şeyhülislamlık kapısı.

Bad (f.) — Rüzgâr.

Bade (f.) — Şarap.

Bâdema (a.) — Bundan sonra.

Bâdi (a.) — Sebep.

Bağzar (f.) — Bahçe.

Bahr (a.) — Deniz.

Baît (a.) — Uzak.

Bâl (f.) — Kanat.

Bâlâ (a.) — Yüksek.

Bâng (f.) — Yüksek ses, avaz.

Bâni (a.) — Yapan.

Bar (f.) — Yük. Kelimelerin sonuna gelirse yağdıran manası verir. Giryebâr: Ağlatan.

Bârekallah (a.) — Allah kutlu etsin.

Bâri (a.) — Her şeyi meydana getiren, yaradan, Tanrı.

Ba's (a.) — Göndermek, öldükten sonra Tanrı'nın ölüleri diriltmesi.

Başpare — Neyin ağıza gelen tarafındaki boynuzdan yapılmış parçası.

Bâtın (a.) — Zahirin zıddı, iç.

Bay (t.) — Zengin.

Bâziçe (f.) — Oyuncak.
Bed (f.) — Kötü, fena.
Bedayi (a.) — Bedialar, eşsiz şeyler.
Bedia (a.) — Eşsiz, örneksiz güzel şey.
Bedir (a.) — Dolunay.
Bedmest (f.) — Körkandil sarhoş.
Begal (f.) — Koltuk.
Beka, baka (a.) — Varlık, daimilik vasfı.
Bellyyât (a.) — Belalar.
Bellyye (a.) — Bir bela.
Benât (a.) — Kızlar.
Bend (f.) — Bağ, düğüm. Şiirde parçalar.
Bende (f.) — Kul.
Ber (a.) — Kara, yeryüzü.
Berâhin (a.) — Bürhanlar. Reddi güç olan kuvvetli deliller.
Berây (f.) — İçin.
Berf (f.) — Kar.
Berî (a.) — Ayrılmış.
Berk (f.) — Yaprak. Şimşek.
Bestenigâr — Şark musikisinde bir makam.
Beyâban (f.) — Çöl.
Beyyinât (a.) — Beyyineler, reddedilmeyecek deliller.
Beyza (a.) — Yumurta.
Beyzâ (a.) — Ak.
Bezm (a.) — Meclis.
Bî (f.) — -sız eki. Bikes: Kimsesiz.
Bîdar (f.) — Uyanık.
Bihâr (a.) — Bahirler, denizler.
Bîm (f.) — Korku.
Bîna (f.) — Gören, görgü sahibi.
Bî-nevâ (f.) — Ümitsiz.

Bîşnev (f.) — Duy, işit. Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin *Mesnevî'si* bu kelimeyle başlar.
Bucuk — Domuz yavrusu, İsa'nın doğum yortusu.
Bûm (f.) — Baykuş.
Burka (a.) — Peçe, yüz örtüsü.
Bûs, bûsiş (f.) — Öpüş.
Bûhtan (f.) — İftira.
Bûkâ (a.) — Ağlayış.
Bûnyan (a.) — Yapılış, kuruluş, temel.
Bûrhan (a.) — Kuvvetli delil.
Bûy (f.) — Koku.
Bûyût (a.) — Evler.

-C-

Câh (f.) — Yer, rütbe, memuriyet.
Cahîm (a.) — Cehennem.
Câlis (a.) — Oturan.
Câlip (a.) — Çekici.
Câm (f.) — Kadeh.
Câmi' (a.) — Toplayan.
Câmi-ül-ez-dad (a.) — Zıdları toplayan, nefsinde zıdların toplandığı şey veya şahıs. Dünya ve insan.
Cânâ (f.) — Ey sevgili, ey can.
Cavidan, cavidanî (f.) — Ebedi, daimi. Hurufi mezhebini kıran Fazlullah'ın kitabı: *Cavidanname*.
Ceberut (a.) — Büyüklük, kibir.
Cebîn (a.) — Korkak, alın.
Cehrî (a.) — Açıktan ya da yüksek sesle yapılan
Celail (a.) — Büyüklükler.
Celal (a.) — Yücelik, ululuk, kızgınlık.

Celî (a.) — Görünen, meydanda.
Cenah (a.) — Kanat.
Cenin (a.) — Ana karnındaki çocuk.
Cerâid (a.) — Cerideler, gazeteler.
Cerâim (a.) — Cürümler.
Cerrar (a.) — Cer eden, çeken. Di-
ni alet ederek para çeken hoca.
Cevami (a.) — Camiler.
Cevf (a.) — Boşluk.
Cevv (a.) — Hava boşluğu.
Cevval (a.) — Hareketli, çevik.
Cife (a.) — Leş.
Cihad (a.) — Savaş.
Cû (a.) — Açlık.
Cûd (a.) — Cömertlik.
Cûş (f.) — Coşmak.
Cûşan (f.) — Taşmış, köpürmüş,
çoşmuş.
Cûy (f.) — Dere, ırmak.
Cûybar (f.) — Dere, ırmak.
Cûdâ (a.) — Ayrı.
Cür'a (a.) — Kadeh dibindeki artık.

-Ç-

Çâh (f.) — Kuyu.
Çâk (f.) — Yırtmak, yırtık.
Çare-cûy (f.) — Çare arayan.
Çaresaz (f.) — Çare bulan.
Çarh (f.) — Dönen şey, dünya, felek.
Çerağ (f.) — Mum, ışık.
Çeşm (f.) — Göz.
Çile (f.) — Dervişlerin ekseriyetle
kırk gün, çok az yemek yemek
ve uyumak şartıyla dışarı çık-
mayarak ibadet etmeleri. Ezi-
yet, çeki. Çilekeş: Eziyet çeken.
Çirk (f.) — Pislik.

-D-

Dalâl (a.) — Doğru yoldan ayrılma.
Dalâlet (a.) — Sapıklık, yolunu şa-
şırmak.
Dâm (f.) — Tuzak.
Damen (f.) — Etek.
Dâr (a.) — Ev.
Darüssmaa (a.) — Sanat yurdu.
Dâyin (a.) — Alacaklı.
Dehan, dehen (f.) — Ağız.
Dehr (a.) — Sonsuz zaman.
Delâil (a.) — Deliller. Muhammed
Peygamber'e Ebül-Muhsin-i Şa-
zilî adlı sofi tarafından tertip
edilmiş eser.
Demâdem (f.) — Andan ana, her
zaman.
Demger (f.) — Zaman geçiren.
Demgûzar (f.) — Ömür süren.
Demkeş (f.) — İçkiye müptela.
Dendan (f.) — Diş.
Denf (a.) — Alçak.
Der (f.) — Kapı.
Derbent (f.) — Geçit.
Derc (a.) — Bazı şeyleri bir kaba
mahfazaya yahut da manevi
olarak akıl ve duygu kabına is-
tif edip yerleştirmek.
Derk (a.) — Anlamak.
Derîçe (f.) — Pencere.
Dervâze (f.) — Kapı.
Ders-i âm (a.) — Medreseden ica-
zet alarak müderrisliğin yüksek
payesine erişen hoca.
Derya-yı dil (f.) — Deniz gönüllü,
her şeyi hazmeden. Hiçbir şey-
le mukayyet olmayan ve her şe-
yi hoş gören, olgun adam.

Desals (a.) — Hileler.
Dest (f.) — El.
Destgâh (f.) — Tezgâh.
Destgîr (f.) — Elden tutan, yardımcı.
Deycûr (f.) — Karanlık.
Deyn (a.) — Borç.
Dfdar (f.) — Buluşmak, yüz.
Dide (f.) — Göz.
Dil (f.) — Gönül.
Dil-ara (f.) — Gönül bezeyen. Güzel, sevgili.
Dildade (f.) — Gönül vermiş, âşık.
Dîrîn (f.) — Çok eski.
Dîlrûba (f.) — Gönül kapan.
Div (f.) — Şeytan.
Dûd (f.) — Duman.
Duhûr (a.) — Zamanlar.
Dumu' (a.) — Gözyaşları.
Dûr (f.) — Uzak.
Dûz (f.) — Rakı.
Duzâh (f.) — Cehennem.
Dûmtek — Şark musikisinde bu sözlerle usul tutulur.
Dürre (f.) — İnci tanesi.

-E-

Eâzım (a.) — Büyüklük.
Eb'at (a.) — Bulutlar, kenarlar.
Ebkem (a.) — Dilsiz.
Ebr (f.) — Bulut.
Ebru (f.) — Kaş.
Ebvap (a.) — Kapılar.
Ebyât (a.) — Beyitler.
Ecrâm (a.) — Yıldızlar.
Ecza (a.) — Parçalar.
Edille (a.) — Deliller.
Edna (a.) — En alçak.

Edvar (a.) — Devirler.
Edviye (a.) — İlaçlar.
Edyân (a.) — Dinler.
Efazıl (a.) — Fazilet sahibi kişiler.
Eflâk (a.) — Felekler.
Efser (f.) — Taç.
Efsus (f.) — Yazık, vah, eyvah.
Efşan (f.) — Saçan. Kelimenin sonuna gelir.
Eizze (a.) — Azizler, yüceler!
Ekdâr (a.) — Kederler.
Ekmel (a.) — En kâmil.
Ekvan (a.) — Kevnler, olmuş şeyler.
Elfaz (a.) — Laflar.
Elhan (a.) — Lahinler, musiki nağmeleri.
Elsine (a.) — Lisanlar, diller.
Eltâf (a.) — Lütüfler.
Elvâh (a.) — Üstüne yazı yazılan düz şeyler.
Elvan (a.) — Renkler.
Emâkîn (a.) — Mekânlar, yerler.
Emr (a.) — İş.
Emsile (a.) — Örnekler. Arap gramerinde fiil çekimlerini gösteren kitap.
Envac (a.) — Dalgalar.
Envât (a.) — Ölüler.
Enduh (f.) — Gam, keder.
Eneiyyet (a.) — Benlik, egoizm.
Enfâs (a.) — Nefesler.
Enfûs (a.) — İç âlemi.
Enhâr (a.) — Nehirler.
Enin (a.) — İnleyiş.
Enis, enise (a.) — Birisine yakın olan, yakınlık gösteren.
Envâr (a.) — Nurlar.
Erâcif (a.) — Ashı olmayan şeyler.

Eramil (a.) — Dullar.
Erâzil (a.) — Reziller.
Erganûn (a.) — Bir musiki aleti.
Ervah (a.) — Ruhlar.
Esâfil (a.) — Aşağılık kişiler.
Esatiz (a.) — Üstatlar.
Esabap (a.) — Sebepler.
Esâf (a.) — Selefler, gelmiş geçmiş kimseler.
Esma (a.) — İsimler, adlar.
Esrar (â.) — Sırlar.
Esvak (a.) — Sokaklar.
Eş'ar (a.) — Şiirler.
Eşbah (a.) — Benzerler. Cesetler, bedenler.
Eşk (f.) — Gözyaşı.
Eşref-i mahlukat (a.) — Yaratılmış olan canlıların en yücesi. İnsan.
Eşvâk (a.) — Şevkler, neşeler.
Evce âra — Şark musikisinde bir makam.
Evç (a.) — En yüksek yer.
Evrat (a.) — Dervişlerin muayyen zamanda okunan dua ve sena-ları.
Evutar (a.) — Teller.
Evzân (a.) — Vezinler, ölçüler.
Evyâd (a.) — Yedler, eller.
Ezdad (a.) — Zıtlar.
Ezel (a.) — Zamanın önsüzlüğü.
Ezhan (a.) — Zihinler.
Eziman (a.) — Zamanlar.

Fani (a.) — Geçici.
Farîza (a.) — Mutlaka yapılması icap eden.
Fart (a.) — Fazlalık.
Fâsil (a.) — Ayıran.
Fazâil (a.) — Faziletler, üstünlükler.
Fazahat (a.) — Çok kötü şeyler.
Fazâyih (a.) — Kötü şeyler.
Fecia (a.) — Çok kötü şey.
Fenâ (a.) — Yokluk.
Feraset (a.) — Anlayış.
Ferda (f.) — Yarın.
Ferdâne (f.) — Arapça fert, yani tek manasına gelen kelimedden yapılmış Farsça söz. Ercesine, eşsizcesine.
Fermanber (f.) — Ferman götüren, fermana uyan, hükme muti.
Fesane, efsane (f.) — Masal.
Fettan (a.) — Çok sınavan, fitneci, düzenbaz.
Fetva (a.) — Dini hüküm.
Fevahiş (a.) — Kötü işler, fuhuşlar.
Fevk (a.) — Üst.
Fevt (a.) — Kaybediş, ölüş, geçiş.
Fevz (a.) — Kurtulmak, erişmek.
Feyfa (f.) — Çöl.
Feyz, füyuz (a.) — Manevi vergi.
Fışkı — At ve at cinsinden olan hayvanların kurumamış pisli-ği.
Fikret (a.) — Düşünmek.
Firdevs (a.) — Bahçe, cennet.
Fiten (a.) — Sınamalar, fitneler.
Fodla — Medrese talebesine ima-retlerden verilen ince ve mayasız pide.
Fükên (f.) — Düşürücü.

Füru (f.) — Işık, nur, parlayış.
Fusun, efsun (f.) — Üfürmek, üfür-
rükle hastayı iyileştirmek, bü-
yü, bakını büyüleyecek kadar
güzel olan varlık.
Füyûzat (a.) — Feyizler.

-G-

Galbâne (a.) Hazırda görünmeksi-
zin, yüz yüze olmadan. Gizli-
den.

Galat (a.) — Yanlış.

Galiz (a.) — Kalın, pek kötü, ağır.

Gamze (a.) — Bakış.

Garam (a.) — Aşk.

Gariban (a.) — Garipler.

Garik (a.) — Dalmış, boğulmuş.

Gaşy (a.) — Bayılmak.

Gayrimerî (a.) — Görünmeyen.

Gayya (a.) — Derin kuyu, cehen-
nemde bir kuyunun adı.

Gayz (a.) — Fevkalade hiddet.

Geda (f.) — Yoksul, dilenci.

Ger (f.) — Eğer kelimesinin hafifle-
tilmiş.

Geran (f.) — Kıyı, kenar.

Gerden, gerdan (f.) — Boyun.

Gerdış (f.) — Dönüp dolaşmak, ha-
reket.

Germ (f.) — Sıcaklık.

Geşt (f.) — Gezmek.

Gilman (a.) — Cennetteki genç ve
güzel oğlanlar.

Gilzet (a.) — Kabalık.

Giran (f.) — Ağır.

Giriban (f.) — Yaka.

Girift (f.) — Tutulmuş, karışık, bir
musiki aleti.

Girîve (f.) — Baş aşağı düşülen de-
rinlik.

Giryan (f.) — Ağlayan.

Girye (f.) — Ağlamak, ağlayış.

Giysû (f.) — Yana sarkan saçlar.

Gol (a.) — Çöllerde insanları çağı-
rıp yollarını şaşırtan cin taife-
si.

Gökkandil — Kendini bilmeyecek
kadar sarhoş.

Gubar (f.) — Toz.

Gufran (a.) — Günahları örtmek.

Gulâman (f.) — Gulamlar, oğlanlar,
köleler.

Gulgule (a.) — Gürültü, patırtı.

Gulû (f.) — Harp, kavga, dövüş.

Gumûm (a.) — Gamlar.

Gussa (a.) — Dert, keder.

Guster (f.) — Döşeyen.

Gusûn (a.) — Dallar.

Gûş (f.) — Kulak.

Gûşâ (f.) — Açan.

Gûşîş (f.) — Çalışmak, çabalamak.

Guyûb (a.) — Gayıplar, göze gö-
rünmeyenler.

Güftügû (f.) — Dedikodu.

Gülşen (a.) — Gül bahçesi.

Gülzar (f.) — Gül bahçesi.

Gümrah (f.) — Yolunu kaybetmiş,
sapık.

Gürsine (f.) — Aç.

Güruh (f.) — Sürü, topluluk.

Güzaf (f.) — Asılsız söz, abes laf.

Gûzar (f.) — Geçen, geçmiş.

Güzâriş (f.) — Geçiş.

Güzîn (f.) — Seçilmiş.

-H-

Hâb (f.) — Uyku.

Habîra (a.) — Haberdar olmak.

Hacâlet (a.) — Utanmak, utanmaçlık.

Hacil (a.) — Utanan.

Hacle (a.) — Zıfak odası.

Hadid (a.) — En aşağı yer.

Hadika (a.) — Bahçe.

Hafâya (a.) — Gizlilikler.

Hafire (a.) — Evvelki haline ve evvelki yerine dönmek.

Haif (a.) — Korkan.

Hâil (a.) — Engel.

Hâk (a.) — Toprak.

Hakîm (a.) — Filozof. Hâkimane, filozofça.

Halas (a.) — Kurtulmak.

Hâle (f.) — Ayın etrafındaki beyazlık.

Halet (a.) — Hal, manevi durum.

Hâli (f.) — Boş.

Hâlik (a.) — Halk eden, yaratan.

Hamâil (a.) — Üste takılan şeyler, boyna asılan muskalar.

Hamaset (a.) — Kahramanlık.

Hâme (f.) — Kalem.

Hâmil (a.) — Yüklenmiş.

Hamûş (f.) — Susma.

Hand (f.) — Gülen, gülmek.

Hande (f.) — Gülmek, gülüş.

Hande-kûnân (f.) — Gülerek.

Hanende (f.) — Okuyan, şarkıcı.

Hannas (a.) — Görünmeyen ve içten vesvese veren şeytan.

Har (a.) — Eşek.

Hâr (f.) — Diken.

Hârâbat (f.) — Aslen Arapça olan bu kelime Farsçalaşmış olup haraplar manasından başka, meyhane manasında da kullanılmaktadır.

Harf-ı cer (a.) — Kelimenin önüne gelip sonunu esre "i" okutan harfler.

Harf-ı med (a. f.) — Çekici harf.

Harîm (a.) — Haremin en içi.

Hasep (a.) — Soy, sop.

Haşir (a.) — Toplanmak, dinlere göre kıyamet kopunca ölülerin Arafat meydanında toplanmaları.

Haşyet (a.) — Korku, çekinmek.

Hatar (a.) — Tehlike

Hatve (a.) — Adım.

Havatır (a.) — Hatıra gelen şeyler.

Havf (a.) — Korku, korkmak.

Hayme (a.) — Çadır.

Hayta — Serseri.

Hazain (a.) — Hazineleler.

Hazakat (a.) — İyice biliş, tedavide maharet sahibi olmak.

Hazen (a.) — Hüzünler.

Hebtü (a.) — Bağışladım.

Hecr (a.) — Ayrılık.

Hemdem (a.f.) — Nefesi bir, içtikleri su ayrı giden iki arkadaşı.

Hemraz (f.) — Sırdaşı.

Hengâm (f.) — Zaman.

Herâsan (f.) — Korkan.

Herç-î bâd âbad (f.) — Ne olursa olsun.

Herkiz (f.) — Asla.

Hezâr (f.) — Bin, bülbül.

Hezâr-fen (f.) — Bin fen bilen.

Hıram (f.) — Salına salına, edalı yürüyüş.

Hırbo, hırpo — Sersem, salak.

Hırz (a.) — Sakınmak.

Hicaz (a.) — Şark musikisinde bir makam.

Hiçî. (f.) — Hiçlik, yokluk.

Hikmet (a.) — Her şeyi yerli yerinde kullanmak.

Hirem (a.) — İhtiyarlık.

Hotoz — Bir devirde kadınların başlarına geçirdikleri süslü başlık.

Hub (a.) — Sevgi.

Hud'a (a.) — Hile.

Huda (f.) — Tanrı.

Huffaş (a.) — Yarasa kuşu.

Hufra (a.) — Çukur.

Hulk (a.) — Huy.

Hulle — Sünni mezhebine göre karısını üç kere sözü ile veyahut üçüncü defa olarak boşayan, bu kadını tekrar almak isterse kadının başka bir erkekle evlenip boşanması lazımdır. Bu keyfiyete tahlil-i şeri yahut hulle derler.

Humar (a.) — Şarabın verdiği sersemlik.

Hurnma (a.) — Ateşli hastalık, sitma.

Hun (f.) — Kan.

Hûr (a.) — Huri kızları.

Hurrem (f.) — Neşeli, ferahlı.

Hurşid (f.) — Güneş.

Hurûç (a.) — Çıkış.

Hurûş (f.) — Taşış, coşuş.

Husûf (a.) — Ay tutulması.

Huşu' (a.) — Korkmak, çekinmek.

Huşyâr (f.) — Akıllı.

Hutût (a.) — Hatlar, çizgiler.

Huzu' (a.) — Kalbini vermek. Bütün kalbiyle teslim olmak.

Huzuz (a.) — Hazlar.

Hübut (a.) — İnme, düşme.

Hûmâ (f.) — Anka kuşu. Yalnız kemikle beslenen bir nevi kuş.

Hümûm (a.) — Sıkıntılar.

Hüseyinî (a.) — Şark musikisinde bir makam.

Hüsran (a.) — Zıyan, zarar.

Hüve, hu (a.) — O, Tanrı.

Hüveyn (a.) — Küçük hayvan.

-I-

İdlâl (a.) — Birisini doğru yoldan saptırmak.

İrvasa — Halk dilinde ocaklı tabir edilen 'şifacılar'a giderek yapılan tedavi.

İskala (it.) — Bir musiki aleti üzerinde temrin.

İskat (a.) — Düşürmek. Dinde olmadığı halde sonradan uydu-rulan bir hükme göre ölenin kılmadığı namaz, oruç ve sair dini vecibelerin, hocalara para verilerek boynundan kaldırılması. Aralarından birini kaybeden aile yas içindeyken bir taraftan da ölünün başucunda iskat yapılır. Bir çıkının içindeki parayı diğerine atan hoca (**hep-tû: bağışladım**) alan hoca da (**kabiltû: kabul ettim**) der ve böylece paylaşma devam eder.

İstıfa (a.) — Seçmek.
İttıla (a.) — İçe doğmak, bir Őeyden haberdar olmak, hakikati bilmek, sezme.

-İ-

İbram (a.) — Bir iŐin ũstüne dūŐmek.

İbraz (a.) — Gōstermek.

İdbār (a.) — Tersine dōnūŐ.

İffet (a.) — Temizlik, namus.

İfham (a.) — Bildirmek, anlatmak.

İftikar (a.) — DūŐünceye dalmak.

İğtirap (a.) — Batmak, gurup etmek.

İğvā (a.) — Aldatmak.

İhāfe (a.) — Korkutmak.

İhmirār (a.) — Kızarmak.

İhsan (a.) — Vermek, lūtfetmek.

İhtifā (a.) — Gizlenmek.

İhtilāç (a.) — Kıvranmak, sinirlilik hareketleri.

İhtiraz (a.) — Çekinme.

İhvan (a.) — Kardeşler.

İkal (a.) — Azap etmek.

İkdar (a.) — Doyurmak, beslemek.

İksā (a.) — Gidermek.

İlcaāt (a.) — İlcalar, bir Őeyr sebep olanlar.

İlhat (a.) — Dine aslında olmayan Şeyleri karıŐtırmak.

İltima (a.) — Parıldamak.

İltiva (a.) — Kıvrılmak, kıvrım.

İm'an (a.) — Bir Şeyin kũnhũne manasına, hakikatine nũfuz etmek.

İnd (a.) — Nezd, yanında.

İnfikāk (a.) — Sōkũlmek, ayrılmak.

İnfirad (a.) — TekleŐmek.

İnhimak (a.) — DūŐkũnlũk, kōtũ Őeylere dūŐkũn oluŐ.

İnitafāt (a.) — Gōz atıŐları.

İnkıhar (a.) — Kahretmek.

İnne keydekũnne azīm (a.) — Őũphe yok ki sizin hileniz dũzeniniz pek bũyũktũr. Kuran'da Yusuf Suresi'ndedir. Kadınlara karşı sōylenmiŐ bir sōz.

İnehũ Şey'ũn kalīl (a.) — Őũphe yok ki o, azıcık bir Őeyden ibaret.

İns (a.) — İnsanlar.

İnsicam (a.) — Birkaç Şeyi sıralı bir hale koymak.

İnŐat (a.) — Şiir dũzmek ve Şiir okumak.

İnşirah (a.) — Ferahlamak, açılmak.

İnterpretation (fr.) — Tefsir, izah, bir musiki eserini bestekārın ruhuna uygun Şekilde çalmak veya okumak.

İntifa (a.) — Faydalanmak.

İrādet (a.) — Birisine karşı gōsterilen ihlas, sevgi.

İrşat (a.) — Doğru yola sevk etmek.

İrtiāŐ (a.) — Titreme.

İs'af (a.) — Birisinin dileğini yerine getirmek.

İsār (a.) — Esirgemedenden, bol bol bađıŐlamak.

İsmā (a.) — Duyurmak.

İsmet (a.) — Masumluk, namusluluk.

İstibāt (a.) — UzaklaŐmak.

İstibra (a.) — Beri olmak, küçük aptes bozduktan sonraki tabii akıntıyı usulünce kurutmaya uğraşmak.

İstifraş (a.) — Birisini yatağa almak, yani evliliğe almak.

İstiğna (a.) — Nazlanma.

İstinsah (a.) — Kopya etmek.

İstitrât (a.) — Ara söz, söz arasına katılan başka bahis.

İştikâ (a.) — Şikâyetlenmek.

İstiyak (a.) — Fazla isteklenmek.

İtfa (a.) — Söndürmek.

İtilâ (a.) — Yücelmek.

İtisaf (a.) — Kan dökmeye, zulme düşkünlük, sadizm.

İtma (a.) — Doyurmak.

İtminan (a.) — Tamamıyla ve şüphesiz bir surette inanmak.

İyan, ayan (a.) — Açık, meydanda.

İzâfi (a.) — İğreti.

İzân (a.) — Akıl idrak.

İzhar (a.) — Açıklama, meydana çıkarma. Arapçada gramer ka-idelerini bildiren kitabın adı.

İzmihlal (a.) — Dağılmak, çökmek.

İzzet (a.) — Yücelik.

-K-

Kaalû belâ (a.) — Tanrı kıyamete kadar ne kadar insan gelecekse hepsini mücerret ruh veya zerre halinde Âdem atanın sulbünden çıkarmış ve "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sormuş. Onlar da "Belâ" yani "Evet" diye tasdik etmişler. Kaalû belâ "Evet, dediler," ma-

nasınadır. Kuran'da bunu anlatan ayetten bir söz.

Kabâil (a.) — Kabileler.

Kabih (a.) — Çirkin.

Kabiltû (a.) — Kabul ettim. Bkz. iskat.

Kabl (a.) — Evvel, önce.

Kabza (it.) — Sıkılmış halde avuç içi.

Kademzen (a. f.) — Ayak basan.

Kâhil (a.) — Olgun, orta yaşlı kimse.

Kahir (a.) — Kahreden.

Kail (a.) — Söyleyen.

Kâkül (f.) — Perçem. Öne düşen saçlar.

Kallavi () — Eskiden vezirlerin ve kaptanıderyaların giydikleri altı geniş, üstü dar olan büyük kavuk. Bu münasebetle iri ve büyük şeyler ve bilhassa büyük kahve fincanlarına kallavi denir.

Kâm (f.) — İstek, arzu.

Kamet (a.) — Boy.

Kâmil (a.) — Olgun.

Kân (f.) — Maden.

Kaparoz — Yolsuzca veya zorla elde edilen mal.

Ka'r (a.) — Dip.

Kâr (f.) — İş ve fayda.

Kariin (a.) — Okuyucular.

Karîn (a.) — Yakın, beraber bulunan. **Kassam** (a.) — Pay eden. Eskiden şeriat mahkemelerinde bulunan ve ölünün mirasını bölüp ve ekseriyetle mirasçı olmayanlara mallarını satmaya memur olan daire.

Kasır (a.) — Kısa.
Kat' (a.) — Kesmek.
Kavafil (a.) — Kafiler.
Kavâid (a.) — Kaideler.
Kavl (a.) — Söz.
Kavs (a.) — Yay.
Kavseyn (a.) — İki yay, kaşlar.
Kayyim (a.) — Bir işte vazifelenmiş.
Kaza-yı hacet (a. f.) — Küçük veya büyük aptes bozmak.
Kebet (a.) — Karaciğer.
Kebut (f.) — Lacivert.
Kebuter (f.) — Güvercin.
Keduret (a.) — Üzüntü, bulanıklık.
Kef (a.) — Avuç.
Kelâl (a.) — Usanç, usanmak.
Kelâlet (a.) — Gevşeklik, tembellik.
Kemal (a.) — Olgunluk, yücelik.
Kenz (a.) — Hazine.
Keramet (a.) — İhsanda bulunmak.
 Erenlerin tabiat kanunları üstünde gösterdikleri şeyler.
Kesalet (a.) — Tembellik.
Keşkül (f.) — Ekseriyetle hindistancevizinden ve bazen de gümüşten bir zincirle tutulan veya kola asılan bir kaptır. Selmana çıkan, yani dilenen dervişler bunu bir şey isterlerken uzatırlar. Bu yüzden içinde her şey bulunduğu için "Derviş keşkülü" gibi sözler halk arasında kullanılır. Bir tatlı adı.
Ketm (a.) — Gizlemek.
Kevkep (a.) — Yıldız.
Kevn (a.) — Oluş.
Kıdem (a.) — Önsüzlük.

Kıtaat (a.) — Kıtalar, kara parçaları.
Kıyl u kal (a.) — Dedikodu.
Kıfaf (a.) — Yeter derecede geçinmek.
Kılk (f.) — Kalem.
Kiyâh (f.) — Ot.
Kızb (a.) — Yalan
Kôs — Davulun büyüğü.
Kubh (a.) — Günah ve çirkin hareket. Kabahat.
Kuddise sırrah[u] (a.) — Erenlerden öbür dünyaya göçmüş olanlar hakkında bir dua. Tanrı sırrını kutlu etsin manasındadır.
Kudret-i fitriye (a. f.) — Yaratma kudreti.
Kudum (a.) — Gelmek.
Kulüb (a.) — Kalbler.
Kûteh (f.) — Kısa, boysuz.
Kuvva (a.) — Kuvvetler.
Küfran (a.) — İnkâr ediş, nankörlük, kâfirlik.
Kühsâr (f.) — Dağlık.
Künc (f.) — Köşe bucak.
Küh (a.) — İç, esas, maya.

-L-

Lâ (a.) — Olumsuzluk ön eki. Olmaz, değil, yok.
Lahn (a.) — Ses, nağme.
Lâhut (a.) — Bilinmesine imkân olmayan, tanrılık âlemi.
Lâhutî (a.) — Tanrısal.
Lâl (f.) — Dilsiz.
Lâmekân (a.) — Mekânsız, yersiz yurtsuz. Tanrı vasıflarından.

Lâne (f.) — Yuva.

Lâta — Bir nevi cübbe, kereste.

Lâtaayyûn (a.) — Varlık şeklini almamış. Mutlak varlık âlemi (tasavvuf terimlerinden).

Lâtif (a.) — Lütuf sahibi.

Lâyemut (a.) — Ölmez.

Lâyetenâhi (a.) — Sonu yok.

Lâyetenahiyyet (a.) — Sonsuzluk.

Lâyûs'el (a.) — Mesuliyetsiz, sorumsuz.

Leb, lep (f.) — Dudak.

Lebalep (f.) — Dudağına kadar dolu.

Leb-belep (f.) — Dudak dudağa.

Lefî-i gayr-i makrûn (a.) — Arap gramerine göre isimlerin düzenli hale göre aldığı ad.

Lehîp (a.) — Alev.

Leîm (a.) — Çok aşağı, bayağı, aşırı derecede nekes.

Len terâni (a.) — "Katiyen beni görmezsin." Hazreti Musa Tanrı'yı görmek isteyince, Tanrı kendisine böyle hitap etmiştir. Bu söz bir ayetten alınmadır.

Lerzan (f.) — Titreyen.

Lerziş (f.) — Titreyiş.

Leşker (f.) — Asker.

Levlâke (a.) — "Sen olmasaydın, gökleri yaratmazdım" mealinde Arapça bir söz.

Leyal (a.) — Geceler.

Liâm (a.) — Leimler, çok aşağılık, nekes kişiler.

Lika (a.) — Yüz, buluşmak.

Lök — Yumurta akı, kireç zeytinyağı ve pamuğun karıştırılması-

la yapılıp testi, çanak ve künklerin yapıştırılmasında kullanılan madde.

-M-

Ma fihâ (a.) — İçindekiler, dünyadakiler, ekseriyetle dünya kelimesiyle beraber kullanılır.

Mâ vuzia-leh (a.) — Bir şey için vaz edilmiş, bir şeye ait olan.

Maâbid (a.) — Mabetler, tapınılacak yerler.

Maaliyat (a.) — Yüksek şeyler.

Maanî (a.) — Manalar.

Maasi (a.) — Günah ve isyanlar.

Maâyib (a.) — Ayıplı şeyler.

Ma'delet (a.) — İki şeyin birbirine denk ve eşit oluşu.

Madem-el-hayat (a.) — Ömür boyunca.

Mahmedet (a.) — Övüş, hamt ediş.

Mahmel (a.) — Binilen yer, deve üstüne konan evcik.

Mahmum (a.) — Hummal.

Mahrus (a.) — Korunmuş.

Mahz (a.) — İç, künh, hakikat, öz.

Makarr (a.) — Durak yeri, karar yeri.

Makasid (a.) — Maksatlar.

Maksut (a.) — Kastedilmiş.

Maktel (a.) — Katl yeri.

Mameza (a.) — Geçen şey.

Mansur (a.) — Neyin büyüğü.

Maplak — Helva yapımı sırasında kazanı karıştırmaya yarayan sapı uzun tahta kepeç.

Mâr (f.) — Yılan.

Ma'raz (a.) — Arz edilen yer.

Masrua (a.) — Saralı.

Mastaba (a.) — İçki meclisi, tezgâh.

Masyâd (a.) — Av yeri.

Mataf (a.) — Tavaf yeri. Çevresi dolaşılan yer. Kâbe'de sınırı belli olan ve etrafında dolaşılan bir yer.

Matla (a.) — Doğu yeri, tanyeri, gazelin ilk beyti.

Matlap (a.) — İstenen yer, aranan yer.

Matruş (a.) — Tıraş olmuş.

Mat'un (a.) — Tan edilmiş, kınanmış.

Mavera (a.) — Bir şeyin ardı, ötesi.

Mazmun (a.) — İç mana.

Me'kel (a.) — Yiyim yeri.

Me'men (a.) — Emniyet yeri.

Me'nus (a.) — Alışılmış. Alışık.

Me'va (a.) — Sığınılıp oturulmuş yer.

Measl (a.) — Suçlar, günahlar.

Mebhût (a.) — Hayret etmiş, susan.

Mecelle (a.) — Toplanmış, tedvin edilmiş.

Mecmâ (a.) — Toplantı yeri.

Medar (a.) — Mana, muhteva.

Medâris (a.) — Ders okunan yerler, medreseler.

Medlûl (a.) — Delalet edilmiş, mana.

Mefahir (a.) — Öğünmeler.

Mefâlih (a.) — Anahtarlar.

Mefsedet (a.) — Bozukluk, fenalık, fesatçılık.

Mehabet (a.) — Büyüklük, ululuk, yücelik.

Mehâsin (a.) — Güzellikler.

Mehâzır (a.) — Mahzurlar, çekinilecek şeyler.

Mehbet (a.) — İnilen, yer.

Mehd (a.) — Beşik.

Mehpâre (f.) — Ay parçası.

Mekabir (a.) — Kayıtlar, mezarlar

Mekşûf (a.) — Açılmış.

Mektum (a.) — Gizli.

Melahat (a.) — Güzellik.

Melal (a.) — Elemler, sıkıntılar.

Melâmet (a.) — Kınamak.

Melâz (a.) — Sığınılacak yer.

Melekût (a.) — Melek âlemi.

Melûl (a.) — Usanan, elemelenen.

Memer (a.) — Geçilen yer.

Men Rabbûke (a) — Rabb'in kimdir?

Men'aref (a.) — "Nefsini bilen Rabbını bilir," diye Ali'nin olduğu halde hadis diye şöhret bulan bir söz vardır ki, Arapçası bu kelimelerle başlar.

Menahic (a.) — Menheçler, yollar merdivenler.

Menâzil (a.) — Menziller, konak yerleri.

Menkulât (a.) — Nakledilen şeyler

Mensec (a.) — Dokuma yeri.

Mensî (a.) — Unutulmuş.

Menşur (a.) — Işığı toplayıp tekiş ederek yayan.

Menut (a.) — Bağlı.

Merdan (a.) — Mertler.

Merfu' (a.) — Yükselmiş.

Merkûz (a.) — Dikilmiş.

Mesadet (a.) — Kutluluk; kutlaşmak.

Mesâlih (a.) — İşler.

Mescûn (a.) — Secde edilmiş.
Mesdut (a.) — Kapanmış.
Meshûf (a.) — Sıkıntıya uğramış.
Mesîl (a.) — Akan yer, sel yeri.
Mestane (a.) — Sarhoşçasına.
Meşbu' (a.) — Tamamıyla dolmuş.
Meşhudat (a.) — Görünenler.
Meşhûn (a.) — Olmuş.
Meşîme (a.) — Tomurcuk, ana rahminde çocuğun bulunduğu torba.
Meşîyyet (a.) — Dilemek, istemek.
Meş'um, meş'ume (a.) — Kutsuzlaşmış.
Mevc (a.) — Dalga.
Meveddet (a.) — Dostluk, sevmek.
Meyket (f.) — Meyhane.
Mezak (a.) — Zevk.
Mezmûm, mezmûme (a.) — Kınanmış, zemmedilen.
Mihman (f.) — Konuk.
Mihr (f.) — Güneş, sevmek.
Mihrak (a.) — Yanan yer, billur ve sairenin ziyayı topladığı ve oradan aksettirdiği yer.
Minelezel (a.) — Ezelden beri.
Mirât (a.) — Ayna.
Mîrî (a.) — Devlete ait, beylik.
Misbah (a.) — Çerağ.
Miskal (a.) — Bir ağırlık ölçüsü.
Mişvar (a.) — Tarz, eda.
Miyân (f.) — Bel, ara, orta.
Mizan (a.) — Terazî.
Mizmar (a.) — Neyler, kamışlar.
Mu'lin (a.) — İlan eden.
Muallak (a.) — Asılmış.
Muarefe (a.) — Karşılıklı birbirini tanıma, tanışma, tanışıklık.

Muatep (a.) — Darılmaya muhatap olanlar.
Mûciz (a.) — İnsanı âciz bırakan.
Mugan (f.) — Mecusiler, ateşe tapanlar. Zerdüştler.
Muhakkar (a.) — Aşağılanmış, tahkir edilmiş.
Muhal (a.) — Olmayacak, olmaz, imkânı bulunmayan.
Muhalledât (a.) — Ebedî şeyler.
Muhibb (a.) — Seven. Mevlevî ve Bektaşî tarikatına girmiş fakat dervişliğe ikrar vermemiş olan sınıf.
Muhtekin (a.) — Boğan, boğulmuş.
Muhteliç (a.) — Kıvranan.
Muhyî (a.) — Dirilten.
Muin (a.) — Yardımcı.
Mukabele (a.) — Karşılaşmış. Dervişlerin halka halinde oturup ayakta zikretmeleri.
Mukaddemâ (a.) — Önce.
Mukatele (a.) — Vuruşma, savaş.
Munsap (a.) — Nehrin denize dö-küldüğü yer.
Murg (f.) — Kuş.
Musaffa (a.) — Arı, duru.
Musammem (a.) — Kati olarak karar verilmiş. Düşünülp yapılmasına niyetlenilmiş. **Musanna** (a.) — Sanatlı, güzel.
Mutalsam (a.) — Tılsımlanmış.
Muterif (a.) — İtiraf eden, söyleyen.
Mutrib (a.) — Çalgıcı.
Muttasil (a.) — Bitişmiş.
Muzaaf (a.) — Katmerli.
Muzaf (a.) — Katılmış.

Muzâhîr (a.) — Yardımcı.
Muzlîm (a.) — Karanlık.
Mübeyyin (a.) — Gösteren, açıkça belli eden.
Mücerreb (a.) — Sınanmış.
Müçtehit (a.) — İctihat yapabilecek derecede âlim kişi.
Müçtemi (a.) — Toplanmış.
Müdakkık (a.) — İnceleyen
Müdam (f.) — Arapça olursa daimi manasına gelen bu kelime, Farsçada gece içilen şarabı anlatır.
Müellim (a.) — Elem verici.
Müftehir (a.) — Övünen.
Müham (a.) — Mühimler.
Müheyyâ (a.) — Hazırlanmış.
Mühîb (a.) — Heybetli, korkunç, korkutan.
Mühlîk (a.) — Helak eden.
Mühlîke (a.) — Tehlike yeri.
Müje (f.) — Kirpik.
Müktesep (a.) — Kazanılmış, elde edilmiş.
Mülemma (a.) — Bulaşmış. Birkaç dil karıştırılarak yazılmış şiir.
Mülevves (a.) — Karışık, pis.
Mümtekin (a.) — Bir yerde mekân tutan.
Mümteziç (a.) — Karışmış.
Münakkaş (a.) — Nakşedilmiş.
Müncelî (a.) — Açılan.
Münfail (a.) — Alınmış, öfkelenmiş.
Münkirân (a.) — İnkâr edenler.
Münselîp (a.) — Alınmış.
Münzelât (a.) — İndirilen şeyler.
Müsemma (a.) — Bir isimle isimlendirilmiş şey veya adam.

Müsmir (a.) — Verimli, meyveler.
Müstahîl (a.) — Olmayacak şey.
Müstetir (a.) — Örtülmüş, gizli.
Müstevî (a.) — Düz.
Müş'ir (a.) — Bildiren.
Müşekkel (a.) — Şekillenmiş, cüsseli, büyük.
Müşkin (f.) — Mis kokulu.
Müştak (a.) — İştihak çeken, özleyen.
Müteâl (a.) — Yüce, Tanrı.
Mütebeddil (a.) — Değişen.
Mütecennin (a.) — Delirmiş.
Mütevâliyen (a.) — Birbiri ardınca.
Mütûn (a.) — Metinler.
Müzahrafât (a.) — Süprüntüler, yaldızlı pislikler; süslü yalan sözler.

-N-

Naâm (a.) — Evet. Tasdik sözü.
Nâb (f.) — Halis, özlü, berrak, temiz, taze.
Nâbedid (f.) — Görünmez.
Nâbûd (f.) — Olmayan, yok.
Nâd-Ali (a.) — Uhud Savaşı'nda, Hz. Muhammed'e Hz. Ali'yi imdadına çağırması için Tanrı tarafından emredildiği, Aleviler tarafından rivayet edilmektedir ki, bu; senedi olmayan Şii ve Sünniler tarafından kabul edilmeyen rivayetin Arapçası, Nâd-Ali diye anılan küçük bir duadır. Esas itibariyle Arapça bir kıta olup, Hicri III. yüzyılda yaşayan Digbil adlı bir şairin olduğu muhtemeldir.

Nadan (f.) — Bilmeyen, nobran herif.

Nâfiz (a.) — Geçen, tesir eden.

Nâgâh (f.) — Vakitsiz, ansızın.

Nâgehân, nâgehânî (f.) — Ansızın.

Naîm (a.) — Nimet veren.

Nâkes (f.) — Adam olmayan.

Nalan (f.) — Ağlayan, inleyen.

Nale (f.) — Ağlayıp inleyiş.

Naleger (f.) — Feryat eden.

Nalezen (f.) — Feryat eden, inleyen.

Nâpezir (f.) — Kabul etmez.

Nâr (a.) — Ateş.

Nas (a.) — Dogma, değişmesine imkân olmayan kaide.

Nâs (a.) — İnsanlar.

Nasır (a.) — Yardım eden.

Nasîbe çîn (a.f.) — Nasibini toplayan.

Nâsîh (a.) — Nasihat eden.

Nâsiye (a.) — Ense, alın. İkinci manada kullanılır.

Nasut (a.) — Madde âlemi, görünen âlem.

Nâşâd (f.) — Elemlî.

Naşî (a.) — Çıkan, sebep.

Nat (a.) — Peygamberi öven şiirlerle verilen ad.

Navedan (f.) — Oluk.

Nebbâş (a.) — Mezarlardan ölüle-
rin kefenlerini çalan adam.

Necat (a.) — Kurtulmak.

Necm (a.) — Yıldız.

Nedime (a.) — İnsana daima arkadaşlık eden kız ve kadınlar.

Nedve (a.) — İçtima yeri. Encümen.
Hz. Muhammed'i öldürmek için

Kureyş'in toplandığı yer. Müslümanlıktan evvel Mekke aristokratlarından mürekkep olup şehri idare edenlerin toplandığı yer.

Nefehât (a.) — Nefhalar.

Nefh (a.) — Üfürmek, üflemek.

Nefha (a.) — Üfürük, esinti, nefes, rûzgâr.

Negam (a.) — Nağmeler.

Nehar (a.) — Gün.

Nehiy (a.) — Men etmek.

Nerm (f.) — Yumuşak.

Nesviyyet (a.) — Kadınlık.

Neşat (a.) — Neşe, sevinç.

Neşet (a.) — Dogma, çıkma.

Neşve (f.) — Neşe, zevk.

Neşveyâb (f.) — Neşe bulmuş.

Nevâ (f.) — Ses, feryat, azık. Şark musikisinde bir makam.

Nevakıs (a.) — Eksikler.

Neval (a.) — Yiyim, içim, nevale.

Neverd (f.) — Dönüp dolaşan.

Nevmîd (f.) — Ümitsiz.

Nezâhat (a.) — Temizlik.

Nezahet (a.) — Temizlik, ahlak temizliği.

Nisfiye (a.) — Küçük ney.

Nigâh (f.) — Bakış.

Nigâr (f.) — Çok güzel, sevgili.

Nigeh (f.) — Nigâhın muhaffifi. Bakış.

Nigehbân (f.) — Gözcü.

Nihad (f.) — İç, hoş, yaradılış.

Nihal (f.) — Fidan.

Nihan (f.) — Gizli.

Nijâd (f.) — Yaradılış, huy, soy.

Nik (f.) — İyi, güzel.

Nikât (a.) — Nükteler, remizler.

Nimel meâb (a.) — Varılacak güzel yer.

Nîran (a.) — Cehennemler.

Nîre (a.) — Parlayan, ateş, ziya veren şey.

Nisâr (a.) — Saçmak.

Nisvân (a.) — Kadınlar.

Nîşe (f.) — Hançer, hayvanların iğnesi.

Nizâr (f.) — Zayıf, bitkin.

Nukuş (a.) — Nakışlar.

Nûn (a.) — Bir balık, Arapçada bir harfin adı. Mecazen kadının tenasül uzvu.

Nusret (a.) — Yardım, yardım etmek.

Nûş (f.) — Şarap içmek.

Nüket (a.) — Nükteler.

Nükhet (a.) — Koku.

Nükûl (a.) — Sözünden, vaadinden dönmek.

Nümâyan (f.) — Görünen.

Nûsha-i kübra (a.) — En büyük nûsha. İnsan.

Nüvâziş (f.) — Okşayış.

-O-

Od (t.) — Ateş.

Onmak, onulmak (t.) — Yaranın iyileşmesi, iyileştirilmesi.

-P-

Palas (f.) — Kilim, keçe, bez parçası, yırtık hırka.

Pamâl (f.) — Ayakaltında kalmış, çiğnenmiş.

Pâsban (f.) — Bekçi.

Pâş (f.) — Saçan, kelimelerin sonuna gelir.

Payan (f.) — Son.

Penah (f.) — Sığınmak, sığınmak.

Pend (f.) — Öğüt.

Per (f.) — Kanat.

Perdaz (f.) — Düzen, koşan.

Perest (f.) — Tapan.

Perkîtme, berkîtme (t.) — Sağlama-
laştırma, kuvvetlendirme.

Perrân (f.) — Uçucu.

Perraz (f.) — Uçma.

Pertev (f.) — Parlaklık, ziya.

Perûkâr (f.) — Berber.

Perverde (f.) — Beslenmiş, yetişmiş.

Pes (f.) — Arka, aşağı, alçak.

Pesend (f.) — Beğenmek.

Pest (f.) — Aşağı.

Pey (f.) — Arka.

Peyman (f.) — Aht.

Peymane (f.) — Kadeh.

Pezirâ (f.) — Kabul eden.

Pinhan (f.) — Gizli, saklı.

Pirehen (f.) Gömlek.

Pîr-i-mugan (f.) — Meyhane sahibi,
meyhaneci başı, içki verenlerin
en eskisi.

Pîş (f.) — Ön.

Pîşgâh (f.) — Ön.

Piyâle (f.) — Kadeh.

Pûş (f.) — Örtü.

Pûyan (f.) — Koşan.

Pürgam (f. a.) — Gamlı.

-R-

Ra'd (a.) — Yıldırım.

Râ'na (f.) — Çok güzel.

Rah, reh (f.) — Yol.
Rahm (a.) — Acımak.
Rahman (a.) — Rahmeti umumi olan, acıyan, bağışlayan Tanrı.
Râi (a.) — Çoban.
Rakîk (a.) — İnce.
Raksan (a.) — Oynayan, sallanan.
Rasânet (a.) — Kuvvetlilik, sertlik.
Raşe (a.) — Titremek.
Ravî (a.) — Rivayet eden.
Ravza-i rıdvan (a.f.) — Razilik bahçesi.
Rayb (a.) — Şüphe.
Râz (f.) — Sır, gizli şey.
Re'fet (a.) — Acımak, sevmek.
Rebab, rûbab (a.f.) — Şark musiki aletlerinden biri.
Redîe (a.) — Alçak huy.
Ref (a.) — Kaldırmak, gidermek.
Reftâr (f.) — Gidiş, yürüyüş.
Rehâ (f.) — Kurtulmuş.
Rehgûzar (f.) — Yol uğrağı.
Rek (f.) — Damar.
Rekik (a.) — Peltek, düşük.
Renç (f.) — Sıkıntı.
Resm (a.) — Tarz, tavır, tören.
Revhanîyet (a.) — Ruhanilik.
Revîş (f.) — Gidiş, tarz.
Revnak (t) — Parlaklık.
Revzen (f.) — Pencere.
Rızaullah (a.) — Tanrı rızası.
Ridâ (a.) — Vücudun belden yukarısını örten örtü.
Rindân (f.) — Rindler.
Rîşman (f.) — İp.
Rişte (f.) — İplik.
Riyâz (a.) — Bahçeler.
Riyk (f.) — Kum.

Rîzân (f.) — Dökücü, döken.
Rû, rûy (f.) — Yüz.
Rub'u meskûn (a.f.) — Yeryüzünün insanlar ve hayvanların oturduğu dörtte bir kısmı.
Rusiyâh (f.) — Yüzü kara.
Rüşen (f.) — Aydın.
Rûz-ı ceza (f.a.) — Kıyamet günü, ceza günü.

-S-

Saba (a.) — Sabah rüzgârı, yeli.
Sabâvet (a.) — Çocukluk.
Sad (f.) — Yüz.
Saded (a.) — Esas.
Sadeğî (f.) — Sahlık, sadelik.
Safayab (a.f.) — Safa bulmuş.
Saf-be-saf (f.) — Dizi dizi.
Safir (a.) — Islık, ses.
Sâgâr (f.) — Kadeh, sağrak.
Sahâif (a.) — Sahifeler.
Sahba (a.) — Şarap.
Sahn (a.) — Saha, arsa, alan.
Saika (a.) — Yıldırım.
Sâil (a.) — İsteyen, dilenci.
Sair fil-menam (a.) — Uykuda gezen.
Sakf (a.) — Tavan.
Sâkıp (a.) — Delen, geçen.
Sâl (f.) — Yıl, sene.
Salâbet (a.) — Sertlik, katılık.
Sâmân (f.) — Servet.
Samet (a.) — İhtiyaçsız, Tanrı.
Samim (a.) — Kalp.
Sâmit (a.) — Susan.
Savait (a.) — Çıkılacak yüksek yerler.
Savt (a.) — Ses.
Sayd (a.) — Av.

Sayebân (f.) — Gölgelek, sayvan.

Sayf (a.) — Yaz.

Sayha (a.) — Bağıрма.

Saykal (a.) — Cila.

Sayyad (a.) — Avcı.

Seb (a.) — Sövmek.

Sehab (a.) — Bulut.

Sekr (a.) — Sarhoşluk.

Selâsil (a.) — Silsileler, zincirler.

Selsebil (a.) — Daima akan kaynak suyu. Cennette bir nehrin adı.

Semahat (a.) — Vermek, kıskanmak.

Seng (f.) — Taş.

Seniy (a.) — Yüce.

Serâ (a.) — Yeryüzü.

Serâir (a.) — Sırlar, gizlilikler.

Serderheva (f.a.) — Başı havalı.

Serdeste (f.) — Bir bölüğün, bir takımın veya bir kalabalığın başı. Alevilerin mukaddes sopası.

Serfûrû (f.) — Baş eğme. Söz dinleme. İtaat.

Sergeşte (f.) — Başı dönmüş, sersem, perişan.

Serîr (a.) — Taht

Sermâ (f.) — Kış.

Serşar (f.) — Dudağına kadar dolmuş. Taşmak üzere olan kadeh.

Serteser, sertaser (f.) — Baştan başa.

Sevânih (a.) — Sanihalar, kalbe ve fikre doğan şeyler.

Seyyle (a.) — Kötülük.

Sımah (a.) — Kulak.

Sırac (a.) — Lamba, ışık, kandil.

Siccîl (a.) — Toprağın kurummasından meydana gelen parçalar.

Sicn (a.) — Zindan.

Simat (a.) — Sofra. Yemek masası.

Smîn (a.) — Gümüştan, gümüş gibi.

Sirişk (f.) — Gözyaşı.

Sufret (a.) — Benizde hasıl olan sarılık.

Surâh (f.) — Delik.

Sûz (f.) — Bakış, hararet.

-Ş-

Şahrâh (f.) — Ana cadde, bulvar.

Şâm (f.) — Akşam.

Şemi' şem'a (a.) — Mum, ışık.

Şerm (f.) — Utanmak.

Şerzime (f.) — Olmayan topluluk.

Şeyn (a.) — Pis, ayıp şey.

Şimşir (f.) — Kılıç.

Şirk (a.) — Eş, ortak. Tanrı'ya ortak koşmak.

Şumul (a.) — İçine alma, kaplama, kapsama.

-T-

Tâ bekey (f.) — Ne vakte kadar.

Taaddût (a.) — Çoğalma, sayısı artma.

Tâbiş (f.) — Parlayış.

Taht-es-sera (a.) — Yerin altı.

Tâir (a.) — Uçan.

Tarab (a.) — Çalgı.

Tathir (a.) — Temizleme.

Tatvil (a.) — Uzatmak.

Tavattun (a.) — Yurt edinmek.

Tayf (a.) — Görüntü, hayalet, ruh.

Tazim (a.) — Hürmet. Riayet. İkramda bulunmak.

Tebâh (f.) — Hiç olmak.

Tebyin (a.) — Açıklamak, bildiriş.
Tefe'ül (a.) — Fal bakmak.
Tefevvüh (a.) — Kötü sözler söylemek.
Tekvin (a.) — Var etmek.
Telehhûf (a.) — Gam yemek.
Telkîh (a.) — Aşılama, aşı.
Temevvüc (a.) — Dalgalanmak.
Teng (f.) — Dar.
Teslis (a.) — Üçlemek.
Tetviç (a.) — Taç giydirmek.
Tezelzül (a.) — Titremek.
Tilâ (a.) — Altın, altın suyu.
Tîre (f.) — Bulamak.
Tîşe (f.) — Kazma.
Turfa (a.) — Bakış.
Turfa (f.) — Taze.
Turra (a.) — Alnın önündeki saçlar.
Türrehât (a.) — Saçma sapan.

-J-

Ukab (a.) — Kartal.
Ukad (a.) — Ukdeler, boğumlar.
Umk (a.) — Derinlik.
Uruç (a.) — Çıkmak, yükselmek.
Uşşak (a.) — Âşıklar.
Uyun (a.) — Gözler, kaynaklar.

-Û-

Ûmem (a.) — Ûmmetler.
Ûmmehât (a.) — Analar.

-V-

Vallahu hayr-ül-mâkîrîn (a.) — Tanrı hile yapanların hilelerine hayırlı bir surette, layık oldukları cezayı verir.

Vâye (ft) — Fayda, kâr.
Ve helûmme cerrâ (a.) — Bundan ötesi de böyle.
Vecid (a.) — Manevi neşe.
Vega (a.) — Savaş.
Vely (a.) — Birbiri ardınca.
Verâ (a.) — Arka, ard.
Veyl (a.) — Yazık, vah.
Vird (a.) — Daima dilde bulunan dua ve sena.
Vuhuş (a.) — Vahşiler.

-Y-

Yâ eyyü hes sâkıy (a.) — Ey saki.
Yâ Rasûlallah (a.) — Ey Tanrı'nın elçisi.
Yârân-ı bâ safâ (f.) — Temiz dostlar.

-Z-

Zail (a.) — Zeval bulan, geçici.
Zaleme (a.) — Zalimler.
Zalm (a.) — Yara.
Zalum (a.) — Çok zalim.
Zâr (f.) — Ağlayıp, inleyen.
Zeban (a.) — Dil.
Zeber (f.) — Üst.
Zebraab (f.) — Zehirli su. Sidik.
Zemzeme (a.) — Tatlı ve güzel ezgi, hafif nağme.
Zen (f.) — Kadın.
Zerrin (f.) — Altın sarısı.
Zill (a.) — Gölge.
Ziyb (f.) — Süs.
Zülmaîşeyn (a.) — İki yaşayışlı.

DİZİN

- Abdülhalim Memduh (şair), 224
Abdülhamit (II. Sultan), 181
Âbide-i Hürriyyet, 16
Ad (kavim), 13
Ada (Büyükada), 307
Âdem (Peygamber), 49, 64, 80, 92,
96, 117, 233, 250, 262
Ağâh Paşa, 226
Agob, 18
Ahmet Rasim, 255, 277
Ahmet Samim (gazeteci), 73
Akbab (Köyü), 239
Akdeniz, 155, 183
Akif, Mehmet, 273, 288
Akozan, Çubukçuoğlu Kesriyeli
Mehmet Sıtkı, 259, 262
Akreme, 21
Aksaray (semt), 297
Ali (İmam. Muhammed
Peygamber'in damadı), 25, 93,
150, 194, 195, 196
Âli-i Abâ, 114, 197, 211, 258
Ali Bey Hanı, 196
Ali İhsan (Kör Ali), 152
Ali Kemal (gazeteci), 5
Âli-i Nebî, 55
Âli-i Osman, 25
Ali, Kel, 251
Ali, Kör, 152, 153, 154
Alper, Osman, 184
Amazon (ırmak), 6
Amiral (Turgut Reis), 175
Âmme, 15
Ankara, 73, 147, 276, 282, 313
Anzavur, 9
Apis (Mâbudu), 199
Apollon (güzellik ilâhı), 289
Arafat (dağ), 169, 172
Arif, Kanuni Hacı, 256
Arjantin, 37
Artin Karakaş, 242
Ashâb-ı Kehef, 15
Âşık Ömer (saz şairi), 151
Aşıyan, 77, 207, 215
Asya 277
Ataergin, Zeki Arif, 267

- Atatürk, 180, 251
 Avni (Adalı), 305, 307
 Avrupa, 8, 15, 17, 277, 314
 Ayasofya, 16, 181, 248
 Aygır İmam, 155, 156
 Azrail, 24
 Baba Cafer (Sahâbeden olduğuna inanılan bir yatır. Yemiş'te), 220
 Bâb-ı Âlî, 20
 Bâb-ı Fetva, 31, 316
 Bâb-ı Meşihat, 73, 169
 Bab-ı Zabtiyye, 240
 Bahr-i Sefîd (Adeniz), 207
 Bâkî (Yenikapı Mevlevihanesinin son şeyhi), 182
 Bakırköy Hastanesi, Bakırköy Tımarhanesi, 87, 119, 121, 130, 149, 157, 193, 250
 Balıkesir, 80, 87, 249
 Barbaros (Hayrettin), 185
 Bartın, 148
 Behnâme, 35
 Bekri Mustafa, 3, 93
 Bektaş (Hacı, Velî), 69, 93, 114
 Bey Baba (Şair Eşref), 246
 Beykoz, 239
 Beyoğlu, 48, 87, 129, 136, 156, 179, 180, 183, 236, 249, 250
 Beyrut, 241
 Birgivi, İmam (Hanefî fıkıh âlimlerinden), 161
 Bizans, 50
 Britanya, 183
 Buda (Mâbudu), 102, 103, 107
 Buhârî, 21
 Buheyra, 32
 Bûstan, 232
 Câhid (Hüseyin Yalçın), 182
 Çallı, İbrahim, 185
 Çamlıman, 239
 Çapanoğlu, Münir Süleyman, 276
 Cavid (Mehmet, Maliye Nazırı), 56
 Cavidan, 120
 Cebrail, 104, 157, 250, 281
 Celal, 181
 Cem (Cemşid), 111, 115, 117
 Cemal Efendi, 223
 Cemal Paşa, 8, 53, 56
 Çemberlitaş, 133, 271, 299
 Cemil (Tanburî), 311
 Cenap Şehabettin, 301
 Cengiz, 13
 Cevdet, 36
 Cibril, 46, 107
 Cidde, 63
 Çin, 17, 32, 37
 Çırağan Sarayı, 181
 Çolak, 53
 Cûdi (dağı), 275
 Çukurçeşme, 139, 190, 196
 Darülfünun (İstanbul). 34, 37, 144, 260, 262, 276, 283
 Debernüş (İAshâb-ı Kehf'ten biri), 15
 Dede Efendi (Hamamîzade İsmail), 289, 308
 Dertli (saz şairi), 151
 Derviş Ahmed (Neyzen Tevfik), 273, 274
 Dıragota (Turgut Reis), 175
 Direklerarası (Şehzadebaşı semt), 246
 Diyojen, 287, 302
 Dökiris, 83
 Dresden (şehir), 289

- Duçe (Benito Mussolini), 183
 Duman, Dr. Rahmî, 250
 Ebrehe, 54
 Efhâmüddeve, 37
 Emin, Bursalı Hafız, 232
 Emrullah (Maarif Nazırı), 77
 Enver (Paşa), 8, 53, 56
 Erenköy (semt), 141
 Erev, Muhittin, 270
 Ertem, Sadri, 276
 Eskişehir, 55, 60, 85, 86
 Esrar Dede, 211
 Eşref (şair), 224, 245, 314
 Etem, Santuri, 311
 Etlik Bağları, 28
 Eyyûb (semt), 220
 Eyyûb, 93
 Fakülte (Tıp), 75
 Fatih (semt), 225, 271
 Fazl-ı Yezdan, 120, 121
 Fazlullah 120
 Fehim, Paşa, 148
 Ferah (Tiyatrosu), 247
 Ferhad, 214
 Ferit, Damat Paşa, 5
 Fethiyye (medrese), 225
 Feylesof (Rıza Tevfik), 105
 Finten, 296
 Fırat (ırmak), 6
 Firavn, 100, 199
 Frengistan, 27
 Galanti, Avram, 282
 Galata (semt), 236
 Gezgin, Hakkı Süha, 271, 285
 Girid (vapur), 216
 Gökalp, Ziya, 39
 Gölpınarlı, Abdülbaki, 213, 251
 Grek, 80
 Gülistan, 212, 234
 Güzel Sanatlar Akademisi, 185
 Habil, 42, 61, 81, 261
 Hac'osman (Bayırı), 29
 Haçador, 10
 Haccac (Yusuf -el-Sakfî, Emevî kumandanı), 13, 37
 Hacı Asım, 232
 Hafız (Şirâzî), 231
 Halebî, Hafız, 170
 Halil (İbrahim, Peygamber), 93
 Hallac-ı Mansur (Hüseyn İbn-al-Hallac. Sofî), 261
 Hamamizade İhsan, 291
 Hâmid, Abdülhak, 295, 296
 Hamled, 202
 Hanife, Benli, 271
 Harname, 314
 Hasan (İman), 25
 Hasan Âli, Yücel, 259
 Hasan Vasıf (Doktor), 198
 Hasan, Fehmi, 283
 Havâri, 32
 Havran, 37
 Havva (ilk ana), 49, 63, 64
 Haydarpaşa, 5, 7, 10, 12, 22, 67, 78, 86, 93, 100, 105, 109, 110, 113, 114, 125, 128, 147, 154, 161, 164, 168, 172, 177, 192, 201, 206
 Hayrettin Kaptan (Barbaros), 185
 Hazret-i Pir (Mevlâna), 224, 280
 Heybeli (Ada), 239
 Hilvan, 275
 Hind (Hindistan), 107
 Hitler, Adolf, 185
 Hugo, Victor, 105
 Hülâgû, 13

- Hünkâreyn (Mevlânâ ile Hacı Bektaş), 197, 258
- Hürriyet ve İtilaf Fırkası, 85
- Hüsameddin, Çelebi, 213
- Huseyn (İmam), 25, 150
- İblis, 25, 46, 56
- İbn-i Fâriz, 231
- İbn-i Süfyân (Muaviye), 182
- İdare-i Mahsûsa, 216
- İdris (Peygamber), 92
- İnönü, İsmet, 251
- İran, 37, 270, 294
- İsa (Peygamber), 32, 63, 93, 251
- İskendere (İskenderiye), 241
- İsmail (Hafız), 22, 311
- İsmail Hakkı Paşa, 8
- İsmail Hakkı, Babanzade, 85
- İspermeçet-zade (Ali Kemal), 7, 10
- İsrafil, 8, 95, 261, 281
- İstafo (meyhaneci), 237
- İstanbul, 49, 50, 82, 85, 185, 219, 225, 235, 244, 246, 259, 263, 267, 270, 276, 277, 280, 283, 289, 291, 295, 305, 307, 313
- İtilaf (devletleri ve orduları), 24, 47, 289
- İttihat ve Terakki, 282, 310
- İzmir, 215, 216, 222, 224, 232, 241, 245, 246, 256, 260, 280, 282, 283, 305, 306, 307, 308
- İzmir'li Cüce, 100
- Kâbe, 46, 54, 192
- Kâbil, 37
- Kabil, 42, 61, 81, 204, 261
- Kadıköy, 132, 286
- Kaf Dağı, 35
- Kahire, 13, 241, 283
- Kahkaha Melun, 85
- Kalamış (semt), 285
- Kalamış (vapur), 308
- Kanun-ı Esasî, 14
- Kara Mustafa Paşa, 271
- Karabığa, 83
- Karadeniz, 83
- Karaman, 84
- Karamürsel, 83, 84
- Karay, Refik Halit, 5
- Kayser, Wilhelm II., 53
- Kazak Osman, 205
- Kâzım, 218
- Kemal, Namık, 231
- Kıbrıs (ada), 241, 280
- Kirami, Hacı, 311
- Kirpi (Refik Halid Karay), 5, 7, 10
- Kızılırmak, 6
- Kızıltoprak, 286
- Kıztaşı, 272
- Konstantin (Yunan kralı), 9
- Kordonboyu (İzmir), 245
- Köroğlu (halk şairi), 41, 151
- Köroğlu (izmir'de semt), 216
- Kozmidis, 73
- Küplü (Galata'da meyhane), 204
- Kur'an, 38, 104, 120, 167, 172, 212
- Kutb-ı Şimalî, 17
- Kutub, 18
- Langa, 236
- Leyla, 31, 45, 91, 95, 96, 140, 270
- Lokman, 26
- Loyd, Corc (Lloyd George), 37
- Lût (Peygamber), 92, 171
- Lûtî Fikri, 182
- Mahkeme-i İstiklal, 182
- Malta (Ada), 3, 8, 145
- Manyasizade, Refik, 311
- Mardin (şehir), 32, 41

- Marko Paşa (doktor), 8
Marmara (deniz), 15, 297
Mecnun, 45, 91, 98, 130, 140, 257
Medine, 54
Mehmet Fazıl Reşit, 73
Mehmet Süleyman, 184
Mekke, 21, 24, 84, 331
Mernuş (Ashab-ı Kehf'ten biri.
Neyzen'in köpeği), 15, 193
Mervan (Emevî halifelerinden), 5,
34
Meryem (İsa Peygamber'in anası),
32, 62, 63, 261
Mesnevî, 197, 258, 317
Mevlânâ, 6, 69, 78, 92, 93, 165, 167,
211, 213, 219, 223, 234, 277,
280, 310, 317
Mihrân (Sabah gazetesi sahibi), 10
Miloviç, Madam (Viyanalı operet
artisti), 7, 147
Mirânşâh, 120
Mısır, 93, 120, 130, 241, 243, 244,
280, 283
Molla Câmi, 225, 231
Molla-yı Rumî, 197, 258
Muhammed (Peygamber), 61, 114,
170, 171, 177, 184, 318, 330, 331
Mülcem (Abdurrahman-ibn-i
Mülcem. İmam Ali'nin katili), 41
Mumcuzâde, 7
Münir, Baba (Sültüce'de Bektaşî
Tekkesi şeyhi), 194, 195
Münkir (Kabirde sual soracak iki
melekten biri), 95
Musa (Peygamber), 55, 93, 100,
107
Musa Kâzım (Şeyhülislamıardan),
232
Mustafa Sabri (Şeyhülislamlar-
dan), 232
Nâfia (Nezareti), 18
Nahîfi (Süleyman), 213
Nallimescid (Vilayet Konağı
bahçesinde), 20
Nâzım, Doktor, 245
Nef'i (Şair), 314
Nekir (Kabirde sual soracak ikinci
melek), 95
Nemrûd (Geldâni hükümdarı), 13,
39
Nemse, 17
Neron (Roma İmparatorlarından),
148
Nevres, 311
Nevzad (Tevfik), 224
Nil, 6
Nuh (Peygamber), 19, 31, 92, 93
Nurettin (şeyh), 223
Nûşîrvân-ı Âdil (İran şahlarından),
37
Olga, Çopur (Fahişe), 179
Ömer Faik, 311
Onan, Kemal, 292
Osmanlı, 37
Pankoğlu, Sami, 293
Papazınbağı, 286
Pastör, 6
Pehlivan (Kadri), 5, 7
Pendik, 32, 183, 307
Pepo (Doktor), 220
Petersburg, 17
Peygamber (Muhammed), 31, 104,
194, 197, 258, 289, 316, 318
Pisagor, 120
Portekiz, 155
Pötışan (Tepebaşı'nda gazino), 192

- Prens (Mehmet Sabahattin), 245, 246
- Prusya 53
- Rıza, Feyselof, 105
- Roksolan (Hurrem Sultan), 175, 177
- Rübâb-ı Şikeste, 126
- Ruhi Baba, 224
- Rumeli, 271, 290
- Ruso, Jan Jak, 105
- Rusya, 17, 83
- Sabahattin, (Mehmet, Prens), 246
- Sabah-ı Hürriyet (Piyesi), 247
- Şah-ı Necef (İmam Ali), 196
- Said Ali, Manisalı, 260
- Sakallı (Cemal Paşa), 8
- Sakarya (ırmak), 6
- Salâhattin Enis (Atabeyoğlu), 295
- Şam, 32, 182, 310
- Savcı, Sadun Galip, 303
- Şeddâd (Âd hükümdarlarından), 13
- Şekib (Tokâlizade), 7, 224, 304
- Selanik, 16, 313
- Selçuk (Devri), 166
- Şems, 166
- Şemsipaşa (sem), 276
- Semûd (kavim), 13
- Sent İren, 51
- Serasker (Mahmut Şevket Paşa), 181
- Şeref, 205
- Serez, 156, 270
- Servet (Musikişinas), 156
- Sevir (Sevr Muâhedesi), 11
- Şeyhi, 314
- Siham-ı kaza, 314
- Siret (Hüseyn), 301
- Şirin, 214
- Sirkeci, 219, 236
- Sokrat (Filozof), 18
- Ştrigler, Kurt, 45
- Süleyman (Peygamber), 184
- Sultan Veled, 213
- Sümbeki (ada), 214
- Taberî, 151
- Talat (Paşa), 8, 53, 56
- Taşo, 205
- Tasviri Efkâr, 181
- Tatar Çavuş, 205
- Tefsir-i Beyzâvî, 35
- Tepecik (Bodrum'da bir semt), 210
- Tevrât, 16
- Timur, Timurleng, 13, 120
- Tıp Fakültesi Hastanesi (İstanbul), 5, 7, 10, 12, 22, 67, 71, 78, 86, 93, 95, 100, 105, 109, 110, 113, 114, 122, 125, 147, 154, 161, 164, 168, 172, 177, 192, 201, 206
- Tolostoy (Lev Tolstoy), 77, 105
- Topal (İsmail Hakkı Paşa), 8, 53
- Toptaşı Timarhanesi, 81, 87, 130, 188, 249
- Tosya, 19
- Tuhfe-i Vehbî, 212
- Tuna, 271, 290
- Tür (Dağ), 93, 95, 107
- Turan, 4, 17, 37, 39, 145
- Turgut (Reis), 175
- Türk Ocağı, 36, 55
- Ulunay, Refi' Cevad, 184, 310
- Üsküdar, 276
- Vakit (gazetesi), 255
- Vasfi, Şeyh, 232

- Vasil (Kemençeci), 255, 256
Vatan (gazetesi), 292, 303
Vezir Hanı, 299, 300
Vilson (Amerika Devlet Başkanı),
83
Yahya Kemal (Beyatlı), 39
Yakomî (Darıcalı meyhaneci), 205
Yakub (Peygamber), 32
Yemliha (Ashab-ı Kehf'ten), 15
Yesû (İsa Peygamber), 61, 62
Yezid (Emevi Halifesi), 13, 231
Yöntem, Ali Canip, 313
Yordanaki Haralambidi, 73
Yorgaki Melahirinos, 73
Yunanistan, 120
Yunus Nadi (Abaloğlu), 181
Yuşa (Tepesi), 239
Yusuf (Peygamber), 32, 62, 63, 92,
93, 324
Yusuf, (Neccar) 261
Zaloğlu Rüstem, 146
Zaman (gazete), 255
Zeynep Kâmil Hastanesi, 130
Ziya Paşa, 314
Züleyha (Yusuf'un sevgilisi), 32,
93

Benim sevgili dinleyicilerim ve okuyucularım!

Uzun derbederlik hayatımda o kaldırımdan bu kaldırıma;
o kapıdan bu kapıya; o diyardan bu diyara; neyim ve
meyimle bir kuru yaprak gibi savrulduum. O günlerde beni
sinenize bastınız, gönlünüzde yer verdiniz, kusurlarımı
affettiniz!

Rica ederim, burada da müspet bir hakikat aramayınız!
Hatalarıma göz yumup bunları hoş görünüz.

Size fazla bir hizmet olamadı. Şimdilik:

*Başı yoktur sonu yoktur bu kitab-ı dehrin
Ortasından elimizde iki üç yaprak var*

mısralarında ifadesini bulan şu cildi sunabildim.
Baki hürmetler, hepinizin gözlerinizden öperim.

kapı no: 193
Edebiyat: 27

